

תבואה
מנשים

י. זיידנר

בסיעתא דשמיא

תבזרר מנשים

דברי חיזוק בקיום מצות צניעות בת ישראל

מהדורה מורחבת

י. זיידנר

תשע"ד
תהא שנת עזות דקדושה

יור"ל ע"י ארגון נפשנו

02-5810763

כל הזכויות שמורות למחברת

לתגובות - פקס' - 15326222781 אימייל - zaidnery@gmail.com
להזמנת הספר או החוברת - טל' - 02-6222781

תפילה קצרה על הצניעות

רבוננו של עולם

בְּרַאתְךָ גֵן עֵדֶן וּבְרַאתְךָ גֵיהֶנוֹם

בְּרַאתְךָ צְדִיקִים וּבְרַאתְךָ רְשָׁעִים

יְהִי רְצוֹן מִלְפָּנֶיךָ שְׁלֵא יִבְשְׁלוּ בִי בְנֵי אָדָם

(מסכת סוטה, כב.)

פירש"י: בראת צדיקים – לנחול גן עדן

בראת רשעים – לירש גיהנום

שלא יכשלו בי בני אדם – להפסיד חלקם על ידי מגן עדן ולירש גיהנום

הסכמת הרה"ג יוסף שבתאי שני שליט"א
מחבר הספרים "שער יוסף", "שפתי שני" ועוד.

בס"ד, ד' שבט תשע"ד

לכבוד רב אריה זיידנר שליט"א
שלום רב,

קראתי בתשומת לב את הספר שכתבה רעייתך תחי' בנושא צניעות בת ישראל. אין מילה בלשוני פרט מלומר לך ישר כח גדול. דברי האמת נכרים ומבצבצים מכל שורה בספר. ואין ספק שכל הגזרה נגד בני הישיבות המתחוללת בארץ הקודש היא כתוצאה מכך שנשותיהם הולכות בפאות ומכשילות את הרבים.

וכבר עוררו כל גדולי דורינו שזו הסיבה העיקרית שהתורה בימינו לא מגינה ולא מצילה על לומדיה ומשפחתם מכל מיני אסונות רח"ל בגלל "ראש הפעור" של נשותיהם, החבוש בפאה הנכרית לדרך התורה. כי הפאה שבימינו מושכת את עין הרואים ואפי' הגויות חובשות אותה להתייפות לעין כל. ואין ספק שגם אותם גדולים שהתירו את הפאה בזמנם או שהתעלמו ממנה היו צווחים ברמה לאסור תועבה זו.

מצוה רבה להדפיס ספר זה ולהפיצו בישראל.
ויהי רצון שנזכה בזכות ספר זה לעורר בנות ישראל ולקרוב ביאת משיח צדקנו בב"א.

בכבוד רב,
יוסף שבתאי שני

הסכמת הרה"ג עמרם אופמן שליט"א מורה צדק בד"ץ העדה החרדית ירושלים

בס"ד, יום ה' ו' אדר תשע"ד

מכתב חיזוק

הובא לפני הספר החשוב "תבורך מנשים" אשר כתבה האשה החשובה מרת י' זיידנר תחי' ובו חיזוק על ענייני צניעות בלבוש וכו'.

והנה בזמננו אשר בעו"ה ירדנו עשר מעלות אחרונות בענייני הצניעות כל ספר הנכתב בענין זה כראוי לחזק ואולי ישפיע על כמה נשים והיה זה שכרנו.

והנה עברתי קצת על תוכן הספר ומשפטו ומצאתיו ליקוט יפה בעניינים אלו והובה מוטלת על כל בת ישראל ללכת בדרכי אמותינו ולשמוע לדעת תורה והבד"צ שיחיו.

ובזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו כה יתן ה' ויוסיף לגאלנו גאולת עולם אמן.

RABBI AMRAM OPPMAN
29 YEchezkiel ST.
JERUSALEM E. ISRAEL

עמרם אופמן
מר"צ בהנהגה החרדית ירושלים
רחוב זקוקאי 29
טל: 5821998 ירושלים ת"ז

ב"ד יום ה' ו' אדר תשע"ד
מכתב חיזוק

כונן ספר לפני הספר הישן, יי תמקד מנשיית האל ב
במקרה האשר היסודה אמת י' ציינתו תמו' נחו' חיזוק
על יתען בעניניו קביליט וכו' -

נתיני דביעין אלג דמלוה יריבני עלג מעליג אמניעות
קשעני הפניעות פ ספג תינגק דענין צה כמנוי
זיבני ומולי יטסע קל באה נאיה ורהי כה סכנין -

ובני עקביט דביג על טנין הספר ומספספ
ויבדגני זיקוט ישרה קיצעני אלו ומויה מוסתי על פ
דג יטאלא למה דבידי אמניעי וטאניע צבסג טרה קמני
והיב"צ סמו.

והצבט נאיה דפקניט נאילו זימני כה יתן ה' ויוסיף
לגאלנו גאולת עולם אמן

ת"ח קדיש

הג"ח
הע"ה נאול וזני כונן על
לג טעמינו

הכו"ח בברכה
עמרם אופמן

הסכמת הרה"ג משה
בראנדסדארפער
שליט"א
מו"צ בהעדה החרדית ירושלים

בס"ד
הנני מצטרף לדברי הרה"ג הנ"ל
משה בראנדסדארפער

יצחק רצאבי ♦ ITZCHAK RETZABI

ראש ביהמ"ד בית הוראה ומכון פעולת צדיק

וראש מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ח

פסקי מהרי"ץ ו"ת שו"ת עולת יצחק ר"ת ועוד

לק"י יום חמישי י"ג אדר הראשון ה'תשע"ד ב"שכ"ה.

שמח לבי ויגל כבודי לחוות ספר אמרי שפר נקוב בשם תבורך מנשים, דברי חיזוק בקיום מצות צניעות בת ישראל, פרי עמלה של מרת י' זיידנר תליט"א, רבנית בעיר ביתר עלית ת"י, ספר מלא וגדוש ממקורות נאמנים ומקיף את נושאי הצניעות, ממש כשמו כן הוא, ויתקיים עליה מקרא שכתוב על יעל הצדקת, תבורך מנשים וגו' מנשים באהל תבורך, אמותינו הקדושות שרה ורבקה ורחל ולאה עליהם השלום.

לספר זה קדמה חוברת, וכבר המלצתי אז עליה דברים השייכים גם לכאן, ולכן אחזור עליהם, כי נכללים בזה עניינים חזקים נמרצים ויסודיים אודות הקדושה והצניעות תפארת בנות ישראל הקדושות, כיון שבעוה"ר ירדנו כיום פלאים ונחוץ לעורר הלבבות בדברי חיזוק מחוזקים היוצאים מן הלב, ואין מנוס מלבדר באופן מפורש ונוקב להעמיד הדברים על בריים ללא כחל ושרק, ולנכש טעויות נפוצות ומופצות.

הדברים מסודרים בטוב טעם ודעת, על פי ספרים וסופרים עד חכמי דורנו ועל בכלל, ומתוך הנסיון וידיעת המציאות.

מוצא אני לנכון לצרף כאן מכתב תשובה שערכתני זה מקרוב בנושא השייך לספר שלפנינו ושכדוגמתו.

נתבקשתי לחוות דעתי הענייה אודות חוברת וקונטרסים בענייני צניעות הלבוש וכדומה, שחיברו בזמנינו נשים חשובות חכמניות וצדקניות, האם הדבר נכון וראוי.

והנה עיקר העניין מימות עולם כך היה, כגון שעשתה מרים הנביאה אחות משה רבינו ואהרן הכהן הגדול, כנזכר בנביא ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים (מיכה ו', ד') כמבואר בתרגום ורש"י שם כי מרים היתה מורה הלכות לנשים. ואמרו חז"ל במדרש אשת חיל, שמרים הנביאה היתה מתחזקת בטהרות ומלמדת לכל נשי ישראל, ומורה להן דקדוקי נשים בטומאות ובהרהרות, ועליה נאמר חגרה בעוז מתניה וגו' (משלי ל"א, י"ז). וכן בספרו של ראב"ה מובא כי אחותו של ר' יצחק בן מנחם הגדול, הנהיגה בשמו את בנות עירה הלכה מסויימת. והארכתי בזה בס"ד בהקדמה לפסקי מהרי"ץ שערי טהרה דף י' ד"ה גם.

וידוע שכמו־כן היה נהוג בכל תפוצות ישראל שהאם מלמדת בעל-פה את בנותיה הלכות ומנהגים הנוגעים לבית ולמשפחה, וכן אשה לרעותה, או נשות תלמידי חכמים ובנותיהם וכדומה שהיו בקיאות בדינים. וכמובן כל זה הוא בדברים המצויים והידועים, ולא דברים שצריכים בהם הכרעה הלכתית מיוחדת, וק"ו במקרים מסובכים, כי נשים אינן בנות הוראה כמבואר במדרש במדב"ר פ"ד אות ה'.

גם אם יכולה לחול איזו טעות וחוסר דיוק פה ושם, אזי התועלת עכ"פ גדולה יותר מן הנזק. וכל דבר נידון על-פי רובו.

לכן בדורנו שנהפכו סדרי בראשית, ויש בלבולים גדולים, ונשים לומדות וקוראות ספרים רבים ושונים, וחיברו גם נשים חשובות ויקרות ספרי לימוד וקריאה וכל כיצא בזה, לא תהא כהנת כפונדקית, ואדרבה מסתבר כי ישנה תועלת מיוחדת כשהמחברת אשה, ודבריה ישפיעו וכנסו יותר ללב הקוראות.

עינינו הרואות כי נתחברו בזמנינו ספרים מצויינים גם ע"י רבניות כגון בהלכות טהרה, שבת, שמביאים תועלת רבה. כמו־כן הספרים כה עשו חכמינו, וכדומה. ומדוע יהיו ענייני

יצחק רצאבי ♦ ITZCHAK RETZABI

ראש ביהמ"ד בית הוראה ומכון פעולת צדיק

וראש מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ח

פסקי מהרי"ץ ו"ח, שו"ת עולת יצחק ב"ח, ועוד

לק"י

לבוש הנשים בצניעות וכיוצא בזה, גרועים יותר? אדרבה, זהו תחומן. וכמובן שצריך להיות תחת פיקוח רבנים מוסמכים.

ואם יש קצת ביקורת, השגות והערות על החוברות, הרי אפ"ל על ספרי רבנים גדולים וחשובים יש השגות וכדומה, וגם ישנם חילוקי דעות. ואין לדבר סוף עד שיבוא משיח צדקנו ויגאלנו בקרוב, אמן.

לכן תחזקנה ידיהן להגברת הצניעות והקדושה, שלא יכנס ח"ו רפיון וחולשא מצד יצר הרע המשחית כל חלקה טובה. ויהי רצון מלפני המקום ב"ה שלא יאונה שום מכשול ח"ו, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, אכי"ר.

נסיים בברכה שהדברים היוצאים מהלב יכנסו אל הלבבות, ובא לציון גואל במהרה בימינו אבי"ר.

ביקרא דאורייתא

הצ' יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו

ITAMAR MAKHPOUD HALEVI

RABBI AND MOZ

ROSH KOLLEL AND BETT MIDRASH "TEFILLAH LE'MOSHE"
AUTHOR OF TOEFOT REEM AND KDUSHAT ISRA

איתמר מהפור הלוי

דין ומו"צ

ראש כולל ובית מדרש "תפילה למושה"
מחבר ס' תועפות ראם ב"ה, שו"ת בית הלוי
קדושת ישראל ועוד

בס"ד יום אדר ב' תשע"ד

דברי ברכה

הנני בא בשורות אלו, לחזק את את פעולותיה הברוכות והחשובות של הגב' הנכבדה י. זיידנר תחי אשר עוסקת מזה שנים רבות, בהחדרת המודעות לצניעות הראויה לבת ישראל על פי ההלכה הצרופה, ומשמאי קא זכו ליה לחבר ספר נפלא, אשר מסביר בחן ובנועם, את הדרך הישרה אשר בת ישראל מחוייבת לילך בה, וכי צניעותה, מקרינה על טוהר אישיותה ואצילותה, ובגדי הצניעות הם כבודה ועטרת תפארת לה, וכבר אמרו רז"ל; אין לך יפה מן הצניעות (תנחומא כי תשא).

לב מי לא יחרד ויתפלץ, למראה רחובותינו המלאים וגדושים מכשול והחטאת הרבים רח"ל, בכגדי שחץ ופריצות לשמור ארחות פרי"ז "מודה" אני לפניך, ופאות "בהכשר", הפרוצות כמעט כולן, כדברי מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל; "ממש פריצות זה פרוץ מאד נכשלים בזה ראשי ישיבות צדיקים וצדקניות גמורות. הפאות של היום זה ממש ערוה, כאלה אף אחד לא התיר". ויצא מבת ציון הודה והדרה עד כי צרו צעדינו מלכת ברחובותינו, ואם פעם היה עוד אפשר להשפיל ולהיות שח עיניים, היום גם זה אי אפשר עקב קיצור המלבושים וגילוי צורת השוק "המכוסה" בגרביים שקופות או בצבע הרגל ליפותו מהפצעים והורידים רח"ל, וגם גרביים עבות יותר לא יועילו, כשם שפשוט לכל שאסור ללבוש גרב צמודה על כל הגוף, דצורת הגוף וחיטובו ניכרים, ומאי שנא צורת השוק, ומה יעשו גדולי הדור שאין דורם עולה יפה (תענית כד:).

הגב' תחי' בספרה, גודרת את חומות הצניעות אשר נפרצו, ומשרשת אחר דעות משובשות אשר בנויות על השקפות זרות ומזרות שהמציאו כמה מורות ומנהלי סמינרים המובילים את כולם כעדר, כגון: חצאיות ארוכות המכסות את צורת השוק הם "פריצות" כי זה "רחובי", וחצאיות מיני למינים אל תהי תקוה, אופנת הגויים והרחוב בהתגלמותו, הם נזר "הצניעות". פאה זה "מכובדות" למרות שיא הרחוביות, ומטפחת ראש זה "בעלת תשובה". שאל זה "חוסר" צניעות, וחולצה מחוייטת וצמודה ויצמדו לבעל פעור, זה סמל "הצניעות", נעלי עקב השועטות ומכריזות אני כאן, זה "קידוש" ה', ונעלים פשוטות הם "חילול" ה', שבשאת כיון דעל על. ועליהם נאמר: "ומורה לא יעלה על ראשו", דילפי מקלקלתא ולא מתקנתא (ירושלמי נו"ק ב.ב).

בימים טרופים אלו, אשר אנו רואים את גודל האסונות והטרגדיות הנוראיות רח"ל הפוקרות את עם ישראל, ואמרו רז"ל; "כל מקום שאתה מוצא זימה, אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים, מחובתינו לפשפש במעשנו, ולהתבונן בדרכינו ולהטיבן, כדי למנוע חרון אף של שם מאחריך ח"ו. ויש לתקן את השורש, כי כשהמנוע מקולקל, לא מתקנים קודם את הגלגל.

והרני לברכה בכל חותמי הברכות, שחפץ השי"ת בידה יצלח, להגדיל קדושה וטהרה בעם ישראל, ביתר שאת, עוז ותעצומות, והשי"ת יגדור פרצות עמו ישראל אכ"ר.

כבוד ויקר

יעקב מנחם רבינוביץ

בן לכ"ק אאמו"ר מביאלה זצלה"ה

רחוב ירושלים 17

בני ברק ת"ו

ב"ה: יום שלישי כ"ז אייר תשע"ד

הובא לפני ספר החשוב והיקר שבערכין "תבורך מנשים" שהוא רב הכמות והאיכות ובעיקר בליקוט דברים שהזמן גרמא אשר בעו"ה צריכים חיזוק בענייני צניעות, על אשה אחר הנישואין לילך בכיסוי ראש, ועל סגנון הלבוש שלובשים שילכו לבושים כראוי לבת ישראל בצניעות ככתוב במדרש תנחומא שאמר הקב"ה "אין לך יפה מן הצניעות", והחז"ל במס' מגילה בשכר הצניעות שהייתה ברחל זכתה ויצאה ממני שאול.

ושלא יסחפו אחרי המודעס החדשות המתאימות לנשי הרחוב ונשי הגוים והעכו"ם רח"ל וגורמים בחציפות שלהם שמחטיאים את האנשים ומביאים את האנשים לידי הרהור וע"ז אמרו חז"ל שהמחטיא לאדם קשה מן ההורגו שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא וכל המחטיא את הרבים אין לו חלק לעולם הבא ועתידות ליתן את הדין ומביאים עי"ז פגם במלכות דאצילות ועל עצמם סילוק השכינה והרבה עניות וצרות ואסונות ומחלות ל"ע השי"ת ישמרני ויצילני.

ומרובה מדה טובה ממידת פורעניות למדקדקות בצניעות כאלפי נשים צדקניות בתפארת דקדושה ומקיימות את התורה ורצון השי"ת ללא התחכמויות וזוכים לקדש שם שמים ברבים לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו.

ומובא ברבינו בחיי, שאחרי המעשים ימשכו הלבבות ההשתדלות והמעשים של צניעות חיזוניות משפיעות לזכך גם את האדם הפנימיות בעדינות הנפש ובאצילות של מלכות, וכן ח"ו להיפך.

ובזכות נשים כאלו נזכה לגאולה שלימה הן גאלתי אתכם אחרית כראשית כמו בראשית שנגאלו אבותינו ממצרים בזכות נשים צדקניות, ובזכות שלא שינו את שמם ולבושם ולשונם וגוי יהי הגאולה העתידה שאנו מצפים בכל יום שיבוא.

ותבורך מנשים הרבנית החשובה מנשים באוהל תברך אשר לקטה פנינים יקרים ורעיונות מלהיבים היוצאים מעומק הלב לחובת הצניעות של בת מלך, ויה"ר שתזכה לבריות גופא ונהורא מעליא ולראות נחת דקדושה מכל יוצ"ח ויהא ה' בעזרה אכי"ר.

הכו"ח למען כבוד התורה המצפה לישועת ה'.

הסכמת הרה"ג יעקב ישראל לוגאסי שליט"א

בס"ד, אדר תשע"ג

קטנתי מלהיות ראוי לתת הסכמות לספרים, אולם איך אפשר שלא לחזק ידי אלו העוסקים בנושא היסודי ביותר בעם ישראל – נושא הצניעות והקדושה.

ספרים רבים ונכבדים נתחברו בנושא זה וכמעט והיה אפשר לחשוב שאין מה להוסיף בנושא, אבל כנראה שיש ויש עוד ועוד מה להרחיב בנושא זה, והחוברת הנפלאה "צניעות בת ישראל" תוכיח זאת. חוברת שנכתבה בטוב טעם, משולבת במוסרי חז"ל ובדברי הלכה שנערכו באופן שניכר שהייתה כאן סיעתא דשמיא גדולה.

ומאוד שמחתי לראות את הפירוט בהנהגת הצניעות, הן בצניעות הלבוש והן בצניעות ההנהגה הראוי לבת ישראל שנכתב באופן משכנע ומלהיב.

וביותר רציתי לחזק את הנכתב בחוברת זו בפרט זה של אורך השמלה שצריך שיהיה עד הקרסול, שלצערנו עדיין פרצה זו קיימת בתוכנו גם אצל הצנועות שבישראל, ולא השכילו להבין שיש בכך מכשול ופריצות.

הפ"ק אורי מלך

קאנען מלכות רחוקה ואלה הסכמות אפיקים, מאלה אין אולם לא אמן
 יי אלו היסודיים בעלם היסודיים היינה בזה השלם - ענין היסודיים והקדושה.
 גינה יסודיים ונכבדים נעמדו בעולם כי נעמדו וביה אולם אולם אין
 זה אולם היסודיים, אולם כנראה שיש ויש עוד ועוד מה להרחיב בנושא זה,
 והחברת הנפלאה "צניעות בת ישראל" תוכיח זאת. חוברת שנכתבה
 בטוב טעם, משולבת במוסרי חז"ל ובדברי הלכה שנערכו באופן שניכר
 שהייתה כאן סיעתא דשמיא גדולה.
 ומאוד שמחתי לראות את הפירוט בהנהגת הצניעות, הן בצניעות הלבוש
 והן בצניעות ההנהגה הראוי לבת ישראל שנכתב באופן משכנע ומלהיב.
 וביותר רציתי לחזק את הנכתב בחוברת זו בפרט זה של אורך השמלה
 שצריך שיהיה עד הקרסול, שלצערנו עדיין פרצה זו קיימת בתוכנו גם
 אצל הצנועות שבישראל, ולא השכילו להבין שיש בכך מכשול ופריצות.

יעקב ישראל לוגאסי שליט"א

ואמנם בספרי "מראות הצובאות" שחיברתי בנושא צניעות כתבתי שאורך השמלה לא יהיה פחות מ-15 ס"מ למטה מהברך בכל אופן של תנועה – קימה, ישיבה וכיוצא, אחר שכך נכתב בכמה ספרים שונים, אולם חזרתי בי לאחר העיון היטב בספרי הפוסקים שפסקו שהשוק באשה הוא מהברך ועד הקרסול, וממילא מקום זה חייב להיות מכוסה בשמלה רחבה כדין ולא די בגרביים, וכן, מבואר ב"ערוך השולחן", "חיי אדם", "שו"ע הגר"ז", "הבן איש חי", "שו"ת מנחת יצחק", "שבט הלוי", "הגרש"ז אורבאך ועוד, וכמו שסיכמם בספר החשוב "דברי שלום".

אי לכך בוודאי כך ראוי לנהוג, וכמו שנכתב בחוברת זו שישנם אי אלו שבדו מליבם להוציא דיבה על שמלות ארוכות שהינן "רחוביות", ברור שזו עורמה של היצר לפגוע ב"ירך יעקב", ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.

יעקב ישראל לוגאסי

הסכמת הרה"ג משולם משולמי שליט"א

ראש מתיבתא בישיבת בית שמעיה, דיין בבית דינו של הגר"נ קרליץ שליט"א
ומורה צדק וראש כולל אהל אלישבע

בס"ד, ז' אדר תשע"ג

הסכמה

ראיתי את הקונטרס "צניעות בת ישראל" והדברים מלהיכים ומעוררים להתחזק בחובת בנות ישראל ויוצאים מעומק הלב.

כבר ידוע מכתבו של החפץ חיים זיע"א משנת תרפ"ד הנדפס בסוף מכתבי הח"ח, אל כבוד הרבנים והאדמו"רים בדבר התבערה הגדולה אשר נפלה בכרם ישראל ע"י "המודה" – האופנה הגרועה. וכתב שם שחובה על כל איש ישראל וביותר על הרבנים ועל כל החרדים לדבר ה' לדרוש ברבים מגודל הענין הזה הנוגע לקיומנו ולהצלחתנו בגוף ובנפש בזה ובבא ויתקיים מאמר הכתוב והיה מחניך קדוש עכ"ל.

הקונטרס הנ"ל מעורר על כל הפרטים ופרטי פרטים בפרצות הקדושה שגדלו לצערנו מכמה סיבות ויהי רצון שבזכותן של הנשים הצדקניות נושע בקרוב.

א) רצוני לעורר על הנאמר בעמוד * ז"ל "לפי רוב הפוסקים צריכה הבתולה לכסות את ראשה בזמן תפילה וברכות", אין אנו נוהגים כן וכפי שכתב בספר הליכות בת ישראל פרק ה' בשם הגרש"ז אויערבך והגרי"ש אלישיב זיע"א וכ"כ בספר דבר משולם סימן י"ד.

ב) נאמר שם שלא להצטלם גם בעזרת נשים ע"י צלמת זו הפלגה ולא נהגנו כן.

הרב משולם משולמי
 ר"מ בישיבת בית שמעיה
 ודיין וראש כולל אהל אלישבע
 בירושלם

בס"ד, ז' אדר תשע"ג

הסכמה

ראיתי את הקונטרס "צניעות בת ישראל" והדברים מלהיכים ומעוררים להתחזק בחובת בנות ישראל ויוצאים מעומק הלב.

כבר ידוע מכתבו של החפץ חיים זיע"א משנת תרפ"ד הנדפס בסוף מכתבי הח"ח, אל כבוד הרבנים והאדמו"רים בדבר התבערה הגדולה אשר נפלה בכרם ישראל ע"י "המודה" – האופנה הגרועה. וכתב שם שחובה על כל איש ישראל וביותר על הרבנים ועל כל החרדים לדבר ה' לדרוש ברבים מגודל הענין הזה הנוגע לקיומנו ולהצלחתנו בגוף ובנפש בזה ובבא ויתקיים מאמר הכתוב והיה מחניך קדוש עכ"ל.

הקונטרס הנ"ל מעורר על כל הפרטים ופרטי פרטים בפרצות הקדושה שגדלו לצערנו מכמה סיבות ויהי רצון שבזכותן של הנשים הצדקניות נושע בקרוב.

א) רצוני לעורר על הנאמר בעמוד * ז"ל "לפי רוב הפוסקים צריכה הבתולה לכסות את ראשה בזמן תפילה וברכות", אין אנו נוהגים כן וכפי שכתב בספר הליכות בת ישראל פרק ה' בשם הגרש"ז אויערבך והגרי"ש אלישיב זיע"א וכ"כ בספר דבר משולם סימן י"ד.

ב) נאמר שם שלא להצטלם גם בעזרת נשים ע"י צלמת זו הפלגה ולא נהגנו כן.

תבן ושלל לנגמב ושללנו חמיב
 משה משה

חזקו ויאמץ לבבכם ואנחנו עמכם משולם משולמי

* בפרק "איזו היא בת ישראל צנועה"

הסכמת הרה"ג **שלמה יוסף מחפוד שליט"א**
 אב בית דין בד"צ יורה דעה
 רב ומר"צ דשכונת נוה אחיעזר ושיכון ו בני ברק

שלמה יוסף מחפוד
 אב"ד בד"צ יורה דעה
 רב ומר"צ דשכונת נוה אחיעזר ושיכון ו
 בני ברק

בע"ה יום שלישי כ"ט ניסן תשע"ג

דברי ברכה

היה למראה עיני גליונות הקונט' **צניעות בת ישראל**, והוא לקט מאמרי הלכה ומוסר בנושא צניעות הנשים, אשר ערכה וליקטה גב' י. זיידנר תחי' מביתר עילית. עברתי על הקונט' הנ"ל כמסת הפנאי, וראיתי כי השכילה בדבריה לערוך בטוב טעם ודעת ובקיצור נמרץ מדברי רבותינו במעלת הצניעות וחובתה.

ברכתי נאמנה כי דברים היוצאים מן הלב יכנסו ללב, ובנות ישראל תתחזקנה בנושא זה שהוא ברומו של עולם, וזכות הרבים תגן בעד המחברת ובעד כל העוזרים והמסייעים שיזכו לברכת נעים זמירות "אין פרץ ואין יוצאת וכו', בבני סמיכי ומזוני רויחי, אמן.

המלצת הרה"ג **משה שאול קליין שליט"א**
 דיין ומורה צדק דמרן הגר"ש וואזנר שליט"א
 ורב שכונת "אור החיים" בני ברק

RABBI MOSHE SHOUL KLEIN

Dayan in Beth Din of Hagaon Harav Wozner Shelita
 and Rabbi of "Or Hachayim" area Bnei Brak

משה שאול קליין

דומ"צ בכיד"צ דמרן הגר"ש וואזנר שליט"א
 ורב שכונת "אור החיים" בני ברק

ב"ה, יום כ"ג בתמוז תשס"ט לפ"ק

מחזיק אני טובה מרובה לארגון החשוב "נפשנו" אשר פועל גדולות ונצורות להחדיר ענייני הצניעות בקרב אחינו בני ישראל, ובקרב בית יעקב - אלו הנשים באופנים שונים, בדברים המושכים את הלב, ובשפה חדה וברורה וכמה שנאמר: בתחבולות תעשה לך מלחמה, שבמלחמת היצר צריך להשתמש בכל הכלים והתחבולות שיש בידנו בכדי לנצח, ובפרט בענין יסודי וקיומי כזה לקדושת וטהרת בית ישראל, הרי מוטל עלינו שבעתים לעשות כל שביכולתנו למנוע משחית ומגיפה מעלינו ע"י ה'מאדעס' (אופנה) המשונים המשחיתים כל חלקה טובה, הן בענין בגדים היוצאים חדשים לבקרים בצורות ודוגמאות שונות ומשונות צרים קצרים שסועים או צמודים, הן בענין פאה נכרית שבזמננו הפכו פני חלק גדול מהם למראה שיער ממש רח"ל, ואם בכל דבר המצריך תיקון ועמידה בפרץ בעניינים נשגבים אלו.

ובזאת הנני לחזק ולאמץ את ידי כל העוסקים בדבר גדול וקדוש זה, ביניהם האברך החשוב הרב **זאב ארן שליט"א** שפועל רבות להחדרת והטמעת ענין זה בקרב ישראל, וכפי שזכיתי לשמוע כבר פעמים רבות ממו"ר מרן הגר"ש וואזנר שליט"א כי **ענין קדושת וטהרת בית ישראל הוא יסוד קיומו של עם ישראל** עכ"ל הזהב, ומי לנו גדול ומה לנו גדול מדברים נוקבים אלו, ובוודאי כל המתעסקים בדבר יש להם חלק בקדושת בית ישראל, ואין ערוך לשכר בעד מפעלותיהם החשובים, ע"כ הנני מצרף עצמי באהבה לברכה מרובה כי זכות גדולה ועצומה זו להרבות קדושה וטהרה בבית יעקב ובבני ישראל תגן על כל המשתדלים בענין חשוב זה, שיזכו לשפע ברכה והצלחה, זרע ברך ה' ונחת דקדושה מכל יוצ"ח, בבריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוי"צ במהרה. אכ"ר.

המלצת הרה"ג ראובן אלבז שליט"א
ראש ישיבת "אור החיים"

כ"ט טבת תשע"א

05/01/11

המלצה

בואו ונחזיק מזכה לאגודת קודש הנקראת "נפשנו",
ע"י אברכים יקרים ובראשם ידיד נפסי הרה"ג ר' זאב און שליט"א
ומסנהו הרב אברהם זיאת שליט"א.

אסור שמו להם למסדה- לעודד ולרומם את נושא הצניעות
וליצוד אוידיה צבורית חרשה וחיוכית בישראל.

וכידוע כמה מחמיר בזה גאון עוזינו ותפארתינו
מזן רבינו עובדיה יוסף שליט"א ע"ד מצעירותנו,
לתמונה על כך שהגברים לובשים ומכוסים בבובע גדול כראוי,
ואילו האשה- שהיא צריכה להתלבש בצניעות
יציאת בפאה, ובעזות- גורמת פקסול לרבים:

וכן שאר גדולי הדור, ובראשם-
מזן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א.

אי לזאת,
מתוכנתי לחזק ולעודד את הארגון הנ"ל והעומדים בראשו,
בתמיכה חסונה וכרוח נריבה.

וכל התומכים במפעל חשוב זה-
יבורכו מפי עליין בכל הברכות הכתובות בתורה.

ובואי שזה יביא לקידום הגאולה,
שגם בגאולה זו נבאל-
בזכות נשים צדקניות:

החתם במרכה,
הרה"ג
ראובן אלבז

מפתח הפרקים

21	א. הקדמה
26	ב. למה לך?
35	ג. מהי צניעות ומעלטה
48	ד. ייהרג ואל יעבור
67	ה. עשין ולאויין
72	ו. במקום שבעלי תשובה עומדים
79	ז. מודרניות
81	ח. התקשטות
91	ט. נבואת ישעיה
98	י. אין אשה אלא ליופי
105	יא. מצות כסוי הראש
122	יב. פאה בבית
135	יג. שוק באשה ערוה
150	יד. בגדים צמודים
163	טו. בגדי צבעונין
168	טז. גדר עולם
175	יז. לא תעשי לך תמונה
176	יח. פרנסה בצניעות
179	יט. בושם
182	כ. ביקור רופא
188	כא. יחוד
192	כב. ותאמץ זרועותיה
203	כג. כל כבודה בת מלך פנימה
215	כד. צוארך כמגדל השן
218	כה. מאשריך מתעים
242	כו. אמותינו היפות
246	כז. מלכודת השטן
255	כח. להיות בשמחה
259	כט. עולים על סרטון
269	ל. הוכח תוכיח
278	לא. עושה רצון בעלה
285	לב. הברכה והקללה מהזוהר הקדוש
297	לג. עצות מעשיות לחיזוק בצניעות
298	לד. ביאור מושגים
301	לה. אחות יקרה
303	לו. איזו היא בת ישראל צנועה
304	לז. לסיכום
306	לח. ספרים וקונטרסים מומלצים
307	לט. ממעלת זיכוי הרבים

הקדמה

ענה בעולם הבגירה
 נשאתי אכאן במטרה ברורה
 מששט דרכי באפלה
 שהיזה לא אפספס את המטרה
 רוצה לקיים את מצות הצניעות
 אהתלבש על פי התקנון
 מבאי משימ נשאבת לאותה גמרות
 ומקפידה גם לשמור על סגנון
 מהשבת סנטימטרים על פי "ההאכה"
 אך זה כך טוען וזה סובר כך
 שלא תיראה השמאה כשמיכה
 ואני מבולבלת כל כך
 משתדלת בכל כואי אהיזרה
 לא אעבור על הגורה
 אבל כל ארז אומר דבר ארז
 ואני מבולבלת נורא
 ועם הצמן נוצר מצב
 ואין בכואי אעצור
 שהצרים סולף אותי אגריו
 ואולי אין עוד דרך גצור
 ומשכיה אותי אמה באתי אכאן
 ומה תפקידי בזה העולם
 מה רע באהיות כמו כואן
 או כמו בת התלמיד הבכמ

לא אעצור ארעס ולאשוב
 אובת כמו כואן בתלמ
 אולי בעצמ זה לא כל כך טוב
 ואולי איבדתי צלמ
 מה אכל זה אודרך הצניעות
 קול פנמי ממלוא
 איך אכל אונס מאתה גמרות
 מוסיף הקול ושואל
 גייבת אהיות דרך ארמ
 שאותה איני מכירה
 על האמת אני לא מתפשרת
 עד תהפוך על פיה הקערה
 כואבת את גאול השכינה הקדושה
 וכמה הרקתי אכל
 מצות הצניעות אובא ואטלואל היתה
 ובמקום עובני דורכת
 אהב הקדושה ושונא הצימה
 נמ אומי אמסאל הנכונ
 הראה לי את הדרך הנכונה
 שמתיילה בעקבי הצאן

ספר זה הינו מהדורה מורחבת לקונטרס "דברי חיזוק בקיום מצות צניעות בת ישראל".

הספר חובר עבור בנות ישראל דורשות האמת, אשר חפצות לעלות על דרך המלך, להתחזק ולעלות במעלות הקדושה והצניעות ומציע פתרונות המסייעים להתמודד ביתר קלות עם הניסיונות.

הספר משרה השקפה נכונה על המושג צניעות האשה באספקלריה של היהדות ומעניק מענה למגוון רחב של שאלות, תהיות וטענות המצויות בדורנו.

בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו (בויקין י:). בא לְטַמֵּא פותחין לו, בא לְטַהֵר מסייעין אותו (יומא לה:). "תורת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ" (תהלים יט, ח). אמרו חכמים, כאשר היא תמימה, היא משיבת נפש, ואם אינה משיבת נפש זה סימן שאינה תמימה. וכתב הגר"ח מוולוז'ין (נפש החיים שער א'): "שעל ידי עסק האדם בתורת ה', והיא תמימה אצלו כראוי, היא משיבת נפש האדם לשורשה בשלמותה". פירוש המילה "תמימה" בלשון הקודש הוא וְשִׁלְמָה. אין דבר משיב נפש יותר מההתוודעות וההכרה בצניעות התמימה, ו"כל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים" (תענית ז).

ספר זה מיועד לנשים ולנערות ולכל מאן דבעי.

בת ישראל היקרה, אני תקווה שלאחר הקריאה בספר זה תראי שמצות הצניעות אינה עול כבוד או עונש חלילה ולא נועדה לצער את האשה, אלא אדרבא, מצות הצניעות הינה זכות גדולה ושבח גדול לאשה המקיימת אותה. ומי שתזכה לראות זאת תידבק באהבת הקדושה, ולא תוכל להתנהג שלא בצניעות ואפילו לא יהיה אכפת לה להיות שונה מכל האחרות ומה יאמרו הבריות. וזו היא תכלית כתיבת ספר זה - להעניק כח ועוז.

ברוך ה' ישנם כמה חיבורים נפלאים בנושא הצניעות על פי המקורות שמעמידים הדת על תילה שנכתבו עבור תלמידי חכמים. אולם מכיוון שעיקר התחזקותה של האשה מגיעה מתוך הבנתה ונגיעתה האישית, וראה ראיתי את שפלות הדור ואת נחיצות החיבור עבור נשים מן השורה, בשפה הקלה להבנה, ללא ארמית או ריבוי ראשי תיבות, פלפולים עמוקים או קיצורים ששולחים לעיין במקורות. וכמו כן, אין הדבר דומה כאשר מדובר באשה, להיכנס אל נבכי לבה של האשה כדברים המגיעים מאשה לאשה, וכבר נאמר כי דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב. לכן אזרתי כח לשאת עלי את עול המשימה ולקיים את תפקידי בעולמי במעט מן המעט ממה שנתן לי החונן לאדם דעת.

אני תפילה לפני בורא עולם שספר זה ימצא מסילות ללבבות הקוראות ויפעל פעולתו לקרב הלבבות לאבינו שבשמים, להפוך את ההר למישור ולגרום לבנות ישראל לאהוב את מצות הצניעות ולקיימה בשמחה. ויהי רצון שלא תצא תקלה מתחת ידי שלא נבוש ולא נכלם ולא נכשל ח"ו.

תהילות לאל עליון ברוך הוא ומבורך על שזיכני להוציא לאור את הקונטרס המקוצר וגם זיכני בס"ד לראות מקצת מפירותיו שפעל וראיתי שנתקבל באהדה רבה ונשים שינו אורחותיהן לבלי הכר. יש שממשיכות את זיכוי הרבים ומוסרות על פיו שיעורים לבנות, ישתבח שמו לעד, אין גבול לחסדיו המרובים. ואשר תנובתו נתנה לי את הכח להמשיך ולכתוב ספר זה.

אודה בכל לבי לאישי היקר על אורך הרוח, התמיכה, העידוד והסיוע המתמיד בהגהות, בלימוד ובביאור המקורות. ושוב אודה לה' יתברך על שזיכני להיות אשה לאיש שכזה. יהי רצון שה' יתברך יאריך ימיו ושנותיו בנעימים בבריאות איתנה ונהורא מעליא, שיזכה לגדול בתורה וביראת ה' מתוך רחבות הדעת ונזכה לנחת מכל יוצאי חלצינו עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

כמו כן תודתי נתונה לרבנים הנכבדים, על שטרחו וסייעו והגיהו והעירו הערותיהם החשובות ותרמו תרומתם להשבחת החיבור לש"ש. לרב חיים רבי שליט"א, לרב יוסף שבתאי שני שליט"א, ובפרט לרבני ארגון "נפשנו", הרב אברהם זיאת שליט"א ורעייתו הצדקנית תחי' והרב יניב עסיס שליט"א, אשר הצניעות בנפשם ותרומתם לא תסולא בפז.

תודה לרב יחיאל ציטרנוביץ' שליט"א על ליבון סוגיית הפ"נ, לרב אסולין שליט"א על תוספת המקורות בעניין ההתקשטות, לרב בנימין יוחנן נקר שליט"א על מקורות בעניין הערב רב, תודה לחברתי היקרה מרת ר. שפירא תחי' שעודדה אותי להוסיף פרק על ההתקשטות בבית והאירה עיניי בכמה נקודות מהותיות, לרב אברהם ארבל שליט"א על ספרו 'באתי לגני' שהיה לי לעזר, לרב שליט"א החפץ בעילום שמו מחבר הקונטרס 'ותאמץ זרועותיה' על שהעניק לי את הזכות להשתמש בקונטרס לזיכוי הרבים, לרב יעקב ישראל לוגאסי שליט"א על ההמלצה והעזרה בהפצת הקונטרס. וגם לשאר הרבנים הצדיקים נותני ההסכמות שמכירים בחשיבות הדבר ולא לחינם הקדישו מזמנם היקר לקרוא את הספר ולכתוב ברכתם והסכמתם.

וכן חייבת אני הכרת הטוב עצומה לנשים הצדקניות, מזכות הרבים, ידידות נפשי, אשר היו שליחות נאמנות להצית בי את הניצוץ ולהאיר בפניי את הצוהר לדרך הצניעות הנכונה, הרבניות: א. כהן תחי', א. לייפער תחי' ו-צ. ציטרנוביץ' תחי'.

ולכל מי שעזר לי, בין בזמנו, בין בממונו, בין ברעיונו.
ותודה מיוחדת לאשה הצדקנית והיקרה מב"ת שתרמה את רוב הסכום לעלויות
הדפוס וחפצה בעילום שמה.

ישלם ה' פעלם ותהי משכרתם שלמה מעם ה'. ה' יתברך ימלא כל משאלות לבם
לטובה, שיוסיפו להגדיל תורה ולהאדירה ונזכה במהרה לגאולה השלמה אמן כן
יהי רצון.

ויהי רצון שתהיינה שפתיו הקדושות של האדמו"ר מזוטשקא זצוק"ל דובבות בקברו
בעת הלימוד בספר זה, שחלק נכבד ממנו נשען על דברי קדשו, ויהיה מליץ יושר
בעדי ובעד בני ביתי ובעד כל המסייעים וזכותו תגן עלינו אמן כן יהי רצון.

דבר המו"ל

בחסדי שמים מרובים זוכים אנו לראות בהוצאה לאור של ספר נפלא זה בשם "תבורך מנשים", אשר מסדר את כלל ענייני הצניעות בטוב טעם ודעת באופן שעוד לא היה כדוגמתו, בשפה קולחת ונעימה עבור בית יעקב אלו הנשים אשר עיקר המצוה מוטלת עליהן.

והנה בדורות המתקונים היה עניין הצניעות דבר שבשגרה והיו הגדרים פשוטים לכל, עד שכמעט לא הוצרך לדבר מהדבר, ויסודי הדת בעניין זה היו עוברים מאם לבתה רק מעצם שימור מסורת הלבוש, עד שלמעשה אפשר היה לסכם כמעט את כל חיובי האשה בנידון בכמה משפטים קצרים, וכמו שנראה בכרוז שיוצא ע"י הגר"ח זוננפלד ובית דינו וכמובא בהרחבה בפנים הספר.

כל זאת היה בישראל בדורות המתקונים עד לפני כמאתיים שנה, ומאז ועד ימינו, מכה אחר מכה ונגע אחר נגע ירדנו פלאים עד שכבר אין שום התחלה של דמיון בין מראה נשות ישראל בדורנו לבין מה שהיה נהוג בעמנו מאז ומעולם.

ואילו כלל הפירצה היתה רק בהנהגה בפועל, אזי למרות הכל ניחא, שכן בכה"ג הרוצות להתחזק באמת היו יודעות את הדרך לאן לפנות, אלא שחלק גדול מהחורבן בימינו הינו בגודל המבוכה בענייני הצניעות השונים אשר גם המעיין במעט הספרים שעוד יש בנושא זה ימצא כי אלו אינם מושתתים על המצוינות בצניעות אלא על חיזור אחר כל קולא אפשרית שניתן איכשהו לדחוק בגדרים השונים.

וברוך ה' אכשר דרא, והנה רואים אנו כיום יותר ויותר המתעוררים לחיזוק בתחומי הצניעות השונים, ורבות בנות עושות חיל ומוסיפות עוד ועוד בקודש, ויוצאות להן בעקבי הצאן, ורבים הם האברכים שהחלו עוסקים בליבון סוגיות אלו בכובד ראש גדול וכראוי לדברים אלו העומדים ברומו של עולם, וכבר החלו מתפרסמים עוד ועוד חיבורים בנושאי הצניעות השונים, אך למרות הכל, כל חיבור עוסק בנידון אחד בפני עצמו, וגם מעט הספרים היסודיים והמקיפים בנושא כתובים הם בשפה גבוהה המיוחדת לתלמידי חכמים.

והנה נתגלגלה זכות על ידי הזכאים לה, וכעת מונח לפנינו ספר קדוש זה אשר מביא לבנות ישראל את כלל העניינים הנוגעים לתחום הצניעות בפונדק אחד, וכשולחן הערוך בשפה קולחת עבור הנשים, וכל זה מבלי שום כחל וסרק, תוך הצגת דרך הצניעות הנכונה בשלמותה, באופן שהקוראות בספר תגלנה בקל איזה אוצר בלום מונח לו בקרן זוית, ותמצאנה בס"ד שמחה רבה בקיום חובתן בעוד שזו נעשית כפשוטה ובשלמותה.

ואף כי לאור המורכבות והרגישות בהלכות אלו, מצוי גם בעוסקים במלאכה בכל כובד הראש כי יפלו שגגות אלו ואחרות תחת ידיהם, מכל מקום הננו להעיד נאמנה כי כל פועלה של המחברת היה באדיקות ובדבקות לדברי חז"ל והקדמונים תוך התייעצות והתבטלות מוחלטת לדעת תורה של תלמידי חכמים מופלגים בתחום הצניעות על כל צעד ושעל, תוך ליבון וביורר של כל סוגיה וסוגיה, ומובטחים אנו כי הקוראות בספר זה תגלנה כמות ידיעות כבירה ובקיאות נכבדת בענייני הצניעות אשר תהיינה להן לעזר רב בעשיית רצון ה' בנושא.

ואם בדורות המתקונים נאמרו כל הברכות על ההולכות בצניעות והבטחות שאין כדוגמתן, בסיעתא דשמיא, בחינוך הילדים, בבריאות, בשלום בית, בעשירות, בגדלות בתורה ובזכייה אמיתית ליראת שמים טהורה, אזי בדורנו, כאשר רב הפרוץ על העומד על אחת כמה וכמה שכל אחת מהמתחזקות בדבר זה, פשוט הוא שתזכינה בברכות לרוב כנגד כולם ועוד נוסף עליהן קידוש ה' הגדול ששכרו לאין ערוך כמובא בספרים.

למה לך?

אין זה סוד שנערות ונשים רבות בדורנו אינן מחבבות במיוחד את נושא הצניעות. למעשה אשה מוכנה לקבל על עצמה הרי הרים של קבלות, הפרשות חלה, קריאת תהלים, הידור במנהגים שאף פטורות מהם מעיקר הדין וכו', אך על נושא צניעות בבקשה אל תדברו איתי, יחסית לכל חברותיי אני מאד צנועה, אני הולכת בדיוק על פי ההלכה (גם אם לא ממש למדתי את ההלכה), אפילו הרבנית החשובה פלונית רואה אותי מדי יום בבית הכנסת ולא העירה לי אז כנראה שאני ממש ממש בסדר חוץ מזה כרגע אני עסוקה, אולי בפעם אחרת...

על מנת לזכות להגיע לשלב ההבנה מהי צניעות אמיתית ולהגיע למעלת אהבת הצניעות וקיומה בשמחה, יש לבצע תפנית משמעותית בהשקפה ובאופן החשיבה ולהפנים מס' עובדות חשובות.

בראש ובראשונה כדאי לאמץ ולשנן את העובדה שהעולם הזה אינו אלא פרוזודור. כמאמר חז"ל (אבות ד): "העולם הזה דומה לפרוזודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזודור, כדי שתכנס לטרקלין".

וכן כתב רבינו יונה זיע"א בשערי תשובה (שער ב', יט):

"וכל אנשי לבב יחשבו העולם הזה כמו דירת עראי ולא ישתמשו בו, (אלא) רק לעבודת הבורא יתברך ויכינו בו צדה לנפשם. כי אם שנים רבות יחיה האדם ואילו חי אלף שנים פעמיים. אחרי שיש מספר לשנותיו יכלה המספר וסופו כלא היה יהיה. ועולם הגמול (השכר) אין לו תכלית (נצחי הוא) כענין שנאמר (איוב טז): פִּי שָׁנוֹת מִסְפָּר יֵאָתְיוּ (יגיעו) וְאַרְחָ לֹא אָשׁוּב אֶהְיֶה. אף כי ימי האדם פִּצֵּל עוֹבֵר כענין שנאמר: יְמֵי שָׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שְׂבָעִים שָׁנָה וגו'. ונאמר (תהלים קמד, ד) יְמֵי פִּצֵּל עוֹבֵר, ואמרו רבותינו זיכרונם לברכה: לא כצלו של אילן ולא כצלו של כותל, אלא כצל עוף הפורח ועובר. רצונו לומר - כי חייב האדם להמשיל העולם הזה בלבבו כצל עוף הפורח וברגע קטן עובר. גם כי אין האדם יודע אם היום כאן ולמחר בקבר. ונמצא בהשתדלו וטרחו על יום מחר כי הוא מצטער על עולם שאינו שלו. ואמרו רבותינו זיכרונם לברכה: אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה יולד יום. ועיקר ספר קהלת חיברו שלמה המלך עליו השלום למען ישים האדם על לבו כי העולם הבל הבלים ולא ישתמש בו זולתי לעבודת הבורא יתעלה. והודיע כוונתו בפתחתו וחתמתו. כי פתח ואמר: הֶבֶל הֶבֶלִים אָמַר קִהְלֵת, הֶבֶל הֶבֶלִים הֶפֶל הֶבֶל. ואמרו רבותינו זיכרונם לברכה: אילו אדם אחר היה אומר כן היינו אומרים אולי לא אסף

שתי פרוטות מימיו על כן נחשב העולם הבל בעיניו. אכן שלמה המלך שנכתב עליו (מ"א א'): ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים. לו נאה לומר כי העולם הבל הבלים. וחתם ספרו ואמר (קהלת יב): סוף דְבַר הַכֹּל נִשְׁמַע, אֶת הַאֲלֹקִים יֵרָא וְאֶת מַצּוֹתָיו שְׁמֹר, כִּי יֵהָ אֵל הָאָדָם". עד כאן לשון הרבינו יונה.

וראוי להזכיר על מה ולמה הגענו לזה העולם. על כך כתב הרמח"ל זצוק"ל (מסילת ישרים פרק א'): "והנה מה שהורונו החכמים זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמציא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא. כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה. אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם. והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (אבות ד, טז): העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא. והאמצעים המגיעים את האדם לתכלית הזה, הם המצוות אשר צָנְנו עליהן האל יתברך שמו. ומקום עשיית המצוות הוא רק העולם הזה. על כן הושם האדם בזה העולם בתחלה, כדי שעל ידי האמצעים האלה המזדמנים לו כאן יוכל להגיע אל המקום אשר הוכן לו, שהוא העולם הבא, לרוות שם בטוב אשר קנה לו על ידי אמצעים אלה, והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (עירובין כב א'): היום לעשותם ומחר לקבל שכרם". עכ"ל.

דבר נוסף שעליה לשאול את עצמה כל אחת כשהיא מכינה את עצמה ליציאה לרחוב: בעיני מי חשוב לי למצוא חן? האם בעיני הבורא יתברך או שמא בעיני הבריות?

האם שאלת את עצמך פעם, מדוע באמת כל כך חשוב לי למצוא חן בעיני הבריות? נעבור על מקצת התשובות האפשריות ונגלה לבסוף שכל הסיבות נובעות מחסרון באמונה.

למשל, אני רוצה להיראות טוב במקום העבודה כדי להתקבל לעבודה, כדי שלקוחותיי יכבדו אותי, כדי שחברותיי לעבודה או תלמידותיי תחבבנה ותערכנה אותי... וכן הלאה.

לאמיתו של דבר ידוע שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים (מועד, ביצה, טז), בין אם פרנסתו תהיה בהיתר, בין באיסור, לאדם אין בחירה כמה הון ירוויח אך הבחירה הנתונה בידו היא באיזה צינור יקבל את השפע. וכן אמרו חז"ל (סוטה, מז, א) "שלשה חינות הן: חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו", מכאן נלמד שהחן הוא בסופו של דבר מאתו יתברך ולא תלוי בהתקשטותך.

ואדרבא, בגמרא בסוף מסכת קידושין (פב:) מבואר שאם לא היינו מרעים מעשינו, היינו מתפרנסים בלי שום טרחה או צער כמו בעלי החיים. ואם כן, לא יתכן שנעבור עבירות ומכך נרוויח פרנסה.

אני רוצה להיראות טוב בעיני קרובי בעלי כדי שישבחוני לפניו ויחבבוני עליו.

שוב, עלייך לזכור שכאמור "חן אשה על בעלה" (סוטה, מז, א) מאתו יתברך. אם כך, איך את מצפה מה' יתברך שינסוך עליך חן בעיניי בעלך אם את שמה השתדלותך במציאת חן בעיני הבריות ובכך ממאיסה עצמך על ה' יתברך על ידי כך שבמקום להקפיד ולשמור את מצוותיו, את מצייתת בפועל ל'צו האופנה' של מעצב האופנה?!...

ואולי... אני פשוט נהנית לקבל מחמאות.

האם שאלת את עצמך פעם מדוע בעצם כל כך חשוב לך לקבל מחמאות? וכי המחמאות הן נקודות זכות שצוברים ואי פעם מתממשות לכדי דבר ממשי בר תועלת? ואולי המחמאות דווקא צוברות לך עוונות ומשקעים? אולי הצורך במחמאות נובע למעשה מצורך אחר עמוק יותר, כגון צורך באהבה ובתשומת לב. או להבדיל, הצורך בחיזוק הביטחון העצמי המעורער והאגו שהוא למעשה צורך מגונה הנובע ממידת הגאווה. כך או כך, האם מחמאות אלה שמקורן באיסור אכן גולמות בחובן תועלת כלשהי?

נשים רבות חושבות שמוטב לא לשמוע דברי מוסר בנושא הצניעות או ללמוד הלכות צניעות בבחינת מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. כל עוד איני לומדת על הנושא, אני יכולה לטעון שלא ידעתי...

איזו תחבולה היא זו? וכי הבורא יתברך, בורא כל הברואים, היודע כל תעלומות וחופש כל חדרי בטן, לא מבין את התחבולה?! אין זו אלא תחבולתו של יצר הרע! כפי שכתב רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל (בהקדמה ל"חפץ חיים"): "וידעתי גם ידעתי, כי ימצאו אנשים אשר ירצו להמעיט את מעלת הלימוד בענין זה ויתלו את עצמן במאמר חז"ל (שבת קמח): מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. אך זה באמת הדין איתי מצדי הצדדים: בדבר המפורש בתורה אין אומרים מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, כמו שפסק באורח-חיים בסימן תר"ח סעיף ב' בהג"ה. עכ"ל (עד כאן לישונו). אמנם מדבר רבנו "החפץ חיים" על לשון הרע ורכילות אך גם מצות הצניעות היא דבר המפורש בתורה ולכן תקף דין זה גם לגביה.

אני רוצה להתחזק בצניעות אך בפועל קשה לי.

זכרי כלל בדוק: "אחרי המעשים ימשכו הלכבות" (רבנו בחיי) ולא להיפך, הצעד הראשון תמיד קשה והמהפך דורש לעתים תעצמות נפש אך לפום צערא אגרא (אבות, ה, יט) - לפי גודל הקושי גודל השכר. לאחר הצעד הראשון, מבטיח הקב"ה (זוהר, אמור, דף צה, עמוד א) "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם". כזאת היא מידתו של הקב"ה. לאחר המאמץ הראשוני מציידך מובטחת לך סיעתא דשמיא גדולה. אני כותבת לכן מנסיוני האישי, כל מאמרי חז"ל קודש קודשים ובוודאי אינם צריכים לאישור שלי, אני הקטנה שבקטנים, אולם מאחר והכותבת לכן היא אשה כמותכן, בת לאותו דור קשה ולכולנו אותם יצרים, אני עדות לכך שהקושי הוא ממש עניין של פריצת סכר, וברגע שנפרץ הסכר, המים גועשים מאליהם וכך מתמלא הלב באהבת מצות הצניעות. פיזרתי ממון רב בקניית בגדים, קולקציות מקולקציות שונות ואילו היום אני לובשת מבחר מצומצם ביותר של בגדים (לרה"ר) ואין השינוי מעיב עלי כהוא זה. אדרבא, הנני שמחה בכך שזכיתי להכיר במעלתה וביופייה של מצות הצניעות. ההתרוממות הרוחנית בלתי ניתנת לתיאור. אינני זקוקה לאישורם של הבריות על מתנותיו הגשמיות של הקב"ה.

אמר שלמה המלך ע"ה (משלי לא, ל): "שֶׁקֶר הַחֵן וְהַקֶּבֶל הַיָּפִי אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל", פירש הגר"א מוילנא (קול אליהו ויצא ל'): "שֶׁקֶר הַחֵן וְהַבֵּל הַיּוֹפִי הֵינּוּ כִשְׁהֵן בִּלְתִי יִרְאֵת ה', וְהֵם כִּנְנֻם זֶהְבָּ פְּאֵף תְּזִיר (משלי, יא, כב), אבל אשה יראת השם תתהלל, רצה לומר דגם בהחן והיופי תתהלל".

יופיה של האשה - מתנת ה' הוא לה ואל לה להשתמש בו נגד רצון ה'. כתב הרמב"ן באגרתו: "כי המתגאה בלבו על הבריות, הוא מורד במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים, שנאמר: ה' מִלְךָ גְּאוּת לְבִישׁ". עכ"ל. האשה המשתמשת ביופייה נגד רצון השם יתברך הרי היא כמי שמשתמשת בכרתו של מלך כדי לבזות את המלך חס ושלום.

הדרך הבדוקה והיעילה להתחזק במצוה יקרה זו היא על ידי קביעת לימוד בהשקפה ובהלכה והתמדה בכך. וזו היא אכן עצת גדולי הדור שחתמו על קול קורא בו כתבו בזו הלשון: "הניסיון הוכיח, שאי אפשר להנצל ממכשול זה בכל יום ויום - ללא לימוד קבוע, מפורט ויסודי של הלכות הצניעות בלבוש ובהנהגה, ובמיוחד בדור זה, בו טומאת הרחוב משכיחה ומערערת את יסודות הצניעות, נחיצות הלימוד גדולה מאוד. על כן, הננו קוראים לבנות ישראל, שכל אחת תראה לקבוע לימוד קבוע בהלכות והנהגות הצניעות, וכידוע לימוד הלכות בדברים שהיצר מכשיל בהם, נותן

כח לעמוד בנסיון, ולקיים את המצוה כראוי". עכ"ל. (באו על החתום הרבנים: הר' שמואל הלוי ואזנר שליט"א, הר' נסים קרליץ שליט"א, הר' חיים פנחס שיינברג זצ"ל, הר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, האדמו"ר מבעלז שליט"א, הר' שמואל אויערבאך שליט"א, הר' עובדיה יוסף זצ"ל, הר' שמעון בעדני שליט"א, האדמו"ר מסדיגורה זצ"ל, האדמו"ר מאלכסנדר זצ"ל)

צריך לדבר

קול צעקה נשמע לפתע מחדרו של 'החפץ חיים'. בני הבית והתלמידים נכנסו בבהלה אל הסבא קדישא.

מה קרה? שאלו הכל. הן מעולם לא הרים הצדיק את קולו על איש. תמיד היה משיב לכל שואל בשקט ובמאור פנים, ומדוע זה חרג הפעם ממנהגו?! תמהו כולם.

אותה שעה שהתה בחדרו של 'החפץ חיים' משלחת נכבדה של מחנכים חשובים מאמריקה, ובפיהם השאלה הבאה: האם צנוע הדבר ללמד את בנות ישראל, שעדיין לא הגיעו לפרקן הלכות יחוד והנהגת הצניעות בלבוש ובדיבור?

צדדי הספק היו: מחד גיסא, נחוץ הדבר לדעת את ההלכות החמורות האלה כדי שלא יגרם מכשול; ומאידך, אולי לא ראוי ללמד בנות בגיל צעיר כל כך הלכות אלו, באופן מסודר וברור, עם מבחנים, כשאר לימודי החובה.

שאלה זו עוררה אצל 'החפץ חיים' זצ"ל צער רב. הוא כאב את ההתדרדרות הנוראה בחומת הצניעות. וזעקתו הנוראה, שבקעה מקירות לבו, לא הופנתה לאדם מסוים, אלא הביעה את גודל כאבו, ואלה היו דבריו:

"מה שאסור לדבר (דברי לשון הרע ומחלוקת) מדברים, ומה שחיוב גמור לדבר (הלכות צניעות ודיני איסור יחוד) אין מדברים?!".

המסר היה ברור, הוא הובן כל צרכו. לא איש לא נותרו עוד ספקות, והמשלחת שבה

לדרכה. (מפי הרב כהנמן שליט"א, עולמות של טוהר חלק ב' עמ' 343)

החיוב ללימוד הלכות צניעות

היסוד בלימוד תורת הקודש הוא לימוד ההלכות על מנת לשמור, לעשות ולקיים. כמפורש בתורתנו הקדושה (דברים לא): "הִקְהֵל אֶת הָעָם, הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטַּף... לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלְמַעַן יִלְמְדוּ, וַיֵּרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְשָׁמְרוּ לְעֲשׂוֹת, אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת". וכמפורש במשנה (אבות, סוף פרק א'): "ולא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה". וכן אמר רבא (ברכות ז): "תכלית חכמה, תשובה ומעשים טובים", ומפרש שם רש"י שלומד לשמה היינו שלומד כדי לקיים. ושם (בברכות ח): כתוב: "אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד". ובזה יובן מה שכתוב (בנדה עג): "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא", לפי שההלכות הן עיקר תכלית לימוד

תורת הקודש ולימודם היא תורה לשמה, כדי שנדע לשמור ולעשות ולקיים מצוותיו יתברך כדת וכדין, לכן שכרם כה רב.

וכתב בעל 'הצניעות והישועה' בתחילת ספרו, הערה **בחייב לימוד הלכות צניעות**, שההכרח והחייב בלימוד הלכות הצניעות גדול, כי לדאבונינו אין לנו הלכות מסודרות, בכמה ענייני צניעות הדרושים בסדר החיים. **והמנהגים בזה משובשים מאוד**, כפי שמבאר בתוך ספרו, כמה גדול ההפרש בין פסקי ההלכה על פי הש"ס והפוסקים לבין הנהגת העולם. ואיך יודע לבני האדם הדין, אמת לאמיתו, שיצאו מהשיבושים, אלמלא ילמדו ויעיינו בפרטי העניינים **ובמקורם**, ויתנו לב להתבונן, איזו דרך ישרה שיבור לו האדם לקיים בו רצון נותן התורה. והפריצות נוראה ואיומה כידוע, והנסיונות קשים ומרים עד למאוד, והדרך היחידה לקיים את רצון ה' יתברך בקיום מצות הצניעות היא על ידי לימוד כל פרטי הדינים מהמקורות המהימנים.

אנא הימנעי מלחפש לכתחילה את ההלכות המקילות המתאימות עצמן לרוח הזמן, אלא השתדלי ללמוד אך מאנשי האמת, אלה שנאה דורשים ונאה מקיימים ושאינם נגועים בדבר. מי שמעלת הקדושה והצניעות נכרת בכל אורחותיו ולא חושש מדעת הבריות ככתוב: **לֹא תְגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ וּבְרֹאשׁ מַעֲיִינֵי רַק לְהַרְבוֹת כְּבוֹד שָׁמַיִם הוּא זֶה שְׁנֵאָה לְלִמּוּד בְּסִפְרֵי.**

מומרת! אני!?

שמעתי נשים אומרות "אני צריכה קודם לעבוד על המידות שלי", "יש לי עוד הרבה דברים לתקן בעבודת השם שלי לפני שאגיע לצניעות", "אני מתפללת שלוש תפילות ביום", "אני סועדת חולים" וכן הלאה. סיפרה לי פעם בכאב אשה שבתה לא התקבלה לבי"ס מסוים בגלל שאינה צנועה, ואמרה לי: "הם יודעים כמה תהלים אני אומרת?" ועוד כהנא תירוצים על גבי תירוצים וכידוע שערי תירוצים לא ננעלו. ייתכן שהאשה הזאת מקיימת המון מצוות אחרות ואפילו בדבקות. וגם אילו היתה מקיימת את כל מצוות התורה כולן זולת מצות הצניעות, אשה זו נקראת בפי חז"ל מומרת לדבר אחד.

ועל כך כתב רבינו יונה (שערי תשובה שער ראשון סעיף 1): "ועתה בינה שמעה זאת כי הוא עיקר גדול, אמת כי יש מן הצדיקים שנכשלים בחטא לפעמים, כענין שנאמר (קהלת ז, 6) **כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא, אַכֵּן כּוֹבְשִׁים אֶת יִצְרָם מֵאֵת פְּנִיהֶם. וְאִם יִפְלוּ בְּחַטָּא פֶּעַם אַחַת לֹא יִשְׁנוּ לוֹ, וְנִקְוֹטוּ בְּפִנְיָהֶם, וְחֹזְרִים בְּתִשְׁבָּה. אַךְ כָּל אֲשֶׁר אֵינוֹ נֹזֵהר מִחַטָּא יְדוּעַ, וְאֵינוֹ מִקְבֵּל עַל נַפְשׁוֹ לְהִשְׁמַר מִמֶּנּוּ, גַּם אִם**

הוא מהעונות הקלים, אף על פי שהוא נזהר מכל העבירות שבתורה קראוהו חכמי ישראל מומר לדבר אחד, ואת פושעים נמנה, וגדול עונו מנשוא. כי אם אמור יאמר העבד לרבו, כל אשר תאמר אלי אעשה זולתי דבר אחד, כבר שבר עול אדוניו מעליו, והישר בעיניו יעשה. וכל הענין הזה נאמר (דברים כז, כו) אָרֹר אֲשֶׁר לֹא יִקִּים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם. ביאור, אשר לא יקבל על נפשו לקיים כל דברי התורה מראש ועד סוף, ויורה על זה אשר לא יקים לעשות, ולא אמר אשר לא יעשה אותם".

ובגדר עולם כתב החפץ חיים: "ועוד נאמר שהמומר לדבר אחד אין לו חלק לעולם הבא... ואמרו חז"ל (במדרש שוחר טוב) כל המחליט עצמו לעבירה אין לו מחילה עולמית, וידוע מה שאמר הכתוב (ישעיהו ה יח): הוֹי מִשְׁכֵּי הָעֹזֵן בְּחֻבְלֵי הַשָּׂאֵל וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה, דהיינו, בעת שהאדם מתחיל לעשות העוון נדמה לו בעיניו שהוא איסור קטן מאוד, ומתיר לעצמו לעשות דבר זה, אבל כשהוא כופלו וחוזר וכופלו נעשה לבסוף עב כעבות העגלה (כמו החבלים שמושכים את העגלה) כי אפילו חוט משי דק כשכופלו הרבה מאוד יכול לעשות חבל עב, וכל שכן כשיכפול חבל עב באופן זה כמה הוא חזק וכמה הוא עצום. כן הוא בעניינינו, כי אפילו אם היה האיסור קטן היה נחשב לעוון גדול על ידי כפילתו כמה פעמים, וכל שכן בזה האיסור מצד עצמו הוא גם כן גדול, שהוא איסור דאורייתא ונעשה בפרסום לפני כמה אנשים, כמה נכפלה רעתה ע"י כפילתה שכופלה את העוון לאלפים בימי חייה". וכתב בעל השומר אמונים רבינו הקדוש ר' אהרון ראטה זצ"ל (שומר אמונים הוצ"ל תשי"ט מבוא השער עמ' מ"ה): "והאשה שאינה מתנהגת עצמה בצניעות לא יועילו לה כל צידקותיה ותיפול רחמנא לצלן לשאול תחתיות ח"ו".

לא חבל לאבד את כל המצוות ואת חלקך לעולם הבא בגלל שקשה לקיים מצוה אחת?

והעיקר לא לפחד כלל

יתכן וחלק מהדברים המובאים בספר זה יהיו חדשים לך, ואף כי אינם חידושים כלל ואין בהם שום הידור או חומרא, שום פילוסופיה או דעות אישיות. וכל הדברים מבוססים על המקורות, הש"ס והפוסקים וגדולי הדורות. במטרה אחת, להביא את דבר השם אל בנות ישראל, את האמת הצרופה כמות שהיא ולהעמיד הדת על תילה, לעשות נחת רוח ליוצרנו ולקרב גאולתנו.

דור זה הינו דור עקבתא דמשיחא, דור בו הניסיונות בעבודת ה' קשים יותר מבכל עת, דור שמשלו בו חבלי משיח לחבלי לידה, דור בו התרחקנו מאוד מדרך הישר, וכפי התגברות תכיפות הצירים, כך מתגבררים הניסיונות, כך מתגבר קצב

התדרדרות של מצב הצניעות עד כי נראה שלא נשאר הרבה לאן להתדרדר עוד. ושמעתי מפיו של האדמו"ר דתהלות ישראל שליט"א באחת מדרשותיו שאם אנו חושבים שדור זה גרוע כמו דור המבול, אנחנו מעליבים את דור המבול. שנכנסנו כבר לשער הנון שבטומאה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פו) כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר. וכתב על כך רבינו יונה (שערי תשובה שער א', ה) "כי השונה בחטאו תשובתו קשה כי נעשה לו החטא כהיתר. ובזה כבדה מאוד חטאתו". וכך הוא מצב היעדר הצניעות בדורנו, ההרגל לילך בחוסר צניעות, תוך היצמדות למס' כללי מינימום, לצאת בהם ידי חובה כביכול, גורם לנו לדמות בנפשנו שכך מותר, למרות שלהתרגל לאופנות חדשות שפורצות את גדרי הצניעות עוד ועוד אין לנו שום בעיה, רק להתרגל לחזור קימעה אחורנית למצב הקודם שהיה פחות גרוע לא מכבר נראה קשה מנשוא. "שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבודה זרה והולך ועובד". (מסכת שבת קה): עד כי נעשית לו כהיתר רח"ל.

אפילו שאכן הדור חלש ומרוחק, עם זאת יש קומץ קטן שחותר חזק נגד הזרם בחזרה לכיוון האמת חרף כל הקשיים, ההתנגדויות והמניעות, והם אלה שנמשכים אחרי הקול הקורא – מי לה' אליי.

נכון שהיצר הרע מדמה לנו את הניסיונות כקשים מנשוא, הוא מנסה לייאש אותנו לחשוב שאין לנו סיכוי חלילה, שההר גבוה מדי ומלא סלעים ודרדרים. אך למעשה כל צעד קטן וכל התגברות קטנה על קושי, הם ניצחון של מערכה נגד היצר אשר נלחם בכל הכוחות ומבקש להכניע. גם טיפוס על הר גבוה מתחיל בצעד אחד קטן, לפעמים נופלים מעט אך מיד קמים ומתקדמים למעלה "כִּי שָׁבַע, יְפוּל צְדִיק וְקָם" (משלי כד טז). אך אם גובה ההר מראש מייאש, נשארת רק האפשרות להיכנע לו ליצר למשוך אותנו למטה כהמשך אותו פסוק: "וְיִשְׁעִים יִפְּשְׁלוּ בְרָעָה". ופירש רש"י: "כי אף אם הצדיק נופל שבע פעמים יחזור ויקום, אבל הרשעים הם הנכשלים מבלי תקומה בבוא עליהם הרעה". כל עוד אנחנו בעליה אנחנו בדרך, זאת עבודת השם. העבודה היא להתקדם, לא לעמוד במקום, לא ליפול אחורנית, ה' יתברך לא מצפה מאיתנו להגיע לפסגת ההר כהרף עין, אלא לשאוף להגיע לשם ולהתקדם לשם כפי יכולתנו, וכל עוד אנו בהתקדמות אנו עושים את הדבר הנכון. כל העולם כולו גשר צר מאוד, וככל שהגשר צר ונדמה כחבל דק, כך גם הצעדים קטנים יותר וזהירים, שמא ניפול חלילה, והעיקר לא לפחד כלל. ואם שמחים על כל התקדמות קטנה אזי מתקדמים פסיעה אחרי פסיעה בדרך אל התכלית.

וידועה המימרא בשם הרה"ק ר' זושא מאניפולי זי"ע (אמרי אברהם) שכשאבוא לעולם

העליון ואצטרך ליתן דין וחשבון, לא יתבעו ממני למה לא נהיית משה רבינו או רשב"י או האר"י ז"ל, אלא מתיירא אני שיתבעו ממני למה לא היית זושא. לכל אחד נתן השם יתברך כוחות נפש המיוחדים לו לבדו, וכל אחד צריך למלא תפקידו אשר על זה נשלח לעולם הזה, ומובא בספה"ק שזו היא כוונת הרמב"ם שכתב (הלכות תשובה פ"ה ה"ב) שכל אחד יכול להשיג מדרגת משה רבינו. והפירוש הוא שכמו שמשה רבינו השתמש בכל הכוחות שנתנו לו מן השמים והשיג כל מה שהיה יכול להשיג מתכונת נפשו, כמו כן, כל יהודי צריך להשתלם לפי הכוחות שלו ולפי תכונת נפשו, וזו כל התכלית והעמל שלו.

בשמים יודעים מה הפוטנציאל של כל נשמה ונשמה, לאן היא באמת יכולה להגיע. האם מיצתה את כל כוחותיה והשתמשה בכלים שניתנו לה כדי לממש את הפוטנציאל שלה או שמא נכנעה ליצר.

וכתב רבינו הקדוש ר' אהרון ראטה זצ"ל בטהרת הקודש (פתיחה): "ועכשיו אבוא להשיב על דברי מפלגת השניה אשר מרחקים מעליהם תיקונו של עולם בהטענה אשר תש כוחם וחילם... לכן הט בני אונך והבן אמרי בינה, כי לפי דעתך וסברתך אם כן חס ושלום הותרה הרצועה, מי שחלש כוחו ירכוש לו ויצבור עבירות חמרים חמרים כמו הרים וגבעות ולית דין ולית דיין חס ושלום, אם כן כל העבירות לאן אזלי להו? (לאן הן הולכות) האם מצאת באיזה מקום שלאדם חלוש מותר לחטוא ופטור מלתקן נפשו? חס מלהזכיר דעה נפסדה כזו, הלא אמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא קמא ג.) כל האומר הקדוש ברוך הוא וותרן הוא יותרו חייו שנאמר (דברים לב ד): הַצּוּר תָּמִים פָּעֵלוּ פִּי כָּל דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט... ולפי סברתך ודעתך לפי שאתה תש כח, העבירות שלך נמוסו ונטשטשו מאליהם, אלא לא כן בני. בודאי ובודאי על כל בר נש לתקן נפשו ואין הקדוש ברוך הוא מוותר כלום וכלום". עכ"ל.

וכל זאת כמובן אם לא מתקן מעשיו, אך אם בוחר לזרוק את התירוצים ולהתגבר על החלישות: "כל תנועה שמנתק עצמו מעט מהגשמיות ופונה להשם היא גדולה... ואפילו נקודה קטנה מאוד שהוא ניתק מהגשמיות אליו יתברך, הוא רץ בזה כמה וכמה אלפים פרסאות בעולמות עליונים..." (ליקוטי מוהר"ן תנינא מ"ח)

ואומרת הגמרא (יומא, ט.) "תנו רבנן (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה. מלמטה, מקדשין אותו מלמעלה. בעולם הזה, מקדשין אותו לעולם הבא".

מהי צניעות ומעלטה

הגדרת המושג צניעות

צניעות היא כיסוי והסתרה. הסתרת הגוף (ביישנות), הסתרת סוד (כמוס), הסתרת המעשים הטובים מהבריות (ענווה) וכו'. כל אלה הם בכלל ההגדרה 'צניעות' שהיא הסתרה. הקב"ה ברא את חוה ממקום צנוע באדם דהיינו, מקום שאינו נראה שהוא אחת מצלעותיו. צניעות מתבטאת הן בלבוש והן בהתנהגות.

היפך הצניעות בלשון חז"ל הוא 'פריצות'. פריצות בבחינת פריצת חומה, פריצת גדרי הצניעות. חז"ל אומרים במדרש בהקשר זה (תנחומא, וישלח, ה): "שאינן נותנין פירצה לפני הכשר, ביותר לפני הגנב". הצניעות היא חומה שתפקידה להסתיר את מה שבתוכה.

יש סוג של צניעות ששייך גם ברשות היחיד בבחינת (ישעיה, ו, ג) "מלא כל הארץ פְּבוֹדוֹ", ויש צניעות ברשות הרבים ש"לא ירָאָה כָּהֵן עֲרֹנֹת דְּבָר" בבחינת (ויקרא יט, ד) "וְלִפְנֵי עֹר, לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל", כדי לא להכשיל את הגבר בַּעֲבִירָה (במדבר טו, לט): "וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם", או בַּעֲבִירָה (שמות כ, יג) ש"לא תחמד". ויש עבירות נוספות שעליהן ארחיב בהמשך בעזרת השם.

מלא כל הארץ כבודו

בדיני לבישת בגדים בשלחן ערוך (אורח חיים סימן ב סעיף א) נפסק להלכה בזו הלשון: "לא ילבש חִלּוּקוֹ מְיֻשָּׁב (טו) אלא ייקח חלוקו ויכניס בו ראשו וזרועותיו בעודנו שוכב ונמצא כשיקום שהוא מכוסה. אל יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני, כי הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו" וכתב המשנה ברורה (שם סימן קטן א): "על כן הנאפלאות (גרביים) יראה ללבשם או לפשטם גם כן תחת הסדין שלא לגלות רגליו".

מעלת מצות הצניעות

צניעות היא המצוה העיקרית בה תלוי כל יסוד ובנין היהדות. הנביא מונה את הצניעות כאחת משלושת הדרישות הבסיסיות מכל אדם מישראל (מיכה ו, ח): "הַגִּיד לְךָ אֲדָם מִה טוֹב וּמִה ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ, פִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט, וְאַהֲבַת חֶסֶד, וְהִצַּנֵּעַ לֶכֶת עִם אֶלְקִיךָ", שלושת העקרונות הללו שדורש מאיתנו ה' הם פינה ויתד לשלמות האישיות. לפיכך דרישות הצניעות בלבוש ובהתנהגות האשה הינן פועל יוצא מחובת הצניעות הכללית. הצניעות מתמקדת בהפנמה וברוחניות בעוד שההצננה מתמקדת בראוונות ובגשמיות.

וכתב בביאור אגרת הגר"א (אגרת הגר"א השלם עלים לתרופה) כי הצניעות מקורה בנפש המשכלת, וכך כתב רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (שער ג' אות כ"ז) וזו לשונו: "וחייב אדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד הנהגות המחויבות מן הזכירה כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות ותכסיס המידות". הרי כתב מפורש דהנהגת צניעות, מקורה בזכירת השם ויראתו, דרך מי שהוא בעל שכל יש לו צניעות, כי הוא בוש מכל דבר השייך לגוף, ומהנטייה הבאה מנפשו הבהמית, והבושה מביאתו להצניע.

(עפ"י ההקדמה לספר "שהכל ברא לכבודו")

הצניעות היא הבסיס לכל שאר המצוות השייכות באשה. וזו לשונו של ר' אליעזר פאפו זצ"ל בעל הפלא יועץ והחסד לאלפים (או"ח ג-ד): "כמעט כל עונש האשה בעולם הזה ובבא זכיותה לעולם הבא תלוי בצניעות". בלי צניעות אין את העיקר. אין את הבסיס.

וכתב האדמו"ר מזוטשקא זצוק"ל בעל 'הצניעות והישועה' בזו הלשון (עמ' ג): "כפי ערך מידת הצניעות באדם, כך היא מדת היהדות שלו".

בזכות צניעותה של רחל שנתנה את הסימנים ללאה כדי לא לביישה זכתה ויצא ממנה שאול, ולא עוד, אלא שזכתה בבכורה ככתוב: "ראויה היתה בכורה לצאת מרחל דכתיב (בראשית לז, ב): אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, אלא שקדמתה לאה ברחמים ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל החזירה הקב"ה לה" (בבא בתרא קכג). ובזכות צניעותו של שאול שעליו אמר דוד: "צניעותך היא חסה עליך", על שהקפיד ביותר על צניעותו (ירושלמי, סנהדרין, יב), זכה וניצל ממוות (תלמוד בבלי, ברכות, סב): וכן כתוב (ירושלמי, סנהדרין, יב): "אמרו עליו על בית שאול שלא נראה מהם לא עקב ולא גודל מימיהם". ועל כן זכה ויצאה ממנו אסתר המלכה, ובזכות צניעותה של אסתר המלכה (אסתר, ב, ס) ש"אין אֶסְתֵּר מִגְדֵּת מוֹלְדָתָהּ וְאֵת עַמָּהּ זְכִינוּ לִנְס הַהֲצֵלָה וְלַחֵג פּוּרִים". ואמר רבי אלעזר: כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות" (מגילה יג).

וכתב המהר"ל מפראג (גבורות השם סוף פרק ט'): "הרי שנשתבחו האמהות הקדושות בפרט בצניעות, כי עיקר שבח האשה ומדרגתה העליונה היא הצניעות".

הצניעות היא במהות

במדרש רבה (בראשית יח ג) גילו לנו רז"ל שבפסוק (בראשית ב', כב): "וַיִּכְן ה' אֱלֹקִים אֶת הַצֵּלַע אֲשֶׁר לְקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה", מלבד פשט הפסוק המספר איך נבנתה חוה, רמז הקב"ה עניינים נוספים. "רבי אליעזר בשם רבי יוסי בן זמרא אמר: ניתן בה בינה יותר מן האיש". "רבי יהושע דסכנין בן ר' לוי אמר: וַיִּכְן כְּתִיב - (מלשון התבוננות) התבונן מאין לבראתה (לכַּבְּאֵה). אמר (הקב"ה), לא אברא אותה מן הראש שלא תהא

מיקרת ראשה (שלא תתגאה), לא מן העין, שלא תהא סקרנית (שלא תכחול את העין, מלשון מכחול וכן שתבקש לראות את הכל), ולא מן האוזן, שלא תהא צייתנית (מבקשת לשמוע כל דבר כהולכי רכיל), ולא מן הפה שלא תהא דברנית (הרבה ותבוא לדבר לה"ר), ולא מן הלב, שלא תהא קנתנית (קנאית), ולא מן היד שלא תהא משמשנית (שתרצה למשש כל דבר), ולא מן הרגל, שלא תהא פרסנית (יצאנית - שלא תצא הרבה החוצה), **אלא אברא אותה ממקום שהוא צנוע באדם**, אפילו בשעה שאדם עומד ערום, אותו מקום מכוסה. **ועל כל אבר ואבר שהיה בורא בה, היה אומר לה: תהא אשה צנועה, אשה צנועה**".

ביאר 'ענף יוסף': "והוסיף עוד שעל כל אבר ואבר היה אומר לה תהיה צנועה. כלומר, שנתן בה טבע מיוחד יותר מאיש, שאין מטבעו להתבייש כאשה, שתתבייש בכל אבריה מעשות דבר שאינו הגון".

הנה מצינו בדברי חז"ל שכאשר ברא הקב"ה את האשה, לא ביקש ממנה דבר, כי אם שתהיה אשה צנועה, וכל אופן בריאתה מן הצלע היה כדי שתוכל לקיים את רצון הבורא ממנה להיות אשה צנועה.

כל כבודה בת מלך פנימה

אומר הפסוק (תהלים, מה, יד): "כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה" מה פירוש הפסוק? הכבוד האמיתי של בתו של מלך מלכי המלכים הוא פנימה - בפנימיותה ולא בחיצוניותה, וגם פנימה - בתוך הבית, ככתוב: "בְּיַרְכְּתֵי בֵּיתְךָ". ואזי על בת מלך כזאת נאמר: ממשבצות זהב לבושה - שהלבוש שלה הוא משבצות הזהב - אבנים יקרות כמו משובצים בזהב (מצודת ציון) שלבש כהן גדול. ועוד רומז הפסוק (הצניעות והישועה פרק יב) שכשיושבת האשה בביתה אז יהיה ממשבצות זהב לבושה, רק אז מותרת האשה ללבוש ולהתקשט במשבצות זהב.

הגמרא משבחת את קמחית שמלבד זהירותה בצניעות ברשות הרבים, הקפידה מאוד על צניעותה גם בתוך ביתה משום שידעה שמלא כל הארץ כבודו וזכתה בעבור זה שיצאו ממנה שבעה כהנים גדולים. "שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה. אמרו לה חכמים, מה עשית שזכית לכך? אמרה להם: מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי" (תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף מז עמוד א).

ועוד כתוב (תהלים, קכח, ג): "אֲשַׁתְּךָ כְּגִפְן פְּרִיָּהּ בְּיַרְכְּתֵי בֵּיתְךָ. בְּנֵיךָ כְּשֵׁתְלֵי זֵיתִים סְבִיב לְשַׁלְחָנְךָ" פירוש: אשה שהיא צנועה בירכתי ביתה מתברכת בבנים מרובים וטובים. ומבאר המתוק מדבש בזוהר הקדוש (ח"ב פרשת וירא עמ' תרמא) "וכל זמן שהאשה היא בירכתי הבית ולא יוצאת לחוץ היא נקראת צנועה וראויה להוליד בנים צדיקים".

והיה מחניך קדוש

הדבר העיקרי שהקב"ה מבקש מאיתנו הוא (שמות כה, ח): "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹכְכֶם". השם רוצה להשרות את שכינתו בנו ומבקש מאיתנו להיות קדושים. מה זאת שכינה? **שְׁכִינָה** - היא הפן של ההתגלות/הנוכחות האלוקית לבני אדם, משורש ש.כ.ג. שמשמעותו "לשכון" ולהיות. (שכינה, משכן, לשכון)

(ויקרא יט, ב) "קִדְשִׁים תִּהְיוּ פִּי קְדוֹשׁ אֲנִי", (ויקרא יא, מד) "וְהִתְקַדְשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים", ובספר מצוות קטן מצוה כ"ו (דברים כג, טו): "וְהָיָה מִחֲנִיָּה קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר". מהו קדוש? מפרש רש"י: מהו קדוש: פרוש מעריות.

אומרת הגמרא (שבת צה, ב): "למה משכן דומה? לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה". הגמרא ממשילה את המשכן שהוא קודש הקודשים ומקום השראת השכינה לאשה צנועה שהשמלה שלה כל כך ארוכה ששיפוליה מהלכים אחריה. רש"י: "שיפוליה – היתה יריעה שנגררת בארץ".

בלי קדושה אין שכינה. הפסוק אומר (דברים כג, טו): "פִּי ה' אֵלֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶךָ, לְהַצִּילֶךָ וְלָתֵת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ, וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ, וְלֹא יֵרָאֶה בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר, וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ". ה' אלוקינו מצווה כל אחד ואחת מאתנו להיות קדושים! ומבטיח לנו: אם יש צניעות אין פיגועים. אם יש צניעות אין מחלות, השם שומר עלינו. אבל אם חס וחלילה יש פריצות אז מתקיים בנו: "וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ" ואזי ח"ו יש הסרת שכינה ובלי השראת השכינה, בלי שמירת הקב"ה עלינו, ממילא אנחנו נתונים ביד אויבינו.

פירש ה"מערכי לב" את הפסוק (תהלים מה, יג): "וּבֵת צַר בְּמִנְחָה פָּנֶיךָ יַחֲלוּ עֲשִׂירֵי עָם", "העמים יכבדוכם בזכות הצניעות".

בעל השומר אמונים זצ"ל כתב בקונטרס הצוואה (מתורגם מאידיש): "ודעו כי האשה שהולכת בצניעות ומתכוונת לשם שמים מגינה על חלק מהדור ותזכה לעתיד למה שאף מלאך גדול לא יזכה לו. וכל הצרות שיש לישראל בעוונותינו הרבים מגיעות רק מחמת הפריצות של הנשים". ובספר שומר אמונים העתיק ממכתב רבינו השייך וזו לשונו: "וגם תמסרו נפשכם מאד מאד על צניעות בני ביתכם, כי בלי ספק שכל הצרות הצרורות נצמחים אודות הפריצות שבדור בעוונותינו הרבים". וכתב בספר טהרת הקודש: "הלא אם תשאלו בת ישראל על מה עשה לי ה' ככה, לכן דעי לך בת ישראל כי תתבונן בנפשך שהכל בשביל פגם הפריצות שעל ידי זה נמשך פגם היסוד אשר חדא מילתא (עניין אחד) היא, כי זה הפגם התחיל והתפשט מעון הפקירות והפריצות רח"ל".

ישראל ערבים זה בזה

אשה יכולה לטעון, מה אכפת לכם איך אני הולכת, זה ענייני הפרטי. משל למה הדבר דומה? לחבורת אנשים שהפליגו יחד באניה גדולה. לכל אחד מהם תא אישי לדור בו. כאשר היו בלב ים, נכנס אחד המפליגים לתאו והחל לקדוח חור בדופן האניה. מה אתה עושה? זעקו חבריו, הן האניה תטבע! השיב הנוסע: מה אכפת לכם? הרי אני קודח את החור בתא שלי...

משל נוסף מדבר על הפן של פתרון הבעיות הנובעות כתוצאה מהסרת השכינה שמקורה בפסוק (דברים כג, טו): "וַיָּשָׁב מֵאֶתְרֵיף". מהו אותו "עֲרֹת דָּבָר" שנראה בנו, אשר בשלו הרעה הזאת לנו, שבגיננו שב מאחרינו? אומרת הגמרא (ברכות כד.): שטפח באשה ערוה (ומובא שם שכל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף שלה), שוק באשה ערוה, קול באשה ערוה, שער באשה ערוה. כל גילוי חלק מן הגוף שנהוג לכסותו נחשב ל"עֲרֹת דָּבָר" ודברים אלה נוגדים את הקדושה שהעם היהודי מצוה בה וגורמים להסרת שכינה מעם ישראל.

המשל מספר על גשר רעוע שכל מי שטיפס עליו נחבל. חכמי חלם התכנסו לטכס עצה לפתרון בעיית הגשר, ובסופו של דבר החליטו שיש לבנות בית חולים על יד הגשר.

ברוך השם ישנן אגודות חסד רבות שמציעות עזרה לחולים ולעניים, בודאי שזה דבר מבורך, אך זה גם בבחינת ביה"ח שעל יד הגשר. כאשר הפיתרון האמיתי לשורש הבעיה, שהוא תיקון הגשר, משמעותו - תיקון גדרי הצניעות. לדאבון לב חלק מאותן אגודות חסד שעוסקות בעזרה לחולים, מגרילות עבור התורמים "פרסים" שבמהותם מגבירים עֲרֹת דָּבָר בעם ישראל והרי הם כמי ששובר את הגשר ובונה ביה"ח על יד הגשר.

בזכות נשים צדקניות

אכן אחריות גדולה מוטלת על בת ישראל. חז"ל אמרו שבזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים ובזכותן עתידים להיגאל. ככתוב בגמרא (סוטה יא.): "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים", ובמדרש רות (ילקוט שמעוני, רות) כתוב: "אין הדורות נגאלים אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור". מה זה אומר להיות אשה צדקנית? בגמרא כתוב (סוטה, ב.): "אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו" וכותב רש"י הקדוש: "צנועה לצדיק ופרוצה לרשע". לא נכתב: צדיקה לצדיק ורשעה לרשע, אלא דווקא צנועה לצדיק וגו', ללמדנו שאשה צנועה היא המוגדרת אשה צדקנית הראויה להינשא לצדיק.

באגרתו של הגר"א מוילנא כתב לאמו בזו הלשון: "אהובתי אמי, ידעתי שאינך צריכה למוסר שלי, כי ידעתי כי צנועה את". נשאלת השאלה, וכי בגלל שהיא אשה צנועה אינה זקוקה עוד למוסר? אלא ללמדנו שזה העיקר והיסוד של עבודת האשה בעולמה ואם יש בה את הצניעות יש בה את הכל.

כתב רבנו הקדוש ר' אהרון ראטה זצ"ל בעל השומר אמונים (שומר אמונים הוצ"ל תשי"ט מכוא השער עמ' מ"ה, מתורגם מאידיש): "כשיבוא משיח צדקנו תזהירו כזוהר החמה והלבנה והכוכבים ועוד יותר, והשכר של הצניעות גדול על כל המצוות והמעשים הטובים והאשה שאינה מתנהגת עצמה בצניעות לא יועילו לה כל צידקותיה וטיפול רחמנא לצלן לשאול תחתיות ח"ו".

בספר "מרא דארעא דישראל" ממסכת חייו של הגאון מרן רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל מובא (מהדורה תשס"ג עמ' רב) בתוך דברי מכתב קדשו: "המצוה הכי גדולה היא להסביר לבנות ישראל לילך בצניעות... חז"ל אמרו בזכות נשים צדקניות נגאלו ממצרים ובזכותן ניגאל, לכן היצר הרע שם כל כחו ומאמציו בענין הצניעות... וכל הצרות זהו הגורם לזה".

וכתב השומר אמונים "תאמינו לי אחיי אהוביי שלא ישקוט וינוח העולם עד ביאת משיח צדקנו בכל אופנים שיהיה עד שיתקנו ישראל פגם האמונה ופגם היסוד, ובזכות אלו השני דברים יהיה הגאולה".

מה היתה צדקנותן של בנות ישראל במצרים?

כתוב במדרש רבה (בפרשה יג אות כ, ושיר השירים רבה ד, ויקרא רבה לב): שבזכות שלושה דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו את שמם, שפתם ולבושם. מה זה אומר לא שינו את לבושם? המצריות היו פרוצות, היו הולכות על פי האופנה. היהודיות לעומתן המשיכו ללבוש בגדי צניעות מסורתיים כמו שלבשו בכל הדורות בימי קדם ולא התפתו לאופנה. יתרה מכך בגלל שהיו תחת שיעבוד מצרים, לא חשבו שבבגדי אופנה ימצאו חן בעיני הגויים ובכך ירחמו עליהן, אלא הנשים הצדקניות תלו מבטחן רק בבורא עולם ויש אומרים שלפני שהיו יוצאות לרשות הרבים היו מפחמות את הפנים בפחם על מנת לכער את עצמן בכדי שהמצרים לא ימשכו אליהן ולא יחללו את כבודן. וכשהיו חוזרות הביתה היו מתנקות ומתקשטות לכבוד בעליהן ובזכות זה זכו שדווקא מאותן מראות הנחושת שמולן היו מתקשטות לבעליהן, בנו את הכיור במשכן. והמתנות האלה שבתחילה מאס בהן משה כי חשב חלילה שהן לא טהורות, הן היו החביבות ביותר על הקב"ה.

ראיה נוספת לצניעותן של בנות ישראל לעומת פריצותן של המצריות ניתן ללמוד

מן הפסוק (שמות ג, כב): "וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ פְּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל פְּנֵיכֶם וְעַל פְּנֵיתֵיכֶם". ומובא בספר 'אוצר פתגמים ושיחות' להר' יחזקאל שרגא ברנדסדורפר: "הרבי מצאנו אמר: מאיפה אנחנו למדים שהיהודים עוד במצרים הלכו במלבושים ארוכים וצנועים? מפני שכתוב: ושאלה אשה משכנתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות, ושמתם על בניכם. למה כתוב על בניכם ולא לא על עצמכם? התשובה היא, שהמצרים הלכו בשמלות קצרות, ללא צניעות, לכן היהודים לא יכלו להשתמש בזה לעצמם, אבל בשביל הילדים זה התאים". עכ"ל.

ומובא בילקוט שמעוני (פרשת בשלח רמז רכו): "רב הונא בשם ר' חייא באתה שרה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה, ונגדרו כל הנשים בזכותה. אברהם ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו כל האנשים בזכותו. אמר ר' חייא בר אבא, כדאי הוא גזור ערוה שיגאלו ישראל ממצרים בזכותו".

הגמרא מבטיחה לנו שהגאולה העתידית הסופית תהיה מקבילה לגאולת מצרים.

הנה באהל

כשרצו המלאכים לחבב את שרה אמנו על אברהם אבינו, שאלו אותו: "אֵיךָ שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ?" כדי שיענה: "וַיֹּאמֶר (הִנֵּה בְּאֵהֶל" (בראשית יח, ט), "להודיע ששרה אמנו צנועה היתה" (בבא מציעא, פז). מפורש בגמרא (שם): "יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה, אלא מאי באהל? כדי לחבבה על בעלה". המלאכים יודעים שכדי לחבב אשה על בעלה הצדיק ראוי לשבח את צניעותה. הנה באהל.

שרה אמנו, שהיתה בעלת חסד שאין כדוגמתה, טרחה בהכנסת אורחים, לשה ואפתה עוגות במו ידיה, על אף שהיו לה שפחות. גיירה נשים, היתה מזכה את הרבים (הנשים), לא דיברה לשון הרע, היתה בעלת נבואה גדולה מאברהם אבינו וכו'. אך תורתנו הקדושה מצאה לנכון לשבח דווקא את מידת צניעותה. ללמדנו שבזאת נמדדת גדולתה של האשה.

ומיד בפסוק הבא (שם, י) מבשרים המלאכים לאברהם: "פָּעַת חֵיָהּ, וְהִנֵּה בֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ". מסמיכות הפסוק למדים שגם הבשורה על הבן המיוחל שעתיד להיוולד לשרה בעוד שנה, באורח פלא בגילה המופלג, קשור למידת צניעותה. ומבאר המתוק מדבש (הוהר הקדוש ח"ב פרשת וירא עמוד תרמא): "שבשביל צניעותה הולידה בן הגון לאברהם".

שקר החן והבל היופי

אמר החכם באדם שלמה המלך ע"ה (משלי, לא, ה): "שֶׁקֶר חֵחַן וְהֶבֶל הַיָּפִי. אִשָּׁה יֵרָאֵת ה' היא תתהלל", ועליה נאמר (משלי, לא, כה): "עַז וְהָדָר לְבוּשָׁה וְתִשְׁחָק לְיוֹם אַחֲרוֹן"

האשה אשר השכילה להבין שהחן והיופי החיצוני הם הבל ושקר, רק היא זאת שתתהלל. כשאדם נפטר מהעולם מספידים אותו. מציינים את המצוות שקיים. כשאשה נפטרת לא אומרים עליה בהספד כמה יפה היא היתה. אלא מספידים אותה על המצוות שקיימה. זה מה שהיא לוקחת איתה לעולם האמת. מי זאת שתזכה לשחוק ליומה האחרון? מי זאת שתצא מהעולם הזה כשעוז והדר לבושה? רק אשה יראת השם - אשה צנועה!

זאת שבחייה עוז והדר היה לבושה. שהיתה עזה כנמר לעשות רצון אביה שבשמים, ובעזות דקדושה זו התלבשה בהדר, היינו בהידור של מצוה - בבגדים הכשרים למהדרין.

חן אשה על בעלה

אז מה? התורה מצפה מאיתנו לכער את עצמנו? לא להיות יפות? חלילה, אומרים חז"ל (כתובות, נט ע"ב): "אין אשה אלא ליופי", אשה במהותה נמשכת אחר היופי, אוהבת בגדים, אוהבת תכשיטים, אוהבת להתקשט. אולם זה נאמר כלפי בעלה בלבד ובהקשר זה נכתב שם, ולא כלפי אף אדם אחר זולתו, שזהו תפקידה של האשה להציל את בעלה מן החטא ולא ח"ו להחטיא אחרים. אומרת הגמרא (סוטה, מז, א) "שלשה חינוות הן: חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו". מי הוא זה שנוסך את החן על האשה לפני בעלה? ה' יתברך בכבודו ובעצמו. כמו שראינו אצל אסתר המלכה (תלמוד בבלי, מגילה, יג, וכן, טו.) שהיתה מבוגרת וירקרוקת ומצאה חן בעיניי אחשוורוש יותר מכל בנות העולם. אז אם נשכיל למצוא חן בעיני השם הוא זה שידאג לנסוך עלינו את החן האמיתי בעיני הזיווג האמיתי שלנו. כמאמר חז"ל: "אין לך חביב לפני הקב"ה מן הצניעות" (פסיקתא רבתי).

"מטרונה (גבירה) שאלה את ר' יוסי בר חלפתא, אמרה לו: לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו? אמר לה: לששת ימים, כדכתיב (שמות כ, י) 'פִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ'. אמרה לו: מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו? אמר לה: הקב"ה יושב ומזווג זיווגים" (ויקרא רבה ח, א). נמצאנו למדים שהשם יתברך הוא זה שמזווג את הזיווגים. ואיזה זיווג אשה באמת רוצה? כל אחת בתוכה פנימה רוצה את האחד שמסתכל רק עליה, שמקפיד על שמירת העיניים. כי תמיד נדמה שהדשא של השכן ירוק יותר. כל אחת רוצה להרגיש שבשביל בעלה היא הכי מיוחדת והכי יפה. האם כדי להיות יפה בעיני בעלה, היא צריכה להיות כל הזמן בתחרות האופנה של חוקות הגויים? האם זה מה שייתן לה את החן בעיני בעלה? לא ולא! אמרו חז"ל (תנחומא וישלח, ה): "לא ניתנו תכשיטים לאשה אלא שתהא מתקשטת בהם לתוך ביתה".

אם נערה מפנימה שהקב"ה הוא זה שמזווג זיווגים והוא זה שנותן את חן האשה על בעלה אז את ההשתדלות שלה במציאת הזיווג היא צריכה להשקיע בצניעות. כמו שאמרו חז"ל: אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע (סוטה ב. רש"י שם).

רות - אמה של מלכות

רות המואביה, בזכות צניעותה זכתה שממנה יצא דוד המלך ע"ה וממנה גם יהיה מלך המשיח לעתיד לבוא בקרוב מאוד!

במדרש רות רבה (פ"ד, ו) מתואר שרות דקדקה על כסוי כל אורך הרגל בכל המצבים בניגוד להנהגת שאר הנשים שם שלא הקפידו בזה. וזו לשון המדרש: "כל הנשים מסלקות (מגביהות) כליהם (בגדיהן) וזו משלשלת כליה", וביארו המתנות כהונה והעץ יוסף (על המדרש) שכל הנשים הגביהו בגדיהן עם החגורה למען יהיה קל ללכת, ורות לא הגביהה את בגדיה אלא להיפך, 'שלשלה כליה' האריכה את בגדיה. מבואר אם כן שכל הנשים אמנם הלכו בשמלות ארוכות כל כך עד שהיה מפריע להליכה ולכן הוצרכו להגביהן קצת, ורות הקפידה שלא להגביה בגדיה בכל מצב.

כתוב במגילת רות (פרק ב' פסוק ה'): "וַיֹּאמֶר בְּעֵזְ... לְמִי הַנְּעִרָה הַזֹּאת?" ומפרש רש"י: "וכי דרכו של בועז לשאול בנשים? אלא דברי צניעות וחכמה ראה בה". רות היתה שונה ובולטת בצניעותה.

מכאן למדים שאין חסרון בתוספת צניעות. וכי יעלה על הדעת שבכדי לא לבלוט ולהיראות חריגה, יהא על אשה הגרה באזור חילוני מובהק להלך בחולצה חסרת שרוולים? מובן שכל המדברים בשם הצניעות ואומרים שיש להתלבש כפי המקובל, הרי הם חוטאים לצניעות. אדרבא, גם אם היא חריגה בסביבתה ובולטת בצניעותה, היא מקדשת שם שמים!

וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה

כתב המהר"ל מפראג (נתיב הצניעות פרק א) "מי שכל מעשיו בלי צניעות, הרי הוא גשמי, ואין ראוי לו החכמה, כמו שיש לחכמה מעלה עליונה נסתרת, כך גם יש אל החומר מדרגה שפלה נגלית".

העדר הצניעות מבטא שטחיות בהבנת הערכים הפנימיים והרוחניים ועל כן אין החכמה מצויה אלא אצל הצנועים ככתוב "וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה" (משלי יא, ב).

תבלין ליצר הרע וטל תחיה

תלמידי חכמים חשובים (הרב אברהם וולף זצ"ל, מנהל סמינר לבנות בב"ב והרב דוד קליינפלץ זצ"ל) חברו יחדיו ושאלו את מרן הגאון בעל ה"חזון איש" זצ"ל, איך תנצחנה בנות ישראל את היצר הרע. הלא לגברים הוכנה תרופה למכה כמו שאמרו חז"ל (קידושין, ל:). "בראתי יצר הרע - בראתי לו תורה תבלין", כלומר: התורה שומרת על הדבקים בה מפני יצר הרע. ואשה הלא אינה מחוייבת בלימוד תורה "והגית בו יומם ולילה".

שמע ה"חזון איש" והשיב נחרצות: "בבגדי צניעות!". "כך מוסרים בשם הגר"א מוילנא זצ"ל: "מה שהגברים משיגים בתורתם, משיגות הנשים בלבושן הצנוע" (מעשה איש חלק ד' עמוד קס"ט). וכך כתב הגר"א באגרתו הידועה (נוסח ארם צובה): "כי זה כל אדם לפתח חטאת רובץ ושליט עליו יצרו, ותבלין שלו – לזכרים עסק התורה, ולנקבות הצניעות והנהגת המדות ומוסר".

עד היכן הדברים מגיעים?

כותב על כך השל"ה הקדוש (ישעיהו הלוי הורביץ בעל ה'שני לוחות הברית): "בשעה שתלמידי חכמים מתייגעים בתורתם יומם ולילה וברוב עמלם הם נופלים ומתנמנמים וריר שינה נוטף מפיהם... בא הקב"ה בכבודו ובעצמו וגונז אותו ריר בבית גנזיו לעת תחיית המתים. כאשר יחפש אז זכות שמכוחה יברא 'טל תחיה', יקה הקב"ה את הטיפות הללו ויעשה מהן טל תחיה להחיות בו את המתים".

אומר המגיד המפורסם הרב יעקב גלינסקי זצ"ל: מדבריו של בעל ה"חזון איש", שכח בגדי הצניעות של הנשים גדול כמצוות תלמוד תורה, למדנו דבר נורא: הנשים מכינות את טל התחיה שלהן מאגלי הזעה הנוטפים מהן מחמת בגדי הצניעות שלהן. (וכן מובא גם בביאור "אגרת הגר"א השלם עלים לתרופה" משיעורי הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל, ומעשה איש ח"א).

וכן הכריז האדמו"ר מקאליב (בכנס נשים לחיזוק בצניעות) עמד האדמו"ר מול ארון הקודש וזעק: "נשים צדקניות! אני מבטיח לכן כאן מול 'ארון הקודש', שכל אשה שתקבל על עצמה ללכת עם בגדי צניעות. הרי שאת אותן חתיכות הבד שהאשה הזאת הוסיפה בשביל צניעותה. ביום הדין יקחו את חתיכות הבד הללו, ויוסיפו זאת על משקל הזכויות של האשה, וזה מה שיכריע לה את הכף להיכנס לגן עדן".

צניעות גדולה מתלמוד תורה

הגמרא במסכת תענית (דף כא:) מלמדת מהי המצוה החשובה ביותר שעליה נותן הקב"ה את השכר הגדול ביותר. זה לשון הגמרא (מתורגם מארמית): אבא אומנא, שלחו לו דרישת שלום מן השמים בכל יום ויום. ואילו האמוראים הגדולים ביותר בכל התלמוד, ששמו מופיע כמעט בכל סוגיה בש"ס, קיבלו דרישת שלום פחות ממנו: אַבְיִי בכל ערב שבת ורבא בכל ערב יום כיפור.

חלשה דעתו של אַבְיִי, מדוע לא זכה למה שזכה אבא אומנא שלא היה ראש ישיבה ומופלג בתורה כמותו. והגמרא משיבה שאבא אומנא הציל את בנות ישראל מחוסר צניעות, ומשום שעסק בשמירת הצניעות, להציל את ישראל מן החטא, זכה לאות חביבות גדולה מן השמים המראה עד כמה חשובה שמירת הקדושה והצניעות.

אבא אומנא היה מקיז דם, כמו שהיום להבדיל תורמים תרומת-דם וזה מועיל לחדש את הדם. ובשעה שהיה עוסק בכך היה דואג שגברים ונשים ישבו בחדר נפרד. וכל אישה שהיתה צריכה לבוא לפניו היתה לובשת בתא הלבשה בגד מיוחד שהכין שכיסה אותה מכף רגל ועד ראש ובתוך השרוול היתה מושחלת שפורפרת כדי שלא תצטרך אפילו להפשיל את שרוולה.

אל יבוש מפני המלעיגים

הלכה ראשונה בשולחן ערוך שלא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השם יתברך. כיצד אנחנו חסים על "כבודנו" (כבודנו המדומה, כמובן), ולא חסים על כבוד השכינה הקדושה? אומרת הגמרא (ירושלמי סנהדרין יב, עמ' א' הלכה ד'): "אין לך אדם בישראל שביזה עצמו על המצוות יותר מדוד". דוד המלך ע"ה הענק שבענקים, שחיבר את ספר התהלים, לא פחד לבזות את עצמו, לא התפעל מלעג השאננים. מאמר חז"ל בעדויות (פרק ה' משנה ו'): "מוטב שיקרא אדם שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום".

הביזיונות שבת ישראל מקבלת מהבריות בגין לבושי הצניעות מכפרים לה על העוונות יותר מכל הייסורים וגם מבטלים גזרות קשות מעליה ומבני ביתה ומכלל ישראל ומהווים שמירה כאמור. השם יתברך רואה את מסירות נפשה, כמו שבנות ישראל מסרו את נפשן בגלות מצרים, ומתפאר בה.

כגודל עליבותה גודל חשובותה

כתב רבי יהודה החסיד (ספר חסידים סימן קה): "כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה תדרשנה, לפי שהיא כמת מצוה. ומצוה שאין לה רודפים רדוף אחריה לעשותה, שהמצוה מקטרגת ואומרת, כמה גרועה אנכי שנתעלמתי מכל וכל".

ובימינו כמעט ואין מצוה שהיא בגדר מת מצוה כמו מצות הצניעות.

דברי בעל לב אליהו בפרשת דברים (עמ' רמא) וזו לשונו: "וכתב הרמב"ן ושאר ראשונים, כשיגיע יום הדין ודנים את האדם, עומדים בבית דין של מעלה בעיקר על דבר שהעולם נוהג בו בהפקרות, ובזה מדקדקים על האדם ביותר, ולא כמו שטועים האנשים ואומרים, כנגד העולם הרי אני צדיק בזה (יחסית לדור אני בסדר גמור) לא כן הדבר, אלא אדרבא, כל עבירה שנעשית בפריקת עול ובפרהסיא, הזקדוק בדין עליה הרבה יותר מעבירה אחרת".

וכן מובא בספר "שומר אמונים" (מאמר הבטחון וההתחזקות) וזו לשונו: "וכן אם תראה איזה מצוה או עבודה שמתלוצצים עליו, סימן שזה החשוב והחביב לפני המקום".

וַתַּעֲבִי אֶת יָפֶיךָ

למדנו מהפסוק (יחזקאל טז, כה): "וַתַּעֲבִי אֶת יָפֶיךָ", כמה מתועב הוא היופי שאינו מוסתר כדרך הצנועות. פירש המצודת דוד: "וַתַּעֲבִי - את היית מתעבת וממאסת יפייך לְהִרְאוֹת לְכָל מִי שִׁירְצָה וְלֹא הֵייתְּ מִסְתִּירָה אוֹתוֹ כְּדֶרֶךְ שְׂמִסְתִּירִים דְּבַר נַחֲמַד וְיִקָּר". פירוש מצודת ציון: "וַתַּעֲבִי מִלְשׁוֹן תִּיעוּב וּמִיֹּאֵס".

המפרשים מבארים לנו דבר שהוא לכאורה ברור מאליו, שכל דבר שהוא בעל ערך יש להצניעו מעין כל, שהרי ההצגה לראווה מוזילה את הדבר בעיני המתבונן, וזה עקרון גדול שדבר חשוב מסתירים ולא מפקירים, ואפילו דבר לא חשוב שמסתירים אותו הופך לחשוב. האשה הצנועה מוגדרת על ידי חז"ל כאוצר (המהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף קד עמוד א) וזו לשונו: "מאי בֵּית נְכֹתָה אֵשְׁתּוֹ... ונראה כפשטיה (כפשוטו) מלשון אוצר. רצה לומר שדרך האשה להיות צנועה באהל ובבית כאוצר הזה". מכאן שפירוש המילה "נְכֹתָה" הוא אוצר ועפ"י רש"י הוא הצלע שנפחתה מן האיש, שכן האשה נבראה מן הצלע שלא בְּכַדִּי הִינָה מְקוּם נִסְתָּר וְצִנּוּעַ כְּמֵהוּת הָאִשָּׁה לְהִיּוֹת נִסְתָּרָת וְצִנּוּעָה כְּאוֹצָר.

הלשון ערוה נופל גם על דבר חשוב כגון ערות הארץ, ולמדים זאת גם מהמשכן שכלל שהמקום היה מקודש יותר, כך היה אסור לאף אחד להיכנס לתוכו, ואפילו האמנים שהיו מתקנים את קודש הקודשים, אסור היה להם לראות אותו והיו מכניסים אותם לשם בתוך ארגזים סגורים כדי שלא יראו מה שסביבם וכן על זו הדרך. האשה שמחצינה את יפיה לעיני כל משדרת לסביבה שהיא נואשת לתשומת לב ודבר זה גורם מן הסתם לחוסר הערכה כלפיה. מה שאין כן באשה שמצניעה את יופיה, היא מפגינה מכובדות ומראה שהיא בעלת ערך עצמי ולפיכך היא גם מוערכת

על ידי הבריות, וכל שכן על ידי הקב"ה. וכתב הצניעות והישועה (פרק ה' סעיף ט'): "כי אשה יראת ה' היא תתהלל, ורק זהו היופי אצלן. ורמוז בפסוק (שיר השירים ו, ד): 'יפה את רעייתי כתרצה, פרש"י: והקב"ה מקלסה על זה יפה את רעייתי, כשאת רצויה לי, עכ"ל. דרק זהו היופי שלך, כשאת רצויה לי, דהיינו כשאת נוהגת בצניעות כרצוני". עכ"ל.

ברכת הזוהר הקדוש

לאילו ברכות זוכה האשה הצנועה מהזוהר הקדוש? (זהר פרשת נשא דף קכה עמוד ב, תרגום מתוק מדבש) "ועל כן צריכה האשה להתכסות בזוויות ביתה, כלומר אפילו במקום צנוע, ואם עשתה כן להתנהג בצניעות, מה נאמר בה? בניך כשתילי זיתים ושואל מהו כשתילי זיתים, למה מדמה את הבנים לשתילי זיתים? ומשיב: מה זית זה בין בחורף ובין בקיץ אין עליו נופלים ונאבדים, ותמיד נמצא בו חשיבות יותר משאר אילנות, כך בניה יתעלו ויהיו חשובים יותר משאר בני העולם. ולא עוד שבעלה יתברך בכל הברכות, בברכות והשגות קדושות מלמעלה, ובברכות גשמיות בכל צרכי הגוף שלמטה, דהיינו בעשירות, בבנים ובבני בנים סביב לשולחנו, זהו שכתוב הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' בברכות שלמטה, וכתוב יברוך ה' מציון, בברכות שלמעלה, וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך שיהיה נמשך שפע מהיסוד אל המלכות, וראה בנים לבניך שתזכה לראות נחת מבניך ומבני בניך, שלום על ישראל היינו סבא קדישא שתזכה להמשיך שפע רב משלום שהוא היסוד דאימא על ז"א הנקרא סבא ישראל קדישא". עכ"ל

שְׁמֶנָה לֵב, בנות ישראל יקרות, בטרם אצה דרכיך לקבל סגולות, קמיעות וברכות מצדיקים, ראו מה מבטיח לנו התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי, את כל הישועות, אם רק נשמור על צניעותנו.

ייהרג ואל יעבור

על שלוש עבירות נאמר ייהרג ואל יעבור - גילוי עריות, עבודה זרה ושפיכות דמים. מה זה אומר גילוי עריות? כל יחסי אישות בין בני אדם, זולת בין אשה לבעלה בטהרה נחשבים לעוון עריות.

גם על אבזרייהו דגילוי עריות (אבק עריות) נאמר שייהרג ואל יעבור וזה כולל את כל הגדרות והשמירה מעריות ובהם כל הלכות הצניעות.

צניעות מתבטאת הן בלבוש והן בהתנהגות. אם למשל, בת ישראל מתלבשת אמנם בתכלית הצניעות אך מדברת וצוחקת עם גברים או יושבת באירוע או מפגש מעורב ומפטפט עם גברים בקלות ראש, עוברת בזה על אבזרייהו דגילוי עריות.

הישיבה במעורב אסורה היא מצד עצמה גם ללא צחקוקים ופטפוטים, אך הפטפוט בקלות ראש הינו עוון נוסף הנגרר בעקבות זאת. הגמרא מספרת על ברוריה, אשת רבי מאיר בעל הנס שהיתה צדקת ותלמידה חכמה גדולה, אשר פגשה בדרכה את רבי יוסי הגלילי ששאלה (עירובין, ג): "באיזו דרך נלך ללוד?" השיבה לו ברוריה: "גלילי שוטה! לא כך אמרו חכמים, אל תרבה שיחה עם האשה (מסכת אבות פרק א, משנה ו), היה לך לומר: באיזה ללוד". ברוריה אך קיצרה את השאלה, שהיתה לצורך, מארבע מילים לשתי מילים. מכאן למדים שההיתר ההלכתי לדבר עם גבר זר צריך להיות אך ורק לצורך ובקיצור נמרץ.

בית המקדש הראשון נחרב בעוון עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. שלושת העבירות החמורות שעליהן נאמר ייהרג ואל יעבור.

הנביא ישעיה ניבא את החורבן וכך כתב (ישעיהו ג' פסוק טז' ואילך): "עַן כִּי גָבְהוּ קְבוֹת צִיּוֹן, וְתִלְכְּנָה נְטוּיּוֹת גְּרוֹן, וּמִשְׁקָרוֹת עֵינַיִם קְלוֹף וְטָפַף תִּלְכְּנָה" שהיו מהלכות בקומה זקופה ומקפידות על צעדים מושכים, עקב בצד אגודל, ומסקרות עיניים שהיו מאפרות את העיניים, ורומזות בהן לבחורים. ומביא שם רשימה של התקשטויות של הנשים ברשות הרבים: איפור, בושם, חגורה, בגדים יפים, פאה, נעלי עקב וכו' ובהמשך מביא את רשימת העונשים בגין כל קישוט וקישוט. למשל כתוב: "וְהָיָה תַחַת בְּשֵׁם מִן יְהִיָּה, וְתַחַת חֲגוּרָה נִקְפָּה וְתַחַת מַעֲשֵׂה מְקֻשָּׁה קְרָחָה". כלומר, שמקום שהתבשמו בו יהיה נימק, ומקום שבו חגרו חגורה יהיה ניקף, כלומר, נחתך בחבורות, ומקום שהתקשטו בו בפאה שם תהיה מכה המקרחת את הראש וכו'. (נבואת ישעיה תבואר בהרחבה לקמן).

האמת תהא נעדרת

ובהמשך כותב הנביא ישעיה על תקופת אחרית הימים הלא היא תקופתנו (ישעיהו נט ט): "וְתִהְיֶה הָאֱמֶת נְעֻדְרָת, וְסָר מִרְעַ מִשְׁתוֹלָל". שתהיה האמת נעדרת, כלומר, השקר יהיה כל כך גדול ויהיה קשה להבחין היכן האמת מצויה וכן היא נעשית עדרים עדרים. וסר מרע משתולל, פירוש משתולל: מוחזק הוא בעיני הבריות לשוטה. בדיוק כמו שאנחנו רואות היום שכל מי שסר מרע אומרים עליו שהוא משוגע. גבר ששומר עיניו מראות ברע נחשב למשוגע, אשה שמתלבשת ומתנהגת בצניעות, אומרים עליה שהיא משוגעת. זאת הנבואה של אחרית הימים. אומרת הגמרא (סוטה מז) שבדור עקבתא דמשיחא: "חכמות סופרים תסרח, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת".

אכן האמת היא עם המעטים. לא עם הרוב. כמו שההיסטוריה היהודית לימדה אותנו לאורך כל הדורות. האמת היתה תמיד עם המיעוט.

כמה מבני ישראל אכן זכו להיגאל ממצרים? כתב רש"י (שמות יג, טז) שיצאו אחד מחמשה וד' חלקים מתו בשלשת ימי אפילה, דהינו, 20%. ובתנחומא (בשלה א) יש דעה שיצאו אחד מחמשת אלפים. מבהיל הדבר לחשוב, כי אדם אחד עמד נגד ארבעת אלפים תשע מאות תשעים ותשעה איש, והצדק היה עמו.

בחטא המרגלים, עשרת נשיאי העדה וגם כל העם הוציאו דיבת הארץ רעה, ויהושע וכלב נשאו לבדם את דגל האמת.

בימי גדעון, מסופר בשופטים (פרק ז') שמתוך עשרות אלפי אנשי צבא שרצו להילחם נגד מדין, נמצאו רק שלוש מאות איש שלא עבדו לבעל (סוג של עבודה זרה). בימי אליהו, כתוב במלכים (יט, טז): "וְהִשְׁאֲרָתִי בְיִשְׂרָאֵל, שְׂבַעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁק לֹא".

בימי מרדכי, מובא בחז"ל (אסתר רבה ז, יג): כיון שראה מרדכי כך עמד והכריז עליהם ואמר להם לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש, ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו כמעט כולם לבית המשתה.

בימי היוונים, רוב העם הושפעו מהיוונים ורק מעט מן המעט נשארו נאמנים לה' (סנהדרין מז).

בנות ישראל שרוצות באמת לעשות את רצון הבורא יתברך. שרוצות להיות צנועות

באמת, אל להן להסתכל על כלל החברה, ולא איך הולכת רבנית פלונית אלא לחפש באמת מה השם יתברך רוצה ממני. כתוב בשיר השירים, שכולו משל על היחסים שבין ה' יתברך וכנסת ישראל (שיר השירים, א, ח): "אִם לֹא תִדְעֵי לָךְ, הִיפָּהּ בְּנָשִׁים, צְאִי לָךְ בְּעֶקְבֵי הַצֹּאן וַיְרַעֲי אֶת גְּדִיתֶיךָ". היפה בנשים זאת ישראל שהיא האומה היפה באומות, והעצה לאחרית הימים היא שאם את לא יודעת מה לעשות, אם החושך של הגלות כל כך כבד והבלבול גדול, צאי לך בעקבי הצאן, כלומר, לכי בעקבות אמותייך הקדושות. רק שם תמצאי את האמת.

קיצוניות

"לא צריך להיות קיצוניים!" האמנם?! זה אחד המשפטים הנפוצים בדורנו החשוך. אומר החזון איש זצ"ל (קוב"א ח"ג אס"א): "...הדוגל בבינוניות ומואס בקיצוניות, חלקו עם הזייפנים או עם חדלי תבונה. אם אין קיצוניות אין שלמות ואם אין שלמות אין התחלה.... כמו שאין באוהבי חכמה אהבה למיעוטה ושנאה לרב חכמתה, כן אין באוהבי תורה ומצוה אהבה לאמצעיות ושנאה לקיצוניות.... חובת חינוכנו לקיצוניות!... אלה המכונים בתי חינוך ממוצעים לא הצליחו בשביל הזיוף שיש באמצעיות, ולב משכיל הולך ומזניח את הזיוף, החינוך שלהם נותן את הצדק לחניך להפנות עורף לחוקים המושלכים עליו שלא לרצונו, ולאמונות המעיקות לבו נגד זרם החיים ואת סוד הקיצוניות גזלו ממנו בהתעולל בה גם הוריו ומוריו", עכ"ל.

כתוב (שמות כ ד): "כִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֶ-ל קָנָא". מקנא להפרע ואינו עובר על מדתו למחול. משמעות המילה קנאי היא קיצוני.

התורה מספרת לנו שכשרוב העם חטאו עם בנות מואב, פנחס קינא את קנאת ה' ולמה זכה? (במדבר כה י-יב) "וַיִּדְבַר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, הָשִׁיב אֶת חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּקָנְאוֹ אֶת קְנָאתִי בְּתוֹכְכֶם. וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָנְאתִי. לְכֹן, אֹמֵר: הַנְּנִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי, שְׁלוֹם. וְהִיְתָה לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו, בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאֱלֹהֵיו, וַיִּכְפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל."

שורש המילה קיצוניות הוא קצצה. אדם קיצוני הוא אדם שנמצא בקצה אחד של הסקלה (סולם). דוגמאות לשני קצוות: טהרה כנגד טומאה, קודש כנגד חול, קידוש כנגד חילול, אהבה כנגד שנאה, קיצוניות כנגד בינוניות. להיות בקצה החיובי של הסקלה מבחינת עבודת השם משמעו לעבוד את השם בשלמות. לכך אמור לשאוף כל ירא שמים.

שמעתי מהרבה שטועים ואומרים בשם הרמב"ם זצ"ל שיש ללכת בדרך האמצעית

וכאילו דגל לכאורה בבינוניות בקיום המצוות. חלילה לנו מלומר דבר זה. לאמיתו של דבר, הרמב"ם כתב זאת אך ורק לגבי עבודת המידות, המוגדרות במשנה תורה להרמב"ם - דעות (הלכות דעות פרק א' ע"ש) ולא חס ושלום לגבי קיום מצוות התורה. אדרבא, הרמב"ם הקפיד על קיום המצוות כולן בשלמות וללא פשרות לרבות מצות הצניעות. לדוגמא, על פי הרמב"ם (נשים, הלכות אישות, פרק יג): "מקומות שדרכן שלא תצא אישה בשוק בכיפה שעל ראשה בלבד, עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה כמו טלית", (שם, פרק יא) "ואלו הן הדברים שאם עשתה אחד מהן, עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי מפולש, וראשה פרוע ואין עליה רדיד כשאר הנשים, אף על פי ששיערה מכוסה במטפחת", וכן נפסק להלכה בשלחן ערוך שהעתיק את לשון הרמב"ם הנ"ל (אבן העזר סימן כא) ובמשנה ברורה (סימן עה, ביאור הלכה, ד"ה "מחוז לצמתן").

וכן כתב בעל "הצניעות והישועה" (הקדמה, עמ' כז): "בת מלך וכו'... דצריכה להיות קיצונית בזה, ולא לבקש בזה דרך הממוצע, וזהו עניין הנסיונות הקשים לבני העולם בזה דחושבים להיות ממוצע, וכל שנכנס קצת בדרך ההוא כבר נדבק בהרע והולך ומתקלקל ר"ל... וגם בטור שלחן ערוך (אבן העזר ר"ס כ"א) כתבו, צריך להתרחק מן הנשים מאוד מאוד, דהיינו שלא לאחוז בזה דרך הממוצע, רק צריך להיות קיצוני בזה". עכ"ל.

וכתב ר' אליהו דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו כרך חלק ב' חגים וזמנים על שבועות): "אמרו ז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב (ברכות ח), וצריך עיון למה לא אמרו שילמד אדם מגדולי דורו שמדרגתם קרובה אליו יותר? אלא כך הם כוחות הנפש, מי ששואף לעלות ברוחניות צריך שיסתכל **בבעלי המדרגה הגבוהה ביותר**. ומי שמסרב ללמוד מהן מפני גודל המרחק שבניהם, עליו לדעת כי לא בשל המרחק הוא, אלא בשביל שאינו רוצה ללמוד כלל והוא לא ילמד גם מהקרוב אליו ביותר".

פירש רש"י את הפסוק (ויקרא פרק כה פסוק לח): "**אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת לְכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לְכֶם לְאֱלֹהִים**". וזו לשון רש"י: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על מנת שתקבלו עליכם מצוותי (תורת כהנים שג א) **ואפילו הן כבדות עליכם**".

שמירת העיניים

הצניעות, מלבד היותה מצוה בפני עצמה, היא גם גדר בפני העבירות היותר חמורות. למדנו שהצניעות היא הבסיס, היא היסוד. עבודת היסוד אצל הגבר היא שמירת הברית. שמירת ברית קודש אומרת לגדור את עצמו מעריות וכוללת גם ובעיקר את שמירת העיניים. ככתוב: "תִּתֶּנָּה בְּנֵי לִבָּךְ לִי וְעֵינַיִךְ דְּרָכֵי תִצְרְנָה" (משלי כג, כו), ה' מבקש

מאיתנו את הלב ושמירת העיניים. "ולא תתורו אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם, אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם" (במדבר טו, לט).

"רמ"ח אברים יש באדם וכולם הולכים אחרי העיניים" (שהש"ר, א, ב). ואמרו חז"ל: "עין רואה ולב חומד וכלי המעשה גומרים". אמר רבא (תלמוד בבלי, סוטה, ח): "אין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות". "אמר רבי לוי: ליבא ועינא תרין סרסורין דחטאה (הלב והעיניים שני סרסורי החטא)" (ירושלמי, ברכות, דף ט, פרק א).

וכתב רבינו אהרון ראטה זצוק"ל (טהרת הקודש, מאמר פגם עינים): "שבכל הסתכלות שמסתכל בנשים עובר על לאו, והוא מן הלאוין החמורות שבחמורות שהוא אבזרייהו דגילוי עריות והלא אמרו רז"ל בנדרים (דף כ.) כל הצופה בנשים סופו בא לידי עבירה, ואמרו רז"ל בסנהדרין (דף ע"ה.) באותו שנתן עיניו בהאי איתתא (באותה אשה) ונחלש ואמרו הרופאים שיראה אותה או תדבר עמו מאחורי הגדר ואמרו חז"ל ימות ולא יראנה". היינו שגם ההסתכלות בדין יהרג ואל יעבור.

מי שמקדש את עיניו זוכה למעלות גבוהות מאוד ויזכה לעתיד לבוא לראות בזיו השכינה (טהרת הקודש פרק יא). חלקה של האשה בכך הוא להימנע מלהחטיא את בחורי ישראל בעוון החמור של פגם הברית וקדושת העיניים. וממילא נבין עד כמה גדול שכרה של אשה או בחורה הנזהרת שלא להחטיא.

עזר כנגדו - מצילתו מן החטא

אחד הייעודים שלנו כנשים בעולם הוא להיות עזר כנגדו. ואין זה סתם ייעוד, אלא הסיבה לשמה נוצרנו. וכך אמר הקב"ה (בראשית ב, יח): "לא טוב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ, אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ". היינו שיצר אותנו במיוחד על מנת להיות עזר כנגדו. ומה הוא העזר ומה הוא כנגדו? פירש"י: "זכה – עזר, לא זכה – כנגדו להילחם בו". לכאורה האשה מצטיירת כדמות משנית שתפקידה לסייע לדמות הראשית, אך אין הדבר כך. למשל, אם יש בידינו כלי או מכשיר כלשהו שבלחיצת כפתור פועל ומפיק תועלת עבורנו, האם פעולת הלחיצה על הכפתור תמעיט מערכנו ונתעצל בשל כך מלבצע פעולה זו, מכיוון שאנו עוזרות לה לפעול? הנמשל - תפקידו של האיש בעולם הוא לעסוק בתורה. הזכות הזאת גדולה לאין שיעור, לאין ערוך ולאין חקר ושכרה רב בשמים, ואסור לו להתבטל ממנה, וכל מי שמסייע בכך הרי הוא שותף לשכר גדול זה. אם כן, הלא היא העזר וזו היא התועלת העצומה שהאשה מפיקה בתמיכה שלה בבעלה. וכיצד תסייע האשה לבעלה לעסוק בתורה? אם נאמר למשל שהיא תצא לעבוד ולפרנס על מנת שהבעל יוכל לשבת וללמוד, ובאופן פרנסתה יש פגם בצניעותה, האם היא השיגה את המטרה במצוה הבאה בעבירה? אוי לאותה תורה שנבנית מהחטאת הרבים. כתיב סור מרע ועשה טוב, שקודם יש לסור מרע ולאחר

מכן לעשות טוב, מכאן שאשה זו כביכול עושה טוב תוך שהיא עדיין אוהזת ברע עצמו ולא סרה ממנו. בימינו העזר הגדול ביותר שיכולה האשה להעניק לבעלה הוא להצילו מן החטא.

הגמרא (יבמות סג) מספרת על רבי חייא שאשתו הייתה מצערת אותו ואף על פי כן היה קונה לה מתנות לרוב. אמר לו רב: והרי היא מצערת אותך. השיב לו רבי חייא: דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא. ומפרש רש"י שמצילות מחטא הרהור עבירה.

שמעתי מפי אשה שהשתדלה להציל את בעלה מראיות אסורות, ובכל מקום בו הייתה אשה או תמונת אשה בלתי צנועה, היתה מזהירה אותו לבל ייכשל, אולם במקום להעריך זאת, התריס כנגדה שאין זה מתפקידה לשמור על העיניים שלו ושהוא זה שצריך לשמור על העיניים של עצמו. היום אשה זו נשואה באושר לבעל אחר ירא שמים שמקפיד על שמירת העיניים, ובכל עת שהוא צריך, למשל, לבדוק דבר דואר, הוא מבקש מאשתו שתבדוק עבורו אם אין שם מפגע רוחני. בעוד הבעל הקודם הפך למומר לעריות לחלוטין רח"ל.

בעל שמתרעם על אשתו כשהיא מזהירה אותו מראיה אסורה, הרי הוא כמי שיתרעם עליה באם נקרה לפניו בור והיא מודיעה לו שיזהר לבל ייפול לתוכו. ברור שבמצב כזה היה שמח וללא ספק מודה לה על כך שהזהירה אותו. אם כן, כשם שיש לו הכרת הטוב על כך שהזהירה אותו מליפול לתוך בור, כל שכן עליו להכיר לה טובה על כך שמצילה אותו מליפול לשאול תחתית.

ואין כוונת הדברים שצריכה האשה לחנך את בעלה, שאינו רוצה לשמור את עיניו על ידי הערות חוזרות ונשנות, אלא להזהיר אותו כמו שמזהירים אדם מִסְכָּנָה קרובה לבוא. ובאמת קיימת סכנה, אלא שבעולם הגשמי אין אנחנו רואים את הסכנה בחוש מכיוון שאין באפשרותנו לראות את מלאכי החבלה הנבראים מכל הבטת אסורה, והאדם מזלזל בה בחשבו, מה עשיתי, רק הבטתי ולא פעלתי און. והשטן שמח בחטא זה יותר ממעשה העבירה עצמה, כי על מעשה העבירה, תמיד ירא השטן שמא ינקפחו המצפון לאדם וישוב בתשובה ונמצא מתקן נפשו, אבל על ההסתכלות בנשים כמעט שאין אדם שב בתשובה ובוכה ומתחרט. ולכן אמרו חכמים, טוב לשטן מראה עיניים באשה יותר מגופו של חטא, שנאמר "טוב מִרְאָה עֵינַיִם מִהֶלֶךְ נָפֶשׁ" (יומא עד) וכבר נפסק להלכה שאסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה שהוא מכירה, ואפילו אינם עליה, והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה, ונתכוון להנות ממנה, דינו כמסתכל במקום ערוותה וחייב מכת מרדות (רמב"ם הלכות

איסורי ביאה פרק כ"א, שלחן ערוך אבן העזר סי' כ"א).

וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פרק ד'): "המסתכל בעריות מעלה על דעתו שאין בכך כלום, שהוא אומר, וכי... קרבתי אצלה? והוא אינו יודע שראיית העיניים עוון גדול, שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

וכתוב בזהר הקדוש (פרשת פקודי דף רס"ג) שהמדור הראשון של גיהנום נקרא "בור", ועליו ממונה מלאך חבלה הנקרא פתו"ת, השולח שלוחיו לפתות בני אדם להסתכל בנשים ולנאף במחשבתו, וכשהאדם מת, מלאך זה שובר את עיני הנפש שלו, והופך אותה לעיוורת. שלא יכולה לאור באור החיים, עד שתתקן על ידי סבל אכזרי בבור מלא נחשים ועקרבים שנושכים אותה ומצערים אותה.

ויתרה מכך אמרו חז"ל (בבא בתרא דף נ"ז) שאם יש לאדם שתי דרכים להגיע למחוז חפצו, אחת דרך רגילה, והשנית, נשים שעומדות יחפות ומגלות זרועותיהן שם כי מכבסות בגדים, אסור ללכת בדרך השנייה, ואם הלך, אף על פי ששמר את עיניו נקרא רשע, על שהעמיד עצמו בנסיון.

זהו תפקידה של האשה להיות עזר כנגדו - להצילו מן החטא. כמו שלמדנו מרבי חייא, שאפילו אם האשה רעה המצערת את בעלה הצדיק, די בכך שהיא מגדלת את בניו ומצילה אותו מהרהור עבירה.

להיות עזר להצילו מן החטא אין משמעו רק להיות אשה נקיה ומטופחת בבית, אלא גם להצילו מראיות אסורות, מיחוד וכדומה.

וכל זאת אם האשה אכן צנועה בעצמה. כפי שכתב רבינו הקדוש ר' אהרון ראטה זצ"ל (שומר אמונים) וזו לשונו: "ואם יש לאדם אשה כשרה ההולכת בדרכי הצניעות, ומגדלת בניה ובנותיה בצניעות, אז מקדשת בזה כל הבית, וממשכת קדושה על כל המאכלים ועל בעלה, ובזה מתורץ מאמר המובא לעיל דיינו שמגדלת בנינו לתורה ומצלת אותנו מן החטא, וכי התנא הקדוש רבי חייא שהיה קודש קודשים מופשט מן הגשמיות, וכי הוצרך לזה שאשתו תציל אותו מן החטא ומהרהורים רעים? רק אשה הצנועה המגדלת בניה לדרכי תורה, ממשכת קדושה על המאכלים ועל בעלה ובניה, ומצלת לבעלה על ידי קדושתה אפילו מן החטא שהוא שוגג, מה שאין כן להיפך ח"ו ממשכת כל מיני סטריין בישין, וכן אלו שמגדלות בניהם בצפצופי דיבורים של המתחדשים, שנטלו לשוננו הקדוש והפכו וזרו והשחיתו רח"ל אשר כל בעל דעת מכיר מהבל פיהם גודל השיקוץ והזוהמא היוצא מהם". עכ"ל.

כמה עיונות יכולה בת ישראל לצבור בחוסר הצניעות שלה?

ראשית, עם כל יציאה לרחוב בלבוש לא צנוע עוברת על הלאו – וְלִפְנֵי עֵנָר לֹא

תַּתֵּן מְכַשֵּׁל" (ויקרא, יט, יד). יתר על כן, אם היא גורמת לאחד מן הגברים שראו אותה להרהור עבירה או למכשול, חס וחלילה נבראים מזה משחיתים ומקטרגים ה"י, אם היא גורמת לגבר נשוי להסתכל עליה היא יכולה להרוס שלום בית ולהחריב משפחה, אם היא לא נשמרת מנגיעה היא עוברת על "לא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֶרְוָה", ועל עוון נידה כמו שכתוב "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב". ויש עוונות נוספים שיפורטו לקמן בפרק הבא - עשין ולאיון.

יד ליד

כתוב בשערי תשובה לרבינו יונה (שער שלישי, פ): "אִישׁ אִישׁ אֵל כָּל שָׂאָר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֶרְוָה" (ויקרא יח, ו). כל קירוב בשר אסור כגון הנגיעה בידי אשת איש (או כל אשה שאינה אשתו, גם רווקה). ופירושו - לגלות ערוה. כי הקרבה מביאה לידי ערוה. וכי תאמר בלבבך איפה נמצא בכתוב כי גדרה התורה גדר כי תאמר אשר אסרה מגע יד ליד להיות גדר לעבירה? נשיבך דבר: הנה במצות הנזיר אשר עיקר נזירותו פן ישתה וישכח מחוקק או יתעהו רוח זנונים. אוסרתו התורה מכל אשר יעשה מגפן היין. וכל זה לגדר הרחקה ממשתה היין. "עכ"ל.

וכן כתוב: "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב לְגִלוֹת עֶרְוָתָה" (ויקרא, יח, ט). שְׂמֹנֶה לֵב ללשון - **לֹא תִקְרַב**, שכל סוג של קרבה אסורה. וכן מובא בגמרא (עירובין יח, ב): "תנו רבנן הַמְרַצָּה מְעוֹת לְאִשָּׁה מִידוֹ לִידָה או מִידָה לִידוֹ בְּשִׁבִיל שִׁסְתַּכֵּל בָּהּ אֶפִּילוֹ דוּמָה לְמִשָּׁה רַבִּינוֹ שֶׁקִּיבֵל תּוֹרָה מֵהַר סִינִי לֹא יִנָּקֶה מְדִינָה שֶׁל גִּיהֵנִם וְעַלֵּיו הַכְּתוּב אֹמֵר (משלי יא כא) דִּלְיָד לֹא יִנָּקֶה רַע - לֹא יִנָּקֶה מְדִינָה שֶׁל גִּיהֵנִם".

שמירת נגיעה

סיפור מדהים שסיפר הרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א: בילדותו, כך מספר הרב, לפני כ-50 שנה, היתה אשה זקנה באה בימים שנהגה לבוא ל'אור רחל'. ישישה כבת 115 שגרה בשכונת מקור ברוך ברחוב רש"י פינת תחכמוני בירושלים. תמיד היתה לבושה בצניעות מופלגת בשכבות רבות של לבושים והאריכה ימים רבים, היתה מוסרת לנשים דרשות בשבתות. ביום שנפטרה הגיעו אנשים לביתה, חברה קדישא טיפלו בנפטר והרב מוצפי עמד שם במדרגות עם אביו, הרב סלמאן מוצפי זצ"ל וחבריו והם התחילו להעלות זכרונות מבגדד. וכך סיפר אביו: מעשה שהיה בזמן הבן איש חי. יום אחד נפטר איש זקן וקראו לחברה קדישא לטפל בו. חפרו קבר... שם בבגדד העפר מאוד תחוח, כמו חימר. אפילו את המצבות היו בונים מטיט בשיפוע בצורת פירמידה כדי שהגשם לא יהרוס את המצבות. מדי שנה היו מחדשים את הטיט שהתחורר. הקברן חפר קבר לאותו זקן ופתאום נפל עפר מאחד הקברים

הישנים לתוך הקבר שחפר ונתגלו לעיניו מתוך הקבר תכריכים נקיים וצחים כמו חדשים. הקברן הנדהם הכיר את בית העלמין וידע שזה קבר שקיים מעל לעשר שנים, הוא הסתקרן לראות מי המת הזה ושלח את ידו לגעת בתכריכים. נגע והרגיש נְשֹׁז גוֹפָה שְׁלֵמָה. ממש כמו אשה חיה שישנה במיטתה. הוא הבין שמדובר באשה קדושה, מייד ביקש מחילה וסתם את הקבר בטיט. קבר גם את הזקן ושב לביתו. באותו לילה הגיעה אליו הנפטרת בחלום ואמרה לו: "אתה נגעת בי". הוא התנצל והסביר שראה את התכריכים ורצה לראות מה זה. אמרה לו הנפטרת: "אתה לא מתבייש? אתה יודע שכל החיים שלי שום גבר זר לא נגע בי אפילו באצבע? איך העזת לגעת בי? אני כבר 20 שנה מתה ואף אחד לא העז לגעת בי. מכיוון שאתה נגעת בי, מחר אתה אצלנו!" הקברן קם למחרת בבוקר, סיפר את המעשה הזה לאנשים בבית הכנסת ולאחר תפילת שחרית הלך לעולמו.

סיפור זה מלמדנו עד כמה שמירת הקדושה מגינה על האשה אפילו מפני תולֵעָה לאחר מותה ועד כמה חמורה הנגיעה בגופה של האשה אפילו בדרך אקראי לאחר מותה.

צניעות מגינה ומצילה

מקרה מעניין נוסף אירע בירושלים למשפחה אחת שהיה להם ילד בן חמש שנים שהתנדנד בנדנדה בגינה שלידי ביתו. כשהיסב את ראשו להסתכל אחורנית נמשך חבל הנדנדה ונכרך סביב צוארו, ועד שחשו להצילו, כמעט ונחנק. הוא הובא לבית החולים ללא הכרה ובמצב אנוש. במשך כמה חדשים הוא שכב כצמח. שם הילד ומשפחתו התפרסמו בציבור כדי שיבקשו עליו רחמים.

בוקר אחד התקשר הרב הצדיק ר' דוד פרנקל זצ"ל אל המשפחה, וסיפר לאב חלום נורא שחלם בליל אמש, והנה בחלומו ניצב הוא בבית דין של מעלה וראה שמונחות בפניהם שלש קופסאות. על הראשונה היה כתוב "חיים", על השניה היה כתוב "מוות" ה' יצילנו. על השלישית היה כתוב "נשמות". והיו דיני בית הדין העליון מוציאים בכל פעם שם של נשמה מקופסת הנשמות, דנים בה וגוזרים את דינה, איזו להניח בקופסת החיים ואיזו להיפך חס ושלום. וראיתי את שם ילדכם מוצא מקופסת הנשמות והושיטו את שמו לקופסת המתים, כאשר לפתע הופיעו משוק מחנה יהודה שבירושלים מספריים בצבע כחול וחתכו את הפתק לגזרים, איני מבין מה הם המספריים האלה ומדוע הגיעו משוק מחנה יהודה, אבל ראיתי חובה לעצמי לספר לך את חלומי.

משניתק האב את השיחה, צלצל הטלפון שנית. הפעם היה זה הרופא שטיפל בילד

שביקש מההורים לבוא בדחיפות. בלב נפעם ובפחד הגיעו ההורים לבית החולים, שם קבלם הרופא בחיוך רחב ואמר להם שללא סיבה רפואית מוסכרת, הילד לפתע התעורר והחל לדבר ולהתנהג כבריא לגמרי, ואכן הוא נבדק ונמצא בריא לחלוטין והוא משוחרר לביתו.

בדרכם חזרה סיפר האב לאשתו את החלום שסיפר לו הרה"צ ר' דוד, והנה החלום עומד לנגדם אמת ויציב. מששמעה האשה את החלום לקתה בהלם ולקח זמן עד שחזרה לעצמה, ואז סיפרה שהיות והיא תופרת בגדים, יש לה מספריים כחולים שגוזרים בדים באופן מקצועי, ובכל פעם שקנתה בדים בשוק מחנה יהודה הביאה אתה את המספריים ומסרה אותם לידי המוכר שיחתוך בהם את הבד שקנתה. בפעם האחרונה החלטתי להוסיף בצניעות לזכות רפואת הבן והחלטתי לא למסור את המספריים מידי לידי המוכר, אלא להניחם על השולחן שיקחם לבד, וכך עשיתי. וכעת כשמעתי את החלום והבנתי את פשרו וראיתי את תוצאות קבלתי איך נתקבלו בבית דין של מעלה, כיצד אשאר רגועה.

ילד זה הוא היום אברך חשוב בירושלים והמספריים נמצאים אצלו בבית במדף ארון הספרים מעבר לוטרינה כמזכרת נצח לקבלת חייו במתנה בזכות צניעות חשובה זו של אמו. (מתוך הספר "תולדות מנחם" להרה"ג יוסף שבתאי שני שליט"א)

אהבה

אבל מה האשה בסך הכל עשתה? רק רצתה קצת תשומת לב, רצתה לקבל מחמאות, להיות מקובלת בחברה. היא לא התכוונה לעבור על כאלה עבירות חמורות, היא לא התכוונה שבגללה יהרסו בתים, שבגללה יהיה סילוק שכינה, שבגללה יהיו חרון אף ואסונות לעם ישראל (ושב מאחריך). היא לא ידעה שזה כל כך גרוע.

בת ישראל צריכה לדעת שתשומת הלב המדומה הזאת שבאה לה בעבירה, תבוא לה על חשבון אהבת אמת. (משנה, מסכת אבות, פרק ה') אהבה שתלויה בדבר אינה מתקיימת, בטל הדבר בטלה האהבה. מהי אהבה התלויה בדבר? אומרים חז"ל, זוהי אהבת אמנון ותמר. אמנון היה חולה מרוב אהבתו לתמר, עשה כל מיני תחבולות בכדי לשדלה לדבר עבירה. אך ברגע שנכשל, התהפכה האהבה לשנאה. ככתוב (שמואל ב פרק יג פסוק 10): "וַיִּשְׁנְאֶה אֲמֹנֹן שְׁנֵאָה גְדוֹלָה מְאֹד! כִּי גְדוֹלָה הַשְּׁנֵאָה אֲשֶׁר שְׁנֵאָה, מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אֲהָבָה". התנ"ך לא סתם מספר לנו את הסיפור הזה. בסיפור הזה יש מוסר השכל גדול לבת ישראל שתדע שכל קשר שלא בנוי על יסודות הצניעות לא יביא לבנין בית, לא יביא לאהבה אמיתית שתשרוד לנצח. אלא רק אהבה שאינה תלויה בדבר, שבאה בקדושה ובטהרה כדת וכהלכה, מתקיימת לעולם.

אומרת הגמרא (סוטה ז'): "איש ואשה זכו שכינה ביניהן. לא זכו אש אוֹכְלָתָן". מה זה אומר? זכו מלשון זך, נקי, אם שומרים על ההרחקות הנדרשות לפני החתונה, אם זוג נשוי נשמרים בטהרת המשפחה, אזי שכינה ביניהם שומרת עליהם שיהיו ביניהם שלום ואהבה. ואם לא, אזי נלקחת מהאיש ה'י' ומהאשה ה'ה' שביחד זה שם השם י'-ה', ונשארות רק אותיות אש. אש אוכלתם.

ופירש"י: "זכו - ללכת בדרך ישרה שלא יהא הוא נואף ולא היא נואפת".

והגמרא אומרת (סוטה ח'): "בְּמֵדָה שאדם מודד בה מודדין לו. היא קשטה את עצמה לעבירה, המקום ניולה, היא גלתה את עצמה לעבירה המקום גלה עליה, בירך התחילה בעבירה תחלה ואחר כך הבטן, לפיכך תלקה הירך תחלה ואחר כך הבטן, ושאר כל הגוף לא פלט". והפשט ברור.

אשה כשרה עושה רצון בעלה

מובא ב'תנא דבי אליהו' (הובא באהע"ז, ברמ"א סימן ס"ט, סעיף ז'): "איזו אשה כשרה? כל העושה רצון בעלה". ומה אם רצונו של בעלה כרצונו של אחשורוש הרשע, להראות העמים יופיה? האם גם אז על האשה לעשות רצון בעלה, בניגוד גמור לרצונו של ה' יתברך שבבריאתה ביקש ממנה כל כל הרבה פעמים (על כל אבר ואבר שברא בה) שתהא אשה צנועה? אולי רצונו של בעלה הוא בעצם רק תירוץ לרצונה היא? ואם היה מבקש בעלך למשל, שתבשלי לו בשר בחלב, או כל דבר אחר העומד בסתירה להשקפתך, האם גם אז היית ממהרת לקיים רצונו?

רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל רבה של ירושלים פירש: "שְׁעוּשָׁה, כלומר, במעשיה הנאים, בהתנהגותה ובהליכותיה המעולות, מכוונת ומייצרת את רצון בעלה לנתיבות יושר. אשה כשרה וחסודה, בחכמתה ובתבונתה, גורמת, שהבעל ירצה וישאף לייצר בתוך ביתו אווירה של יראת שמים, ושכל רצונותיו יהיו, לעשות אך טוב ומועיל".

אין ספק שבעל שאוהב את אשתו אהבת אמת ולא אהבה התלויה בדבר כאהבת אמנון לתמר, מקנא לה ורוצה שתשמור את יופיה אך לבעלה. ואומרת הגמרא (סוטה ז'): אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה.

בעל שאוהב את אשתו רוצה את טובתה גם בעולם האמת לאחר עזבה את הגוף, מאחר והוא אוהב את נשמתה, נשמתה הנצחית ולא רק את גופה, הלבוש הזמני לנשמתה, וכמי שאוהב אותה אהבת אמת לא יגרום לה להחטיא את הרבים ולאבד את עולמה. ואם לא כן הרי היא כמו מכונית נאה או חפץ נוי אחר שהוא מתפאר

בו לעיני אנשים. בעל שאוהב את אשתו אהבת אמת לא ישווה אותה לאחרות ולא יסתכל באחרות אלא ישמור על עיניו (מלבד חיובו ההלכתי בכך). בעל ששומר על עיניו מקל ביותר על אשתו בשמירת מצות הצניעות ובכך אינה חשה בצורך להתבלט ולהתחרות באחרות שכן "אין אשה מתקנאה אלא בירך חברתה" (תלמוד בבלי, מגילה, יג.). לכן יש לעודד את הבעל להתחזק בשמירת העיניים על ידי לימוד ספרים המיועדים לגברים (כגון "טהרת הקודש" לר' אהרון ראטה זצ"ל בעל השומר אמונים או בגרסה בשפה הקלה יותר להבנה לר' יעקב ישראל לונאסי שליט"א).

כניעה לרצון רע זה של בעלך לא תשכין שכינה ולא תרבה שלום בביתך כי אם להיפך. כשם שגרמת לאחרים להביט ביופיך ועל ידי כך גרמת להפרת שלום ביתם של אחרים, מידה כנגד מידה ימדדו לך להפר את שלום ביתך.

על כל פנים, סביר להניח שרצון רע זה של הבעל, שאשתו תתקשט ברשות הרבים, נובע מחוסר הבטחון שלו כלפי החברה הגשמית ורצונו להוכיח את עצמו ואת "הישיגיו" כלפיהם. תהא הסיבה אשר תהא, השלכותיו של רצון רע זה הינן הרות אסון. לכן על האשה להיות אשה כשרה שעושה (מכוונת ומייצרת) את רצון בעלה לרצון קונה.

קידוש או חילול

ישנו טיעון מוזר הרווח בציבור והוא שיש בזה קידוש השם אם בנות ישראל תהיינה יפות ו"מטופחות" ברשות הרבים ובזה הן כביכול מקדשות שם שמים.

קידוש השם היא המצוה הגדולה ביותר בתורה. לעמתה חילול השם הינה העבירה החמורה ביותר בתורה ועונשה למעלה מכל העבירות. אולם, בעוונותינו הרבים קיים בלבול גדול בין קידוש השם לבין חילול השם.

מובא ברמב"ם (הלכות יסודי התורה, פרק ה): "כל מי שנאמר בו ייהרג ואל יעבור, ונהרג ולא עבר הרי זה קידש את השם. ואם היה בעשרה מישראל הרי זה קידש את השם ברבים... וכל מי שנאמר בו ייהרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל, הרי זה חילל את השם ברבים; וביטל מצות עשה שהיא קידוש השם, ועבר על מצות לא תעשה שהיא חילול השם". עכ"ל.

כידוע, אחת משלושת העבירות שעליהן נאמר שייהרג ואל יעבור היא גילוי עריות. וגם על אבק שבהן נאמר שייהרג ואל יעבור, כפי שכתב בפירושו רבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער ג, קלז, קלח ע"ש) ומובן מכך שאבק עריות מתייחס בעיקרו לחוסר צניעות.

כמובן שצריכה בת ישראל להיות נקיה ומסודרת, אך אין הכוונה להתקשטות

ולהתייפות, שכן ההתקשטות ברשות הרבים נחשבת לפריצות (כמבואר לקמן בפרק "התקשטות"). אם כן, ההולכת בחוסר צניעות הרי היא גורמת לחילול השם ולא עוד אלא שעושה זאת ברבים. (שערי תשובה, שער א, יח) "והעושה עבירות בפרהסיא מחלל את השם".

על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בנשים המייצגות בעיני העם את ציבור שומרי המצוות, כפי שכתוב בדברי קדשו של רבינו יונה (אבות פרק ד משנה ה): "ולפי חשיבות האדם, הוא חילול בדבר קטן, וכדאמר רב נחמן (יזמא פ) היכי דמי (מה נחשב) חילול השם? אמר רב, כגון אנא אי שקילנא בישראל ולא יהיב דמי לאלתר וכו' (כגון אני, שאני נוטל בשר מן בית מטבחים בהקפה בלי לשלם מיד. ואם לפעמים אני מאחר לפרוע את חובי, בעל החנות אומר עלי שאני גולן ואין בדעתו לפרעם, ועל זה למד עצמו גם כן להיות מזלזל בגזל ואיכא (יש) בזה חילול השם [יש"י]) לכן החכמים ואנשי השם, צריכין לשמור במעשיהם על כל שאר בני אדם" עכ"ל. פירוש הדבר הוא שחילול השם גם בדבר קטן אצל החרדים חמור יותר.

לצערי נזדמן לי לשמוע פעמים רבות באיזה אופן מדברים החילונים על נשים "מטופחות" אלה, דברים שהשתיקה יפה להם ואוי לאזניים שכך שומעות. איזה קידוש השם יש בזה?!

גזירה שאין הצבור יכול לעמוד בה

טענה מוטעית נוספת בנושא, אשר באה להתיר כל מיני איסורים דאורייתא באיצטלא של הלכה, היא שזו כביכול "גזירה שאין הצבור יכול לעמוד בה".

מובא בגמרא במספר מקומות, במשנה תורה להרמב"ם ובשלחן ערוך ש"אין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה". מדובר בגזירות שגזרו חכמים על הצבור כסייג למצוה. אולם מכיוון שמצוות הצניעות, לרבות כל הלכות הצניעות הינה מצוה ולא גזירה, ומכיוון שאת המצוות אף בית דין אינו יכול לבטל, ממילא טענה זו אינה ברת תוקף כלל.

וכן לדוגמא בעניין כיסוי הראש כהלכה, מוכח שכאשר הרבנים דיברו בבירור נגד תקרובת עבודה זרה בפאות, כל הצבור החליפו למטפחת. לכן אין שייך לומר כאן גזירה שאין הצבור יכול לעמוד בה אפילו אם היתה זו באמת גזירת חכמים.

טרוד במלאכתו

מובא בגמרא (עבודה זרה כ, ב:) שהאיסור להסתכל בבגדים צבעוניים של אשה אינו רק כשהיא לבושה בהם, אלא אפילו כשהם שטוחים על גבי כותל, כיוון שעל ידי כך הוא נזכר בה ומדמה אותה לבושה ומתייפה בהם ובא לידי הרהור עבירה. אולם כאשר

מדובר בבגדים צבעוניים המובאים לפונד (מתקן בגדים בזמן הגמרא), במקרים מסוימים, אין בכך חשש שיבוא לידי הרהור עבירה כיוון שהכובס טרוד במלאכתו ואינו נותן את דעתו להרהר. וגמרא זו היא המקור למונח הידוע "טרוד במלאכתו".

וכתב הרדב"ז (חלק ב' סימן ב') שמותר לרופא לרפא אשה כאשר אין אפשרות להשיג רופאה משום הטעם דפְּעִבְדִּיתִּיהָ טְרִיד (שטרוד במלאכתו), ומבאר באריכות בעל הצניעות והישועה (פרק כ"ה) שהיתר זה נפסק אך ורק במצב של פיקוח נפש, שאז עוסק הרופא במצות הצלת נפשות ואם לא היה מציל את האשה היה עובר על "ולא תעמוד על דם רעך", והרי "שלוחי מצוה אינן ניזוקים". וכן פסק הרמ"א (בסימן קצ"ה) ובפרט שבדורות הראשונים שהיו חייהם בדרכי התורה והיראה, גם בטבע היה יסוד גדול בזה ובענייני הצניעות והקדושה היו נזהרים ונשמרים מאוד מאוד. ומבא ברמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק כ"א הלכה כ"ב) ובשלחן ערוך (אבן העזר סימן כ"א סעיף א) וזו לשונו: "מי שפגע באשה בשוק, אסור להלך אחריה אלא רץ ומסלקה לצדדין, וכל המהלך בשוק אחרי אשה, הרי זה מקלי עם הארץ". זאת אומרת שלא היו הנשים שכיחות בחוץ כלל, רק לעיתים רחוקות אירע שמישהו פגע באשה בשוק, ואז היה עליו רק למהר ולעבור שלא תהיה האשה לפניו, ושוב הלך לבטח בדרכו. וכן על זו הדרך עניין הנהגותיהם הקדושות.

מכאן שההיתר לאשה להתרפא על ידי רופא, או ההיתר לגבר להתרפא על ידי רופאה נפסק אך ורק במצב של הצלת נפשות ממש וגם זה היה שייך רק בדורות הראשונים. אולם אחר ירידת הדורות וכאשר הרופא אינו ירא שמים בתכלית שמכוון רק להצלת נפשות, היו אף כאלה שפסקו שאפילו במצב של פיקוח נפש ייהרג ואל יעבור (ע"ע בספר הצניעות והישועה פרק כה).

אולם האריכו בזה גדולי פוסקי זמנינו, שאפשר לסמוך על דין זה שטרוד במלאכתו גם במצבים דחוקים בהם בלתי ניתן להתגבר על הכאב והחולי ובלית ברירה כשאינו שום אפשרות להשיג רופאה אפילו בתשלום גבוה. וזו היא דעת המקילים.

מכל האמור לעיל מובן להדיא שאין להקיש מהיתר זה דפְּעִבְדִּיתִּיהָ טְרִיד, לתחומים אחרים המצויים בעוונותינו הרבים, ולכן אין לאשה להשתמש בשירותי בעלי מקצוע שיש בעבודתם משום הפרת הצניעות, כגון: להסתפר אצל ספר או לרחוץ בחוף "נפרד" בו יש מציל גבר במקום מצילה, משום שאינם טרודים במלאכתם כלל ועיקר.

וכן, תקלות רבות נגרמו מכך שנשים נוסעות עם נהג מונית לבד (גם במצבים בהם אין איסור יחוד) ולכן יש לשים לב לדבר זה.

למדנו יראת חטא מבתולה

מובא בספר הצניעות והישועה (פתיחה): הקב"ה ציוה עלינו בתורתו הקדושה שנהיה ככל דבר בצניעות ולא בפריצות. (ספר מצוות קטן, מצוה נ"ז) צניעות הוא לשון מצניע ומחביא, שהאשה מצנעת ומחבאת את עצמה מעיני בני אדם, וכל הנהגתה בבחינה זו בדרכי הצניעות ונקראת צנועה, כלומר מוסתרת. הטעם והיסוד לכך שהאשה מצנעת עצמה, מובן ופשוט, כמו שאמר ר' יוחנן (סוטה כב.) למדנו יראת חטא מבתולה. רבי יוחנן שמע את אותה בתולה שנפלה על אפה ואמרה: ריבוננו של עולם, בראת רשעים, בראת צדיקים, יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם.

רבי יוחנן, אמורא קדוש, ממי היה לו ללמוד יראת חטא? מאותה בתולה. והסיבה לכך היא שאפילו שלא פשעה בזה כלום, מכל מקום אחר שהיא הסיבה שעלולים להיכשל בה, עתידה ליתן את הדין על זה, ומובא בתנא דבי אליהו (רבא פכ"ד) שאפילו האבן שנכשלים בה עתידה ליתן את הדין. עכ"ל. וכן אמרו במדרש (בראשית רבה פרק כ"ו). והנה האבן המונחת במקומה ולא פעלה אָוֶן, אפילו גם היא עתידה ליתן את הדין, כל שכן אדם, שיכול להיזהר ולמנוע המכשול, שהוא האחראי ועתיד ליתן את הדין כשלא מנע את המכשול, וכל שכן אם האשה מתכוונת לגרום יצר הרע באנשים, גדול עוונה מנשוא, ויש לשים לב על זה.

ויש להבין שהבתולה הנ"ל שהיתה יראת חטא ובקשה רחמים שלא יכשלו בה, פשיטא שנשתמרה שלא לגרום שיכשלו בה, וכיון שהיא לא חטאה בזה, מה שייך עניין יראת חטא, שאמר ר' יוחנן, שלמדנו ממנה יראת חטא? ובספר בעל שם טוב (בראשית אות קמ"ח) הביא מהבעל שם טוב זי"ע במה שאמרו חז"ל (שבת קיג): וכי דרכו של בועז לשאול בנערה? אמר רבי אליעזר: דבר חכמה ראה בה. ובמשנה מובא שדבר צניעות ראה בה. והקשה שקושיית המקשה על בועז משום צניעותו של בועז. ומה התירוץ שראה בה דברי חכמה וצניעות? שהרי הוא צריך להיות צנוע ואפילו לגבי נערה חכמה וצנועה. ותירוץ שהכל תלוי ב'אתערותא דלתתא' (התעוררות מלמטה), וגם בזה אם האשה מהרהרת גורם 'אתערותא דלעילא' (התעוררות מלמעלה), שגם האיש יהרהר, וכשאינן אתערותא ממנה, גם הוא לא יהרהר. לכן כשראה בועז שהיא עסוקה בדברי חכמה וצניעות ואינה טרודה בהרהורים, לא פחד שיבוא על ידה להרהר. ודברי פי חכם חן ולפי זה הבתולה הנ"ל לכאורה לא היה לה לירא שיכשלו בה בני אדם, שהרי אם היא לא תהרהר בהם, גם הם לא יהרהרו בה. והתשובה היא שעל זה עצמו ביקשה רחמים, מפני שהיתה יראה מהחטא, שלא תבוא לידי הרהורים ותגרום גם לאחרים להרהר. כמו שאמר התנא (אבות פ"ב מ"ד): ואל תאמן בעצמך, ותלתה בקשתה בזכותם של אחרים, שלא יכשלו

בה בני אדם, מכיוון שהיא יראה שמא תחטא ותגרום לאחרים שיחטאו, על דרך שאמרו (שם פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה. ומטעם זה לא סמכה על זכותה וביקשה בזכות אחרים. ע"כ.

וגם אם אין האשה רואה את האיש, ובמילא ברור שאינה מהרהרת בו, אין זה מן הנמנע שהאיש הרואה את האשה עשוי להרהר בה, והעיקר בעבודת ה' בכלל ובצניעות בפרט שהוא שהאשה תעשה כל שביכולתה על מנת להצניע את עצמה, לכן, אותה בתולה שהשתדלה בכל כוחה להימנע מכל חסרון בצניעות, אף על פי כן, לא הסתפקה בכך אלא הוסיפה תפילה שלא יכשלו בה. ומכאן רואים עד כמה חלה חובת ההשתדלות בנידון, אשר חובה זאת היא הנקראת יראת חטא, ולא חסידות.

האם מותר להיות שונה וכולטת או שיש חובה להראות כמו כולץ?

חשוב להבהיר ולעמוד על טעות נפוצה שחדרה בקרב הציבור לכל עניין הצניעות. הנה כאשר אנו מתבוננים במקורות אנו רואים בעיקר כי התביעה על חוסר צניעות היא תביעה על התייפות ומשיכת הלב על ידי הליכה באופנים כאלו ואחרים כגון בגדים צמודים, צבעוניים, חשופים וכדומה. חז"ל מגדירים את יסודי הצניעות בסוגיא של דת יהודית בכמה אופנים פשוטים: יוצאה וראשה פרוע, מראה זרועותיה לבני אדם, טווה וורד כנגד פניה וכדומה. ועל האופנים הללו דנים גדולי עולם שבכל הדורות מתי האשה מאבדת כתובתה בשל כך ומתי לא.

לעמית זאת בדור האחרון נכנסו הרבה מושגי צניעות מחודשים אשר מגדירים את הצניעות באופן שונה לחלוטין מדרך חז"ל. באופן בו גם אשה ההולכת עם פאה מהממת, חליפה מחטבת ואופנתית וחצאית עד מתחת לברך נחשבת לפיו כאשה צנועה, וכל זה מתבסס על כלל חדש האומר שעיקר הצניעות הוא לא להיות שונה מכולם, ולא למשוך תשומת לב, וישנם שהדוקים בטענה זו עד כדי כך שאפילו במקרה שהבגד מצד עצמו הוא יותר צנוע אלא שאין נוהגים ללכת בו באותו המקום אזי גם בכהאי גוונא טוענים הם שהדבר פסול מחמת חוסר צניעות של משיכת תשומת לב כאמור.

אולם לאמיתו של דבר, כאשר אנו מעיינים במקורות אנו מוצאים כי טענה זו, על אף כי לפי שיטת הטוענים אותה הרי היא יסוד היסודות, מכל מקום אין לה ולו שום זכר בדברי הקדמונים. ולא זו בלבד, אלא שאפשר למצוא ראיות רבות לכך שההיפך הגמור הוא הנכון. ובגד שמצד עצמו הוא צנוע, אזי ההולכת כך הרי היא משובחת ואדרבא זוכה לתוספת שכר במה שהלכה כנגד כולם. וכך מצינו

באמה של מלכות רות המואביה (רות רבה פ"ד ו) וזו לשון המדרש: "כיון שראה אותה נעימה ומעשיה נאים התחיל שואל עליה, **כל הנשים** שוחחות ומלקטות וזו יושבת ומלקטת, **כל הנשים** מסלקות כליהם (בגדיהן) וזו משלשלת כליה, **כל הנשים** משחקות (שוחקות) עם הקוצרים וזו מצנעת עצמה, **כל הנשים** מלקטות בין העמרים וזו מלקטת מן ההפקר".

רואים אם כן במפורש שהשבח של רות המואביה היה במה שהיא היתה שונה מכל הנשים במעלת הצניעות שלה ובמה שנהגה שונה מכולן עד שהדבר משך את תשומת לבו של בועז שהבין מכך את גדולתה. וכן נראה מפירוש האבן עזרא במגילת רות שכתב בביאור דברי בועז שאמר: "למי הנערה הזאת?", בזו הלשון: "אולי שאל את הנערה כי ראה לבושה כלבוש ארצה". כלומר, בועז התעניין ברות כיון שהוא ראה אותה לבושה באופן שונה מכל שאר הנשים, במה שהיא עדיין היתה לבושה בלבוש מואב, ואף על פי כן נחשבה היא לכליל הצניעות. ואילו היה חסרון צניעות בהליכה באופן זה, אזי היה אסור לרות לצאת כך מביתה, וכל שכן בוודאי לא היתה זוכה לשבח על מעלת צניעותה באותו המעמד.

וכן מצינו לגבי תמר ורבקה וכמו שמובא במדרש (בראשית רבה פ' ח"י שרה) "שתים הם שנתכסו בצעיף וילדו תאומים, רבקה ותמר, רבקה, ותקח הצעיף, תמר, ותכס בצעיף ותתעלף". ונמצא מוכרח כי רבקה ותמר היו שונות בכך שהלכו עם צעיף, שאם לא כן אז כולן היו יולדות תאומים, ולמרות שהנהגה זו היתה מיוחדת להן אף על פי כן נחשב הדבר למעלה גדולה עד שזכו בגינה לשכר גדול זה של לידת תאומים.

וכמו כן מצינו דיון בפוסקים (בעיקר באו"ח ע"ה, אבה"ע קט"ו וכ"א) בענין בעל ואשה שעברו דירה ממדינה למדינה בדבר השאלה ממתני חלים עליהם חיובי הצניעות של אותו המקום כגון בנידון של דת יהודית, שהיא יכולה להשתנות לחומרא על פי מנהגי המקומות, וכן לגבי קריאת שמע בשערות שמחוץ לצמתן וכן הלאה. ובכל אותם הדיונים אין אפילו אחד שהזכיר שיש חיוב כלשהו להחליף את בגדי האשה כדי להידמות לסגנון הלבוש של נשות המקום.

ולכן השיטה המחודשת לפיה יש להיראות כמו כולן אף היא תחבולתו של היצר הרע להדיחנו מדרך הצניעות הנכונה הראויה לבת ישראל.

אבל למה כולן הולכות כך?

מה אומר ה'חפץ חיים' על טענה שכזאת?
בספר 'מכתבי חפץ חיים' שכתב בנו, מרן אריה לייב הכהן זצ"ל אודות אביו, בפרק

'שיחות חפץ חיים, (סעיף עג) כתב וזו לשונו: "אין לאדם התנצלות אחרת על חטאיו מלבד זאת, והוא: מדוע פלוני גם כן אינו צנוע? וזה דומה לכשמוכיחים ילד על חטאיו, אומר הילד: מדוע ילד פלוני הוא שובב? בודאי שאין זאת התנצלות".

חינוך לצניעות מילדות

על האמהות והמורות להחדיר לילדות הקטנות אהבה לצניעות. אמר שלמה המלך ע"ה: (משלי כב ו) "חֲנֹךְ לַנְּעָר עַל-פִּי דָרְכּוֹ, גַם פִּי יִזְקֶינׁ לֹא יִסּוּר מִמְּנָה". הגר"א כתב לאשתו באגרת הגר"א: "ואל תשגיחי על האומרים כי נער אין צריך לכל זה, חס ושלום, אדרבא חֲנֹךְ לַנְּעָר וגו'. קליפת האגוז ירוקה, נוחה להסיר וכו'. וְעָקַר הַפֶּלֶא הוּא פִּי בְּנֵה זֹכֶה אֶל הַכֹּל". "וְאֵין יִתְרוֹן מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת רַק בְּתוֹרְתָם וּבְמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים".

ולהמחיש את החשיבות הרבה של חינוך הבנות לצניעות אעתיק סיפור נורא מתוך הספר הקדוש "שומר אמונים" וזו לשונו: "ואספר מעשה נורא שסיפר לי איש נאמן ולא נחשד לשקר, אשר היה אצל אביו, או אולי אצל דודו, שהיה דר באיזה ישוב, ובא מן הדרך בחברת איזה אנשים ממסחרם ודרכם, ונסעו בעגלה עם סוסים, ועברו דרך השדה, ופתאום שמעו קול יללה וצעקת קול מר צורח בקול גדול, יהודים יהודים, בואו ורחמו והושיעו לנו, ונשאו עיניהם וראו בית אחד עומד בשדה ומשם יוצר הקול, וקפצו כולם מהעגלה כי חשבו אולי בא אליהם איזה גזלן ורצו להושיע, אבל כשנכנסו לבית המה ראו ותמהו, כי ראו שם אשה זקינה אחת, ועל הספסל שוכבת אשה צעירה, ושם אש גדול מאד בוער בארץ, ועל האש יורה גדול, ובתוך היורה הרבה בגדים, והיה מרתיח מאד מגודל האש עד שהרתיחה עלה למעלה, ולא דיברה זו האשה כלום עמהם, רק תחבה ידיה לתוך היורה הרותח, ולקחה הבגדים שבשלו והרתיחו שמה מתוך הרתיחה, ונתנה אותם על האשה הצעירה עד ששרפה בשרה, והיא היתה צועקת בקולות גדולות, ככה עשתה כסדר כמעט בכל רגע, והבינו שאין זה עניין אנושי, ורק מהנשמות הנדחות מעולם התוהו שזה עונשם רח"ל, ונפל פחד גדול ונורא עליהם, ונשמטו אחד לאחד לחוץ, וכשראתה האשה הזקנה שהולכים לחוץ, יצאה אחריהם והתחילה עוד הפעם לצעוק בקולות רחמו הושיעו לנו, ומכח הפחד הגדול שנפל עליהם שכחו שיש להם סוסים ועגלה, וברחו ורצו עד הכפר באימה גדולה, ונפלו שם לארץ ושכבו חלשים כמה שבועות רח"ל, ואחר כך נזכרו שאין שם בזה השדה ולא היה מעולם שום בית עומד שם.

וכנראה שהצעירה היתה בתה של הזקנה, שלא גידלה אותה על דרכי הצניעות, והיה זה עונשם שאמה בעצמה שרפה אותה, וככה היא בתוקף עוז ביתר שאת לאלו הנשים השחוצות, ולמגדלי בניהם בחציפות, ושורפות נשמות בניהם ובנותיהם

בחמלה שחומלות עליהם, אבל שם אחר הפטירה יתהפכו לאכזרים גדולים עליהם, והאבות והאמהות בעצמם ידונו בניהם בכל מיני אכזריות שבעולם, ומצוה גדולה לכל אחד לקרוא זאת ולפרש ולספר זאת לנשי זמנינו, למען יכירו וידעו שיש בורא עולם שאינו מוותר כלום וכלום". עכ"ל.

קללת הזוהר הקדוש

את הפרק הקודם סיימנו בברכת הזוהר הקדוש לאשה הצנועה. כעת נראה מה גורמת האשה שאינה צנועה לעצמה ולביתה בחוסר צניעותה (זהר פרשת נשא דף קכה עמוד ב, תרגום מתוך מדבש): "תוֹנְפָא - קללה - טירוף הדעת יבוא על אותו האדם, דהיינו על בעל האשה, שמניח לאשתו שיתראה משערות ראשה לחוץ, וזה הוא אחד מדרכי הצניעות שצריכה האשה להתנהג גם בביתה, ואשה המוציאה משערות ראשה לחוץ להתייפות ולהתקשט בהם, גורמת בזה עניות בבית, וגורמת על ידי שפגמה בראש המלכות, שבניה לא יהיו חשובים בדור, וגורמת שדבר אחר, היינו רוח טומאה תשרה בבית. מי גרם לכל זה? ואומר, אותו השער שמתגלה מראשה לחוץ. **ומה בבית הוא חמור כל כך כל שכן ברחוב**, לפי שהיא מחטיאה לבני אדם, כי שער באשה ערוה, **וכל שכן חציפות ופריצות אחרת** אם יתראה ממנה, כגון ללכת בשוק מגולה או ברגל מגולה, או להגביה קולה בניגון ושאר דברי ערוה שבאשה, ודאי שתענש עליהם, ובגין כך כתוב אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך שלא תצא מביתה לחוץ".

עשין ולאויין

על פי ספר הצניעות והישועה, בצניעות ובפריצות שייכים חמישה עשין – מצוות עשה ושמונה לאויין – מצוות לא תעשה.

מצוות עשה

1. והיה מחניך קדוש

מפסוק זה – "וְהָיָה מִחְנִיךָ קָדוֹשׁ" (דברים כג, טו) למד הסמ"ק (ספר מצוות קטן) מצוה נ"ז, להיות בכל דבר בצניעות ולא בפריצות, ובביאור הלכה סימן ג: וזו לשונו "ובסמ"ק מונה צניעות למצוה דאורייתא". וספר החרדים (ל"ת מה"ת פ"ד אות מ"ט) כתב: "והיה מחניך קדוש – מחנה אבריך". וכן כתוב בזהר הקדוש (פ' נח עו ע"א): "מחניך קדוש – אילין שייפי גופא (אברי הגוף)". ואמר הכתוב "וְהִצַּנְעַ לְכַת עִם אֱלֹהֶיךָ" (מיכה, ו, ח), אם כן צריכים כל האברים, חוץ מהפנים וכפות הידיים והאצבעות, להיות מכוסים בצניעות ובקדושה.

2. קדושים תהיו

כמובא בספר החרדים (במ"ע שבחוטם) שבכל אזהרה מגילוי עריות שייכת מצות עשה "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" (ויקרא, יט, ב).

3. לירא מהשם

ככתוב בספר דברים (י, ט): "אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא", ובכל מצוה שצונו הבורא ברוך הוא, המורא שלא יעבור על מצוותו יתברך. וכל שכן לפי מה שאמר הכתוב (דברים, כג, טו): "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְתַהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחְנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלִמַּת אִבְיָךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מִחְנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה כָּךָ עֲרֹנוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ", נמצא שמי שנוהג בפריצות גורם שתסתלק השכינה משם ר"ל, ופשיטא שראוי לירא על זה, ועוד ששמירת כל המצוות תלוי בצניעות, ממילא ראוי לירא מאד בזה.

4. אהבת ה'

ככתוב: "וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ", לקיים מצוותו יתברך מחמת אהבה, ועל ידי הצניעות גורם שתהיה השכינה הקדושה שורה בתוכינו, והאוהב את ה' ברוך הוא מתגעגע להתקרב אליו יתברך, ובזה יזכה לקיים את כל המצוות.

5. ונקדשתי בתוך בני ישראל

אמר הכתוב (ויקרא, כב, לב): "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ' ה' הלכה י'): "כל הפורש מעבירה וכו' הרי זה מקדש את השם".

מצוות לא תעשה

1. ולא יראה בכך ערות דבר

הסמ"ג (ספר מצוות גדול) מנה לאו זה "וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דְּבָר" (דברים, כג, טו) בלאויין שבמלקות (סי' רמ"ו), והסמ"ק (סי' פ"ג) ופירש רש"י (בראשית מב ט, ד"ה ערות הארץ, ויקרא, כ, יח, בפ' איש וגו' מקורה הערה) שכל ערוה שבמקרא, לשון גילוי הוא, והבית יוסף (אורח חיים סי' ע"ה) כתב שכל שאתה קוראו מגולה משמע שצריך להיות מכוסה. וכן כתב בכסף משנה (הלכות ק"ש פ"ג ה"ט), ולפי זה כל מה שצריך להיות מכוסה והוא מגולה נקרא ערוה. ויש לומר שזהו עניין הכרזה והערה שהוא מגולה והרי הוא צריך להיות מכוסה. והזהירה תורת הקודש שלא יראה בכך הקב"ה שום דבר שצריך להיות מכוסה.

2. לא תקרבו לגלות ערוה

אמרה התורה (ויקרא יח, ו): "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֲרוֹנָה", וכתב הרמב"ם (במנין המצוות שבהתחלת יד החזקה סי' שנ"ג) ובפירוש המשניות (סנהדרין פ"ו) בפסוק הזה: "כלומר הזהרו והתרחקו מן הדברים המקריבים והמביאים לגלות ערוה". ובש"ך (יו"ד סי' קנ"ז ס"ק י') מסיק גם כן להלכה. ומצינו (בראשית רבה פרשה פ' סי' ה' ובמתנות כהונה שם) בדינה בת יעקב שנתגלה הזרוע שלה, והעירונו חז"ל שזו היתה סיבת המכשול ר"ל ואמרו שם משל בזה, לאחד שהיה בידו ליטרא אחד של בשר, וכיון שגילה אותה, ירד העוף וחטפה ממנו כך. עכ"ל. העירו גם בזה שכל זמן שהאשה מתכסה כראוי נחא, אבל כשמתגלה בשרה, המזיקים מוכנים לחטפה ר"ל, ועל דרך זו שאמרו (סוכה כו.) פרצה קוראה לגנב, וכן מה שכתב בשו"ת חיים שאל (סע"ד אות כח) לענין מחיצה שאינה גבוהה הרבה, המון העם מסתכלים בנשים וכו' ופשוט שתולים עיניהם על דרך בפרצה שקוראה לגנב. עכ"ל. ומכלל האיסור שבלא תקרבו לגלות ערוה נכלל גם איסור היחוד.

3. לבלתי עשות מחקות התועבות אשר נעשו לפניכם

לאו שלישי הוא אזהרת הפסוק (ויקרא, יח, ז): "לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מִחֻקֹּת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֶיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם", שגם מפסוק זה למדנו איסור הפריצות כמבואר שם ברמב"ם הנ"ל.

4. ובחוקותיהם לא תלכו

לאו רביעי הוא אזהרת הכתוב (ויקרא יח, ג): "וּבַחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלְכוּ", וזה לשון השלחן ערוך (יורה דעה סימן קעח): "אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים, ולא ילבש מלבוש וכו' שנהגו בו העובדי כוכבים לשם פריצות". מבואר שבגדי הפריצות בכלל לאו זה.

אחת הטעויות שנשתרבבו בנושא הלבוש היא הסברא כי אנו מצווים שלא להתלבש כמו גויים אפילו בלבוש שמצד עצמו הוא לבוש טוב וצנוע, כאשר למעשה סברא

"ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי ולמדין הימני להבטל מתלמוד תורה". והיינו חילול השם הוא, שעושה כבודו ומוראו יתברך כמו חולין ח"ו, והאחרים למדים להקל ולזלזל במצוותיו יתברך ר"ל, ואף על פי שבאמת לא חטא כלום כפי שמצינו מהגמרא הנ"ל. והנה שם מדובר באנשים גדולים ומפורסמים, שהכל למדים מהם, ואין מזה ראייה לכל אדם, אך שם מדובר כשלא חטאו באמת כלל, רק האחרים מפרשים לעצמם שחטאו. אבל בעושי עבירה יש ללמוד ממה שכתוב במסכת ברכות (י"ט): "המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, מאי טעמא (מאיזה טעם)? אין חֲכָמָה וְאִין תְּבוּנָה וְאִין עֵצָה לְנֹגֵד ה' (משלי כא, ל), כל מקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב". ומשמע מזה שכיון שעל כל פנים הולך בשוק בכלאים ואפשר שגם אחר יכיר שהם כלאים וילמדו ממנו להקל באיסור כלאים, או להקל באיסור בכלל, בגלל זה קוראו חילול השם, ואמרו בזה שאין חולקין כבוד לרב למנעו מביזיון, שצריך לילך לביתו בלי המלבוש. והנה הרמב"ם (בספר המצוות, לא תעשה, ס"ג, וביסוד התורה, פרק ה' הלכה י) כתב בעובר עבירה, דוקא בעשה להכעיס הוי מחלל את השם, וכן כתב אחריו החינוך. אמנם הסמ"ג (לאיין ב) כתב שחילול ה' קרוי תלמיד חכם שאינו נזהר במעשיו וגורם שאומרים עליו דופי. עכ"ל. ולא הזכיר עניין להכעיס, וגם כתב כי המשקרים לעכו"ם וגונבים הם בכלל מחללי השם. וכן כתב סמ"ק ספ"ה: "ובספר יראים (ס"א) שכתב שכל המבזה אפילו מצוה אחת ומקיל כלל בכבוד שמים, נקרא מחלל השם, ואם הוא לומד תורה צריך שישמור עצמו מן הכיעור ומן הדומה לו... ואם לא עשה כן מחלל את השם". עכ"ל

וגם בשלחן ערוך (יורה דעה ס"א ש"ג) כתב: "הרואה כלאים של תורה על חברו, אפילו היה מהלך בשוק, קופץ לו וקורעו מעליו מיד ואפילו היה רבו", וכן הש"ך "שבמקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב". ובעבירה בפריצות הכל נעשים תלמידים ולמדים להקל ולזלזל יותר ויותר ר"ל כידוע, וכל שכן המוחזקים בחשיבות שלמדים מהם. ועונש חילול השם חמור אפילו מעונש חייבי כרתות ומיתות בית דין (זומא פו). שאפילו אם עשה תשובה אין יום הכפורים מכפר, וגם יסורים אינם ממרקים, אלא כולם תולים ורק המיתה מכפרת. והחי יתן אל לבו.

8. לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא

לאו שמיני הוא כשמברכים ברכת המזון וקוראים קריאת שמע נגד טפח מגולה באשה. כמבואר בפרי מגדים (אורח חיים מ"ז ר"ע"ה וא"א ס"ק א) ובפתחי עולם (שם, ס"ק ב) ובמשנה ברורה (ס"ק כ"ו) ובשער הציון (ס"ק ל"ד) שחוזר וקורא ולא יצא בברכות ראשונות נמצא שהראשונות היו לבטלה, ועברו על מה שאמרה התורה (שמות כ, י): "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן", לרמב"ם (עמג"א רט"ו סק"ו). ובכל מיני פריצות שייכים כמה מהעשין ומהלאויין הנ"ל. וצריך לעשות תשובה גדולה על כל זה.

ואהבת לרעך כמוך

כל אשה יהודיה עומדת ערב שבת מול נרות השבת ומתפללת (מתוך תפילת אשה על בעלה המפורסמת): "ותקבע אהבתי בלב בעלי שלא יחשוב בשום אשה בעולם זולתי". וביום טהרתה וחופתה מתפללת (מתוך תפילות חנה השלם וכן בתפילה לכלה ביום חופתה): "וכן אהיה בעיני בעלי כאילו אין אשה יפה בעולם כמותי, ויהיו מחשבותיו בי ולא בשום בריה אחרת בעולם כדבר שנאמר *יְפִיפִיתַי מִבְּנֵי אָדָם*, הוצק חן בְּשִׁפְתוֹתַיִךְ. ונאמר: *וַיִּתְאוּר הַמַּלְאָךְ יְפִיךָ*". זו משאת נפשה של האשה, להיות יפה בעיני בעלה ושלא ייתן בעלה עיניו באחרות. כמאמר הגמרא (מגילה יג.): "אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה". לכן כשם שאותה אשה המתפללת לא היתה רוצה שחברתה תעשה לה את מה ששנא עליה, היינו שתזדמן לפני בעלה באופן שיכול לגרום לו למשיכת העיניים והלב. כך מצוה אותנו תורתנו הקדושה (ויקרא יח, ט): "*וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ*" ואמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה (נדרים ל:).

נמצא שהאשה היוצאת מביתה בחוסר צניעות עוברת גם על הכלל הגדול בתורה: ואהבת לרעך כמוך.

וגם אם תאמר האשה שלה לא אכפת איך יוצאות אחרות, הרי ידוע שיש אחרות שלהן כן אכפת ובוודאי ישנן נשים שמצטערות בגללה ובכך יוצרת לעצמה קטרוג גדול.

אלול ותשובה

מצינו שהיעדר צניעות הינו עוון חמור ביותר והשלכותיו קשות. לכן המציא לנו ה' יתברך את התשובה. התשובה נבראה טרם בריאת העולם, "*בְּטָרַם הָרִים יֵלְדוּ*" (תלמוד בבלי, נדרים, לט: תהלים צ, ב). ובאמצעות התשובה אפשר לעלות משאול תחתיות לדרגות הגבוהות ביותר בעולם (כפי שיתבאר להלן).

בפרט בחודש אלול שהוא חודש הרחמים והסליחות, זה זמן מאוד מסוגל ושערי שמים פתוחים לקבל שבים. ככתוב בשיר השירים (א, ג): "*אֲנִי לְדוֹדִי דוֹדִי לִי*" ר"ת אלול. בורא העולם הוא הנמשל לדודי בשיר השירים. משול לדוד שאוהב וקרוב, באלול יש הזדמנות לעלות למדרגות גבוהות מאוד ברוחניות על ידי תשובה שלמה. התשובה לא הומצאה רק עבור החילונים. כל ירא שמים מתפלל בכל יום "*הַחֲזִירְנוּ בְּתוֹכָהּ שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ*" ולכל אחד יש מה לתקן בעבודת השם שלו...

במקום שבעלי תשובה עומדים

אומרת הגמרא (ברכות, לד, ע"ב): "מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין", שנאמר (ישעיהו 12): "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלְקָרוֹב אָמַר ה' וְרַפְּאֵתוֹ וּפִירַשׁ רֵשׁ"י הקדוש שם: "שניהם שוין, מי שנתיישן והורגל בתורתו ועבודתי מנעוריו, ומי שנתקרב עתה מקרוב (כלומר, לא מזמן) לשוב מדרכו הרעה אמר ה' ורפאתיו מחוליו ומחטאיו".

מובא ברמב"ם (הלכות תשובה פרק ז): "אל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים, מפני העוונות והחטאות שעשה. אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא, וכאילו לא חטא מעולם; ולא עוד אלא ששכרו הרבה, שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים, מקום שבעלי תשובה עומדין בו, אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו. כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שהן כובשין יצרם יותר מהן".

מהי תשובה?

מה זה אומר לעשות תשובה? תשובה מלשון לשוב. לשוב אל השם. ככתוב (ישעיה לא): "שׁוּבוּ לַאֲשֶׁר הִעֲמִיקוּ סִרְהָ", כלומר: שובו לה' אשר סרתם ממנו.

ונאמר, (ירמיה ג'): "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים, אֲרַפֶּה מְשׁוּבְתֵיכֶם". כלומר, (מצודת דוד) אתם, בנים מורדים, שובו אלי למען אֲרַפֶּה ואסלח על המרידה שמרדתם בי. כמו שביקש דוד המלך ע"ה (תהלים מא): "רַפְּאֵה נַפְשִׁי, כִּי חָטָאתִי לָךְ".

אך יש לזכור שהאומר אחטא ואשוב – אין מספיקין בידו לעשות תשובה! (משנה, יומא, ח, וכן, ירושלמי, יומא, מב. וכן, תלמוד בבלי, יומא, פה: וכן שם, פז. וכן, רמב"ם, הלכות תשובה פרק א).

רבנו יונה

כתב רבנו יונה בספרו הקדוש שערי תשובה (שער א): והוזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה. והתבאר כי התשובה מקובלת גם כי ישוב החוטא מרוב צרותיו. כל שכן אם ישוב מיראת השם ואהבתו. שנאמר (דברים ד, ל) "בְּצַר לָךְ וּמִצָּאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְעַתָּ בְּקוֹלוֹ". והתבאר בתורה כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת. (באור זה השער) כי למעלת האהבה הפנימית והשלימה אין יד טבעו של האדם משגת בלא עזר ה'. ויחדש בקרבם רוח טהור להשיג מעלות אהבתו שנאמר (דברים, ל, ב) "וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְעַתָּ בְּקוֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם. אַתָּה וּבְנֵיךָ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ". ואומר בגוף הענין (דברים ל'): "וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֵת לְבָבְךָ וְאֵת לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל

נְפִשָׁה לְמַעַן תִּיָּדַע. " להשיג אהבתו. (רמב"ן) זהו שאמרו (שבת קד.) הבא לְטָהַר מסייעין אותו מן השמים.

כלומר, למי שבאמת רוצה לשוב בתשובה יש סיעתא דשמיא. ככתוב (שה"ש, מדרש רבה, ה, ג) "בניי, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו". ובפרט בחודש אלול הסיעתא דשמיא גדולה יותר כמו שכתוב (ישעיהו נה ו): "דַּרְשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ, קְרָאֵהוּ בְּהִיטּוֹ קְרוֹב". שבחודש אלול ה' קרוב אלינו יותר מתמיד. (תהלים קמה יח) "קְרוֹב ה' לְכָל קְרָאִיו, לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת". באמת - רצה לומר בלבד שיהיה פיו ולבו שווים.

זה מאוד נחמד ללכת לכותל לסליחות, לשיר זמירות יפות "חטאנו לפניך, רחם עלינו", אבל צריך לזכור שהקב"ה בוחן לב וכליות ויודע מי באמת עושה תשובה ומי מהפה לחוץ. כמו שכתוב בישעיהו (כט ט): "יַעַן כִּי נִגְשׂ הָעַם הַזֶּה, בְּפִיו וּבְשִׁפְטָיו כְּבִדּוּנֵי וְלִבּוֹ רַחֵק וְתָהִי יִרְאָתָם אֹתִי מְצוֹת אֲנָשִׁים מְלַמְּדָה". (נִגְשׂ, כאילו נגיש וקרוב) מראים עצמם כמי שמכבדים את כבוד השם אבל היראה שלהם לא באה מהלב ולא אמיתית.

על פי רבנו יונה בשערי תשובה יש 20 עיקרי תשובה הנלמדים מהכתובים. נזכיר כאן בקצרה רק את שני העיקרים הבסיסיים שהם למעשה שלושת יסודות התשובה והם: **חרטה, וידוי ועזיבת החטא.** ככתוב (משלי כח, א): "מְכַסֶּה פְּשָׁעוֹ לֹא יִצְלִיחַ, וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יִרְחָם". ירוחם מלשון רחמים. פירוש: אף על פי כי יסודות התשובה 3 הן: החרטה והוידוי ועזיבת החטא. החרטה והוידוי הם בכלל מודה. כי המתודה מתחרט. ואין תשובה פחותה משלש אלה. כי המתחרט ומתודה ואיננו עוזב החטא דומה למי שטובל ושרץ בידו. אכן מודה ועוזב - ירוחם. כי הוא בעל תשובה. אף על פי שיש לתשובה מדרגות רבות.

מובא ברמב"ם (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג): כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, אף על פי שחטאו - שנאמר (ישעיהו ס, כא) "וְעַמְּךָ כָּל־צְדִיקִים, לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ". אָרֶץ זו משל - כלומר, ארץ החיים, והוא עולם הבא. אך יש 24 סוגים מבני ישראל שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדים ונידונים על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים. ואחד מ-24 סוגים אלה הם מחטיאי הרבים. עוון הפריצות שהוא היפך הצניעות, הוא בגדר החטאת הרבים. והוא מהעוונות החמורים ביותר. וכל זה אם מתים בלא תשובה.

חילוקי כפרה

מי שעבר על מצוות עֲשֵׂה ועשה תשובה מתכפרים עוונותיו מיד. מי שעבר על מצוות לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר. והאומר אחטא ואשוב אין יום הכפורים מכפר. העוונות החמורים שעליהם חייבים כרתות ומיתות בית דין - התשובה ויום הכפורים תולים כפרתן ויסורין ממרקין, ועוון חילול השם, תשובה ויום הכפורים וייסורים תולים ורק מיתה מכפרת.

לגבי עוון הפריצות יש עניין של הלאו "ולפני עיור לא תתן מכשול", שהכשילה את האנשים ב"ולא תתורו" וגם החטאת הרבים, אם הרהרו בה. שהם בכלל מצוות לא תעשה שעליהם תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר. ויש מקרים בהם ההולכת בפריצות עוברת גם על חילול השם כגון אם היתה במקום בו הגויים צנועים יותר ואומרים כך הולכות בנות ישראל ומביאות קטרוג על עם ישראל, או במקרה שהאשה מייצגת את שומרי המצוות בעיני עמי הארץ והולכת בפריצות ה"י.

והכל תלוי בשני גורמים: כוונת הלב ותוצאת המעשה.

מבחן התוצאה

משל למה הדבר דומה? לשני כייסים שהגיעו לפני בית דין. אחד גנב 1,000 ש"ח והשני גנב 10 ש"ח. הגנב הראשון עמד לפני השופט ונפסק לו לשלם 1,000 ש"ח קנס ו-10 ימי מאסר, ולכייס השני שגנב רק 10 ש"ח פסק השופט קנס של 50,000 ש"ח ושנה מאסר. התרעם הכייס השני ושאל: למה הגנב הראשון שגנב אלף ש"ח קיבל כך וכך ואני שגנבתי רק 10 ש"ח קיבלתי עונש הרבה יותר חמור. למה אין צדק? הסביר השופט: הגנב הראשון גנב אלף ש"ח מאדם עשיר והוא לא הצטער על כך כל כך. אך אתה שגנבת 10 ש"ח, גנבת מאיש עני שיצא עם 10 ש"ח בכיסו לקנות לילדיו הרעבים לחם וחלב. האדם העני הגיע למכולת וניגש עם הלחם והחלב לקופה, כשבא לשלם לא מצא את המטבע בכיסו. התחיל לחפש ולפשפש בעוד אנשים עומדים אחריו בתור ומסתכלים והמוכר אמר לו שאם אין לו כסף שיחזיר את הדברים למקום. אותו אדם התבייש בפני אנשים, חזר הביתה, אשתו שציפתה כעסה ואמרה "אי אפשר לסמוך עליך אפילו שתחזור הביתה עם לחם וחלב", הילדים ששמעו את ההורים רבים הצטערו והלכו לישון רעבים. ההורים כעסו יותר מכך שהילדים בכו והמשיכו לריב עד שהלכו להתגרש. הילדים הקטנים נמסרו לפנימיות.

כעת מובן מדוע הכייס השני נאלץ להיענש על כל תוצאות המעשה שלו.

נחזור לעניין הצניעות, אם בחורה רק רצתה לקבל תשומת לב ומחמאות ויצאה כמו שיצאה לרשות הרבים אבל בשל כך גרמה להרהורי עבירה או חס וחלילה פגמה בשלום בית של בני זוג, אז גם אם הכוונה שלה היתה תמימה היא נכשלה במבחן התוצאה. קל וחומר אם היתה לה כוונה רעה...

אפשר לתקן

אבל, אמר רבנו ישראל סלנטר זצ"ל "כל עוד הנר דולק אפשר לתקן" וכן אמר רבי נחמן מברסלב זצ"ל "אין יאוש בעולם כלל" (משיבת נפש, ו), וכן אמר, "אם אתה מאמין שיכולין לקלקל, תאמין שיכולין לתקן" (משיבת נפש, מד). ועל כל סוג של עוון יש גם סוג של תשובה שבאה גם במקום ייסורים וגם במקום מיתה והיא תשובת המשקל. ומהי תשובת המשקל? אם למשל גרם חילול השם יעשה קידוש השם ואם החטיא את הרבים יעסוק בזיכוי הרבים וכן הלאה.

אם בעלת תשובה מתחילה להתלבש בצניעות ומקבלת בשל כך בזיונות, אלה ייסורים שמכפרים על העוונות יותר מכל ייסורים אחרים.

ועוד כתב בספר שערי תשובה לרבינו יונה (שער א, סעיף מז): "ועוד יש עון, והוא עון חלול השם, שהתשובה ויסורים תולים ומיתה ממרקת, כמו שנאמר (ישעיה כב, יד): אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו. והנה כאשר האדם משתדל לתמוך ביד האמת, ויעזור אחריה ויתעורר בדבריה, והופיע אורו לעיני בני עמו, ויחזק ידי אנשי האמת ונשא ראשם, וכתות השקר ישפילם יגיעם עד עפר, הנה אלה דרכי קדוש ה' והוד והדר לאמונתו ועבודתו בעולם, ועוז ותפארת במקדש תורתו, על כן בהרבות פעליו לקדש את ה' ולעודד האמת להכין אותו ולסעודו, ונסלח לו מעון החלול עם התשובה בשומו האמת לעמת אשמת החלול, מדת תשובתו נגד מדת משובתו זה באור: בחסד ואמת יכופר עון".

רחב

(תנא דבי אליהו, פרק כב) גדולה תשובה יותר מן התפילה שכל התפילות שהיה מתפלל משה רבינו לא נתקבל ממנו להכניסו לארץ ישראל, אבל רחב שחטאה במשך 40 שנה שהיו ישראל במדבר בעבירות מרובות וחמורות ביותר שנאמר בהם שיהרג ואל יעבור, נתקבלה בתשובה.

רבי אלעזר בן יעקב אומר: למה נקרא שמה רחב? משום שהיא נעשית רחבה בזכויות, וזכתה שהתחתנה עם יהושוע בן נון שהיה תלמידו המובהק וממשיך דרכו של משה רבינו, וזכתה שיצאו ממנה 7 מלכים ו-8 נביאים כוהנים ויש אומרים

שאף חולדה הנביאה היא מצאצאיה. ומה שכתוב, לכך נקראת רחב משום שנעשית רחבה בזכויות - משום שחטאה זמן כל כך ארוך ועשתה עבירות מרובות. בעבור זה היו זכויותיה מרובות ורחבות כשעשתה תשובה כמו שמלמד ריש לקיש בפרק יום הכפורים גדולה תשובה שזדונות נעשות להם כזכויות.

והכל בתנאי שעושים תשובה מיד ולא אומרים קודם אחטא קצת וביום מן הימים אשוב, כי האומר אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה!

מעשה בנתן צוציתא (סדר הדורות, תנאים ואמוראים, אות נ)

מעשה באיש עשיר ששמו נתן צוציתא שחמד אשה נשואה בשם חנה. האשה היתה יפת תואר עד מאד ובעלה עני מאוד. מרוב אהבתו לחנה, חלה נתן עד אשר אמרו לו הרופאים שלא יוכל להירפא עד שתהיה עמו. אמרו חכמי ישראל שימות ולא יעבור. אמרו הרופאים שתבוא ותדבר עמו. אמרו חכמים שלא יתכן. כך האריך חוליו של נתן עד מאוד.

לבעלה של חנה היו חובות רבים ואסרוהו בבית הסוהר. אשתו היתה טווה ביום ובלילה והיתה קונה לחם לבעלה. ימים רבים חלפו על בעלה בבית הסוהר עד שקץ בחייו ואמר לאשתו: "הפודה נפש אחת ממיתה כאילו מקיים נפשות רבות ואני קצתי בחיי. חמלי עלי ולכי לנתן ובקשי ממנו שילוה לך ממון ותפדי נפשי ממות".

אמרה לו: "הלא אתה יודע שהוא חולה ונוטה למות בעבורי. מדי יום באו אליי שליחי בממון רב ואיני מקבלת מהם ואומרת להם שיסתלקו מעל פניי, ואיך אלך אליו ללוות ממנו? אם דעתך היתה מיושבת עליך לא היית אומר לי דבר זה. נראה שבשל שהותך במאסר נטרפה עליך דעתך". כעסה עליו והלכה לביתה ולא באה לבקר במשך ארבעה ימים. ביום הרביעי נכמרו רחמיה עליו ואמרה לעצמה: "אלך לראותו בטרם ימות". הלכה אליו ומצאה אותו נוטה למות. אמר לה: "הקב"ה ינקום בך על מה שעוללת לי. אני רואה שאת רוצה שאמות כדי שתלכי להינשא לנתן". אמרה לו: "תן לי גט ואלך אליו". אמר לה: "הלא זה מה שאמרת, שאת רוצה להינשא לו". פרצה בבכי גדול וזעקה: "מי שמע כדבר הזה לומר, לכי ונאפי ותטמאי ותוציאני מבית הסוהר?". אמר לה בעלה: "עזבי אותי ולכי מפניי עד שהקב"ה ירחם עלי".

הלכה חנה לביתה, חשבה על צרתה ועל צרת בעלה ונתמלאה עליו רחמים. התפללה ואמרה: "אנא ה' הצילני והושיעני שלא אכשל בעבירה".

הלכה לביתו של נתן. משרתיו הבחינו בה ומיהרו להגיד לנתן: "חנה עומדת בפתח

השער". אמר להם: "אם אמת הדבר, אתם משוחררים לחופשי". באה שפחתו מן החצר ואמרה לו: "הנה, חנה בחצר". אמר לה: "גם את משוחררת" חנה באה לפניו. נשא נתן את עיניו אליה ואמר לה: "גברת, כל אשר תבקשי ממני אעשה עבורך ואתן לך. מה רצונך ומה בקשתך?" אמרה: "בקשתי היא שתלווה לבעלי סך כך וכך כדי לפדות את נפשו מבית הסוהר ולך תהיה צדקה לפני ה'".

ציווה נתן על עבדיו לתת לה כחפצה ואמר לה: "אני קיימתי את רצונך והרי את יודעת שאני חולה מאוד מרוב אהבתי אלייך ועתה עשי רצוני ותחיני". אמרה לו חנה: "הנני בידך וברשותך ואין לי פה להמרות פיך, אבל עלי להודיעך שבאה לך שעה לקנות חיי עולם הבא. והיזהר לבל תפסיד שכרך וטוב העולם בגלל דבר מועט ואל תאסרני נא על בעלי. חשוב שהגעת לחפצך ואל תאבד טובה רבה ותשאר בלא כלום, בחרטה. וחשוב על ייסורי הקב"ה ואל תעשה דבר שתחרט עליו. וזו לך שעה קלה בה תימנע מלקנות חיים ארוכים ושכר טוב בעולם הזה ובעולם הבא, שלא יוכל אדם להגיע לדבר זה, אלא בעמל רב ויגיעה רבה ואתה יכול להגיע לרצון בוראך בשעה קלה, אם תשמע לשכלך ותגער ביצרך וייטב לך".

כאשר שמע נתן את דברי חנה, גער ביצרו הרע, קם ממטתו, נפל על פניו ארצה בתפילה לפני ה' להכניע את יצרו לשבר את תאוותו ולהדריכו בדרך ישרה וטובה ולסלוח לו על עונותיו ולשוב בתשובה שלימה.

ה' ענה לתפילתו ונעתר לו.

אמר נתן לחנה: "ברוכה את לה' וברוך טעמך אשר היצלת אותי היום מעבירה וידייך הושיעוני, לכי לשלום לביתך". הלכה האשה לפדות את בעלה והוציאה אותו מבית הסוהר. סיפרה לו את אשר עשתה אך הוא לא האמין לה כי חשד שנתן בא אליה והיא העלימה ממנו.

כעבור ימים רבים השקיף רבי עקיבא מבעד החלון וראה איש רוכב על סוס ועל ראשו זיו גדול וזוהר ומזהיר כשמש. קרא לאחד מתלמידיו ושאל: "מי זה האיש הרוכב על הסוס?" השיב התלמיד: "זהו נתן, חוטא גדול". שאל את תלמידיו: "האין אתם רואים כלום על ראשו?" ענו: "לא". אמר להם: "מהרו והביאוהו אליי". בא נתן לפני רבי עקיבא. אמר לו ר' עקיבא: "בני, על ראשך אור גדול בלכתך ואני יודע שאתה מיורשי העולם הבא. הודיעני מה עשית". הודיע לו נתן על דברי חנה. תמה רבי עקיבא על התאפקותו וכניעתו בכובשו את יצרו ושובו בתשובה שלימה ואמר לו: "אכן עשית דבר גדול ועל כן הזריח הקב"ה אור על ראשך, הזיו הגדול הזה שראיתי. והנה זה בעולם הזה ועל אחת כמה וכמה בעולם הבא. ועתה בני שמע

לי. שב לפניי ואלמדך תורה". עשה כן וישב לפניו ורבי עקיבא לימד אותו תורה ואין סוגר דלתות לבו בתורתו. בימים מועטים הגיע נתן למעלה גדולה בחכמה וישב בצד רבי עקיבא במעלה אחת.

ביום מן הימים עבר בעלה של חנה על יד מדרשות רבי עקיבא וראה את נתן בצד רבי עקיבא במעלה אחת. שאל את אחד מן התלמידים: "איך עלה נתן לכזאת גדולה?" סיפר לו את כל המעשה הזה. ובעת זו האמין האיש לדברי חנה אשתו ושקטה רוח הקנאה שעברה עליו שחשד בה. בא לביתו ואמר לאשתו: "אשתי היקרה, מחלי לי על שחשדתי בך בדבר נתן, עד אשר ראיתיו היום בצדו של רבי עקיבא ושאלתי על כך וסיפרו לי את הכל. הקב"ה ירבה שכרך כפלי כפלים כי הייתי בדאגה גדולה בנפשי עד שהושיעני הקב"ה ברחמי בדבר הזה שנגלה אלי היום". ע"כ.

התלמוד מלמד על מר עוקבא בר נחמיה שנקרא נתן דצוציתא בשל היותו בעל תשובה ומביא לכך רש"י שלושה פירושים (תלמוד בבלי, שבת, נו:): "על שם ניצונין דנורא (ניצוצות אור) שהמלאך פשט ידו... או שהמלאך אחז בציצית ראשו", ופירוש שלישי (תלמוד בבלי, סנהדרין לא:): "כשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים". ולכך זכה ממעשה של כבישת היצר שכל ימיו התאוה לאשה אחת וכשבאה לידו ועוררה אותו שלא יחטא כבש את יצרו ומזה בא האור על ראשו.

נמצאנו למדים שאפשר על ידי תשובה לעלות משאול תחתיות לדרגות גבוהות ביותר!

מודרניות

מה זה מודרני? (מודרני אותיות נימרוד ומידרוך) המושג מודרניזם התחיל במקור בתרבות האמנות ומייצג את התיעוש כנגד הטבע. המודרניות היא מושג המציין את העכשווי. המודה מייצגת את האופנה העכשווית. המודה באופנת הנשים משתנה מעונה לעונה בהתאם לתכתיביהם של מעצבי האופנה (אופנה אותיות ניאוף) המובילים בעולם שמגיעים בדרך כלל מפריז שבצרפת (צרפת אותיות פריצות) ומתפשטים לכלל העולם, ובהתאם לקליפים מתועבים של 'כוכבות' פופ וקולנוע גויות למיניהן.

כפועל מי שמתלבשת בהתאם ל'צווי האופנה' האלה היא העונה על ההגדרה: 'מודרנית'. כידוע 'כוכבות' הפופ והמעצבים הללו מייצגים את ההיפך הגמור מצניעות ומקדושה וכל מגמתם לגרות את היצרים ולשעבד את הנשים קלות הדעת לתכתיבי האופנה שלהם, שמהם הם מתעשרים. הם משקיעים הון בפרסום הבגדים על ידי הלבשת דוגמניות, שהן כידוע רחוקות מצניעות כמזרח ממערב, בעלות חזות חיצונית נאה ובכך מבצעים שטיפת מה בנשים ובבחורות קלות הדעת החשופות למדיות הפרסומיות למיניהן.

מהו אותו "מותג" שהפך להיות מושג בעל ערך עליון בחיינו, שכל כך חשוב לנו ששמו או שהלוגו שלו יתנוסס על דש בגדנו, עד כדי כך שאנו מוכנות להשקיע סכומים לא פרופורציונליים (ביחס לבגד מקביל מתוצרת פחות מפורסמת), או לפחות להקפיד על חיקוי הולם לאותו מותג שצבעו או צורתו הוגדרו על ידו כאופנה העכשווית? מה הופך אותו לכל כך בעל ערך, עד כי משכיח מאיתנו את הערכים האמיתיים שאנו אמורות לנהל על פיהם את אורח חיינו.

אם היינו רואות בעינינו את אותו בעל שם המסתתר מאחורי המותג לבטח היינו מתחלחלות, ולא בגלל מראהו החיצוני, אלא בגלל עכירות מידותיו ושפלות מעשיו. והוא שאסור אפילו להביט בפניו, ככתוב בגמרא (מגילה כח): "אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע" הוא המותג הנכסף. האם המותג הוא אכן בעל ערך כלשהו, או שמא נפלנו למלכודתו של היצר הרע, על ידי שטיפת המח של הפירסומאים?

מעל לכל אותם מעצבים בני תמותה ולכל אותה תעשייה נלוזה, יש להבדיל, את מסובב כל הסיבות ומעצב כל המעצבים, הלא הוא נותן התורה יתברך. עליו נאמר "אין צור כאלקינו, אין צייר כאלקינו" (ברכות י. מגילה יד), שברא את כל העולם הזה על כל בראיו לרבות את אותם מעצבים, ובתורת קודשו ציווה אותנו להיות קדושים - להיות צנועות, וגילה לנו שבזכות שבנות ישראל לא שינו את לבושן במצרים זכו

להיגאל ובזכות נשים צדקניות עתידים ישראל להיגאל בב"א.

זולת הפריצות שבכך עוברת המודרנית על עוד שני לאוים דאורייתא: "ולא תִּחַנְּנִים" (דברים, ז, ב), שנצטוונו לא לתת להם חן ולא לומר כְּמָה נֶאֱמָה גֹיֵי זֶה (רמב"ם, ע"ז וחוקות הגוים, ו), שהרי אמורות אנו לברך בכל בוקר בכוונה "בְּרוּךְ שֵׁלֵא עֲשֵׂנִי גֹיָה", וכל שכן לא לחקות אותם במנהגייהם הפרוצים ועוברות בזה גם על "וּבְחַקְתִּיהֶם לֹא תִלְכוּ" (ויקרא יח, ג). "אֲשֶׁר בָּשָׂר חַמּוּרִים בְּשָׂרָם, וְזָרְמַת סוּסִים זָרְמָתָם" (יחזקאל, כג, כ).

איזו היא אשה מכובדת? ההולכת על פי צווי האופנה המתחלפים של אותם גויים משוקצים, או להבדיל, זו ההולכת על פי צו האלוקים הנצחי והקדוש?

אם כן, גנאי גדול הוא לאשה להיקרא מודרנית. ואדרבא, שבח גדול הוא לאשה וקידוש השם להחזיר את עטרת הצניעות ליושנה וללכת בעקבי הצאן, בעקבות אמותנו הקדושות ונגד המודרניזציה. נגד הזרם החולה של עולם השקר הקרוי עֲלֵמָא דְשִׁקְרָא.

הערה: מותר ללבוש בגד אופנתי אם הוא צנוע כהלכה. כמו כן, אין איסור בחוקותיהם לא תלכו, ללבוש בגד שלובשים הנכרים אם הוא צנוע כהלכה.

התקשטות

לימדונו חז"ל שחייב אדם לשמח את אשתו בחג. במה משמחים אשה? בבגדי צבעונין ובתכשיטים (בבלי פסחים קט. ירושלמי פרק י' דף סח:). אבל היכן מותר לאשה להתקשט בבגדים צבעוניים ובתכשיטים? אמרו חז"ל: "לא ניתנו תכשיטים לאשה אלא שתהא מתקשטת בהם לתוך ביתה, שאין נותנין פֶּרְצָה לפני הכשר, ביותר לפני הגנב" (מדרש תנחומא וישלח ה).

וכן אמרו: "לא תתקשט אשה אלא אם כן היא מצויה בתוך ביתה ולא כשהיא הולכת למקום אחר" (מעם לועז וישלח).

וכן כתב החפץ חיים זיע"א: "ואל יטעה אותה היצר שתנצל מן הדין מפני שהיתה צריכה להתקשט עצמה לעיני בעלה שלא תתגנה עליו, כי באמת זוהי טעות, דזהו שייך רק בביתה לבד ולא בשוק!" (גדר עולם פ"ד).

וכן מובא באורחות צדיקים (בשער הגאווה): "וגם האשה המתקשטת לפני האנשים בזה היא מדלקת לָבָם ומכנסת הרהורים בלָבָם, ובזה ענשה גדול מאד שהיא נותנת מכשול לפני הרבים. הלא אסרו חכמים (בגמרא, מסכת עבודה זרה, דף כ, עמוד ב) להסתכל בבגדי צבעונין של נשים השטוחים בכותל אפילו כשאינה מלובשת בהם, כל שכן שיש עונש גדול לאשה המתקשטת לפני אנשים המסתכלים בה".
ובמדרש רבה (שיר השירים א, ג): "כלום האשה מתקשטת - אלא לבעלה".

מובא במדרש תנחומא (כי תשא סימן לא): "הלוחות ראשונות על שנתנו בפומבי לפיכך שלטה בהם עין הרע ונשתברו. וכאן אמר לו הקדוש ברוך הוא: אין לך יפה מן הצניעות, שנאמר, וְמָה ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ פִּי אִם עֲשׂוֹת מְשֻׁפֵּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצְנִיעַ לָקֵת (מיכה ו, ח)". ואין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין (מסכת בבא מציעא דף מב').

ומלמד הפסוק (תהלים, מה, יד) "כָּל כְּבוֹדָה בַּת מְלֶכֶת פְּנִימָה מִמְשַׁכָּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה" מתי מותר לאשה ללבוש משבצות זהב, הלא הם בגדים צבעוניים ומקושטים. רק כאשר נמצאת האשה בביתה (הצניעות והישועה, פרק יד).

רבות חושבות שדי בכיסוי הראש והגוף על ידי בגדים, אך אין לכאורה כל איסור להתנאות ברחוב במטפחת מקושטת או צבעונית או באיפור. אך טעות גדולה היא בידן ונביא לכך ראייה מהגמרא במסכת סוטה (סוף דף ח ע"ב) על הבזיונות שמקבלת האשה הסוטה (מלשון סטייה מהדרך לפי שסתה מבעלה) מהכהן בגין כל התקשטות והתקשטות ומכאן נלמד כמה מגונה ההתקשטות אף במטפחות נאות ובאיפור: "כן מצינו בסוטה שבמדה שמדדה בה מדדו לה. היא עמדה על פתח ביתה ליראות לו, לפיכך כהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל. היא פרסה לו סוּדְרִין נאין על ראשה, לפיכך כהן נוטל כֶּפֶה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה. היא קִשְׂטָה לו

פְּנִיָּה, לפיכך פְּנִיָּה מוריקות. היא פְּחֻלָּה לו עיניה לפיכך עיניה בולטות...".

וכן מדברי הנביא: "יַעַן פִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתִּלְכְּנָה נְטוּיֹת גְּרוֹן וּמְשַׁקְרוֹת עֵינֵיהֶם". פירוש רש"י - "מְשַׁקְרוֹת עֵינֵיהֶם - צובעות עיניהם בסיקרא ובכחול" (ישעיהו, ג, טז), ובפסוק הבא נאמר: "בַּיּוֹם הַהוּא יִסֵּר ה' אֶת תְּפָאֲרַת הָעֵצָסִים וְהַשְּׁבִיטִים וְהַשְּׁהָרִים" (ישעיהו, ג, יח). פירש"י: "ביום ההוא – לעתיד לבוא כשיבוא הקב"ה להשיב את ישראל אליו יסיר ה' מהם את תפארת העכסים שלא יהו תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים ודברי נבלה" (ומונה שם כ"ד מיני התקשטות שיסיר אותם השי"ת לעתיד לבוא כפי שיתבאר בהרחבה בפרק הבא). השביטים אלה כיסויי הראש המקושטים – (רש"י שם) "מיני שְׂבֻכָּה לתכשיטי הראש". פירוש המילה שְׂבֻכָּה הוא: כיסוי בד שתי וערב. ובימינו פשטה אופנת המטפחות המעוצבות המעוטרות בפרח בד תפור או רקום וזהו כעין המעשה המובא ברמב"ם (הלכות אישות פרק כד הלכה יב) ובשולחן ערוך (אבן העזר סי' קטו ס"ד) שנותנת נָרְד על פְּדֻחָתָהּ כדרך שעושות הגויות הפרוצות ועוברת בכך על דת יהודית.

ועוד בענין האיפור, אחד הדברים שחז"ל מלמדים אותנו, שאם עשתה אותו האשה היא נקראת "עוברת על דת יהודית" (רמב"ם, הלכות אישות, כד, יא) הוא: "טווה ורד כנגד פניה" (תלמוד בבלי, כתובות, עב). מבארים הראשונים על הגמרא שם, שמדובר על צביעת הפנים כשהיא יוצאת לרחוב ומגדירים את זה הראשונים "עזות מצח ופריצות" ואם עשתה כך, בעלה יכול לגרשה מבלי לשלם לה את כתובתה. וכך נפסק להלכה בשולחן ערוך (אבן העזר קט"ו – ד') שאם היא שמה צבע על מצחה או על לחיה וכדומה מצוה על בעלה לגרשה ומוסיפים הראשונים, שאפילו להחזיק חפץ אדום מול הפנים כדי שיאדימו הפנים מאדמימותו של החפץ, זו פריצות (תוס' שיטה מקובצת ע"ש).

וכן מובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מז) שהמעשה שעשו בנות מדין כדי להכשיל את בני ישראל בעבירה היה ש"היו מְכַחֵלוֹת את עיניהן", (מכחלות מלשון מְכַחֵל) וזה מה שגרם לבני ישראל לתעות אחריהן.

והתרגום יונתן בן עוזיאל אומר על הפסוק (בראשית, ו, ב): "וַיֵּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ", וזו לשונו: "וחמון בני רברביא ית בנת אנשא ארום שפירן הינין וכחלן ופקסן", היינו שהמבול נגרם בין היתר משום שהנשים כחלו את עיניהן (התאפרו).

וכן פירש המצודת דוד את הפסוק (הושע ב, ד): "וַיִּתְסַר זְנוּנִיָּה מִפְּנִיָּה", וזו לשונו: "שלא תצבע עוד פניה להזנות אחריה". מכאן שהאיפור נחשב למעשה פריצות ואסור ברשות הרבים.

ורבינו יונה גירונדי, מהראשונים אשר גדולי הפוסקים בכל הדורות, לרבות בעל

החפץ חיים נשענו והתבססו על דבריו בפסיקותיהם כתב כך (אגרת התשובה, נח): "וצריכה האשה שתהא צנועה ונזהרת מאוד שלא יסתכלו בה בני אדם חוץ מבעלה מפני שהמסתכלים בפניה או בידיה יורדים לגיהנם והיא ענושה בעונש כל אחד ואחד מהם מפני שהחטיאה אותם ולא נהגה צניעות בעצמה ונכשלו בה".

יש לשים לב שרבינו יונה מדבר על האברים שאין חובה מעיקר הדין לכסותם, והם הפנים וכפות הידיים, שעתידה האשה להיענש אם לא נזהרה שלא יסתכלו בהם. אם כן, מה נוכל לטעון בעוונותינו הרבים, כשעולם הפוך רואות עינינו וכלות נוכח המציאות שבת-ישראל, טרם צאתה לחוץ, במקום לשאת תפילה שלא יכשלו בה בני אדם, עומדת לפני המראה ומקשטת עצמה בקום-עשה ובהכרח גורמת לכך שיסתכלו עליה, ואם כך במקומות שאין דרכה לכסותם, קל וחומר במקומות שנדרשת לכסות...

ויש להעיר שרבותינו ז"ל לא חילקו בשום מקום בין תכשיט גדול לקטן, ובין איפור גס לעדין, ובכל מקום בו דיברו על התקשטות, כתבו באופן גורף על כל התקשטות.

דרך אגב, יש שקיבלו על עצמן לילך בפאה או באיפור וכו' "רק" באירועים. משל למחבל שמניח מטען חבלה "רק" במקומות ציבוריים הומי אדם.

בספר 'אהל נפתלי' (לבוב תרע"א - תולדות הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל, אות ה') הביא מכתב ידו של הג"ר אברהם סג"ל אטינגער מדוקלא (נינו של הגר"ש קלוגר זצ"ל) וזו לשונו: "נודע שהיה בזווג ראשון חתן לאחד מנגידי עיר בראדי. פעם אחת נכנס אל ביתו ומצא את אשתו עומדת נגד המראה ומקשטת עצמה, ויאמר לה, למה תקשטי עצמך כל כך? את מוצאת חן בעיני בלא הקישוט. ותען לו, האם לך לבד אני רוצה למצוא חן? אני רצוני לשאת חן בעיני אחרים גם כן. כשמעו זאת ברח תיכף משם לעיר זלאטשוב אל הרבי ר' מיכלי (המגיד מזלאטשוב זיע"א), ותיכף כאשר נכנס אליו אמר לו: רבי! זאל איך מיך געטיין? (האם אני אתגרש?) ויאמר לו הרבי ר' מיכלי: הן. ונשאר אצלו, ואחר כך גירש את אשתו וישב אצלו שנה תמימה וכו'" עכ"ל.

מדברי ספר 'משיבת נפש' למוהר"ר יוחנן לוריא זצ"ל מגדולי חכמי אשכנז, (נפטר לפני כחמש מאות שנה. דו"ז של רבינו המהרש"ל הספר יו"ל ע"י מכון ירושלים - תשנ"ג). "כל כבודה בת מלך פנימה, פירוש: כל תכשיטיה נוי וכבוד שלה תהיה בפנים נגד בעלה, זהו הדין בכל הנשים, אלא שדיבר הכתוב בהוה שבת מלך ונשי תלמידי חכמים הם מעוטרים בנוי, כמו שסומך כאן משבצות זהב לבושה, על כן תהא פנימה שלא יהרהרו אחרים אחריה".

(פרשת וישב)

"ונראה הטעם הפתרון של יעקב שהמשיל השמש לאיש והירח לאשה הוא על ב' דרכים... כך הכוונה באיש ובת זוגו שהיא חייבת להתקשט נגד בעלה להצילו מן החטא או לתכלית בנים כמו תחת התפוח עוררתיך, ולפי תכלית הכוונה הלז לא תוציא קישוט יופיה לפועל כי אם במעמד בן זוגה ותהי בעיניו כמוצאת שלום, וזולתם לא, כי בכל מקום שאין האיש עמה תסתרי בבית ולא תהיה יצאנית, ואם אף על פי כן תצטרכי לשוטט בחוצות לפי צורכיה תלבשי בלאות ולא תתקשטי כלל וכלל, כמו שהלבנה לובשת שחורים נגד זריחתה". (שם)

"ושא עיניך וראה ותיישב קושיא גדולה, מה שפירש"י פ' תצא והסירה שמלת שביה מעליה, פ' הגויות הארורות מקשטות עצמם, א"כ משמע שהקישוט גנאי להם, גם ישעיה גינה קישוט הנשים בתכלית הגנאי, והלא מעשר תקנות הוא שתקן עזרא שיהיו הרוכלים מחזרין בעיירות בכדי שיהיה מצויין לנשים לקשט עצמם, ולפי ביאורי יתיישב, שודאי כל קישוט ביותר הוא גנאי וגאוה, וראוי לבנות ישראל להרחיק בזמן שהם שרויים על אדמתם שאין זולתם ג"כ מתקשטות, אכן בין האומות הוא מצוה להם להתקשט בכל מיני קישוטים כדי להציל בעליהם מן החטא, אך שיתקשטו בבתיהם נגד בעליהם לבד ולא ייצאו בקישוטם לחוץ, וזה כאשר ראה עזרא שהנשים בייתנים, וגם מעורבים בין האומות הרבה אומות נתיישבו בתוכם וכבר נשאו נשים נכריות, אז תיקן שיהיו הרוכלים מתחזרין בעיירות בבית כל אחד שאין הנשים צריכים לצאת חוצה בת מלך פנימה". (פרשת כי תשא)

כתב רבינו 'הפרי מגדים' (בספרו אם לבניה ע' צעף) וזו לשונו: "ומה שאמרו חז"ל אשה לקשט - לפני בעלה וכו', וודאי כל בנות ישראל כשרות ומקשטות לפני בעלה, לא ח"ו בפני אחרים".

מדברי פירוש 'ענף יוסף' על המדרש רבה להגאון רבי חנוך זונדל ב"ר יוסף מביאליסטוק (ויקרא רבה פ' בחוקותי פל"ה ו'): "אמר רבי עקיבא, יאה מסכנותא לברתיה דיעקב כערקא סומקא ברישא דסוסיא חיורא", ופירש ה'ענף יוסף': "יש לומר הכוונה כי דרך נשים להתקשט בתכשיטין וכמו שאמרו חז"ל (כתובות דף נ"ט ע"ב) אין אשה אלא לתכשיטין, אך זהו בביתה לפני בעלה למצוא חן בעיניו כמ"ש כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, אבל כשהיא הולכת חוץ לביתה בחוצות וברחובות אז העניות תכשיט לה, היינו שתלך שם בלא תכשיטין כדי שלא יכשלו בני אדם בה, ועוד שמעוררת קנאה מהאומות עלינו וכמו שאמר יעקב אבינו למה תתראו וע"ש ברש"י, ולכן מדמה רבי עקיבא התכשיט הזה של העניות לברתיה דיעקב לערקא וכו' משום דדרך הסוס כשהוא עומד בדיר אין עליו שום תכשיט, אולם כשמוליכין אותו ברחובות ובחוצות אז יעדו אותו עדי ושם ישימו עליו כל להנאותו

ולא יבצר ממנו ורדא וסומקא, כמו כן יאה התכשיט של עניות לברתיה דיעקב בחוצות וברחובות, ששם ישימו עליהם התכשיט של עניות מפני הרואים, אמנם בביתם לא יהיה עליהם התכשיט הזה של עניות אלא יהיה ממשבצות זהב לבושם ואהבה עם בעלה ויקויים עליהם שמח תשמח רעים אהובים כשמחך יצירך בגן עדן ששם קישט הקב"ה לחוה בכ"ד מיני תכשיטין כדאיתא בב"ר".

רב האי הגאון (תשובות הגאונים שערי תשובה סי' פד, וכ"ה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד' פראג סי' קצט): "תבוא מארה (קללה) לאשה שיש לה בעל ואינה מתקשטת, ותבוא מארה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת".

ומובא בזוהר הקדוש (זוהר חדש שיר השירים דף נה. ובדפוסים אחרים - יז/פז:ע: ד"ה פתח ר"ש ואמר הגידה לי וכו'): "מכאן דלא תתחזי אשה בקישוטהא ובתיקונהא בר כד איהי בבעלה אזי תראה ותתקן כדקא יאות". תרגום: מכאן שלא תיראה אשה בקישוטהא ובתיקונהא אלא כשהיא אצל בעלה אז תראה ותתקן עצמה כראוי.

מדברי החיד"א (בספרו 'דברים אחדים' דרוש כ' לשבת שובה): "אוי לה לאותה בושה, איה איפה צניעות בנות ישראל הקדושות, כי אין האשה האחת צנועה מתקשטת אלא לבעלה, וזה שמעתי שזה רמז כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, פנימה ממשבצות, דלפנים בביתה תתקשט לבעלה, אך בחוץ אם מכוונת שתמצא חן בעיני אנשים הוא עוון פלילים, ומזה יימשך שהבנים אינם הגונים כי הרוב תלוי באם הילד וכתוב בן כסיל תוגת אמו".

כתב רבי אברהם ענתבי זצ"ל (ראש הרבנים בארם צובה - חלב, נפטר בשנת תר"ח), בספרו 'חכמה ומוסר' (דרך הצניעות פ"ג): "אשה צנועה אינה מתקשטת כי אם דוקא בביתה לפני בעלה, אבל כשיוצאת לרה"ר פושטת התכשיטין מעליה ויוצאת, וידוע מאמרם ז"ל בירושלמי על הא דתנינן (מה שלמדנו) לא תצא אשה בתכשיט של זהב לרה"ר (לרשות הרבים) ואם יצאה חייבת חטאת, דאף בחול אסור לצאת ברה"ר בתכשיט של זהב מפני שהעם מסתכלים בה, ואל זה כיון דוד המלך ע"ה באומרו כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, אבל בצאתה לרה"ר לא תלבש משבצות זהב, ולא ניתנו תכשיטין לאשה אלא שתהיה מתקשטת בתוך ביתה בפני בעלה כדי שתמצא חן בעיניו ולא תתגנה עליו. אבל הנשים הפרוצות כל בתר איפכא אזלי, דכשיוצאין לרה"ר או ללכת ממקום למקום אצל חברותיהם לובשים בגדי החמודות וכל מיני תכשיטין שלהם, וכשבאין לעת ערב לביתם פושטות הבגדים החמודים שהיו עליהן

ופושטות התכשיטין שלהם ולובשות שחורים ומתעטפות שחורים בפני בעליהן".

ועוד כתב רבי יצחק פלאג'י זצ"ל (בנו של רבי חיים פלאג'י זצ"ל בספרו 'יפה ללב' נדפס באיזמיר - תרמ"ז ח"ה אה"ע סי' ע') וזו לשונו: "אסור לאשה לצאת בתכשיטיה אף בחול לרשות הרבים לפי שהעם מסתכלין בה, לפי שלא נתן הקב"ה תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה שאין נותנין פרצה לפני הכשר וכל שכן לפני הגנב ע"כ. וזהו שאמר הכתוב (תהלים מ"ה) כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, כלומר כשהיא פנימה אזי תהיה ממשבצות זהב לבושה, וזהו שאמר הכתוב גם כן (אסתר ה') ותלבש אסתר מלכות ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית וגו' וקל להבין".

מדברי ספר משך חכמה לבעל ה'אור שמח' זצ"ל (פרשת קדושים, פרק יט פסוק ל'): "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כו', פירוש דיגיעת דרך ארץ משכחת עוון, ובשבתות וימים טובים בטלים ממלאכה ויכולים לבוא לידי עבירה וכו', ונראה דזה הטעם שגזרו חכמים שלא תצא אשה בשבת בתכשיטים לשוק באשה ולא גזרו באיש כשיטת רבינו תם ורז"ה במאור וביארם הר"ן בפרק במה אשה, היינו שלא ייכשלו בעריות בשבתות, בזמן שהם נחים ממלאכה, ורבותינו רמזו על זה בילקוט איוב (ל"א) ומה אתבונן על בתולה, לפיכך אמרו ז"ל שאסור לאשה לצאת בתכשיטיה אף בחול לרשות הרבים, ודו"ק, יעו"ש בילקוט".

מדברי הנודע ביהודה בספרו אהבת ציון (דרוש ה' - דף יב ע"א): "והנה בעוונותינו הרבים שכיח הרבה בקהילתנו שבכל יום שבת קודש הולכות נשים ובתולות מקושטים ומכשילים רבים וכו', ודרך הנשים במקומות אחרים כשהולכים ברחובות לאיזה צורך הולכים בצניעות מכוסים בבגדים, והולכים בצידי רשות הרבים, וכל כבודה בת מלך פנימה".

מדברי ספר 'ילקוט מעם לועז' לרבי יעקב כולי זצ"ל שנפטר בשנת תצ"ב. היה נכדו של מהר"ם בן חביב, ותלמידו של ה'משנה למלך' (פרשת וישלח פ"ג עמ' תרכט) "הפרשה הזאת חייב אדם ללמד תמיד לאנשי ביתו, כי יש בה מוסר השכל ולקח טוב לנשים שחייבות להיות בביתן ולא להתייצב על יד החלונות כשעוברים האנשים, ושלא תתקשט אשה אלא אם כן היא מצויה בתוך ביתה ולא כשהיא הולכת למקום אחר. ואם יש נשים האומרות 'הדבר אינו עושה עלי שום רושם ולא אכפת לי הרבה שיסתכלו עלי', ידעו בבירור שהן חוטאות".

מדברי ספר אורחות יושר לרבי יצחק מולכו זצ"ל (מרבני סלוניקי נפטר בשנת תקמ"א. הספר נדפס בשאלוניקי בשנת תקכ"ט, וי"ל מחדש בירושלים - תשנ"ט): "וכל שכן כשהאשה יפת תואר שצריכה להיות צנועה הרבה שלא להכשיל את הרבים, ועונשה הרבה ונפרעים ממנה בעולם הזה מלבד עונשה שיש לה לעולם הבא... ועם זה תירצתי מה ששאלו לי, למה הנשים שותות כוס זה של תרעלה, שיושבות עגונות או אלמנות חיות או זקוקה ליבם קטן, מה שאין כן האנשים, התשובה, שהאשה היא מצודה רעה לרבים שנכשלים בה, מפני שמתקשטת את עצמה ומתראה לאנשים, פעמים שהוא בכונה רעה, ופעמים שהוא לפי תומה, וכמו שמצינו בכת רבי חנינא בן תרדיון כדאמרינן (בפ"א דע"ז) וזו לשונו: פעם אחת היתה בתו של ר' חנינא בן תרדיון מהלכת לפני גדולי רומי, אמרו כמה נאה פסיעותיה של ריבה זאת, מיד דקדקה בפסיעותיה, ונגזרה עליה לישב בקובה של זונות והוציאוה ושרפוה, והיינו דאמר ר"ל מאי דכתיב עוון עקבי יסובני, עוונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסבבין אותו ביום הדין.

לפיכך צריכה האשה להיות סוגרת ומסוגרת, ובפרט כשהיא יפת תואר ויפת מראה שצריכה להיות זריזה ביותר שלא יכשלו בה רבים ותהיה מחטיאה את הרבים, שהאשה המחטיאה את הרבים יותר טוב שלא נבראת. וזהו הטעם דרבי יוסי דמן יוקרא המובא בתעניות, דהו"ל ברתא בעלת יופי, חזייה לההוא גברא דהוה קא בדיק בהוצא וקא מהדרא אבתרא למיחזייה, פירש רש"י פי' היה מנקב בין הגפנים כדי להסתכל ביופיה, אמר ליה מאי האי, אמר ליה רבי אם ללקחה לא זכיתי לראותה לא אזכה, אמר לה בתי קא מצערת לברייתא שובי לעפרך ואל יכשלו בך בני אדם, וכן הו"ל כו'. דקשה מה קלקלה שתשוב לעפרה, דטוביא חטא וזיגוד מינגד, אלא הוא הדבר אשר דיברנו, לפי היופי של האשה כך היא צריכה להשתמר שלא יכשלו בה בני אדם, וכשאינה יכולה להשתמר את עצמה ברור לה מיתה יפה, וכשראה רבי יוסי שהיו מסתכלים בבתו מרוב יופיה והבין שלא היתה יכולה להשתמר את עצמה לפי יופיה וההפסד יתר על השבח אמר שובי לעפרך.

ושמעתי באשת חיל שהיתה יפת תואר, והיתה נוטלת פחם ואבק קוטר א שעל פי התנור ומשימה על פניה, שלא תהא נראית יפה בפני בני אדם ויכשלו בה, ובפני בעלה היתה רוחצת פניה".

מדברי ספר שבט מוסר לרבי אליהו הכהן מאיזמיר (פרק כד) "עוד מהדברים השייכים לנשים, ההולכות בבית החתן והכלה תהיה כוונת לכתם לשם לשמחם ולקיים לשמח חתן וכלה, ויצחקו בפני הכלה אך לא בפני החתן ולא בפני שום אדם שבעולם כדי שלא יבואו ליכשל בהן ח"ו, ואל יראו יופיין ונוי מלבושן והליכתן בפני שום אדם רק תהיינה שמורות בבית הכלה".

מדברי רבי אליהו די ווידאש מחכמי צפת בספרו 'ראשית חכמה' (פרק דרך ארץ): "אם תצטרך לצאת מפתח ביתה לא יהיה הלוכה על השווקים והרחובות שהמון בני אדם מצויין שם, אלא על המבואות שאין גילין בני אדם להלוך בהם כל כך. ולא תצא כשהיא מבושמת, מפני שריחה נודף ויבואו בני אדם לידי חימוד ולידי הרהור עבירה".

מדברי מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל בספר 'דרכי החיים' (ה"א עמ' תלג): "יש לעורר בחינוך הבנות על ענין שעלינו לחזור ולשנונו כי נשכח לגמרי בימינו. הנה אמרו שם בתנחומא (פ' וישלח) על הפסוק וַתֵּצֵא דִינָה בַת לָאָה - שלא ניתנו תכשיטים לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה, שאין נותנין פירצה לפני הכשר, ביותר לפני הגנב וכו', זהו שאמר הכתוב כל כבודה בת מלך פנימה וכו'. לימדונו חז"ל שכל מעלתה של האשה שנקראת 'בת מלך' הוא דווקא בהיותה פנימה, אך כשאינה נוהגת בהנהגה זו וממילא נכשלים על ידה בראיה, הרי הדבר פגם הוא לה. ועי' שבת (סד, א) וברש"י שם שעל ראייה בלבד אף ללא הרהור דיה שיצטרכו כפרה. כמה חינוך צריך לזה עוד מקטנותה של הבת, עד כמה החובה עלינו להשריש בה את הצניעות הפנימית שלה ואת חובת הצניעות המחייבת שלא יוגרם על ידה מכשול לאחרים".

וכתב השל"ה הקדוש בשער האותיות: "ומכל שכן האשה שהיא מחויבת להיות צנועה ביותר שיהיה כל כבודה פנימה, ותסתיר עצמה מכל אדם שבעולם בכל מה דאפשר".

הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו 'ארחות יושר' (ע' צניעות): "וכל שכן כשיוצאין בחוץ בין אנשים שצריכין מאד ליזהר בזה, ואמרו (תנחומא וישלח סי' ה') לא ניתנו תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה. ובירושלמי (תענית פ"א ה"ד) גבי חסידא דכפר אימי איתא: כד הוה בטורא איתתא לבשה מנין צאין [כשהיה בהר (במלאכתו) אשתו לבשה בגדים מלוכלכים] שלא יתן בה איש עיניו, וכד עליל מן טורא היא לבשה מאנין נקיים [וכשנכנס מן ההר (כשחזר ממלאכתו) לבשה בגדים נקיים] שלא יתן דעתו באשה אחרת. וכל כך הקפידו על זה, שרבי יוסי דמן יוקרת אמר לבתו שובי לעפרך ואל יכשלו בך בני אדם! (תענית כ"ד א'). והרמב"ם כתב (בפס"ו מאישות ה"ח) צוו חכמים על האשה שתהא צנועה בתוך ביתה ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור.

ובעוונותינו הרבים היום הזור פרוץ ומתקשטים ביותר וכו', והרבה יש לדבר על זה בעוונותינו הרבים. ואשרי מי שנזהרת בזה ולא תסתכל על חברותיה, ומה שתלבש יותר בגדי צניעות תזכה ביותר לבנים צדיקים ותלמידי חכמים ובעלה זוכה לכל טוב כמו שכתב בזוהר הקדוש (מובא במ"ב סי' ע"ה) ותקים בית לתפארת".

האדמו"ר הרב יצחק אייזיק ראזענבוים זצ"ל בפתיחה לספר הצניעות והישועה (י"ד) "ומתברר בזה כמה שוגות הן הנשים שמקשטות עצמן כשיוצאות לחוץ, דהיא עבירה גדולה מאוד, והיא בזה חוטאת ומחטיאה, שמשתדלת לגרום שיסתכלו בה האנשים, ואפילו אין כוונתה כך, רק מתכוונת להתייפות בפני חברותיה ושכנותיה, הרי גורמת מכשול בזה. כפי הנראה לעיל מהמדרש תנחומא. ועוברת על לפני עור לא תתן מכשול, דהיא מזמינה המכשול והעבירה לכל האנשים שיראו אותה בעל כרחם, רחמנא ליצלן".

וכן כתב הפלא יועץ (בערך מחשבה): "ועל אחת כמה וכמה צריכה האשה להיזהר בזהירות יתרה שלא להכשיל את אחרים כי האשה היא תשא את עוונה והיא נוטלת חוק בראש כי המחטיא את חברו הוא רע ומר יותר מההורגו ולכן תיזהר שלא תצא מקושטת בפני אנשים ותהיה כל כבודה בת מלך פנימה".

התקשטות רווקות לפנישות

מובא באור החיים (פרשת קדושים פרק יט פסוק כט ד"ה: אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה): "פירוש יצו האל למי שיש לו בת שלא ינהג בה מנהג חולין להראות לפני כל ולהתנאות לפנייהם אלא כבודה בת מלך פנימה והגם שהתכוון בזה להנאת זיווגה כדי שיוודע כי בת יפה ונעימה היא ותינשא להראוי לה, עם כל זה יצו האל כי חילול הוא לה והיוצא מזה הוא להזנותה, לא להשיאה, כי יבער בה אש הטבעי ותחלל כבודה. ולא זו בלבד, אלא שתהיה סיבה להבעיר אש בלב רואה וחומד ותזנה הארץ. ולבסוף ומלאה הארץ זימה ונמצא כל עוון כל הרשע תלוי בצווארו וצא ולמד מה שפירשתי בפרשת אחרי מוט בפסוק: כמעשה ארץ מצרים, שחוש הראות יגדיל החפץ בדבר ויבטל כח הרצון במניעה ויטהו אל חפץ המעשה רחמנא ליצלן".

וכן כתב בעל הפלא יועץ ר' אלעזר פאפו זצ"ל (יעלו חסידים סי' שפ"ד): "מעשה בבתולה אחת שלא היתה מתקשטת, כדי שלא יכשלו בה בני אדם. אמרו לה: מי שרואה אותך שאינך מקושטת אין תובעים אותך. אמרה: כיון שהקב"ה מזווג זיווגים, איני דואגת. ונתגלגל הדבר, שלקחה תלמיד חכם וצדיק".

וכן כתב בספר פלא יועץ (ערך בת): "והן אמת שאמרו חכמים שחייב אדם לקשט את בתו כדי שיקפצו עליה רבים, אבל הבת שהיא יראת השם לא תתראה בפני הבחורים ובפרט כשהיא מקושטת לבל ישלו בה בהרהורי עברה ובפרט בדורות הללו שרבו הפרוצים".

ואולי השתנו הדברים?

ואולי השתנו הדברים? אולי כל זה היה שייך לדורות הגמרא אבל לא לימינו אנו? כתוב בתורתנו הקדושה שהתורה היא "תקנת עולם לדרתיכם" (ויקרא ג, יז) וב"ג עיקרי האמונה על פי הרמב"ם "שהתורה נתונה לנו מן השמים ושלא תשתנה בשום זמן חס ושלום", ובנוסף אשכנז: "וזאת התורה לא תהא מוחלפת". וכאמור לעיל אין מצוה להיות מודרנית ואדרכב, אמרו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה, כה): "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותיי". לא נאמר כדאי לאדם לומר מתי יגיעו מעשיי וכו' אלא חייב אדם לומר, וההלכה (מלשון הליכה) היא המורה לנו את הדרך בה נלך.

"אם לא תדעי לך (כנסייתי ועדתי) היפה בנשים (בשאר אומות) צאי לך בעקבי הצאן" (שיר השירים, א, ח) - "התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתך ושמרו משמרתך ומצותי ולכי בדרכיהם" (רש"י). ובל נשכח שנגאלו ישראל ממצרים בזכות שלא שינו את לבושם ובזכות נשים צדקניות אנו עתידים להיגאל בגאולה הסופית הקרובה בב"א.

חז"ל לא רק נותנים לנו המלצות טובות אלא מלמדים אותנו אורחות חיים. לא ניתן לקיים את התורה שבכתב בלעדי התורה שבעל פה. בתורה הכל כתוב בתמצות. ודברי חז"ל שבגמרא, גם אותם קיבלנו בהר סיני יחד עם התורה שבכתב ובלעדיהם אין דרך לדעת איך מקיימים את מצוות התורה.

נבואת ישעיה

בתקופת התנ"ך עדיין היו לעם ישראל נביאים שתפקידם היה להזהיר את העם מהפורענות המתרגשת לבוא בעקבות חטאיהם. עם ירידת הזורות, ככל שרבו החטאים, מתקיימת בנו הקללה הנוראה שממנה מזהיר אותנו ה' יתברך בספר דברים והיא הסתר הפנים. לא עוד נביאים וניסים גלויים אלא השגחה פרטית נסתרת. כתוב בגמרא (מגילה י"ד) "**נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה**" ופירש"י: "נבואה שהוצרכה ללמוד תשובה..."

זאת אומרת שהנבואות שכתובות בתנ"ך אמורות גם לזמנינו. הנביא ישעיה ניבא נבואות רבות ובהן נבואה מאוד אקטואלית לזמננו – זמן אחרית הימים. התקופה שטרם מלחמת גוג ומגוג וביאת משיח צדקנו. הנבואה בפרקים ג' ו-ד' בספר ישעיהו מתארת בדיוק את הסתר הפנים הגדול שבדורנו. ומתייחסת גם ובעיקר לנושא הצניעות.

פרק ג א **כִּי הִנֵּה הָאֲדוֹן ה' צָבָאוֹ-ת מִסִּיר מִירוּשָׁלַם וּמִיהוּדָה מְשֻׁעַן וּמְשֻׁעָנָה כָּל מְשֻׁעַן לָחֶם וְכָל מְשֻׁעַן מַיִם. ב גְּבוּר וְאִישׁ מְלַחְמָה שׁוֹפֵט וְנָבִיא וְקַסֵּם וְזָקֵן. ג שָׂר חֲמָשִׁים וְנִשְׂוֹא פָּנִים וְיוֹעֵץ וְחֹכֵם חֲרָשִׁים וְנָבוֹן לְחֵשׁ.** מבואר במפרשים שדברים אלו אמורים על הסרת כלל אופני המנהיגות הטובה מעם ישראל, ע"י העדרם הפתאומית של סוגי גדלויות שונות השייכות הן למנהיגים בכלל והן לגדולי תורה בפרט והעולה מדברי המפרשים שנבואה זו נאמרה גם על זמן שקודם ביאת משיח. וכמו שהיה מהזמן שאחר השואה ועד ימינו שאנו רואים עוד ועוד צדיקים נפטרים מן העולם ועוזבים אותנו לאנחות.

משען - אלו בעלי מקרא, **משענה** - אלו בעלי משנה, **כל משען לחם** - אלו בעלי תלמוד, **וכל משען מים** - אלו בעלי אגדה... **גבור** - זה בעל שמועות, **ואיש מלחמה** - זה שיודע לישא וליתן במלחמתה של תורה. **שופט** - זה דיין שדן דין אמת לאמיתו, **נביא** - כמשמעו, **קסם** - זה מלך, שנאמר קסם על שפתי מלך, **זקן** - זה שראוי לשיבה, **שר חמשים** - זה שיודע לישא וליתן בחמשה חומשי תורה. **ונשוא פנים** - זה שנושאת פנים לדורו בעבורו, **יועץ** - שיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים, **וחכם** - זה תלמיד המחכים את רבותיו, **חרשים** - בשעה שפותח בדברי תורה הכל נעשין כחרשין, **ונבוון** - זה המבין דבר מתוך דבר, **לחש** - זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש.

חשוב לציין שבכל דור ודור ישנם צדיקי אמת וגדולי תורה יראי שמים וכל המכוון כאן הוא שרבים מאוד מהמנהיגים יהיו כאלה שאינם ראויים, אך אוי ואבוי אם חלילה יובן שאין היום דעת תורה כלל ושאיין ח"ו תלמידי חכמים שכוונתם לשם שמים אלא שהאמת תהיה מאוד נעדרת.

ולאחר כל זאת הקשה המלבי"ם וזו לשונו: "ומי יהיה המנהיג אותם?" ועל זאת עונה הנביא:

ד וְנָתַתִּי נְעָרִים שְׂרִיָּהֶם וְתַעֲלוּלִים יִמְשְׁלוּ בָם. השרים יהיו אנשים המנוערים מן המצוות ואנשים ערמומיים מאוד ימשלו בהם **ה וְנָגַשׁ הָעָם אִישׁ בְּאִישׁ וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ** דחוקים ולחוצים מפני הנוגשים - הממונים על הציבור **יְרַהֲבוּ הַנְּעָר בְּיָקִין** בני אדם שמנוערים מן המצות יתגאו במי שממולא במצות כרמון **וְהַנְּקֵלָה בְּנִכְבָּד** כלומר גם בתוך ציבור היראים ישלטו על יראי ה' האמיתיים אלו שהם פחות יראי שמים דהיינו כאלו שדברים חמורים הם קלים בעיניהם. **ו כִּי יִתְפַּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו** בית אביו **שְׂמָלָה לְכָה קָצִין תַּהֲיֶה לָנוּ וְהַמְכַשְׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדְךָ** שאתה מלובש בגדים נאים ותראה גדול ותוכיח את מי שראוי להוכיח וישאו פניך אתה יכול לתקן המכשלה, ואם תמנע מההתמנות, הנה ידיך עשו את המכשלה, ואתה הגורם. **ז יִשָּׂא בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא אֶהְיֶה חֲבֵשׁ וּבְבֵיתִי אֵין לָחֶם וְאֵין שְׂמָלָה לֹא תִשְׁיַמְנִי קָצִין עָם** ישבע מי שיכול למחות ולא פועל בדבר "אינני ראוי להיות מוכיח אף שאני מתראה בחוץ לבוש מלבושי פאר אבל בביתי אין כל" מפני שחרד למעמדו ולפרנסתו. **ח כִּי כִשְׁלָה יְרוּשָׁלַם וְיִהְיֶה נֶפֶל** כולם חסרים ונפולים ואין עוזר זה לזה ולמה כי מיאנו לשמוע ועתה כולם מכעיסים **כִּי לְשׁוֹנָם וּמַעֲלֵלֵיהֶם אֵל ה'** אומר מה שבלשונו ובמעלליהם בגלוי ירמו כי הם אל ה', ועובדים אותו, מה יועילו בזה אחר שלבם לא נכון עמו **לְמִרוֹת עֵינַי כְּבוֹדוֹ** בזה ימרו כבוד עיני השגחתו כאילו כעיני בשר עיניו הבלתי צופה תעלומות לב. **ט אפילו שחשבו לרמות את הקב"ה,** מכל מקום אפילו את בני האדם לא הצליחו לרמות מפני ש **הַפֶּרֶת פְּנִיָּהֶם** עוון שהם מכירים פנים בדין, כלומר משנים את ההלכה כפי רצונם, נכרים הם בעזות פניהם **עָנְתָה בָם** העידה בהם **וְחָטְאתֶם כְּסֹדִם** כאנשי סדום **הַגִּידוּ** בפרהסיא עשו **לֹא כִחְדוּ** לא מנעו **אֹי לְנַפְשָׁם כִּי גָמְלוּ לָהֶם רָע** במעשיהם גמלו רעה לעצמם. **י אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב כִּי פְרִי מַעֲלָלֵיהֶם יֹאכְלוּ.** **יא אֹי לְרָשָׁע רָע כִּי גָמוּל יִדּוּ יַעֲשֶׂה לוֹ.** כל היודע משפט ה' שהוא אמת כי אל צדיק ה' ישלם לצדיק כצדקתו ולרשע כרשעתו וזה כי פרי מעלליהם יאכלו בעולם הזה ובעולם הבא. **יב עַמִּי נִגְשָׁיו מְעוּלִל וְנָשִׁים מְשָׁלוּ בוֹ. עַמִּי מֵאֲשָׁרֶיךָ מִתְעִים וְדַרְךְ אֲרַחֲתֶיךָ בְּלָעוּ.** מושלי העם ליצינים ונשים נואפות משלו בו כי הטו לב המנהיגים אחרי דעתך. מאשריך - מי שאומר לך אשריך כשתעשה מעשים רעים, המנהיגים המדריכים אותך, הם מתעים אותך מדרך הישר ושיחתו דרך אורחותיך שלא חזרת לדרך הטובה. **יג נִצַּב לְרִיב ה' וְעִמָּד לְדִין עַמִּים.** עוצר ה' מלריב עם ישראל ולדון אותם ועומד לדון את אומות העולם שלא ישמחו במפלתם של ישראל. **יד ה' בְּמִשְׁפָּט יָבֹא עָם**

זְקַנְי עֲמוֹ וְשָׂרְיָו וְאַתֶּם בְּעֶרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזַלְתֶּם הָעֵנִי בְּבִתֵּיכֶם. ה' יבוא במשפט עם חכמי ושרי העם שהיה להם למחות ולא מיחו ולכן נתפסים בעוונם וְשָׂכִילוּ אֶת כֶּרֶם ה' הוא עם ישראל. ואומר אתם שהייתם צריכים להציל עני מחזק ממנו ואביון מגזלו אתם גוזלים אותם. והממונים להציל את העשוקים הם שעושקים אותם. **טו מַה לָּכֶם תִּדְבְּאוּ עִמִּי וּפְנֵי עֲנִיִּים תִּטְחֲנוּ נָאָם ה', ה' צָבָאוּ-ת.** שואל ה' - מדוע תתנשא עליהם שתדכאו אותם, כי לא נתמניתם אלא להצילם ולא לדכאם.

יען כי גבהו בנות ציון

טז וַיֹּאמֶר ה' יַעַן כִּי גִבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתִּלְכְּנָה נְטוּיֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינַיִם הָלוֹךְ וְטַפַּף תִּלְכְּנָה וּבְרַגְלֵיהֶם תִּעַכְסְנָה. ומשיב ה' - מכיוון שבנות ציון, היינו, המובחרות שבעם הלכו בגאווה בזקיפות קומה ובנעלי עקב גבוהות עקב בצד אגודל להראות ולהבליט את עצמן, נוטות בגרון אילך ואילך ומתקשטות בפאות נכריות, מתאפרות והולכות בצעדים קטנים הלוך וטפוף ומבעירות במנעליהן הפרוצים יצר הרע בבחורים.

וכתב הגר"י רצאבי שליט"א בהסכמה ל"בגדי תפארתך": "והנביא צווח: יען כי גבהו בנות ציון וגו', ולא הזכיר בנות ירושלים, והדבר יובן בהקדים מה שכתבו המפרשים כי ציון הוא מקום המקדש ומושב הסנהדרין, המלך והשרים. מה שאין כן ירושלים, הוא שאר העיר שם ישבו ההמון. הלכך נקט בנות ציון, לומר לך שאפילו הן, שהיו החשובות והמכובדות ביותר, נכשלו בעוון הזה של גבהות וגאווה להראות ולהבליט את עצמן רח"ל. ובעוה"ר הדבר חוזר ונשנה גם בזמנינו, כעין מה שהיה אז. וכן מוכח ברש"י וזו לשונו: "ויאמר ה' - על הנשים אשר משלו בעמי" דהיינו תוכחת הנביא בנידון הפריצות היא אל אותן הנשים המושלות בעם דהיינו הנשים החשובות וכעין הוא ברד"ק: "בנות ציון - ציון היתה עיר מלוכה לפיכך זכר בנות ציון" עכ"ל.

(אין ללמוד מכאן שרק על בנות ציון מוטלת האשמה אלא גם על פשוטות העם שגם להן יש בחירה, אלא שאשמת המובחרות גדולה יותר מכיוון שהן מהוות דוגמא.)

יז וְשִׁפַּח ה' קְדָקֵד בְּנוֹת צִיּוֹן וְהָ פְתָהָן יַעֲרָה. יתן ה' להן מידה כנגד מידה צרעת ממארת במקום שהיו מתגאות בו - בקודקוד הנשים המובחרות שבעם ואת פאת ראשן יעשה קרחת, וכנגד רגליהן שהחטיאו ילכו ערומות לפני האויב ורחמן יהיה-ה שופע דם זיבה. ויש מפרשים פתהן, כמו פאותיהן, מקלעות ראשיהן.

יח בַּיּוֹם הַהוּא יִסִּיר ה' אֶת תְּפֹאֲרֹת הָעֲכָסִים וְהַשְּׁבִיטִים וְהַשְּׁהַרְנִים. לעתיד לבא כשיבוא הקב"ה להשיב את ישראל אליו ולאחר שילקו ויזובו, יסורו מהן כל תכשיטיהן, והולך ומונה מיני הבגדים והתכשיטים שיסיר ה', נוי המנעלים אשר ברגליהן אשר בהם תעכסנה, המטפחות הצבעוניות וקשתות השיער. **יט הַנְּטָפוֹת וְהַשִּׁירוֹת וְהָרְעָלוֹת.** המחרוזות וענקי הצוואר, צמידי הזרוע והסרבלים הנאים

שעשויים להתעטף בהם. כ הפארים והצעדות והקשרים ובתי הנפש והלחשים. פארי המגבעות, צמידי השוק, קישוטי השיער, עדי הזהב שהנשים תולות בין שדיהן כנגד הלב והעגילים. כא הטבעות ונזמי האף. כב המחלצות והמעטפות והמטפחות והחריטים. הטבעות, נזמי האף, הכותנות ובגדי רקמה ופשתן, המטפחות המקושטות, הכיסים, המחוכים וציורי הבגדים למיניהם. כג והגלינים והסדינים והצניפות והרדידים. המראות, המעילים, מצנפות הראש ורקועי הזהב. כד והיה תחת בשם מק יהיה מקום שהיו מתבשמות בו ויימס ויימק ותחת חגורה נקפה במקום שהיו חוגרות בחגורות שם יהיה נחתך ונשבר ותחת מעשה מקשה קרחה במקום בו היו מתקשטות בפאות נכריות שם תהיה מחלה קשה המקרחת את הראש ותחת פתיגיל מחגרת שק תחת חגורה רחבה באזור בית הרחם, שם תהיה מחגורת שק בכל מתניה בעבור הצער והאבל פי תחת יפי. כי כל אלה יבוא לך תחת יופיך. ויש מפרשים כי תחת יפי מקושר עם הפסוק שלאחריו, שתחת יופי תפלו בחרב. ודברים אלו סותמים את הגולל על כל תפיסת הצניעות המחודשת של הדור האחרון אשר הגיעו משום מה למסקנה כי אין שום קשר בין התייפות לחוסר צניעות, והעיקר כביכול בצניעות זה לא למשוך תשומת לב או לא להידמות לקהילות כאלה או אחרות, ועל זאת באו דברי הנביא בקצרה - פי תחת יפי ומציג את דרך הצניעות האמיתית והיינו להסתיר את היופי ולהימנע מכל סוג של קישוט והתייפות.

כה מתיך בחרב יפלו וגבורתך במלחמה. גם בזאת יענשו שבעליהן ימותו במלחמה. כו ואנו ואבלו פתחיה ונקתה לארץ תשב. בכל פתחי הבתים יהיה אנינות ואבלות עד ביאת משיח צדקנו.

פרק ד פסוק ב ביום ההוא יהיה צמח ה' לצבי ולכבוד ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל. ביום ההוא לאחר שיכלו נוי תכשיטי הנואפות יהיה המשיח להדר ולכבוד ולתפארת לפליטת ישראל - לנשארים שחסו בקב"ה ועמדו באמונתם. ומוסב על סוף הנבואה הקודמת, שגינה את התכשיטים השונים ואומר שהיופי האמיתי אינו מה שנעשה באמצעים חיצוניים למיניהם, אלא תפארת השכל, כמו שנאמר שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל. ג והיה הנשא בציין והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. כל מי שישאר ממלחמת גוג ומגוג הוא הכתוב בספר החיים להיות חי בעולם הנצחי וישכון בירושלים.

* כל הפירושים נלקטו מ: רש"י, הרד"ק, מצודת דוד, המלבי"ם, מצודת ציון, מהר"י קרא, גמרא מסכת שבת סב ע"ב, מעם לועז. ע"ש.

יֵשׁוּן כִּי גָבְהוּ בְנֵי צִיּוֹן
 וְגִלְכָנָה נְטוּיֹת גִּזְוֹן
 הַזֶּקֶן וְטַפּוֹ וְטַפּוֹף מְטוֹפְפוֹת עַל הַעֲקָבִים
 בַּפְּאֵה, בְּאִפְסוֹר וּבְצַעֲדִים קִטְנִים
 עֲקֵב בְּצַד אֲצוּזָה אֶהְיֶה הַבְּגוּרִים
 עַד אֲשֶׁר יִסִּיר ה' אֶת גַּפְאֵר הַעֲכָסִים
 וְאֵת שֵׁל אֶת מִינֵי הָאֲקִסְסוֹרִים וְהַכְּשִׁיטִים
 הַיִּשְׂרָאֵלִי, הַצְּמִידִים וְהַעֲגָלִים
 הַמְטַפְּחוֹת הַמְעוֹצְבוֹת וּבְגָדֵי הַרְחֵמָה
 הֵם בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ יִבְאוּ אֶת הַמֵּלֶכֶת
 הַזֶּה אֲשֶׁר שֶׁהַבֶּשֶׂם יִהְיֶה נֹחַ בְּנֶמֶק
 וְהַגְּלוּרָה שֶׁעַל הַחוּמֵן שֶׁמֶת גְּלוּרָה הַנֶּזֶק
 הַקִּיקָפֶת שֶׁגַּם הַפֶּאֶה
 הִיא גַּקְרָה מֵאֵת מֶכֶה...
 בְּיוֹם הַהוּא יִבְאוּ כָּל אֱלֹהֵי הַמַּכּוֹת
 גַּם יוֹפֵי בּוֹ הֵיוּ מְשֻׁבָּרִים.
 אֲצַעֲרֵי בְשִׁיר הַצֶּה אֵין שֶׁמֶץ שֶׁל גֹּזֵל
 אִלּוּ הֵם מֵעַל דְּבָרֵי הַבְּזוּאָה
 שֶׁמֶסֶר אֵין מֵאֵת ה' הַבְּיָא יִשְׁפֹּה
 כִּדֵּי שֶׁמֶכּוֹן אִיוֹם הַגְּאֹלָה
 הַבֵּה לְנֶזֶק אֲבִיּוֹת יִקְרָה
 גִּישׁ מֵהֵרָ אֶתְקֵן הַטְּעוּיֹת
 וְאֵם בֶּס"ד נִשְׁכָּל אֶהְיֶה מוֹקֵדִים
 לְצַדֵּק בַּמִּהְרָה אֶגְאֹלֶת עוֹלָם

יש שחשבו לומר שהעיקר במצות הצניעות הוא שגופה ושערה של האשה יהיו מכוסים, ולא משנה לכאורה אם יהיו מכוסים בלבוש יפה ובתוספות תכשיטים ואבזרים, וכאן בא הנביא ומבאר לנו באופן חד וברור שהיופי הוא-הוא הבעייתי אף בלבוש שמכסה את כל הגוף כראוי, ככתוב בראש פירוט מיני הלבוש והאבזרים (ישעיה ג, טז): "בְּיָוִם הַהוּא יִסִּיר ה' אֶת תְּפָאֲרֹת הָעֵקֶסִים וְהַשְּׁבִיטִים" וכו' וממשיך למנות את שאר הפרטים. ביום ההוא מפרש רש"י – "לעתיד לבא כשיבא הקב"ה להשיב את ישראל אליו, יסיר ה' מהם את תפארת העכסים שלא יהו תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים ודברי נבלה".

ומהו לעתיד לבוא? מדובר כאן בזמן גאולתנו, זמן ביאת משיח צדקנו, זהו הזמן בו לא ניתן יהיה יותר לשוב בתשובה... **ותפארת העכסים** היינו כפשוטו שמדובר **בתפארתם** של מיני הלבוש שמפורטים בהמשך הדברים. העכסים - הנעליים, השביסים - מפרש רש"י - "מיני שבכה לקישוטי הראש", פירוש המילה שבכה הוא: כיסוי בד שתי וערב, כלומר מדובר בפירוש בכיסוי ראש שמקשט את הראש כפי הפירוש, כגון המטפחות המעוצבות והצבעוניות. וכן הלאה ממשיך ומפרט הנביא את שאר מיני הלבוש והאקססוריו שכל הבעיה בהם היא **תפארתם**, היינו יופיים! כפי שמסכם בסוף הפירוט (בפסוק כד) - "**כי תחת יפִי**", ופירש רש"י (בגמרא מסכת שבת סב:): "**כי תחת יפִי - כי כל אלה יבא לך תחת יופיך**", "ופירש המצודת ציון "כי כן ראוי והגון להם במקום שהיו מייפות את עצמן בפני הנואפים **והוא מקרא קצר ומאליו יובן**".

ויש פרטי התקשטות שעצם השימוש בהם (ברשות הרבים) הינו פריצות ולא דווקא תלוי בפארם כגון התכשיטים, החגורה, הפאה והבושם. וכפי שמדגיש הנביא (בפסוק כד) שיש באלה עונשים מזעזעים המתוארים בפסוק בדיוק באותו מקום בגוף בו לבשו אותו כמבואר לעיל.

בעניין הפאות ראוי לבאר. בפסוק ט"ז נכתב: "**הַלֹּךְ וְטָפַף תִּלְכְּנָה**", פירש"י: "הלוך וטפוף תלכנה ... ויונתן תירגם ובפתהן מקפן, היו קושרות פיאות נכריות, קליעת שערות תלושין, כורכות עם קליעותיהן שיראו גסות וטפופות". ובפסוק כ"ד: "**וְתַחַת מַעֲשֵׂה מְקַשָּׁה קְרָחָה**", פירש"י: "מקום שהיו עושות בו המעשה האמור למעלה - הלוך וטפוף תלכנה, והוא בגובה הראש, שם תהיה מקשה קרחה מכה המקרחת את הראש". ובגמרא מסכת שבת (סב:): "ותחת מעשה מקשה קרחה - מקום שהיו מתקשטות נעשה קרחים קרחים", רש"י: "מתקשטות - היינו שיער, שסורקות ומפרקסות".

רואים אם כן שבנביא מתואר שהעונש על הליכה בפאות נכריות הוא מכה המקרחת את הראש מידה כנגד מידה. כמו שרואים בימינו את המחלה המשתוללת רח"ל.

ויש לומר שכל האמור לעיל בחומרת עוון הפאות הנכריות, נאמר על כך שנקשרו מתחת לשבכה, כדי שתיראנה השערות גסות וטפופות (מוגבהות) כלשון רש"י הנ"ל, ולא שהלכו בפאות גלויות (כפי שיתבאר לקמן בפרק מצות כיסוי הראש). קל וחומר בן בנו של קל וחומר אם הפאה גלויה, כמה חמור העוון.

ונראה לומר שבימינו מצא לו היצר תחבולה, כיצד להפיל לרשתו גם את חובשות המטפחות, באביזר אופנה הנקרא בשם "בופו", שהוא כיסוי ראש בסיס שתפורה בתוכו כרית ספוג והוא כדפירש"י "שיראו גסות וטפופות", שיוצר בדיוק את אותו אפקט אסור עליו נתנבא הנביא.

יש אומרים (קונטרס והייתם לי סגולה) כי גם על תופעה זו (הפאות) נתנבא הנביא (ישעיה ג יח) "בַּיּוֹם הַהוּא יִסֵּר ה' אֶת תְּפָאֶרֶת הָעֵקֶסִים", ופירש רש"י "לעתיד לבוא, כשיבוא הקב"ה להשיב את ישראל אליו, יסיר ה' מהם את תפארת העכסים, שלא יהיו תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים". ומבואר שיגיע זמן שישראל יהיו "תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים", וברור ש"ישראל" הנזכרים כאן אין הכוונה לרחוקים מתורה ומצוות, שאותם צריך להשיב מכל החטאים והעוונות ולא רק מהנהגה זו, אלא הכוונה ליהודים השומרים תורה ומצוות אלא שישנה בידם הנהגה המרחיקתם מן הקב"ה ויש צורך להשיבם ממנה, והיא "תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים".

אין צורך להאריך בביאור הקשר שבין נבואה זו למצבינו היום [אשר בקרב חוגים נרחבים מן הציבור החרדי, שוררת אורה כי פאה הינה כביכול "כיסוי ראש מכובד" ומסיבה זו, מקפידות מנהלות ומורות רבות להופיע בפני תלמידותיהן דוקא כשהן חובשות פאה, באשר סבורות הן כי בכך הן מכבדות את תפקידן כמורות בישראל. כמו כן, ישנם בני תורה רבים, הרואים בחבישת הפאה מעין תעודת השתייכות לציבור חניכי הישיבות. מסיבה זו, ישנם מרביצי תורה רבים ואנשי חינוך למיניהם, המורים לתלמידיהם להקפיד על כך שנשותיהם תלכנה דוקא בפאה, שכן הפאה לדעתם הינה סמל של השתייכות לציבור בני התורה].

שכן אין חולק על כך שפאות דורנו, הדור הצעיר (גם הנקראות בפיהם "צנועות"), עיקר ענינן הוא "נוי תכשיטי נשים", ונמצא שאכן ההגדרה הקולעת ביותר למצב זה היא "תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים".

ואחר שידענו והתברר אצלנו שהנהגה זו מרחיקה אותנו מאבינו שבשמים ואיננה לרצון לפניו, הנה אף שכל דברי נביאים אמת ובודאי שתקיים נבואה זו ויהיה צורך להשיב את ישראל מהנהגה זו, נמלא אנו את חובתינו, להשתדל לחדול בעצמינו מהתפארות זו, ולא נמתין עד שיבוא הקב"ה להסירה מאיתנו. שכן עתה ניתנה לנו ההזדמנות להסיר בעצמנו את "תפארת העכסים", ולקבל פני משיח צדקנו ברחמים.

לסיכום פרק זה נזכיר שוב שהדרך לצניעות היא התמקדות בכתבי הקודש והתעלמות מעולם השקר הרוחש סביבנו ככתוב בהמשך הנבואה בפרק נ"ט:

פרק נ"ט פסוק ט"ו וַתְּהִי הָאָמֶת נְעֻדָּתָהּ, וְסָר מִרְעַ מִשְׁתַּלְּלִל מִשְׁתַּלְּלִל - מוּחָזַק הוּא בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת לְשׁוּטָה וְסָכַל וַיֵּרָא ה' וַיִּרְעַ בְּעֵינָיו, כִּי אֵין מִשְׁפָּט לְפִיכָךְ הִבִּיא עֲלֵיהֶם הַפּוֹרְעָנוֹת.

אין אשה אלא ליופי

בשני הפרקים הקודמים ביארנו עד כמה מגונה ההתקשטות כאשר היא מופנית לכיוון הלא-נכון. בפרק זה נעסוק בחשיבות ההתקשטות כשהיא במקום הנכון. התקשטות האשה יכולה להיות עבירה חמורה ביותר אך יכולה מאידך להיות מצוה גדולה!

מובא בגמרא (כתובות, נט:): "אין אשה אלא ליופי, אין אשה אלא לפנים ותני ר' חייא, אין אשה אלא לתכשיטי אשה". פשוט מדברי חז"ל שהדברים מתייחסים למהות האשה ביחס לבעלה שהרי נאמר שם אין אשה אלא לבנים, וכפי שברור שאין הבנים אלא לבעלה, כמו כן היופי והתכשיטים, לפי שכולם נאמרו במאמר אחד ואין להוציא דבר מהקשרו.

מצינו (סנהדרין סד. ויומא טז:): באנשי כנסת הגדולה שרצו לבטל "יצרא דעריות" שהוא יצר חזק מאוד, ולאחר שכפתו אותו בדוד גדול במשך שלושה ימים, אפילו תרנגולת לא הטילה ביצה. מכיוון שראו שביטול גמור של היצר יכלה את העולם, רק סימאו את עיניו והחלישו את כוחו במקצת.

המידות הללו מוטבעות באדם מילדותו ונצרכות לו. מכאן שמטרתה של מצות הצניעות אינה לרכא את רצון האשה להתקשט ולהתייפות, אלא להפנות את הצורך הזה שטבע בה הקב"ה למקום הנכון - לתוך ביתה פנימה, לבעלה, הוא שקידש אותה להיות לו לאשה, שהיא התחייבה לפניו להיות מקודשת (מובדלת) לו כדת משה וישראל, שהתברכו תחת החופה ברוך יוצר האדם, כי זָכַר וּנְקָה בְּרָאָם וַיְבָרְךָ אֹתָם וַיְקַרְא אֶת שְׁמֵם אָדָם (בראשית ח, ב). הוא והיא ביחד אדם אחד ולמי לה להתקשט אם לא לו, כשהם בביתם לבד ללא אורחים, כדי להרבות אהבה ושלוש ביניהם וכדי שלא יתן עיניו באחרות.

בהתקשטות אין הכוונה חלילה לבגדי פריצות קצרים, צרים או שקופים ח"ו משום שְׁמֵלָא כָּל הָאֲרָץ כְּבֹדוֹ (ישעיהו ו, ג) וְהַצִּנֵּעַ לְכַת עִם אֱלֹקֶיךָ (מיכה ו, ח) וקורות ביתה יעידו עליה, ככתוב בגמרא (תענית, יא): "אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו שנאמר (חבקוק ב, יא) כִּי אָבִן מְקִיר תִּזְעַק וְכָפִיס מֵעֵץ יִעֲנָנָה". ההתקשטות הרצויה והמותרת היא בבגדים צבעוניים, בגדי רקמה ופאר, תכשיטים, איפור ובשמים.

הרמב"ם פסק בהלכות אישות (פרק י"ג הלכה ה') שחייב הבעל לקנות לאשתו בגדי צבעונין, תכשיטים ואיפור, וזו לשונו: "וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטיה, כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה, ופוך וסרק וכיוצא בהן כדי שלא תתגנה

עליו". אבל ההתקשטות המותרת היא בפני בעלה בלבד, כפי שיתבאר מהמשך דברי הרמב"ם (שם הלכה ח): "האישה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות וכסות וכלי בית ושכר מדור, אין פוסקין לה תכשיט, שהרי אין לה בעל שתקשט לו". עכ"ל.

מפרש המצודת ציון את הפסוק (תהלים מה, יד): "כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה מִמְשָׁפָצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה", בזו הלשון: "כָּל אִשָּׁה מְכֻבָּדָה וּבַת מְלֶךְ הַיּוֹשֶׁבֶת פְּנִימָה בְּחֻדְרָהּ לְפִי רַב כְּבוֹדָהּ אֲשֶׁר לְבוּשָׁה עֲשׂוּי מִמְשָׁפָצוֹת זָהָב", כלומר, כל כְּבוֹדָהּ, היינו הזכרים הנכבדים (פירוש כוונת הלב) של בת המלך, שהם משבצות הזהב, פנימה בבית היא לובשת אותם, לא ברחוב, לעיני זרים.

הקב"ה מקשט כלות

כשברא הקב"ה את האשה מן הצלע, קישט אותה בעשרים וארבעה מיני תכשיטים לפני שהביאה לפני בעלה ככתוב (מדרש רבה, בראשית, יח): "אלא מקשטה בכ"ד מיני תכשיטין, אחר כך הביאה לו". ואף על פי שלא היו אז נשים נוספות בעולם, קישט הקב"ה את חוה ככלה שנאמר: "מצינו שהקב"ה מברך חתנים ומקשט כלות" (מדרש רבה, בראשית ח טו). ובמדרש תנחומא (תשא יח): "וכשם שקראתי אתכם כלה, אף התורה קשטתיה ותקנתיה ככלה, היא וכל כלי ארגליא שלה, מקרא משנה תלמוד הלכות אגדות ונתתיה למשה ככלה". והכלה, אף כי מקושטות פניה, מכוסה בהינומה (קיצור שלחן ערוך סימן קמו סעיף ג) כדי שלא תיראה אלא לחתנה.

מראות הצובאות

הקב"ה מפרסם את מעשה הצדקות של נשות ישראל במצרים על ידי כיור הנחושת במשכן, ככתוב (שמות, לח, ח): "וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹתָיו כְּמִרְאֵת הַצְּבָאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד". פירוש רש"י: "כְּמִרְאֵת הַצְּבָאוֹת - בנות ישראל, היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן. והיה מואס משה בהן מפני שעשויים ליצר הרע. אמר לו הקב"ה: קבל כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים, זכו שדווקא מאותן מראות הנחושת שמולן היו מתקשטות, בנו את הכיור במשכן. והמתנות האלה שבתחילה מאס בהן משה כי חשב חלילה שהן לא טהורות, הן היו החביבות ביותר על הקב"ה". עכ"ל. ובספר במדבר (ה, יז): "וְלִקְחָהּ הַפְּהֵן מִיָּמִים קְדוֹשִׁים", פירוש"י: "מיים קְדוֹשִׁים - שקדשו בכיור (כתובות עב) לפי שנעשה הכיור מנחשת מראות הצובאות". מכאן נמצאנו למדים שהתקשטות האשה כשהיא לשם מצוה נחשבת למעשה קדוש וחביבה מאוד על הקב"ה.

שונא את הפריצות שמח באשתו

ובקהלת (ח' טו): "וְשִׁבְתִּי אֲנִי אֶת הַשְּׂמֵחָה", פירש"י: "ושאינו שמח בחלקו לענין אהבת אשתו שטוף אחרי הנשים, להרהר אחרי אשת איש". ואמרו חז"ל (סוטה ג.) "אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה". ופירש"י: "רוח טהרה - ששונא את הפריצות".

מן ותכשיטי נשים

בני ישראל הלכו במדבר ארבעים שנה ועם זאת לא בלו בגדיהם שעל גופם, לא התלכלכו ואף גדלו עמהם כפי התבגרותם, ככתוב (דברים, ח, ד): "שְׂמֹלְתְּךָ לֹא בָלְתָה מְעֻלְיָה וְרַגְלְךָ לֹא בְצָקָה זֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה". ופירש"י: "ענני כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים ואף קטניהם כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם כלבוש הזה של חומט שגדל עמו", ועם זאת ירד המן מן השמים מדי יום ביחד עם תכשיטי הנשים, ככתוב (תלמוד בבלי יומא עה.): "מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים", מדוע ירדו עם המן דוקא תכשיטי הנשים שלא כשאר הבגדים שעל הגוף? משום שזו עבודתה של האשה לקשט עצמה לבעלה.

מארה לאשה שאינה מתקשטת לבעלה

וכתב בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג סימן קצ"ט): "תבא מְאָרָה (קללה) לאשה שיש לה בעל ואינה מתקשטת ותבא מארה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת". והוסיף על דבריו בעל הצניעות והישועה זצ"ל (פרק י"ב, סעיף כג): "ומארה כפולה ר"ל במתקשטת דוקא לאחרים".

אשה מקושטת לתלמיד חכם

מובא בספר אורחות חיים (חלק ב', הלכות כתובות) לר' אהרן הכהן מלוניל זצ"ל: "וכתב הרבינו יונה זצ"ל שצריך שתהא זהירה האשה שיהא שלום בינה ובין בעלה ותהא אהובה ורצוייה לבעלה... וכן תהא צנועה בכל מעשיה ודרכיה כי בשכר הצניעות בניה כשרים וצריכה שתהא נזהרת שלא יסתכלו בה בני אדם חוץ מבעלה שהמסתכלין בפניה או בידיה יורדין לגיהנם והיא ענושה בעונש כל אחד ואחד מהם מפני שהחטיאה אותם ולא נהגה צניעות בעצמה ונכשלו בה. ע"כ. דרשו רז"ל על הפסוק נְשִׁיתִי טוֹבָה (איכה, ג, יז), זו מטה נאה ואשה מקושטת לתלמיד חכם (מסכת שבת כה:). פירוש, כדי שלא יתאוה לאחרת לפי שיצרו גדול משאר בני אדם, כמו שאמרו רז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, לפי שיצר הרע מתגרה בו כל היום להחטיאו. נראה מזו שאסור לתלמיד חכם להניח לאשתו שתתנוול אפילו בימי אבלה, כדי שלא תתגנה בעיניו, שמא יכופנו יצרו להתאוות לאשה אחרת". עכ"ל.

חיוב גדול על האשה שתקשט לבעלה

כן כתב ר' אליעזר פאפו זצ"ל בספר "פלא יועץ" (ערך יופי), וזו לשונו: "כתיב שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל, אבל זהו כשהוא מוצא אשה יפה אלא שאינה מיוחסת או שאינה יראת ה' אז אשה יראת ה' היא תתהלל אבל אם מוצא יופי ויראת ה' ויחס במקום אחד, בודאי שיבחר ויקרב גם את היופי, שהרי אמרו אין אשה אלא ליופי... וראוי לכל אדם להשתדל ליקח לבניו נשים יפות, כדי שלא יתנו עיניהם באחרת. וכן מטעם זה ילביש את אשתו ויקנה לה תכשיטין ביותר ממה שיש לו, כדי שתמצא חן בעיניו ולא יתן עיניו באחרת וכן חיוב גדול על האשה שתקשט לבעלה בהיותה לבדה עמו בבית". עכ"ל.

וכן כתב (בערך אהבת איש ואשה) "חכמות נשים בנתה ביתה ואשה יראת ה' היא תתהלל (משלי, לא, ל) כי מלבד שצריכה להיות צנועה, כל כבודה בת מלך פנימה (תהלים, מה, יד) למען לא תחטיא את האנשים בעינא ולבה (בעיניים ובלב), וצריכה להיות מתקשטת לבעלה וזהירה בנקיות וטהרה ובסדר ההוצאה, למען לא יחטא בעלה בהיות נותן עיניו באחרת, אף גם זאת מעשיה יקרבוה ותהי נושאת חן בעיני בעלה".

אשה צנועה יראת ה' מתקשטת לבעלה

כתב הגר"ש בנבנישתי בספר אורך ימים וזו לשונו: "יש אשה בביתה היא לובשת בגדי שפחה ויוצאת לחוץ בבגדי מלכות כדי להראות לכל את יופיה, ולא נכון לעשות כן, אשה צנועה אשר יראת ה' בליבה, ראוי שתקשט עצמה בביתה כדי שלא יתן בעלה דעתו באשה אחרת, אשה היוצאת לחוץ היא חוטאה ומחטיאה את הרבים" עכ"ל.

ציפורה

מבואר בספרי (בהעלותך טז): "מנין היתה מרים יודעת שפירש משה מפריה ורביה? אלא שראתה את ציפורה שאינה מתקשטת בתכשיטי נשים".

כשהיא פנימה - שם ממשבצות זהב לבושה

הגאון הגדול רבי מנשה קליין זצ"ל (גאב"ד אונגוואר - בעל 'משנה הלכות' בספרו 'בית רחל' נתיב ט') "וראיתי להעיר על ענין אחד, יש רעה אשר ראיתי תחת השמש ורבה היא על האדם, והוא שכמה מהנשים דרכם כשהם יוצאין לשוק או לבית המשתה בכל מקום שהוא מחוץ לביתם הם לובשים עצמם ומקשטים בכל הקישוטים ובמלבושים הנאים ביותר כדי לישא חן בעיני האדם הרואים אותם, וכשהם בבית הם הולכים בבגדים ישנים

קרועים ובלועים... ובאמת ע"פ התורה נהפוך הוא, שהאשה בביתה צריכה להתקשט עצמה לבעלה שתשא חן בעיניו ולא בעיני אחרים... ולעמת זה אדרבה הזהירו ז"ל שאין לה לצאת מקושטת לחוץ בין אנשים שלא ישלחו בה בני אדם כמבואר בש"ס ורבינו יונה ובפוסקים. ובמדרש תנחומא פ' וישלח לא תצא אשה בעיר של זהב בשבת ורבנן אמרי אף בחול אסור מפני שהעם מסתכלים בה שלא ניתנו תכשיטין לאשה אלא להתקשט בתוך ביתה שאין נותנין פירצה לפני הכשר וביותר לפני הגנב, לכך צריכה אשה להיות יושבת בביתה ולא תביא מכשול לבני אדם להסתכל בה ע"כ". (עמ' מז)

"ובדברי קבלה כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, ומרגלא בפומי לפרש, כל כבודה בת מלך פנימה, שכל כבודה כשהיא פנימה ושם ממשבצות זהב לבושה, כלומר בבית היא לובשת משבצות זהב מלבושי כבוד הכל בבית אבל לא לאחרים, ובאחשורוש כתיב להראות העמים והשרים את יופיה ופוק חזי (צא וראה) מה עלתה לו, אבל בנות ישראל הצנועות פנימה ממשבצות זהב לבושה.

והבן זה כי באמת זו נקודה יקרה וגדולה לענין שלום בית, וכמה ענינים עשו חז"ל לאשה שלא תתגנה על בעלה ושתשא חן בעיני בעלה, ולא שתבקש לישא חן בעיני אנשים אחרים ח"ו. והרבה יש לדבר מזה, כי בזמן הזה לא איכפת להו מה שהוא בבית אלא מה שיאמרו אחרים והעיקר לישא חן בעיני אחרים, ולכן גורם להתגנות בבית ח"ו ולתוצאות בלתי נעימות ויותר מזה". (עמ' נ)

"ונראה שזה נרמז בפסוק כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, ר"ל כבוד בת מלך אשה הצנועה פנימה, ושם תלבש משבצות זהב ולבושים מכובדים" (כף החיים (סופר) - או"ח ח"ו סי' תקס אות כ').

"כל כבודה בת מלך פנימה... ועוד פשטא דקרא (פשט הפסוק) יש לפרשו על הצניעות, דמיבעי (שצריכה) לה לאשת איש הנכבדת דבהיות לבושה ממשבצות זהב תהיה פנימה למצוא חן בעיני בעלה, ולא תצא בהם לחוץ למצוא חן בעיני הבריות, דאין זה כבודה כי אם קלון הוא לה כי מגרה בהם יצר הרע". (רבי רפאל עמנואל חי ריקי זצ"ל, בעל 'משנת חסידים' בספרו 'חזה ציון' על תהלים, פרק מ"ה)

"יש לפרש מה שאמר הכתוב כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, כי

הנה משכחת לה לכמה נשי דכשיושבין (מצוי אצל כמה נשים שכשיושבות) אצל בעליהן בביתם אין לובשים מלבוש קישוט אלא כשיוצאים לחוץ, כל בתר איפכא (הכל ממש להיפך), לזה אמר כל כבודה מי שהיא כבודה כבת מלך כשהיא פנימה, ואז כשהיא פנימה אפילו ממשבצות זהב לבושה, לאפוקי (חוץ מ) כשיוצאת". (ספר

י"ך יעקב, לרבי יעקב פתוסי זצ"ל, מחכמי תוניס וירושלים לפני כמאתיים שנה. סוף פרשת בלק)

כגודל יראתה גודל קישוטה

מפרש הגר"א מוילנא את הפסוק (משלי, א, ט): "כִּי לִוְיַת תָּן הֵם לְרֵאשֶׁה וְעֲנָקִים לְגִרְגָּרְתָּהּ", בזו הלשון: "העניין כי בימיהם היו עושים לנשיהם תכשיטין לפי מעשיהם, כמו שמצינו (ירושלמי שבת, א, א) שאמרה דְּבִיתָהּ (אשתו של) רבן גמליאל לרבן גמליאל שיעשה לה קְטָלָא של זהב, ואמר לה: לא עֲבָדִית פְּדִיָתָהּ (לא עשית כאשתו) דרבי עקיבא. והיו עושין שני מיני תכשיטין, לראש ולצוואר, והיינו לבעלת שכל ולבעלת מעשים טובים. ודרך לעשות תכשיט הראש מחתיכה אחת, דוגמת השכל שהוא אחד, ועל הצוואר מחתיכות הרבה, דוגמת המעשים, שכל מצוה בפני עצמה. וכן התורה והמצוות עצמם הם תכשיטים להראש והגוף וכו'". עכ"ל. מצינו שרבי עקיבא, גדול התנאים, העניק לאשתו רחל בת כלבא שבוע תכשיט שנקרא "עיר של זהב" (ירושלמי סוטה, ט, טו) שהוא עטרת זהב שדמות ירושלים חקוקה עליה. קנאה בה אשתו של רבן גמליאל וביקשה מבעלה שאף הוא יעניק לה עיר של זהב. השיב לה רבן גמליאל: האם עשית גם את כמעשיה? כלומר שמכרה את שערותיה (לנשים קירחות כדי להכין מהן פאות נכריות, כנהוג בימיהם שהיו הנשים הקירחות קושרות פאות נכריות ברשות היחיד כדי לא להתגנות על בעליהן, כפי שיתבאר לקמן בפרק מצות כיסוי הראש) כדי שיוכל ללמוד ולא ביטלה אותו מתלמודו במשך עשרים וארבע שנים תמימות.

וזו היא גם תשובה לנשים צדקניות בימינו, אשר רוצות להדר במצות הצניעות גם בתוך ביתן ולפיכך מתעטפות בשחורים ואינן מתקשטות, מפני שלדעתן, בעליהן ברמה רוחנית גבוהה כל כך ולכן אינן צריכות להתקשט לכבודן. אך האם בעליהן חסידים יותר מרבי עקיבא ע"ה, שהעניק לאשתו עטרת זהב, או שמא ממש רבינו ע"ה? עליו כתוב במנחות (כ"ט ב) שהקב"ה הראה למשה אדם אחד שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין של הלכות... אמר לפניו: ריבוננו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי? והלא למדנו מספרי (בהעלותך צט) שציפורה חדלה מלהתקשט בקישוטי נשים רק כאשר פרש משה ממנה. וכה למדנו מדברי הגר"א הנ"ל שככל שגדולה האשה

ביראתה ובמעשיה, כך גדלים קישוטיה בהתאם. ומפרש הגר"א את הפסוק: "לְהַבִּין אֶמְרֵי בִינָה (משלי, א, ב) – כי אף אם יִשְׁבֵּר את יצרו ותאותו, יִרְאֶה לשבר בדרך התורה, ולא יהיה צדיק הרבה, יותר ממה שכתוב בתורה; למשל, שיתענה כל השבוע וגם בשבת, וכדומה". עכ"ל. כידוע לנו, מצוה גדולה לענג את השבת. לפיכך אשה שמהדרת בצניעות יתרה בתוך ביתה על יד בעלה הרי היא כמי שמתענה בשבת קודש.

על דרך הטבע בעל שאשתו מסתירה את יופייה מעיני זרים ומתקשטת אך ורק בשבילו מראה לו באופן הברור ביותר מי באמת חשוב לה ובכך היא גורמת לו להעריך אותה, לאהוב אותה ולשמוח בה. ומן הבחינה הרוחנית גורמת להשראת שכינה ביניהם ולחן אשה על בעלה ששום תכשיט לא ייתן לה כי אם ה' יתברך.

מצות כיסוי הראש

למעשה אין מצוה כזאת הנקראת 'מצות כיסוי הראש', אלא ישנו "איסור פרוע ראש", כלומר, איסור גילוי הראש, וממילא פשוט שחובה לכסות דבר האסור בגילוי. איסור פריעת ראש כולל גם את פיזור השער (לבתולות, קל וחומר לנשואות) (ע"ע שולחן ערוך, אורח חיים, מגן אברהם סימן ע"ה ס"ק ג ופרי מגדים שם ויד אהרן שם).

גם גרושות או אלמנות חייבות בכיסוי ראש כפי שנפסק בשולחן ערוך (אבן העזר כא, ב): "לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק אחת פנויה ואחת אשת איש".

ומובא במשנה ברורה (אורח חיים סימן ע"ה מ"ב סימן קטן י"א) שגם רווקה בעולה צריכה בכיסוי ראש, וזו לשונו: "והוא הדין בתולות שנבעלו צריכין לכסות הראש. ומכל מקום אם זנתה ואינה רוצה לצאת בצעיף על ראשה כדרך הנשים, אין יכולים לקפּה".

ומצינו שמצות כיסוי הראש הינה אחת מן הקללות בהן התקללה האשה לאחר החטא הראשון. מובא בילקוט שמעוני (רמז: כ"ז): "ונתן לאשה תשע קללות... ומכסה את ראשה כְּאֵבֶל ומגדלת שיער כלילית (לא לקרוא שמה בקול) ואינה מגלה את ראשה כי אם בלילות".

האיסור לילך פרועת ראש לא נועד כדי להבדיל בין רווקה לגרושה ואלה החושבים שזהו הטעם למצוה אינם אלא טועים. ולמעשה לסברה משובשת זו אין שום יסוד או ראיה מהמקורות. (ואדרבא, עובדה היא שמימות עולם נהגו גם רווקות לכסות ראשן לתוספת צניעות וכך מצינו להדיא שרבקה התכסתה בצעיף כשראתה את יצחק ועוד שאברהם אמר על שרה אחותי היא, ואילו רווקות היו הולכות בלא כיסוי ראש אזי לא היו מאמינים לו וכן באשת ר' עקיבא שנתקדשה לעקיבא בסתר ואביה המשיך להציע לה שידוכים ועוד. ואכמ"ל).

הטעם למצות כיסוי הראש

את הספר גדר עולם חיבר החפץ חיים כנגד הפרצה הנוראה שהיתה בזמנו ברוסיה, כשרוב הנשים הנשואות הלכו אז ברה"ר (ברשות הרבים) גלויות ראש לגמרי. ובפרק א' שם כתב בזו הלשון: "כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כולם העתיקו דבר זה לדינא (להלכה) דאם האשה יוצאת לשוק ושערותיה מגולין היא עוברת בזה על איסור דאורייתא (מהתורה) עכ"ל.

איסור דאורייתא זה שאסור לאשת איש לגלות את שערה ברשות הרבים, מובא במפורש בגמרא (בכתובות עב). בזו הלשון: "ראשה פרוע דאורייתא דכתיב (במדבר, ה, יח) ופָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה עכ"ל. רש"י (בסוטה דף ה) כתב שפרע, בכל מקום לשון גלוי הוא, ובשמות (פרק לב פסוק כה) כתב רש"י: "פרוע - מגולה נתגלה שמצו וקלונו כמו (במדבר

(ה) וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה, וראי גם בחולין (דף יט: רש"י ד"ה מפורעת). איסור זה מובא הלכה למעשה ברמב"ם (הלכות אישות פרק כד' ס"ק יא'-יב', ובהלכות איסורי ביאה פרק כא' ס"ק יז'). בטור שלחן ערוך (אבן העזר סימן כא' סעיף ב' וסימן קטו' סעיף ד') ובמשנה ברורה (סימן עה' ס"ק י').

האיסור שאשה נשואה תגלה את שיערה ברה"ר נלמד מעונשה וממעשיה של הסוטה מהפסוק "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה" (במדבר ה, יח). בפסוק זה מצווה הכהן לפרוע את שיערה של הסוטה לפני הרבים כדי לבזותה, עונש שהוא מִדָּה כנגד מִדָּה על שהתנאתה בשערה לפני אדם זר. רש"י (ד"ה אוהרה בכתובות עב). "מדעבדינן לה הכי (מזה שעושים לה כך) לנוולה מידה כנגד מידה כמו שעשתה להתנאות (בשערה) על בועלה מכלל דאסור". מעשה זה של הסוטה היה שרש פורה ראש ולענה לכל מעשיה הנפשעים, שהרי "השער נוי והידור גדול לאשה" (מנחה בלולה) ועל ידי זה שהתנאתה בשערה גרמה לו שיחשוק בה. וכדוגמת זה כותב הטור בפרושו הארוך (פרשת כי תצא): "גילחה את ראשה שמא בשביל שערה חשק בה" ופיתתה אותו. בעל הטורים (בדברים כא'-יא) כתב "וגלחה את ראשה לפי שהטיבה ראשה לפתותך". ולכן בגלל שהתנאות בשער "דבר פריצות הוא ומביא לידי גילוי עריות ואם כן ממילא יש בו איסור דאוריתא" (זה לשון הגר"פ פערלא על ספר המצוות לרס"ג מ"ע צ"ו). ומכיוון ש"איסור גילוי הראש של נשים נשואות ברה"ר איננו אלא משום פריצות דגברי" (תרומת הדשן סימן י') בחרה התורה ללמדנו זאת דווקא מפרשת הסוטה.

הזוהר הקדוש (פרשת נשא דף קכה עמוד ב) מקלל נמרצות את האשה שמגלה אפילו מקצת משערות ראשה ואפילו בביתה (ראי לעיל בסוף פרק ד') וכתב בזו הלשון: "יְאִתְּמָא דְאִפְיקַת מְשַׁעְרָה דְרִישָׁה לְבַר לְאִתְּמַקְנָא בִּיה". תרגום "המתוק מדבש": "ואשה המוציאה משערות ראשה לחוץ להתיפות ולהתקשט בהם".

יש לשים לב שמה שהתורה אסרה זה את הפריצות, כלומר, את ההתנאות בשער לפני זרים, "שכן שערות האשה הן פריצות וערוה ומרגילין את האדם להרהור ותאוה" (מעלות המידות סוף פרק ט'). ואילו גילוי השער הוא רק האמצעי שמביא לאיסור עצמו. ולכן היכן שלא מצויים גברים זרים דלא שייך בזה פריצות דגברי כגון בחצר מותרת (מדאוריתא לדעת כולם) בגילוי שערה. וזו לשון תרומת הדשן סימן י': "יש לומר דודאי איסור גילוי הראש דהתם (של נשים נשואות ברה"ר) איננו אלא משום פריצות דגברי. והיכא דלא שכיחא רבים כגון בחצר אין קפידה". עכ"ל. במשנה ברורה (סעיף עה' סימן יד' וגם בבאור הלכה שם ד"ה מחוץ לצמתן): שהגם שמדינא דגמרא מותרת בחצר בגילוי הראש, התקבל בדורות האחרונים המנהג לאסור את גילוי השער אפילו בביתה משום קללת הזוהר הקדוש, וב"דרכי משה" (שלחן ערוך אבן העזר סימן קטו' סעיף קטן ד') כתב שזה משום צניעות דקמחית.

בגלל ריבוי הטועים יש נושא שזקוק להבהרה והוא: ש'שער באשה ערוה' ואיסור 'פריעת ראש' הם שני דינים שונים ונפרדים זה מזה. האיסור של פריעת הראש חל רק על האשה משום פריצות דגברי כאמור לעיל. ואילו האיסור של שער באשה ערוה מדובר בעיקר על האיש שאסור בדברי תורה כנגד השער אפילו של אשתו משום הרהור ומיאוס (ש"ע הגר"ז עה"ד). בנוסף לזה השער של אשה נשואה נקרא ערוה גם לענין זה שאסור לאיש זר לראותו (רמב"ם הלכות איסורי ביאה כא' ב' ומ"ב עה"ג), "כדי להרחיקו מהזימה... שלא יבוא להרהר בה" (ספר החינוך מצוה קפח) וממילא נלמד שאסור לאשה לגלות אף מקצת משערה בפני זרים, מטעם דלפני עיוור (זולת לאיסור פריצות).

אין חילוק בין שערותיה לפאה

כאמור לעיל, איסור זה של פריעת הראש ברה"ר נלמד מפרשת הסוטה שהתנאתה בשערה לפני אדם זר. יש להדגיש שלמרות שמדובר כאן באיסור דאורייתא, אף על פי כן פשוט היה לחז"ל שמותר לה (מהתורה) לגלות את שערה בחצר "שאינ שם רואים" (זה לשונם של הריטב"א ושיטה מקובצת בכתובות עב). וזה משום שהתורה לא אסרה את גילוי השער מצד עצמו, אלא דוקא את הפריצות שמתנאה בשערה לפני אחרים כמובא בכל הראשונים. ולכן כתב הריטב"א "היכא דלא שכיחא (היכן שלא מצויים) רבים כגון בחצר אין קפידה". כל שכן בנידון זה של לבישת הפאה ברשות הרבים שיש בזה נידון של איסור תורה, מכיוון "דעיקר האיסור הוא משום פריצות שהיא מתנאית לבני אדם, מה לי שער עצמה או שער נכרית שעשויות באופן שנראין כשער עצמן תורה אחת להן ואסור מהתורה." (זה לשונו של שו"ת חסד לאברהם מהד"ת אהע"ז סימן פז).

במשנה ובגמרא בניזיר (דף כח) מבואר שהבעל יכול להפך את נזירותה של אשתו מפני "שהוא יכול לומר אי אפשר (איני יכול) באשה מנוולת" כלומר "שאינה שותה יין". אבל אינו יכול להפך את נזירותה של אשתו על מנת למנוע ממנה שלא תגלה את כל ראשה בסוף נזירותה אפילו אם יטען "אי אפשר באשה מגלחת", וזאת מכיוון ש"אפשר בפאה נכרית". כי לדעת המשנה והגמרא הפאה מהווה תחליף לשערה הטבעי של האשה, וממילא אין לו יותר שום עילה להפך נזירותה של אשתו. ואם ביחס לבעל אנו אומרים "אפשר בפאה נכרית" שהיא תחליף לשער לענין יופייה של האשה, כל שכן וכל שכן לגבי הזרים, שהרי בד"כ אינם רואים אותה מקרוב. ועוד מכיוון שאסור להם להתבונן בה, וגם אינם מכירים את פרטי מראהה, אז וודאי ובוודאי שהם לא יוכלו להבחין בחסרון ממשי באותו הקישוט שנאסר על ידי התורה משום שמביא לגירוי היצר, הרהורים וגילוי עריות. ועוד שבפאה ישנם גם צדדים יותר חמורים מאשר השער הטבעי: האחד, שלרוב כאשר לובשת פאה היא בהחלט מתכוונת להתקשט בה באותו הקישוט שנאסר על ידי התורה, ועושה

בכך מעשה של פריצות ב'קום עשה', ואילו שערה הטבעי, כיוון שהוא חלק מגופה ונמצא עליה בעל כורחה בד"כ אין דעתה עליו שיחשב כקישוט. השני, שלרוב הפאה היא במיטבה גם בלי טיפול מיוחד, ולכן יש לה חשיבות קבועה של קישוט, בעוד שהשיער הטבעי הוא לא תמיד במיטבו, ולכן יחשב כקישוט רק אם תטפל בו כראוי. והשלישי, שהפאות של ימינו הן יפות מושכות ומגרות את היצר הרבה יותר מאשר השער הטבעי. מסקנה זאת ש"ש אין חילוק בין שערות עצמן לפאה נכרית" מפני שהפאה גורמת למחשבות רעות, גירווי היצר, זימה, והחטאת הרבים בדיוק כמו השער (ואף יותר משער) כידוע ומפורסם לכל מובאת כמובן גם בדברי הפוסקים והצדיקים שמעידים על כך גם מצד המציאות. ומאחר שבנידון זה של הפריצות דגברי הכלל הוא שהלב חומד את מה שהעין רואה (רש"י במדבר ט"ו-ל"ט) וכדברי רבא (בסוטה דף ה) "דאין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות" ומאחר וה"שער לאו בר מיתה הוא שאין עשוי להשתנות" (רש"י ד"ה אלא אמר רב נחמן בערכין ז), לכן פאה העשויה היטב, נראת ואסורה ממש בדיוק כמו השער עצמו ללא שום חילוק בניהם.

מסקנת הדברים מובאת להדיא בשו"ת חסד לאברהם (מהד"ת אה"ז סימן פז) וזו לשונו: "אין מקום לחלק בין שערות עצמן לפאה נכרית שנראין כשערות עצמן הואיל וקישוט זה אסרה תורה". וכן כתב גם שאלת היעב"ץ (בחלק שני תשובה ז-ח) וזו לשונו: "מה שאין כן פאה נכרית שבמקום שערה עומדת הרי היא כשער ממש כדמוכח בגמרא בכתובות בהדיא". ישנם עוד יותר משישים פוסקים גדולי העולם מהדורות הקודמים, שהם המה מעתיקי השמועה ועמודי ההוראה שעליהם נשען כל בית ישראל, שדנו בשאלה הזאת, וכולם אסרו את לבישת הפאה ברשות הרבים. כיוון שהתורה לא חילקה בין סוגי השער וגם בגילוי שער לא יפה יש פריצות ואסורה מן התורה, לכן גם לא יהיה הבדל בין הפאות השונות שנראות כמו שער. בימינו כל הפאות נראות כמו השער הטבעי במיטבו ובתכלית יופיו ואף הרבה יותר. אגב נציין שהזהות בין הפאה לשער באה לידי ביטוי גם בעובדה שלפאות שעל הראש יש את אותו הדין כמו השער אפילו לעניין איסורי הנאה (ערכין ז). ונסיים חלק זה בדברי הרה"ק רבי יששכר דב מבעלז זי"ע (קונטרס דיבורים קדושים): "כל מי שלומד בשלחן ערוך ביראת שמים רואה היטב שאין חילוק בין שערות עצמן לפאה נכרית שנקרא שייטעל".

הפאה תחליף לשיער ולא תחליף לכיסוי ראש

המעין בש"ס ובכל הראשונים שמסבירים מה היא הפאה, יראה שהפאה שימשה כתחליף לשערן של אותן הנשים שהיה להן מום בשער, כגון שהיו קרחות או ששערן היה לבן או מועט וכדומה. ושהלכו אתה גלויה רק בבית ובחצר. ולא מוזכר

בשום מקום בש"ס או בראשונים שהפאה יכולה לשמש או ששמה ככיסוי ראשן של נשים נשואות ברה"ר.

הפאה מוזכרת בארבעה מקומות שונים בש"ס: בשבת דף סד': מבואר שהפאה שימשה כתחליף לשער האשה עצמה בעבור נשים קרחות וכדומה ושלא כשאר התכשיטים שאסור לצאת בהם בשבת אפילו לחצר הבית, התירו חז"ל שתצא האשה לחצר הבית בפאה "כדי שלא תתגנה על בעלה". בנזיר דף כח': משמשת הפאה תחליף לשערה של הנזירה הקרחת כדי שלא תתגנה על בעלה. בערכין דף ז': מתבאר כי לפאה ישנו דין כמו שער בזמן שהיא על ראשה עד כדי כך שלגמרא יש ספק (ספק זה לא הוכרע) האם פאה שאינה מונחת על ראש האשה תחשב כשער האשה ממש וכמו שכתב החזון איש (יורה דעה הלכות אבילות – סימן ר"ח אות א' סנהדרין ק"ב א') "דהא לא מבעי לי' לבושו דתלי בסיכתא, (מה שהספק איננו על בגדים התלויים על קולב) והא דמבעי לי' בפאה נכרית טפי (ומאידך ישנו ספק לגבי הפאה שמא נחשבת היא כשער האשה ממש להחשב כשערותיה אפילו בזמן שאינה מחוברת בראשה היינו...) משום שפאה נכרית חשיבא טפי גוף בשעה שהיא קלועה בראשה (כלומר מאחר שפאה נכרית נחשב יותר גוף בזמן שהיא מחוברת בראש האשה). (ראה גם בש"ע יורה דעה סימן שט"ו סעיף ב'). וכעין זה מצאנו בסנהדרין דף קיב': אשר שם מבואר שלפאות הנכריות של הצדקניות בעיר הנידחת יש אותו הדין כמו לשערות ראשן.

הפאה מוזכרת גם בדברי הראשונים שמסבירים מה היא הפאה ואת האופן שהשתמשו בה: רש"י (בערכין ז'): ביאר וזו לשונו: "בפאה נכרית... רגילות היו נשים ששערן מועט לקשור שער נשים נכריות לשערן והוא פאה נכרית" עכ"ל. הרמב"ם (בזמנים הלכות שבת פרק יט) כתב וזו לשונו: "בפאה נכרית של שער שמנחת על ראשה כדי שתיראה בעלת שער הרבה" עכ"ל. התוספות ריד (שבת סד): ביאר בזה הלשון: "בכבול ובפאה לחצר. פירוש פאה קליעות של שער שאשה שאין שערה מרובה מביאה קליעות שער של חברתה וקושרת בראשה על שערה כדי שתיראה בעלת שער" עכ"ל. הרשב"א בחידושיו על מסכת שבת (בפרק שישי דף סה.) כתב וזו לשונו: "וכן הטעם בכיפה של צמר שאין אשה מקשטת עצמה באותה כיפה אלא אשה שהיא קרחת מפאת ראשה והיינו דתני לה בהדי פאה נכרית". והשנות אליהו להגאון מוילנא (משניות שבת פרק ו) כתב: "ובפאה נכרית. פירוש שאין לה שער נוטלת שער ומכנסת תחת הצעיף כדי שתתראה בעלת שער". והרשימה ארוכה עד מאוד וקצרה היריעה מלהכיל...

מדברי כל הראשונים נמצאנו גם למדים, שכל הנשים שהיו בעלות שער בריא לא השתמשו בפאות, ולכן כשיצאו לרה"ר כיסו את שערן במטפחת. ואילו אותן הנשים המועטות שכן סבלו מפגם בשער וקנו את הפאה כתחליף לשערן הפגום על מנת

להראות ככל הנשים, כמובן שגם הן יצאו לרה"ר עם מטפחת על הפאה כדי להראות כמו כל הנשים האחרות שהרי לא רצו לפרסם את העובדה שהן בעלות מום. (באר שבע, שנות אליהו, יש סדר למשנה, ישועות יעקב, סבא קדישא). עובדה זאת שהפאה היתה מכוסה מתחת לשבכה כתובה במפורש בדברי הגר"א המובאים לעיל, וגם בדברי תוס' ישנים ותוס' ר"י הזקן ותלמידו (שבת פרק שישי) וזו לשונו: "מאי שנא (במה שונה כיפה של צמר) מפאה נכרית דאסרינן (שאוסרים) לרה"ר דזה וזה תחת השבכה הוא." עכ"ל. ראוי לשים לב שלא נזכר בשום מקום בגמרא או בכל הראשונים שהלכו בפאה גלויה ברה"ר, או שהפאה יכולה לשמש ככיסוי הראש לנשים נשואות ברה"ר. וזה דבר פלא שאם היה מותר ללכת ברה"ר בפאה גלויה, או שהיה מנהג כזה ללכת בפאה גלויה ברה"ר, אז מדוע אף אחד מהראשונים שהסבירו מה היא פאה ותיארו את השימוש בפאה, לא כתב שהפאה יכולה לשמש גם כתחליף למטפחת עבור כיסוי הראש ברה"ר, כמו שרואים היום שאצל הרבה נשים חרדיות משמשת הפאה כתחליף למטפחת ברה"ר. העיקר חסר מן הספר.

השתלשלות העניינים

מעט נתנית התורה הקדושה במעמד הר סיני עד לדורו של בעל הש"ג (השלטי גבורים) שהיה בן דורו של הרמ"א, היה דבר פשוט וברור בלי שום צד של שאלה או ספק, שאסור לאשה נשואה לצאת לרשות הרבים בפאה מגולה בדיוק כמו שאסור לה לצאת שם גלוית ראש משום פריצות דגברי, ועל כך כתב הסבא קדישא (או"ח חלק א') בהשגותיו על השלטי גבורים וזו לשונו: "ואתמהה איך חשב (הש"ג) לדחות בכך כדי להוציא עי"ז דין מחודש כזה (להתיר את הפאה ברה"ר) שלא נמצא בשום פוסק קדמון להתיר." עכ"ל. בעבר בכל הדורות ובכל קהילות האשכנזים היה פשוט לאסור ברה"ר אפילו רק סרט משי בצבע הדומה לשער ואפילו בבית (כמובא בתורת שבת בשם המשא מלך), ואילו פאה הס מלהזכיר, כמובא בדברי מהר"י מיניץ קצינעלבוויגען (שהיה בן דורם של בעל הש"ג והרמ"א) בדרשות בדרוש הראשון (בו הוא יוצא נגד הפאה, נדפס בשנת ש"ד בעיר וונאצ'א) וזו לשונו: "ואבותינו ואבות אבותינו הקדושים בכל קהלות אשכנזים מחו דורותיהם שלא ישאו על ראשם אפילו הבינדי ממשי שהגוון שלו דומה לשער." עכ"ל. הש"ג (על הגמרא בשבת דף טז:) היה הראשון והיחידי אי פעם (בשנת שי"ד, לפני כארבע מאות וחמישים שנה בעיר סביניטסה) שהביא ראיה להתיר פאה, ובגלל שדבריו על הגמרא בכתובות עב' (דף לב' מדפי הרי"ף) לא הגיעו לידי המהר"י קצינעלבוויגען הבאר שבע ואחרונים נוספים, נולדה לראשונה האפשרות לחשוב שהיתרו של הש"ג מדבר על רשות הרבים, ולכן הם בעצמם יצאו נגדו בחריפות רבה ביותר. הקושיות העצומות והלשוניות החריפים במיוחד שנערמו נגד הש"ג על ידי הבאר שבע (בשנת שע"ד) וסיעתו ונותרו ללא מענה, גרמו למבוכה רבה בין אותם האחרונים שלא

ידעו שהש"ג אוסר לעניין רה"ר כמו מהבאר שבע, ושלגביו אין חילוק בין שער לפאה לעניין איסור פריעת הראש ברה"ר ושניהם אסורים מהתורה, וכל מה שהתיר את הפאה היה רק בחצר הבית. מכאן והלאה דנו הפוסקים בסוגיית בכמה נתונים מרכזיים: א. עצם ההליכה בפאה ברה"ר נתפסה כדבר משולל לחלוטין והפוסקים נחלקו בין מי שהבין שהש"ג לא התיר ברה"ר לבין מי שנבוכ בדבריו ויצא חוצץ כנגד הדבר. ב. הפוסקים שדנו בפאה לעניין גילוייה בתוך הבית והחצר (שכן ישנם כמה וכמה שאסרו אפילו באופן זה, כגון הבאר שבע, התורת שבת, החוות יאיר, הכנסת הגדולה, הגר"ה ליכטנשטיין, הגר"א ועוד) ג. עיקר הנידון בקרב כלל הפוסקים וכמו המובא בשו"ע למעשה היה סביב השאלה האם מותר לקרות ק"ש כנגד פאה, דבזה הש"ג התיר ואילו הבאר שבע אסר אפילו בזה.

בעניין התחלת התופעה של יציאת נשים בפאה גלויה ברה"ר בשו"ת דברי חיים (נדפס בשנת תרמ"ד יו"ד ל') מובא שהמקור ל"מנהג" זה הוא מן האפיקורסים, וזו לשונו: "ואך באמת אין אנו צריכים לזה, כי ידעתי בבירור כי בהיותי אצל מו"ח ז"ל במערה ריין שגם שם לא הלכו במלבושי פריצות כזה ח"ו וכפי ששמעתי אז לא נמצאת בכל מדינת אשכנז שום אשה חשובה לילך בשערות ופאה נכרית רק איזה מנקלי העם פחותי הערך והיו לקלס. ורק בעוה"ר מקרוב נשתרבו המנהג הזה מן האפיקורסים ח"ו לא על זה נאמר שהותר גם לנשי מדינתנו לנהוג כן והאיסור במקומו, והעובר לוקה מהתורה ולכן מדתה"ק אסור לילך אפילו בדבר אחד פריצות כדרך העמים." עכ"ל.

לפני כמאה שמונים שנה גזר הצאר הרוסי שר"י על כל נשות מדינתו ללכת בשער מגולה. כתוצאה מכך הלכו אז רוב הנשים פרועות ראש לגמרי עד שכמעט נשתכחה לגמרי תורת כסוי הראש גם מהדורות הבאים. ראי בספר שנות חיים להגר"ש קלוגר (שנדפס בשנת תרט"ז תשובה שטז) שכתב וזו לשונו: "במדינת רוסיה דהגזירה הוי שם שילכו הנשים בשערות שלהן." עכ"ל. המציאות הנוראה שנוצרה על ידי הגזרות הקשות, כשרוב הנשים בליטא הלכו פרועות ראש לגמרי, דחקה חלק קטן מהאחרונים לשתוק על עניין הפאה הגלויה ברה"ר כברירת מחדל וכמו שכתוב ב"אפיקי מגינים" (על השו"ע או"ח סי' ע"ה סעיף ב' בחלק הביאורים א"ב) "ועכשיו בעוה"ר נתפרץ מאד מדת הצניעות בנשים שהולכות בפרהסיא בפרועי ראש עד שאי אפשר למחות בהן **שבודאי לא ישמעו לנו** לפחות יש ללמדן שישמרו על שערן סבכה קלועות מחוטין דקין של משי או של שערות מפאה נכרית כנ"ל דזה מועיל לסלק האיסור דארייתא וגם עי"ז יהי' היתר קצת לומר דבר שבקדושה כנגדן כמש"ל דבזה אפשר שישמעו" וכל שכן באותן פאות מכוערות של אז שלא היו דומות כל כך לשער והיו נראות כגוף זר על הראש, זה יהיה הרבה פחות גרוע מהמציאות הנוראה דאז שכמעט כל

הנשים הנשואות הלכו פרועות ראש לגמרי ובפאות דאז היתה פחות החטאת הרבים מאשר בשער עצמו (ראה במנחת שבת פד-כה).

העובדה שבזמן הגזרות שהיו ברוסיה לפני כמאה ושמונים שנה דווקא הנשים היותר צדיקות הן הן היו אלה שכסו את ראשן באותן הפאות של פעם, להבדיל מרוב הנשים דאז שהלכו גלויות ראש, יצרה רושם שהפאה היא כיסוי כשר בהחלט, וגרמה להתפשטותו של "מנהג" זה בדורות הבאים בקרב נשים רבות מאד שעניינהן היו נשואות לאותן הסבתות הצדיקות נשות הרבנים ותלמידי החכמים של הדור הקודם שמסרו נפשן כדי לא להיכנע לגזרות. הפיכת היוצרות שהתחילה אז בזמן הגזרות בליטא, שהנשים הצדקניות דווקא הן היו אלו שהלכו בפאות להבדיל מרוב הנשים שהלכו אז פרועות ראש, גרמה להתפשטות מהירה של המספחת גם במקומות נוספים שענייניהם היו נשואות לאותן הצדקניות שהלכו בפאה, כמובא גם בדברי יואל (פ' בראשית) וזו לשונו: "עכשיו בעוה"ר כבר התיירו לעצמם גם פרושים (את הפאה) ונתרבתה המספחת הזאת גם בבתי החרדים, הביטו וראו מש"כ הגאון בעל מחנה לוי שהיה אב"ד בפראנקפורט, שהביד"צ בעירו יצאו בחרם נגד כל אלו הלובשים פאה נכרית, וברור שבימיו לא נמצאו אף יחידים שעברו על החרם, ועכשיו ראו איך ירדו הדורות אחורנית אלף מעלות ועוד יותר."

בגלל המציאות המרה דאז שרוב הנשים הלכו בגילוי הראש ממש, נחלש מאד גם קול המחאות של חלק מהרבנים כנגד "מנהג" זה. והעדיפו את הרע במיעוטו, את אותן הפאות המכוערות שנראו כגוף זר על הראש מאשר שילכו ח"ו בגילוי הראש. ועוד מאחר שלאחר השמדת רוב העם על ידי הצורר הנאצי ימ"ו, כששרידי העם היו אז שבורים ורצוצים אודים מוצלים מאש בגוף ובנפש, היה קשה מאד למצוא שידוכים של נשים שיסכימו לכסות את ראשן ברה"ר, ולכן גם אז העדיפו מנהיגי העם שלא למחות, וכפי שהתבטא אז האדמו"ר רבי אהרון מבעלזא זי"ע: שכעת לאחר החורבן אין ברירה ומוכרחים להעמיד בתים בישראל, אבל כאשר העולם יתאושש מהריסותיו יצאו נגד הפאות עם מקלות. וכי עבור אלו הפאות הפרוצות של ימנו כדי שיחטיאו איתן את הרבים מסרו את נפשן אותן הצדיקות שבזמן הגזרות, לכסות את ראשן בפאות שמגרות את היצר אף יותר משערן הטבעי. וכמו שאז לא היה ניתן להביא ראיה שמותר ללכת בגילוי הראש, בגלל שרוב הנשים (ובניהן היו גם נשים של תלמידי חכמים גדולים) לא כיסו כלל וכלל את ראשן, כך גם היום אין זה משנה כלום לעניין ההלכה מה שיש הרבה נשים ההולכות בפאות במראה של שער.

בתורה מוזכרים עוד מקרים שרבים וחשובים נכשלו בשוגג ואף במזיד באיסורים

חמורים, כגון בחטא העגל, בשיטים, באיסורי הבמות, ובסיבות שגרמו לחורבן הבית. ועל זה כבר הוזכרו בתורה הקדושה (שמות, כג, ב): **לֹא תִהְיֶה אֶתְרֵי רִבִּים לְרֵעוֹת.**

היום בחסדי השם המרובים לאחר שהתבטלו הגזירות, אין שום תירוץ ללכת בפאה גלויה ברה"ר, ובמיוחד באותן הפאות של ימינו (להבדיל מהפאות של אז) שנראות הרבה יותר יפות מהשער עצמו ומיוצרות ככוונה על ידי יצרניהם הנכרים למשוך העיניים ולנקר הלבבות של הגברים בהרהורי עבירה. וכל שכן כאשר מדובר באיסור דאורייתא ובהחטאת הרבים! ועל כך יצא גם בשנת תשל"ה כרוז של גדולי

הדור והאדמו"רים (ובכללם הבית ישראל מגור ז"ל, ויבלח"ט הגר"ש וואזנר והאדמו"רים מוויז'ניץ ערלוי ביאלא לעלוב ספינקא ועוד) בזה הלשון: **"היות כי בעוה"ר נפרץ באחרונה שנשים נשואות לובשות פאה נכרית המכשילות ממש כשער, מינים ממנים שונים, לא שערום אבותינו, עד שנראין כפרועות ראש ח"ו, הרינו רואים חובה לעצמנו, להודיע דעת תורתנו הקדושה, כי הדבר אסור מדינא, שאף במקומות שנהגו היתר בפאה נכרית, לא עלתה על הדעת פאות נכריות כאלו, ועברה גוררת עברה".** (ראה גם בהקדמה לשו"ת שבט הלוי ח"ב אות כ"ה). וזוהי גם דעתם של גדולי דורנו האחרים מכל החוגים. (ובכללם הרב טוביה וויס גאב"ד העדה החרדית, הרב עובדיה יוסף, הרב אלישיב, הרב דוד סולביצ'יק, הרח"ק, הרב דוד אביחצירא ועוד).

והעיקר, שכל כולו של "מנהג" חדש זה שהשתרכב בדורות האחרונים על ידי האפיקורסים והתפשט בגלל הגזרות מתוך בחירת הרע במיעוטו, כמובא בדברי גאב"ד העדה החרדית הרב משה אריה פריינד זי"ע (מובא בהסכמות לספר "סוגיא דפאה נכרית") בזה הלשון: **"גם השלטי גבורים ודעימיה לא התירו (את הפאה) אלא בחצר, וגם נתגלה כתב יד מהפמ"ג שחזר בו, ומקומות שהקילו בזה, כידוע שבא מחמת הגזירות והגלויות שעברו עליהן, ובחרו את הרע במיעוטו. עכ"ל, הוא מנהג של טעות שצריך לבטלו לחלוטין, כדאיתא בשו"ת פני יצחק (של הג"ר יצחק משה אבולעפיא אהע"ז ח"ו סי' ו') בהתייחס לפאה: "דכל מנהג שנהגו בחושבם דליכא איסור וסוברים הם שהוא היתר גמור הו"ל מנהג בטעות וצריך לבטלו מכל וכל כידוע... כתב הרא"ש ז"ל בתשו' כלל נ"ה דמנהג שיש בו עבירה יש לשנות המנהג אפילו הנהיגו גדולים את המנהג... וכן כתב הרדב"ז זצ"ל (בישנות סי' עג' ועד') משום הרא"ה והריטב"א ז"ל: "דבמנהג להקל אין חוששים לו לעולם ואפילו היה עפ"י גדולים שבעולם כל שנראה שיש בו צד אסור" עכ"ל. הבן איש חי פרשת נצבים שנה ראשונה כתב וזו לשונו: "ובאמת, אם המנהג הוא יש לו התר על פי תורת ה', הרי זה מנהג טוב ויש לקיימו, דנמצא דרך זה פתוח בידי שמים, אבל אם המנהג הוא הפך תורת ה', ורק פתוח דרך בידי אדם שהתירו לעצמם דבר זה, הרי "מנהג" זה הוא אותיות "גהנם" ואסור ללכת בדרך זה."**

הומרת העוון

בנוסף להחטאת הרבים בגירוי היצר ובהרהורים רעים שגורמת על ידי הליכתה בפאה ברה"ר ובכלל זה עוברת גם על הלאו דלפני עור (ויקרא יט' יד' ראה הגר"י פערלא עשה צי'), ובנוסף לזה שהיא עוברת על הלאו דפריעת הראש שגם הוא מדאוריתא, וגם על האיסור דלא תקרבו לגלות ערוה (מ"מ איסורי ביאה כא'-א'), ועל מנהגי הצניעות של בנות ישראל הנקראים דת יהודית, ועוד שמקלקלת לעצמה את יסוד בריאתה (כמובא במדרש רבה בראשית פרשה יח' אות ב'), ועוד שעוברת על חילול ה' בפרהסיא שעוברת עבירה חמורה ברה"ר. בנוסף לכל אלו היא עוברת גם על איסור דאורייתא נוסף של "בחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח'-ג). מובא בשלחן ערוך (יורה דעה קעח'-א') וזו לשונו: "אין הולכים בחוקות העובדי כוכבים ולא ילבש מלבוש המיוחד להם". והרמ"א שם מבאר "וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשם פריצות כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים" עכ"ל. שהרי ידוע ומפורסם שהירודות ביותר בין הגויות לובשות פאות נכריות ברה"ר למטרות פריצות וניאוף. "ובזמן האחרון שיש שוק גדול בעולם לשערות, שנכריות אפילו פנויות התחילו ללבוש פיאות נכריות משערות אשה" (דיני ממונות וביורוי יחסין פס"ד בעמוד שד) רואים מזה שעם הזמן הפכו הפאות למוצר אופנה עבור הגויים בעוד שבעבר שימשו בעבור בעלות מום, וממילא כיון שכיום זה מיועד עבור פריצות, ממילא יש בזה משום בחוקותיהם לא תלכו. ובשו"ת תפארת בנינים (סימן ב' לבעל הדרכי תשובה בדברי יואל בראשית ובחקל יצחק סימן פא) מובא במפורש שהלובשות פאות ברה"ר עוברות גם על בחוקותיהם.

ולכן גם אם היה אולי איזה שהוא צד ללמד כף זכות על "מנהג" זה של הליכה בפאה גלויה ברה"ר, אזי ודאי שזה היה שייך אך ורק באותן הפאות כגון אלו שהיו אז בזמן הגזירות לפני כמאה ושמונים שנה, שהיה ניכר היטב שהן גוף זר, אינן דומות לשער אינן מיפות את האשה, ולכן אינן מכשילות את הרבים, וגם אז זה היה רק במצב של חוסר ברירה אחרת מפני הסכנה הגדולה בגלל הגזירות של הצאר הרוסי ומתוך בחירת הרע במיעוטו, כמו שכתב גם הראב"ד בנימין ראבינאוויטש זי"ע (בהסכמתו לספר דת משה וישראל, לפני כשלושים שנה) וזו לשונו: "הנה מנהג חבישת פאה נכרית ברה"ר, חזרה ונתפשטה בתוך ישראל קדושים לפני כמאה וחמישים שנה, באשמת הצאר הרוסי שגזר על ישראל לשנות לבושם ולצאת בנות ישראל פרועות ראש... על כן במצב של לית ברירה בחרו את הרע במיעוטו. גם לאחר שבטלה הגזירה נשאר המנהג מאחר שהתרגלו לזה וכך נמשך הדבר בדורות שאחריהם עד שנשתכח מקור המשחת למנהג זה." עכ"ל.

להבדיל מהפאות של אז, הפאות שבימנו מיוצרות בכוונה על ידי היצרנים הנכרים

למשוך העיניים ולנקר הלבבות של הגברים, ומיפות מאד את הנשים באותו הקישוט שנאסר על ידי תורתנו הקדושה, ועוד הרבה יותר מאשר שערותיהן הטבעיות. ולכן הן מושכות מאד גורמות לגירוי היצרים "מכשילין אנשים ומחטיאים רבים בהרהורי עבירה שקשין מעבירה" (לחמי תודה בנו של בעל ההפלאה).

וכדי להבין את חומרת העוון שיש בו החטאת הרבים נעתיק את דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ג' סעיף ו') שכתב שם וזו לשונו: "ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונים על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים המינים... ומחטיאי הרבים" עכ"ל. ובסוף סעיף י' שם כתב הרמב"ם וזו לשונו: "ומחטיאי הרבים כיצד, אחד שהחטיא בדבר גדול כגון ירובעם וצדוק ובייתוס, ואחד שהחטיא בדבר קל ואפילו לבטל מצות עשה... או שהטעה אחרים." עכ"ל. ראי עוד בש"ע (סימן שז' סעיף טז' ובמ"ב שם) שאפילו המדפיסים והמוכרים ספרים שיש בהם גירוי היצר הם גם בכלל מחטיאי הרבים, ועוד כתב שם עליהם וזו לשונו: "אמרו חז"ל גדול המחטיא לאדם יותר מן ההורגו שההורגו הוא רק בעוה"ז והמחטיאו הוא גם בעוה"ב". הספרי (בדברים כג'-טו') כתב וזו לשונו: "פי' ה' אֶלְקֵיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִתְנַהֵּךְ, לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ, וְהָיָה מִתְנַהֵּךְ קְדוֹשׁ, וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרֹת דָּבָר, וְנֶשֶׁב מֵאַתְרֶיךָ מִלְמַד שֶׁהַעֲרִיּוֹת מְסַלְקוֹת אֶת הַשְּׂכִינָה". והרמב"ם בפרוש המשניות שלו על מסכת אבות (פרק א' משנה יז') הביא תוספתא וזו לשונו: "על ג' דברים נפרעין מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעה"ב, עבודת כוכבים, גילוי עריות... עכ"ל."

(ביומא ט': ובשבת סב'): הגמרא מונה בין העוונות שגרמו לחורבן בית ראשון את העובדה שהנשים הלכו אז ברה"ר באופן שמשך את האנשים להסתכל על יופיין, והגמרא שם קוראת לזה גילוי עריות. ולכן בחסד לאלפים (או"ח ג'-ד') מובא ש: "כמעט כל עונש האשה בעולם הזה ובעולם הבא וזכייתה לעולם הבא תלוי בצניעות." עכ"ל. ולגבי (מה שהובא קודם ברמב"ם בשם התוספתא) הפירעון בעולם הזה כתב התשובה מאהבה ודבריו הובאו גם בשו"ת חקל יצחק וזו לשונו: "ועוון זה (הפאה) מביא מגפה רחמנא ליצולן כי מגפה ראשי תיבות: מפני גלוי פאת הנשים". גם הבית אהרון מקארלין זי"ע והאדמו"ר מסקולען שליט"א אמרו שהמחלה הידועה ל"ע מתפשטת בעולם כפי מדת התפשטות הפאה. כי הסימן החיצוני הבולט של המחלה הנוראה הזאת היא נשירת השער, והוא מידה כנגד מידה על שלא מכסים את השער כראוי (מובא בספר הכתר והכבוד לחי עולמים). ועל כך פירש רש"י בישעיה (ג' פסוק כד') וזו לשונו: "מקום שהיו עושות בו המעשה האמור למעלה (שם בפסוק טו') הלוך וטפוף תלכנה. ושם (בפסוק טו') פירש רש"י "שהיו קושרות פאות נכריות", והוא בגובה הראש, שם תהיה מעשה קרחה, מכה המקרחת את הראש."

הלחמי תודה (בנו של בעל הפלאה זי"ע, מובא גם בברך את אברהם להגר"א פלאג'י) כתב וזו לשונו: "שיצא הכרוז בבה"כ מפי כבוד אאמ"ו הגאון זצלה"ה (בעל הפלאה) בצירוף שני בתי דינים יצ"ו בחרם על לבישת נשים בפאה... והנה ענין חרם (כנגד הפאה) הוא שנכנס כח עונש החרם ח"ו ברמ"ח איברים והיאך שייך להפסיד רמ"ח איברים בשביל גילוי שערות". והרב הקדוש רבי בונים מאוטווצק זי"ע אמר פעם כחמישים שנה לפני השואה הנוראה: "הנני רואה שהחלה להתפשט פריצות של לבישת 'פעל' (כעין חתיכת עור של כבש עם מעט צמר שהי' דבוק לעור והניחו אותה בקצה המטפחת במקום שערות) דעו לכם שאם לא יעצרו פרצה זו, יבוא יום ויתחילו הנשים ללבוש ר"ל פיאות הדומות לשיער ואז יקום גוי ויחריב את העולם וישמיד היהודים רח"ל". עכ"ל. והסוף המר ידוע לכולם.

מקבץ ציטוטים קצרים מגדולי הפוסקים

- **רש"י זצוק"ל:** "מקום שהיו פאות נכריות, שם תהיה מכה המקרחת את הראש". (בפירוש על ישעיהו ג, כד)
- **רבינו ישראל איסרלין זי"ע תרומת הדשן:** "דודאי איסור גילוי הראש דהתם איננו אלא משום פריצות דגברי" (תרומת הדשן סימן י')
- **מרן החכם צבי אב היעב"ץ זצוק"ל:** "פאה נכרית יהא אסור לכם וכל מי מיוצאי חלצי שיעבור על דברי צוואתי ואזהרתי בזה, לא יקרא שמי עליו..." (בצוואתו הקדושה)
- **יעב"ץ זצ"ל:** "פאה נכרית שבמקום שיערה עומדת, הרי היא כשערה ממש". (שאלת יעב"ץ חלק שני תשובה ח')
- **הגאון רבי ישראל יעקב אלגאזי זצוק"ל:** "שער באשה ערוה אפילו שער חברתה בכלל זה" (אב"ד י-ם, ראש ישיבת 'בית אל', רבו של החיד"א – קהילת יעקב מענה לשון ח"ג אות רמ)
- **הגר"א מוילנא זצוק"ל:** "פאה נכרית פירוש - שאין לה שיער נוטלת שיער ומכנסת תחת הצעיף כדי שתתראה בעלת שיער". (שנות אליהו על מסכת שבת פרק ו', משנה ה')
- **הגה"ק רבינו אלעזר פלעקלס:** "לא בשביל נשים כאלו נגאלו אבותינו ממצרים, והן הנה בעוכרינו להאריך גלותינו". (תשובה מאהבה, ח"א, סי' מ"ז)
- **רבי יצחק אבולעפיא זי"ע:** "שכל הלובשים פאה נכרית, אינם יוצאים בהם לרשות הרבים... וכשהן הולכים מחצר לחצר דרך רשות הרבים, או לשווקים, הם מתכסים מכף רגלן ועד קדקדן ועד בכלל ברדיד גדול". (שו"ת פני יצחק חלק שישי סימן ו')
- **החיד"א הקדוש זי"ע:** "איך יעלה על הדעת שיהא מותר להראות עצמה כאילו עוברת על דת משה". (ספר ברכי יוסף או"ח סי' ש"ג סק"ב)
- **רבי נח חיים צבי זצ"ל בעל עצי ארזים:** "פשוט דאסור לאשה נשואה להתקשט בפאה נכרית והמורים היתר חדשים מקרוב עתידים ליתן את הדין". (אהע"ז סימן כ"א סק"ב נדפס שנת תק"ן)
- **מרן החתם סופר זי"ע:** "פאה נכרית אני אוסרכם באיסור גמור". (בצוואתו הקדושה)
- **המהר"ם א"ש זי"ע (תלמידו של מרן החתם סופר):** "והנשים ישמרו ממלבוש פאה נכרית חס ושלום". (ספר לב העברי להגה"ק ר' עקיבא יוסף שלזינגר זי"ע, חלק א' דף פ"א)

- **בעל דברי חיים מצאנז זי"ע:** "לא נמצאת בכל מדינת אשכנז שום אשה חשובה לילך בשערות ובפאה נכרית רק איזה מנקלי העם פחותי הערך והיו לקלס ורק בעוה"ר מקרוב נשתרבו המנהג הזה מן האפקורסים... אפילו לתת חתיכת משי וכדומה על הפדחת שיהי' דומה לשער אסור דזה הוי דת יהודית... ולכן בודאי אסור לצאת בפאה נכרית" (שו"ת דברי חיים)
- **בעל בית אהרון מקארלין זי"ע:** "המחלה הנוראה מתפשטת בעולם כפי התפשטות הפאה" (הכתר והכבוד לחי העולמים חלק ב' עמ' תרעו)
- **הגה"ק בעל יסוד העבודה מסלונים זי"ע:** "מהמציאות אני רואה שהפאה אסורה מדאורייתא". (הכתר והכבוד לחי העולמים חלק ב' עמ' תקמג)
- **בעל ייטב לב מסיגעט צוק"ל:** "הלא שער אסור, ואם הוא נעשה באופן כי ידמה לשער, אם כן הכל אחד הוא". (פאר וכבוד דף י"ד משמו)
- **רבי אברהם פלאג'י זצ"ל:** "כל ראש לחולי להביא לידי הרהורים רעים היינו עניין פאה נכרית". (ספר ברך את אברהם, פרשת בחוקתי דף קכ"ו ע"ב)
- **מרן שמואל סלנט צוק"ל:** "אבקש להשפיע עליה שכלתו לא תפרוץ גדר אחד מגדרי ירושלים המקודשים". (שלושה דורות בירושלים" עמ' 127 נכתב ע"י מזכירו הרשמי של הגר"ש סלאנט)
- **המהרי"ל דיסקין מבריסק צוק"ל:** "פאה נכרית שאינה נכרת לכל שהיא לא משיער ודאי אסור, בפרט כשהוא חשש הרהור, גם בלאו הכי יש לומר, דשם רק לחצר אמרו, אבל לרשות הרבים עדיין מנא לן?!". (בספרו שו"ת מהרי"ל דיסקין קונטרס אחרון לסי' קט"ו ס"ד, דין יוצאת וראשה פרוע)
- **הגאון ר' שלום מרדכי הכהן צוק"ל:** "יש להיזהר בקריאת שמע ושאר ברכות שלא לברך נגד אשה המלוכשת בפאה" (שו"ת מהרש"ם או"ח סימן ע"ה סעיף ב')
- **רבי יוסף חיים זוננפלד צוק"ל:** (לאשת ת"ח בפאה) "קשה לי לומר עלייך שאת ממש פרוצה, אבל זה שאת דומה לפרוצה, זה דבר ברור". (הכתר והכבוד לחי העולמים ח"א עמ' ג)
- **רבי יששכר דב רוקח מבלעזא זי"ע:** "כל מי שלומד בשולחן ערוך ביראת שמים רואה היטב שאין חילוק בין שערות עצמן לפאה נכרית שנקרא שייטעל". (קונטרס דיבורים קדושים מהרה"ח ר' יונה זאב הלוי זצ"ל שו"ב דק"ק מאקאווע)
- **רבי בן ציון יאדלר צוק"ל:** "פאה נכרית דינה כגילוי שערות ממש". (ספר בטוב ירושלים אודות אביו הגה"צ יצחק זאב יאדלר זי"ע)

- **בעל "חקל יצחק" מספינקא זי"ע:** "בודאי איסור גמור הוא, והעוברת יוצאת בלי כתובה... הוא דמי ממש לשער שלה, על כן יש בה איסור דאורייתא, משום פריצות! כמו בראש פרוע לגמריי". (שו"ת חקל יצחק סימן פ"א)
- **מרן החזון איש זצוק"ל:** "נודף מהפאה ריח של איסור דאורייתא". (שמועה בשם הגר"ש קרליץ זצ"ל)
- **אדמו"ר מסאטמר זצוק"ל:** "אשה שהולכת עם פאה היא בדיוק כמו שהולכת עם שערותיה רח"ל". (הכתר והכבוד לחי העולמים חלק ב' עמ' תעט)
- **אדמו"ר ר' ישראל אבוהצירא הבבא סאלי זצוק"ל:** "האם אתן חושבות לרמות את הקב"ה בפאה וכאילו בזה אתן יוצאות ידי חובת כיסוי ראש? דעו לכן, כל אשה הלובשת פאה ואפילו רק חצי פאה היא מכינה לעצמה חומר הסקה שבו ישרפו אותה בגהינום". (מתוך ספר קורות חייו "הסבא קדישא" וכן בנותיו הרבניות יהודיף, ארבל ובוסו תליט"א העידו ששמעו את הדברים)
- **בעל השומר אמונים רבי אהרון ראטה זצוק"ל:** "גאר נישט מקיל זיין קיין שום קולא כל דהוא... אין שייטלען טראגין אפילו איין טראפ האר". (בצוואתו הקדושה) תרגום: בכלל לא להקל בלי שום קולא... ולא ללבוש אפילו חתיכה קטנה של פאה.
- **רבי אשר זעליג מרגליות זצוק"ל:** "דמלבד חומר האיסור שבו, איכא עוד איסור נוסף מחמת החרם (של בעל ההפלאה)". (ספר שו"ת הסבא קדישא)
- **הסטייפלער זצוק"ל:** "בוודאי צריכים להיות ערליכער יוד, ולא ללכת עם פאה". (הכתר והכבוד לחי העולמים חלק א' עמ' קכ"ו)
- **רבי יעקב מוצפי זצוק"ל:** "איסור חמור וגמור ללכת ולצאת לחוץ בפאה נכרית! ודינה כשער עצמה". (קול קורא "לאפרושי מאיסורא", תשל"ו, הכתר והכבוד לחי העולמים חלק ב' עמ' תשנז)
- **אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצוק"ל:** "רק נשתרבב זה מן האפיקורוסים, וחס ושלום לנהוג כן". (מכתבי תורה ח"ה עמ' קנה, שם מביא את דברי זקנו משו"ת דברי חיים)
- **רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל:** "מי שלובשת פאה היא עצמה נכרית רח"ל". (הכתר והכבוד לחי העולמים, חלק ב' עמ' תשסא)

- **רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל:** " הדבר הראשון שיעשה מלך המשיח שיתגלה הוא שיבער את הפאה הנכרית מן העולם", וכן, "מכסים את הראש עם דבר שעושים את כל ההשתדלויות שיראה שזה כמו שיער, זה אצלי מאוס מאוד". (מתוך דרשה שנשא הרה"ג ר' דן סגל שליט"א. מובא בספר החן והכבוד לחי העולמים, חלק א' עמ' קג)
- **הרב שלום שבדרון זצ"ל:** "האשת תלמיד חכם הזו רוצה להיראות כמו סוטה". (מתוך הקלטה. ניתן להאזין במוקד הצניעות 073-2338800)
- **רבי בנימין רבינוביץ זצוק"ל:** "אם לא הפאות והפריזעט'ן של הנשים של שומרי התורה והמצוות, אזי היה משיח צדקינו ממזמן מתגלה לגאלינו". (הכתר והכבוד לחי העולמים חלק א' עמ' ריא)
- **רבי יהודה צדקה זצוק"ל:** "והעושה כן אין רוח חכמים נוחה הימנו". (אור תורה – תשרי תשנ"ב עמ' כא)
- **רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע:** "מוטב שהבעל יגזור את פאותיו וזקנו, מאשר שהאשה תלך עם פאה". (מפי תלמידו הצדיק ר' זלמן בריזל זצוק"ל. הכתר והכבוד לחי העולמים חלק א' עמ' תלד)
- **אדמו"ר ר' חיים מרדכי מנדבורנא זצוק"ל:** "רבות נכשלות מחוסר ידיעת חומר האיסור וגם מחטיאות את הרבים בהרהורי עבירה". (חלק מקריאת קודש "שובה ישראל" עליה חתם בשנת תשל"ה. הכתר והכבוד לחי העולמים, חלק ב' עמ' תנב)
- **רבי משה אריה פריינד זצוק"ל:** "לעורר את לב הציבור להבין חומר הענין ללכת בפאה נכרית". (מתוך מכתב שכתב לרבנים. מובא בספר החן והכבוד לחי העולמים, חלק א' עמ' קסז)
- **דבר קודש מבית דינו של מרנן ורבנן, הרה"ג ר' יצחק יעקב וייס זצוק"ל בעל המנחת יצחק, הרה"ג ר' משה אריה פריינד זצוק"ל, הרה"ג ר' ישראל משה דושינסקיא זצוק"ל, הרה"ג ר' יששכר דב גאלדשטיין זצוק"ל, הרה"ג ר' בנימין רבינוביץ' זצוק"ל, הרה"ג ר' ישראל יעקב פישר זצוק"ל:** "חטא זה גורם לסילוק שכינה מישראל... בדורנו נושאות אלפי נשים צדקניות והגונות את נזר הצניעות בראשן, בגאון ותפארת שבקדושה, בכיסוי ראש בלי פאה נכרית, ומקיימות דת יהודית כפשוטו וכמשמעו, ללא כל התחכמויות, ובזאת מקדשות הנשים שם שמים". (דבר הקודש המלא בספר החן והכבוד לחי העולמים חלק א' מעמ' קל"א)
- **רבי יחיא שניאור זצוק"ל:** "יש לך אשה צדקת, אתה רוצה לעשות אותה רשעית". (הכתר והכבוד לחי העולמים, חלק ב' עמ' תשסז)

• **רבי בוגיד חנינא סעדון שליט"א:** "אסורה משום דחשבי לה כראש פרוע".

(הכתר והכבוד לחי העולמים, חלק ב' עמ' תשעב)

• **רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל:** "רוב הפוסקים אוסרים, ישנם שניים שלושה מתירים, וגם הם לא מתכוונים לפאות של זמננו היום". (הכתר והכבוד לחי העולמים חלק א' עמ' רכ) "כל הנידון הוא אם הולכים עם פאות כמו מלפני מאה שנה ואפילו קצת יותר יפה". (מתוך הקלטה מפורסמת)

• **מרן הרה"ג רבי עובדיה יוסף זצוק"ל:** "לצאת בפאה נוכרית מחוץ לבית, ברשות הרבים, זה כמו שיוצאת בראש מגולה". (מתוך הקלטה מאד מפורסמת)

• **אדמו"ר מסטראפקופ זצוק"ל:** "הדק היטב שגם השלטי גיבורים סובר כוותיהו דאסור". (מתוך מכתב שכתב לרה"ג אברהם ליפשיץ שליט"א. הכתר והכבוד לחי העולמים, חלק ב' עמ' תצו)

• **הרב שמואל הלוי וואזנר שליט"א:** "דאין הנדון גילוי השערות, אלא צורת השערות באופן שמהרס דרכי הצניעות. ומה נואלו אלו המבקשים להם קולות תחת מסווה של כיסוי ראש מדומה". (שבט הלוי בסוף הקדמה לחלק ב') "לחזור ללבוש כיסוי ראש שלא בדרך פאה נכרית, וכאשר כתב מרן החתם סופר זי"ע בשלהן ערוך, ובצוואתו הקדושה". (במכתבו. הכתר והכבוד לחי עולמים. ח"א, עמ' מ"ג)

• **הרב בן ציון מוצפי שליט"א:** "לכל יהודיה זה אסור כי זה סמל הפריצות והתאוה". (שו"ת דורש ציון. שאלה 60689)

• **הגאון רבי משה מרדכי קארפ שליט"א:** "ותחת אשר מצוה שיסודה בצניעות ושמירה, נהפכה לרועץ למלבוש וקישוט המושך ומגרה יצה"ר בנפשו". (מתוך הסכמה לדברי שלום)

• **אדמו"ר מקרעטשניף שליט"א:** "וידעו כל הנשים והבנות והנכדות הקטנות והגדולות שצריך להתרחק מכל חתיכה קטנה שדומה לפאה...". (מדברי הרבנית מנדבורנא ע"ה אשת חבר הרה"ק ר' חיים מרדכי מנדבורנא זצוק"ל בתו של הרה"ק ר' אליעזר זאב מקרעטשניף זצוק"ל. הכתר והכבוד לחי העולמים עמ' תרפב)

פאה בבית

האם מותר לחבוש פאה בבית?

ברוך השם בדורנו ישנם יותר ויותר המבינים את חומרת האיסור של הליכה בפאה, ברשות הרבים אך סוברים שאין כל בעיה בהתקשטות בפאה בבית לכבוד הבעל, אך עניין זה אינו פשוט כלל מבחינה הלכתית מכמה וכמה טעמים אשר יפורטו להלן.

איסור פאה אפילו בבית

ראשית יש לדעת שאפילו עצם ההליכה בפאה בבית אינו פשוט מצד גוף הדין, אמנם נכון שיש מקילים בזה, אבל סוף סוף עדיין יש אוסרים בדבר, כגון הבאר שבע שפירש את המשנה בשבת "יוצאה אשה בפאה נכרית... לחצר" דהיינו בפאה מכוסה, [ובזמנם החצר היתה נחשבת כמו הבית עצמו, וכמו שכתב רש"י (בבא בתרא ב.) "רוב תשמישן בחצר" וכן רואים ברמ"א (אבה"ע קט"ו), ובביאור הלכה (ע"ה), ובחתם סופר (בשו"ת או"ח סימן ל"ו)], שקראו לחצר הנזכר במשנה "בית". וכן כתב הגר"א בפירושו המשניות שחיבר, שהפאה בחצר היתה מכוסה תחת הצעיף, ויתרה מזו כתב התורת שבת (סי' ש"ג): **"אבל גם בבית ובחצר קבלו עליהן נשותינו משנים קדמוניות שלא ללכת בשום דבר הנראה ודומה לשיער"**, וכן הוא בדברי הגר"ה ליכטנשטיין באבקת רוכל (ח"ב כלל ב' פרט א') וזו לשונו: "מכאן תוכחה לכמה מקומות שנהגו הנשים מנהג בורות לישא על ראשם בשוק תכשיט הנקרא (פרוק או שייטל) שכולה נעשה משער... שזה איסור גמור אפילו בבית". וכעין זה עולה מדברי הברית עולם – שבט הלוי (יבמות מה), שבירושלים היו אוסרים פאה לנשים אפילו בתוך הבית. וכן כתב המשא מלך (תורת המנהגות הקירה ט'): "ויש בזה מקצת נשים שלוקחות משי שחור ומשימים בפדחתן להתייפות ואפילו בזה רע עלי המעשה" וממה שכתב שם: "והנשים אשר באו מארצם והיו נוהגות במקומן לכסות שער ראשן ובמקום הזה רוצות לגלות כמנהג המקום שבאו לשם יש אומרים שאין להם לשנות מן המקום הזה מפני המחלוקת ולי נראה שאסור להם" מוכח דהוא דן לעניין בית וחצר שרק שם שייך לדון אי מותר לנשים לגלות שערן, והמשא מלך מוזכר בדברי פוסקים רבים. וכגון הגר"ח פלאגי' בספרו "רוח חיים" (חלק אב"ע סי' כ"א אות ג') "דהא אפילו בפיאת נכרית ומשי איכא סרך איסור כדברי הרב משא מלך בתורת המנהגות סי' י"ג, וכתב זאת לעניין תוך הבית.

וכל זה אמור אפילו בפאות כמו מלפני מאות שנים, אבל בפאות של ימינו כבר נאמר מפורש ע"י גדולי הפוסקים בימינו כי דינם שווה לחלוטין לשער עצמו וזו לשון הגרי"ש אלישיב זצ"ל (מתוך דברים שאמר בבית המדרש תפארת בחורים יום ב' כ"ח תשרי תשס"ט. מתועד בהסרטה)

"אף שיש חילוקי דעות אם מותר או אסור, אבל בודאי אם הולכים כמו פרוע ראש כמו שאחרות הולכות הרי הן עוברות על איסור גמור, זה ממש זה אמת כמו ערוה, הענין למעשה הוא אם הולכים עם פאה כמו מלפני מאה שנה ואפילו קצת יותר יפה אבל שלא יהיה בעניין כמו שהולכים היום זה נראה כמו שער לגמרי זה ודאי איסור את זה אף אחד לא התיר האשה עם השער של היום זה ממש ערוה, זה נראה כמו שער ואין שום נפקא מינא (ואין שום חילוק)".

וכך התבטא הגר"ש וואזנר שליט"א: "השייטל המודרני, שאין בינו לגילוי ראש ולא כלום, כיסוי ראש זה של האשה צריך להיות באופן צנוע ביותר... בלתי אפשרי שאם בישראל תגדל דורות אם לא תעשה מה שמייחס לטבעה הקדושה של בת ישראל והוא מטעמי צניעות כמו שאמרו חז"ל שער באשה ערוה אבל איזה זיוף הוא זה שמכסים השערות אם יש שערות בפאה נכרית כזאת שעוד מגרה היצרים יותר מהשערות עצמם איזה זיוף הוא זה".

וכן כתב הגר"מ שטנרבוך (תשובות והנהגות ח"ד חאבה"ע סרצ"ה): "המכסה ראשה בפאה נכרית שיש בה פריצות הוי כאילו לא מכוסה כלל ובעו"ה הפירצה מתרחבת וגורמים ח"ו להריסת חומת הצניעות ולסילוק השכינה ונשארים ח"ו כטרף ביד אויבינו כשמסלק ח"ו שכינתו מאיתנו".

וכתב הרה"ג יהודה ליס שליט"א (מו"צ בבד"ץ חניכי הישיבות ב"ב): "הנה באמת כל אחד יודע בעצמו שלא נתכוונו המתירים לאלו של היום שאין ביניהם לגילוי הראש ולא כלום, אך מכניסים הראש ומטמינים אותו בקרקע". (מועתק מתוך עלון "הכתר"

מס' 46)

ומשמעות הדברים היא שמכיוון שאין שום חילוק בין הפאות של ימינו לשער עצמו, זה אומר שההולכת בביתה בפאה נכרית הרי היא כהולכת גלוית ראש לחלוטין וקללת הזוהר חלה על הפאה ממש כמות שהיא חלה על השער עצמו, ועניין זה עולה מאליו מתוך דברי הזוהר בפ' נשא.

חומרת הזוהר

ואלו דברי הזוהר (נשא קכה ב) "תונבא ליתי על ההוא בר נש דשבק לאנתתיה דתתחזי משערה דרישה לבר ודא הוא חד מאינן צניעותא דביתא, ואתתא דאפיקת משערא דרישה לבר לאתתקנא ביה גרים מסכנותא לביתא וגרים לבנהא דלא יתחשבון בדרא וגרים מלה אחרא דשריא בביתא מאן גרים דא ההוא שערא דאתחזי מרישה לבר, ומה בביתא האי כ"ש בשוקא וכ"ש חציפותא אחרא". [תרגום: טירוף

הדעת יבוא על אותו האדם, (דהיינו על בעל האשה), שמניח לאשתו שיתראה משערות ראשה לחוץ, וזה הוא אחד מדרכי הצניעות שצריכה האשה להתנהג גם בביתה, ואשה המוציאה משערות ראשה לחוץ **להתייפות ולהתקשט בהם**, גורמת בזה עניות בבית, וגורמת על ידי שפגמה בראש המלכות, שבניה לא יהיו חשובים בדור, וגורמת שדבר אחר, היינו רוח טומאה תשרה בבית. מי גרם לכלל זה? ואומר, אותו השער שמתגלה מראשה לחוץ. ומה בבית הוא חמור כל כך כל שכן ברחוב, לפי שהיא מחטיאה לבני אדם, כי שער באשה ערוה, **וכל שכן חציפות ופריצות אחרת**]. וממה שמובא בזה שההקפדה היא על ההתקשטות, ובשוק חומרת הדברים היא הרבה יותר גדולה, ושההקפדה היא אפילו על "חציפותא אחרא", היינו פריצות אחרת, אפשר ללמוד ממילא שאין כאן עניין של דין סגולי "יבש" בלבד על עצם גילוי השערות אלא הקפדה על עצם ההתקשטות בשער וממילא מובן דזה חל גם על פאות ימינו שכל מהותן היא התקשטות בשער.

ואפילו על פאות שבעבר כבר כתב הגה"ק ריא"ז מרגליות זצ"ל (בפתיחה לדעת הקדושה להרמב"ן עמ' קכ"ו): "אלו שח"ו בזדון לבם וברצון בעליהם הולכות ככנות שער להתנאות בפאות ושערות ראשה כנכרית ח"ו לא די שמקלקלת לעצמה כדברי ר' אבהו לעיל, אלא עוד גם מקלקלת לבניה ולבעלה ומזקת לפרנסת הבית, כמ"ש (בזוה"ק נשא דקכ"ה) אמר רבי חזקיה תונבא ליתי (פירש הרמ"ק - שכל עליונים ותחתונים מקללים אותו) על ההוא בר נש דשביק לאנתתיה דתתחזי משערא דרישא לבר וכו'.."

וכן כתב הגאון רבי יחיאל מיכל היבנר (אב"ד ניונוב בעל מחבר שו"ת משכנות הרועים י"ב): "והנה לא אדבר באותן שכבר פרצו גדר ישראל ביתר שאת והלכו בשערות מגולה וכדומה אשר בלי ספק אין אנו אחראין וכבר יצאו מכלל ערבות, אך אני צועק מר על הכשרים שהם בגדר ישראל ועם כל זה מקילין להם והולכים בפאה נכרית ובאמת הוא איסור גמור מחמת מראית העין, ועיין בזוה"ק פ' נשא אמר ר' חזקי' תונבא ליתי על בר נש דשביק לאנתתיה דתתחזיא בשערי' לבר וכו'... ע"ש יסמר שערות ראשך, וא"כ בלי ספק גם בפאה נכרית יש להחמיר, עיי"ש" (מתוך דת יהודית כהלכתה עמ' פז).

ורואים מפורש כיצד הגאונים הנ"ל למדו כי דברי הזוהר הנ"ל מוסבים גם לעניין פאה נכרית שגם עליה חלה הקללה הנוראית והיינו אפילו בתוך הבית.

ברכות לבטלה

אמנם ידוע שכמה וכמה גאוני עולם אסרו לברך כנגד פאה אף כמו שבעבר, ובראשם הבאר שבע, וכן הפרי מגדים (בסימן ש"ג) הסתפק שמא הקורא מול פאה צריך לקרות

קריאת שמע שנית, והמהרש"ם מברזאם בחיבורו דעת תורה (סימן ע"ה) כתב שאם מברכים מול פאה כאשר עוצמים את העיניים **אולי יש להקל**, וכן באבקת רוכל להגר"ה ליכטנשטיין (ח"ב כלל ב' פרט א') כתב וזו לשונו: "מכאן תוכחה לכמה מקומות שנהגו הנשים מנהג בורות לישא על ראשם בשוק תכשיט הנקרא (פרוק או שייטל) שכולה נעשה משער... שזה איסור גמור אפילו בבית **ואסור לבעלה להזכיר את השם בברכת המזון, ובקידוש ובשאר ברכות, וכיוצא באלה, משום שיער ראשה ערוה**, והגם ששערה מכוסה"

וגם כאן כאמור כל הנידון הוא אפילו בפאות כמו שמלפני מאות שנים אבל פאות של ימינו כאמור דינם שווה לחלוטין לשער עצמו וכמו שהבאנו לעיל בשם גדולי ישראל וכמו שכתב הגר"מ שטרנבוך בהסכמתו לספר "דברי שלום": "אודות פירצה שמצוי היום בפאות נכריות, וכבר פירסמתי מזמן דמצוי עם פאה פריצות ממש **ואסור לקרוא (כנגדה) דבר שבקדושה**".

תקרובת עבודה זרה

מקור הגילוח לעבודה זרה

עוד במקורות מתוארת סוג של עבודה זרה בשם "כמוש" אשר עליה נכתב במלכים (א פרק יא, לג): "יַעַן אֲשֶׁר עֲזַבְנִי וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְעִשְׂתֵּרֶת אֱלֹהֵי צִדְנָן לְכַמּוֹשׁ אֱלֹהֵי מוֹאָב וּלְמִלְכָם אֱלֹהֵי בְנֵי עַמּוֹן וְלֹא הִלְכוּ בְדַרְכֵי לְעִשׂוֹת הַיֵּשָׁר בְּעֵינֵי וְחַקְתִּי וּמִשְׁפָּטֵי כְדוֹד אֲבִיו" ודברים אלו אמורים כלפי מה ששלמה המלך לא מיחה על פי דרגתו בנשותיו שעבדו לעבודה זרה זו, ועל זאת נענש שנפסקה מלכותו אחריו, ונכתב עליו בתנ"ך (מלכים א' יא, ד) "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו" ועל זה כתבו חז"ל (שמות רבה וארא פ' ו') "אמר רשב"י נח לו לשלמה שיהיה גורף ביבים ושלא נכתב עליו המקרא הזה".

אופן העבודה זרה הזו מתואר במשנה (ע"ז פ"א) "יום תגלחת זקנו ובלוריתו" וכתב בזה הרמב"ם בספר המצוות (ל"ח מ"ג): "מעביר שערו לכמוש" דהיינו גילוח השער והקדשתו לעבודה זרה, וכך כתוב בפסק בית דין רבני ירושלים (תיק ממונות מס' 554 ב – סד): "נראה שמנהג התספורת כעבודה לפסל מקורה באילי מואב והוא כמוש". ועוד כתוב שם: "לפי ההשערה עבודה זרה עתיקת יומין זו היא מקור הפולחן הקיים כיום בהודו... המאמינים מקדישים את השערות שעל ראשם לעבודה זרה, שלפי אמונתם הוא כביכול "Lord". בהגיעם לעיר הנ"ל מספרים את שערותיהם בבנין הנקרא "אליאנאקאטא" בצרמוניה הנקראת "טונסורה", ובכך שמקריבים לפניו את "גאוותם" נחשב הדבר כאילו הקריבו עצמם". וכך תיאר הגר"ש שטרנבוך את הדברים במכתב מיום ער"ח אייר תשס"ד: "לאחר שנתברר הדבר מהרבה מקורות

מוסמכים כי לפי האמונה העתיקה שלהם המכונה הינדו הם עובדי עבודה זרה ממש כימי קדם, ואחת מדרכי פולחנם להאליל הוא בהקרבת שערותיהם לאליל בזה שמגלחין שערותיהם להאליל. וזה סדר פולחנם. כי אצל ההינדים השיער הוא החלק החשוב והנעלה ביותר של האדם, בפרט אצל הנשים ההינדיות שיער ראשן אינו רק ענין של יופי אלא זהו גאוותן, ולא מגלחות שערותיהן אלא בדרך הקרבה להאליל, ובדרך כלל כאשר רוצה ההינדי לבקש בקשה רצינית מן האליל הוא נודר שאם תתמלא בקשתו יבוא לטירפוטי - מקומו של האליל, ויקריב שם את שערו, ולדבריהם רבבות נושעו ונושעים ע"י פולחן זה, ומאות מיליונים כפשוטו מאמינים באמונה טפילה זו".

ההתייחסות ההלכתית לשער הודו

דעת כל גדולי ישראל היא כי שער הודו אסור באיסור חמור של תקרובת עבודה זרה וזו לשון פסקי בית דין רבני ירושלים: "בכ"ב אייר תשס"ד בא הגראד"ד מלונדון והעיד לפני מרן הגריש"א את שראו עיניו ושמעו אזניו במקום הנ"ל בהודו, ולאור זאת פסק מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א כי השיער הנגזז במתחם העבודה זרה בטירופאטי דינו כדין תקרובת עבודה זרה, וחייבת בביעור... ובע"פ הוסיף לשואל אחר השיעור אור ליום כ"ג באייר, שיש לשורפן ולקבור את האפר, אך אפשר גם לזורקן באופן שלא יהיה שייך ששום אדם יוכל להשתמש בהם [כגון לפוררן וכד']... וכן כתב הגרמ"ש בשו"ת תשובות והנהגות (ה"ב עמ' שמ"ו שלו): "ועתה מאחר שנתבאר לן (לנו) שהשערות מהודו אסורין מהתורה, נבאר עוד מחומר האיסור בזה, דעבודה זרה ואביזרייהו הלא קיי"ל דיהרג ואל יעבור". וכן דעת הגר"נ קרליץ, ואף הגר"ש ואזנר שליט"א החמיר בזה למעשה ובמכתב לבנו כתב "מי יודע אם גם זה (השימוש בשיער עבודה זרה) גרם להרבה

מקרים גופניים ונפשיים בבתי ישראל". כמו כן הרבנים המפורסמים של התאחדות הרבנים דארה"ב וקנדה ועוד בתי דין רבים בארץ ישראל ובחו"ל, פרסמו במכתבם את הכרעתם ששער הודו אסור משום תקרובת עבודה זרה. (הדברים לקוחים בין היתר מתוך הקונטרס – "לשמור על טוהר המצנה").

והנמצא אחר והכרעת הדברים היא לאיסור אזי האיסורים הכרוכים בדבר הינם "לא תביא תועבה אל ביתך" "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".

היקף הפולחן האמור הוא עצום וכמו שמובא שם: "בעיר טירפוטי קיים מינזר לעבודה זרה הכי פופולרי בהודו ובכל יום מבקרים בו בין 25,000 ל-50,000 איש, והמאמינים מספרים שם את שערותיהם ומקריבים אותם לפני העבודה זרה, ובאותה שעה נודרים לו נדרים. את השערות שולחים הכמרים חוץ להודו... " וכתב הגרמ"ש במכתבו בנידון: "ובאופן ממוצע מידי יום ביומו כ – 25,000 איש מקריבים שערותיהם לאיליל הנמצא שם".

אופן השימוש בשער הודו בתוך הפאות בימינו

מובא בפסק בית דין רבני ירושלים האמור: "השערות הטבעיות הנמכרות לתעשייה בעולם מגיעות מכמה מקומות: מסין וקוריאה, והוא השיער הזול. מהודו, והוא השיער הממוצע. ומאירופה והוא השיער המשובח. היצרנים הגדולים של הפאות הנכריות בעולם משתמשים בכל סוגי השיער לפי סוגי הפאות שהם מיצרים, ועל כן אצל כל אחד מהם מצויים שערות מכל המקומות, כולל מהודו אם רוב השיער שיש בידי כל אחד מהיצרנים הוא מהודו או משאר ארצות העולם, הדעות חלוקות, יש אומרים שרוב השיער המצוי אצל יצרני הפאות הוא מהודו, ויש אומרים שהוא משאר ארצות העולם". כלומר, לפני הכל צריכים אנו לדעת כי יש כאלו הטוענים כי השער ההודי הוא בכמות גדולה יותר מאשר כל שאר השער המשווק בעולם, ובכלליות אצל כל יצרני הפאות מצויים כל סוגי השער כולל השער ההודי, אבל זו רק הבעיה הקטנה, הבעיה היותר גדולה היא מה שמציין הגרמ"ש (עו) וזו לשונו: "למרות מה שהסוחרים טוענים שזהו סוג מעולה וביוקר על טהרת שערות אירופא, והם גופא קנו אותן כה"ג, האמת שעירבו שם דהודו בשל אירופא, או אפילו דאסיא בשל הודו, [עמוד שז] ולאחר שעירבו היטב מוכרים השערות כאילו הן על טהרת אירופא ביוקר אף שמעורב בו דהודו. ושורש החשש בזה שבעירוב דהודו אינו פוגם השערות מאירופא ממש, ואדרבא, בבחינה מסויימת אפילו משביח להעמיד בכך השיער, וגם הלא דהודו זול טפי (יותר) ואם כן מרויחים בכך. וכן לאחר שעירבו היטב האי תערובת אי אפשר לשום מומחה להכיר שיש כאן תערובת מהודו, ואם כן מקום טובא לחוש להאי חששא (מקום גדול לחוש לחשש זה), וכן סיפרו לי כמה סוחרים שדבר זה אפשר ולדעתם מצוי,

רק קשה לברר בדיוק, **שהמסחר דשערות בשוק היום עטוף בסודות**". וכמו שמובא בפסק בית הדין הרבני ירושלים: "**היצרנים מעדיפים לערב שיער מהודו גם בפיאות האירופאיות כדי לחזק את התסרוקת שלהן**". לפיכך יש חשש שבכל פאה מהסוגים המשובחים של "קאסטם" מעורב שיער מהודו, אם אכן שיער זה נאסר בהנאה משום תקרובת הרי הלכה היא שלא מועיל להתירו בהנאה ע"י ביטול ברוב, גם אם רוב השיער בפאה "קאסטם" אינו מהודו, וקל וחומר בסוג "סמי קאסטם" ו"רמי קאסטם" ו"ורו קאסטם" ודומיהם שרוב השיער בהם או כולו מגיע מהודו."

השתלשלות העניינים

בשנת תש"ל כתב הגר"מ שטרנבוך פסק הלכה (בקונטרס דת והלכה סימן א') ובו הוא מעורר לראשונה את העניין של חשש עבודה זרה בשער הודו שהוא בכלל תקרובת עבודה זרה עם כל האיסורים הכרוכים בכך ואחר שציין את כלל החששות בנידון כתב שם: "וכבר בקשנו והצענו בשעתו לחוגים תורניים מחקריים בארץ ובאמריקא שיארגנו מומחים ליסע להודו ושאר ארצות מוצא השערות ולברר המצב יום ש אין תורה שלימה שלנו דומה לשיחה בטילה שלהם ואנו צריכים כדי לברר האי הלכה בירור יסודי ומקיף מעדי ראייה בפרטי המציאות ומנהגים שמה היום אבל לצערי לא מצאתי אז לא כאן ולא באמריקא אוזן קשבת להצעת **ולדעתי הדבר נחוץ ודחוף לשלוח חוקרים להודו ועוד ארצות ואולי בפרסום הקונטרס כאן יתעוררו גורמים לבצע הדבר**".

חיבורו של הגר"מ שטרנבוך "דת והלכה" ובו כתב על חומרת העוון של שימוש בתקרובת עבודה זרה, ובו פנה בקריאה נרגשת לבירור העניין, זכה לפרסום רב בקרב החוגים התורניים. אך אף על פי כן, במשך יותר משלושים שנה בהן רבות מנשות ישראל הלכו בפאה תוך שהן מצדיקות את עצמן בתירוצים מתירוצים שונים [למשל בטענה שהן כביכול שומרות על המסורת, בעוד שהפאות בעבר היו נראות שונה לחלוטין. או בטענה האבסורדית שהן מדקדקות במצות כסוי הראש, שכן הפאה לשיטתן מכסה את כל השער, ואין זה משנה לטענתן במה מכסים את השער כל עוד הוא מכוסה. באשר לכך נכתב בספר 'אשרי האישה' (פט"ז א"ב) על הגרי"ש אלישיב זצ"ל: "נשאל רבינו הרי מצוי שיוצאות קצת שערות במטפחת, והשיב דמגלן דבפאה אינו כן, והוסיף שאף אם יהיה כן שהמטפחת זזה ולא הפאה, מכל מקום מטפחת עדיף... וסיים שהאומרים שפאה עדיפה על מטפחת **הם דברים בטלים**"] מכל מקום מפליא שאף לא אחד מאותם "מדקדקים" עצר לרגע אחד לבדוק את חשש תקרובת העבודה זרה בפאות עליה זעק הגר"מ שטרנבוך כאמור.

ההתעוררות המששית לדבר החלה בעצם בשנת תשס"ד בעקבות מאמר שהתפרסם בעלון אור תורה בשנת תשס"ד (שלושים וארבע שנה אחר קריאת הגר"מ ש לבירור הנושא) ובו הרחבה בדבר פולחן האלילים בהודו והבעייתיות בשער הפאות עקב

כך, בעקבות דברים אלו יצאו כלל גדולי ישראל בקריאה לאסור את שער הודו והודיעו כי הפאות הנ"ל חייבות בביעור.

המבוכה שהיתה באותם הימים היתה עצומה, עקב הדברים הוציאו מבתיים המון העם יחד עם עוד ועוד גאוני עולם, צדיקים ויראים ומדקדקי הלכה את הפאות של נשותיהם מתוך חשש תקרובת העבודה זרה הבלולה בהם, וכל אותם מופלגים המקפידים על קלה כבחמורה בחומרות מחומרות שונות העידו פתאום על עצמם שעד עתה לא עשו דבר וחצי דבר בבדיקת חשש העבודה זרה עליו התריע הגרמ"ש באותו הפסק כאמור, וכל זה בזמן בו התקשורת מפותחת, דרכי הגישה בעולם גם הם מפותחים, ויכולת הבריור בנידון היא יחסית קלה ביותר, ואף על פי כן איש לא שם ליבו לגודל עוון עבודה זרה החמור הלזה, ולא זו בלבד אלא שחלק מהפאניות אף היו מפרסמות בריש גלי שמקור שער הפאות שלהם הוא מהודו באין פוצה פה ומצפצף.

ובאמת לפי סדר הדברים היה נראה כי הנה הגיע הקץ לתופעת הפאות בימינו, ואכן רבים וטובים הסירו מעל ראשם את הפאות לצמיתות. אלא שאז פתאום החלו עוד ועוד סלוני פאות להכריז כי בידם הכשר המאשר כביכול שהסחורה בידם נקיה מחשש תקרובת עבודה זרה, בזמן שכל מי שרק היה לו יד ורגל בסוגיא ידע היטב כי פיקוח על מקור השער לפאות הינו דבר רחוק המציאות ואין מי שיוכל לעמוד מאחורי המסחר בשער ולומר כי במקום זה השער כשר ובמקום אחר לא, אחר וכאמור שער הודו מופץ בכל רחבי העולם כולו ומעורב לכתחילה בכל סוגי השער השונים, כאשר מאידך נותני ההכשר זיכו את בעלי החנויות בהכשרים אפילו למפרע.

ובאותם ימים כאשר הזעזוע מההפקרות הלזו היה עוד בשיאו עלה הג"ר משה שטרנבוך שליט"א על הבימה בכיכר השבת (ט"ו סיון תשס"ד) ואמר (מובא בקונטרס "לשמור על קדושת המחנה"): "היתה לנו שמחה גדולה ועצומה על הקידוש ה' הגדול, שאלפי אלפי נשים בארץ ישראל ובכל פינות העולם שידעו שזה איסור עבודה זרה, הורידו את הפאות שלהן לקיים רצון הבורא... כל בית ישראל ממש במסירות נפש הסירו את העבודה זרה.

לדאבוננו השמחה נהפכה לתוגה. לאחרונה נותנים הכשרים על פאות פרוצות. עד היום היה נקרא שפרוצה עושה זאת, ועכשיו יש לזה הכשר רבנים, **הכשר לפריצות!** וזה כבר גרם לנשים שלנו כשרואות הכשר מרבנים מהסוג שלנו, הן חושבות שאין עוברים בפאות אלו על שום איסור. **לא רק עבודה זרה אסור!** – **פריצות שהוא אביזרייהו דגילוי עריות גם כן אסור! שניהם מרועה אחד נתנו! כשנותנים הכשר על זה ח"ו יכולים לגרום לקטרוג גדול על כלל ישראל...**

...לדאבוננו הפרצות באים היום עם הכשר וזה גרוע מהכל. – גם לפני זה היה פריצות אבל לא עם הכשר של רבנים. וקל וחומר לא הכשר של רבנים שמחזיקים אותם כתלמידי חכמים גדולים."

ובנוסף עוד הוציא מכתב בנידון (בכ"א סיון תשס"ד) ובו כתב: "לאחר שכל גדולי התורה ובתי דינים אסרו שיער הודו ופסקו שפאות עם נדנוד חשש עבודה זרה – אסור! ובנות ישראל קידשו שם שמים ושמעו בקולם. ובאו ועדי כשרות ועסקנים ומעניקים אישור להרבה סוגי פאות בלי בירור מספיק ואפילו למפרע. מבזים התורה וגורמים חילול ה' שאין כמוהו... ואשה צנועה וכשרה לא תקבל ח"ו היתרים הללו, רק תתרחק מעבודה זרה ותקבל על זה שכר רב שתפילותיה נשמעות ומקדשת שם שמים. בטוח אני שאשה כשרה לא תקבל פתוי להיתרים הללו ותזכה לבנים צדיקים ולראות כבוד ה' בעולמו עם ביאת משיח צדקינו בקרוב" ע"כ.

ובקונטרס "לשמור על קדושת המחנה" ישנה אריכות בגנות ההכשר הנ"ל שהינו ברמת פיקוח ירודה ביותר, שכל הבירור נעשה אם בכלל באמצעות מעקב אחרי תעודות המשלוח של הסוחרים לראות שאינם מייבאים סחורה מהודו, בעוד שמסמכים אלו ניתנים לזיוף בקל, ועוד שכאמור שער הודו מצוי גם כך בכל רחבי העולם, ובאמת מחמת חוסר היכולת לפקח על מקור השער אין שום גוף כשרות רציני שנותן הכשר לשער הפאות זולת אותו גוף האמור עד כה.

וכך כתב הגרמ"ש בתשובות והנהגות (חלק ב' עמ' שמו): "ויש לתמוה על רבני זמננו שלא נתעוררו כדי הצורך להזהיר על כך ואם באכילת בשר שהוא רק איסור לאו דנבילה וטריפה נזהרין בכל מיני חומרות ואין סומכין על רוב וכדומה ואין אוכלין אלא כשאין שום פקפוק והבשר יהא כשר בלי נדנוד חשש כלל קל וחומר שצריך בירור והשגחה יתירה שלא ייכשלו ח"ו בביתו באביזרייהו דעבודה זרה ליהנות מתקרובות עבודה זרה..."

וראינו להעתיק עוד מדבריו הנוקבים של הגר"מ שטרנבוך בנידון בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ה' סימן ר"ס רס"א) וזו לשונו: "בענין ההכשר על הפאות משער טבעי קיבלתי דבריו שכותב שכיום אפשר להשיג פאות עם הכשר שאינם מהודו הנה צריך לברר שההכשר מעולה וראיתי מאמר על טיב ההכשר שנתנו רבנים גדולים על הפאות ומוכיח שם בבירור שאין בהכשר זה ממש היות וסמכו על מה שהציגו בפניהם מסמכים של הזמנות הסחורה וכדו' המפורט בהם מהיכן מגיעה הסחורה על אף שאפשר בנקל לזייף או להעלים מהם חלק מהמסמכים..."

יש כאן נסיון של יצרא דעבודה זרה רח"ל

והנה הגוים אדוקים מאוד בעבודה זרה, ומוכנים למסור על כך את כספם זהבם ושערם, שבטוחים שאליל זה עוזר כשעושים פעולה מסוימת עבורו וידוע שיצרא דעבודה זרה תקיף מאד, ודומה להם כאילו רואים נפלאות ממש, ואצלינו זכינו שנתבטל יצרא דעבודה זרה, אבל לא אצלם. **ופלא הדבר שבחשש רחוק דטריפות חוששין ונמנעין, וכאן אף שזהו מהחמורות שבחמורות לא פורשים, ומחפשים איזו סברא קלושה להקל באיסור כ"כ חמור כי האי, ויתכן שבדור האחרון כבזמנינו, שב הקב"ה ומעורר לנסיון דעבודה זרה וה' יעזור ונעמוד בו.**

חיוב הבעל למחות...

ובעיר הנדחת נהרגין גם נשים של העובדים אף שלא עבדו עי' רמב"ם (פ"ד מה' ע"ז ה"ו) ובכס"מ שם, ושמעתי לפרש דבעבודה זרה קפיד קוב"ה על שהיה לה למחות.

גודל חומרת האיסור דאורייתא

כתב הרמב"ם (פ"ז ה"ב) תקרובת עבודה זרה אסור בהנאה שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך וכל הנהנה לוקה שתיים אחת משום "ולא תביא תועבה אל ביתך" ואחת משום "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" עכ"ל וכן כתב בחינוך (מצוה קי"א ומצוה תכ"ט). אבל הרמב"ן (מצוה קצ"ב) חולק וס"ל דאיסור אכילה והנאה נלמד מקרא ד"פן תכרות ברית וגו' וקרא לך ואכלת מזבח" עי"ש. וכן דעת הסמ"ג (לאוין מ"ה קמ"ח). וכל הראשונים כתבו דאיסורו מהתורה, מלבד התוס' ב"ק (עב:) שנסתפקו בזה.

חיוב להתבזות וליתן כל אשר לו

ובברכות (יט:) אמר רב יהודה אמר רב, המוצא כלאים בבגדו, פושטן אפילו בשוק, מ"ט אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', ועי"ש שהוא הדין בכל לא תעשה שבתורה וע"ע בשו"ע יו"ד (סי' ש"ג ס"א) דגם ברואה כלאים על חבירו הדין כן. וביו"ד סי' קנ"ז (סעיף א' ברמ"א) כתב, **דבכל לא תעשה שבתורה**, אם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו, צריך ליתן הכל ולא יעבור על לא תעשה וכן הוא ברמ"א (או"ח סימן תרנ"ו).

יש אומרים דיהרג ואל יעבור!

ובשו"ע יו"ד (סי' קנ"ה סעיף ב') הביא ב' שיטות, אם איכא דין יהרג ואל יעבור באיסור הנאה דתקרובת עבודה זרה וכתב הש"ך דהסכמת הפוסקים כסברא הראשונה להקל וכן נוטה דברי המחבר, אבל דעת א"ז הגר"א שם (סקי"ד), **דגם בזה יהרג ואל יעבור כדין אביזרייהו דעבודה זרה**. והריב"ש (סי' רנ"ה), כתב שגם באיסורי הנאה של סתם יינם דרבנן אין מתרפאין בהן כלל ודבריו הובאו בחכמת אדם (כלל פ"ח), **ומי יערב לבו להקל באיסור יהרג ואל יעבור**.

איסור להחזיק בביתו

ומלבד איסור הנאה שיש בזה, **אסור גם כן להחזיקו בביתו** לפי שיטת הרמב"ם והחינוך הנ"ל, דאיסור הנאה נלמד מקרא ד"לא תביא תועבה אל ביתך", וע"ע רש"י ע"ז (סד. ד"ה רבנן) דהמצוה ד"אבד תאבדון" הוא גם בתקרובת עבודה זרה כמו יין נסך, וע"ע קה"י בבא קמא (סוף ס"ג).

הנמנע מלאבד נחשב כעובד עבודה זרה

וראוי להביא בזה דברי קדוש ה' ה"אור החיים" הקדוש על הפסוק (שמות כ"ג - כ"ד) "לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם וגו' כי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבתיהם" שכ'... ולהיות שרצה לצוותם על הריסתם ושברונם. לזה קדם לומר לא תשתחוה וגו', לומר שאם לא הרס ולא שיבר **הנה הוא כעובד עבודה זרה** כי ה' תופס על המחשבה בעבודה זרה וצריכין היכר לשלילת מחשבת עבודה זרה מלבם ואין היכר אלא בשבר מצבותיהם, ואם לא יעשו כן, **הרי הם כעובדי עבודה זרה** עי"ש. ואף על פי דמשמעות הפסוק והאזה"ח משמע דאיירי בשבירת עבודה זרה עצמה. מכל מקום בודאי שגם מי שנמנע מלאבד תקרובת עבודה זרה יש בו נגיעה מהעבירה על הלאו דלא תשתחוה. וחיל ורעדה אחזתנו כשאין אנו מקיימין מצוה זאת. **וכל שכן הנהנה מן התקרובת עבודה זרה.**

חילול השם

וידועים דברי רבינו ה"חזון איש" זצ"ל (מועד סי' ל"ח) שהנהגה מדבר שנוצר בעבירה הוי **חילול השם נורא מאוד**, שמראה שאינו חס לכבוד שמים ובודאי שערות אלו שנתגלחו לכבוד עבודה זרה אשר אין לך מרידה גדולה בכבוד שמים גדול מזה, איך אפשר להנות ולהתייפות בזה, ובודאי חמור הרבה יותר ממי שרק אינו מאבד עבודה זרה שמבואר באזה"ח הק' דנחשב כעובד עבודה זרה, אם כן כל שכן הנהגה ממנה, ובפרט אנו שבארץ ישראל אשר נצטיינו בכניסה לא"י במצוה מיוחדת לאבד עבודה זרה "ולשרש אחריה", וע"ע "צפנת פענח" שדייק גם כן מסנהדרין (צ' ע"א), דבביטול מצות עשה דונתצתם מזבחותרי **הרי זה כעובד עבודה זרה ממש**, ע"ש היטב, (ועי' תוי"ט ע"ז פ"ג מ"ח, דתקרובת עבודה זרה חמור מעבודה זרה גופא (עצמה), שמטמא באהל).

קריאה נרגשת לבנות ישראל

ודע שלפני יותר משלשים שנה הדפסתי בקונטרס "דת והלכה", בירור מקיף מחשש השערות מהודו, והבאתי שם שזה איסור גמור אלא שכתבתי שמן הראוי לבצע חקירה יסודית ומקיפה בנושא זה, וכיום נתברר הדבר מהרבה מקורות מוסמכים, וגם שנתברר שהשערות מהודו הם מטיב מיוחד ואפילו בקוריאה או סין שלא חסר להם שערות גם כן מייבאים מהודו ומערבים ממנו היות ומשפר את טיב הפאה, ויש

מאות סוגי פאות שמעורב בהם שער מהודו, והרי נתבאר חומר איסור זה וע"כ יש להזהר בזה, וכמ"ש.

ונשי ישראל שזכו שהעידה עליהם התורה שידם לא היתה במעל ולא השתתפו בחטא העגל ולא נתנו לכך נזמי הזהב, ודאי שגם לעת כזאת תעמוד להם צדקתם ויקדשו שם שמים בעולם ויפרסמו בכל העולם כי אנו עם ה' נאמנים אך ורק לה' ולתורתו, ועי"ז נזכה במהרה לראות בישועת ה' להעביר גילולים מן הארץ והאלילים כרות וכרתון, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה והיה ה' למלך על כל הארץ וגו', ומדברינו תצא הקריאה: **בנות ישראל! הטהרו והחליפו שמלותיכם! שכרכן רב מאד!!!**

...ואין לסמוך על שום היתרים מדומים וכל מי שמבער מביתו חשש עבודה זרה מוכיח בזה את נאמנותו לאבינו שבשמים ושכרו רב מאד, ולא ישמעו לקול המתירים מסברות בעלמא, בלי הוכחות ברורות ורק יקדשו שם שמים להיזהר מכל חשש ח"ו".

עד כאן העתקה מתוך "תשובות והנהגות".

פאה סינטטית

בפסק הדין הרבני המובא לעיל נכתב: "אמנם בסוג סינטטי באופן שאין בשערות המגולות שלה תערובת של שיער טבעי, הגם שלדעת המומחים גם **פיאה שכולה סינטטית השערות נקשרות לרשת על ידי שיער טבעי**". יתר על כן, בבדיקות מעבדה לפאות שהוגדרו מאה אחוז סינטטיות עלה שכ-3% משיער הפאה היה שיער אדם טבעי. (ועל אף שבתוית כתוב כי הפאה היא מאה אחוז סינטטית אין הדבר מחייב כלל, וכמו שידוע בתעשיית הבגדים שעל אף שבתוית הבגד כתוב כי הבגד הוא מאה אחוז צמר אין זה מחייב שאין באריג האמור אחוז קטן של פשתן האוסר את כל הבגד מדין שעטנז, וזאת אחר ואין החוק מחייב לכתוב בתוית חומרים הנמצאים במוצר באחוזים קטנים במיוחד) והסיבה לכך היא המראה שבשולי הפאה באזור המצח והצדעיים שנופל ברכות ונותן קו גימור נאה לפאה. אם היתה הפאה סינטטית לחלוטין בקו המצח, היתה הפאה דומה לראש של בובה. לכן משתלם ליצרני הפאות לשלב אחוז קטן של שער אדם גם בפאות הסינטטיות. וכפי האמור לעיל לא ניתן לדעת מהו המקור של השיער הטבעי המעורב בפאה ולא שייך בזה ביטול אפילו באחוז קטן.

ולהזכירכן, פרק זה נידון בחבישת הפאה בבית, שאם לא כן הלא כבר אמר על כך מרן הר' עובדיה יוסף זצ"ל (מתוך שיעור מתועד): "אתם שומעים? אם זה מהודו זה אסור, אבל אם זה מג'הנם זה מותר. מה החילוקים האלה? זה אסור משום צניעות! לא בשביל שזה עבודה זרה דווקא".

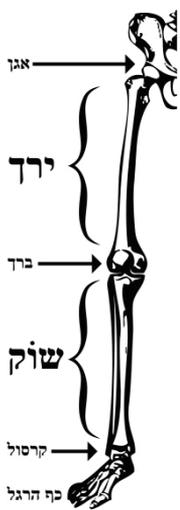
השפעת הפאה על הנפש

בידוע שיש ניצוצות קדושה וטומאה בבגדים שנלבשו על ידי לובשיהם. וכן השפעה על הנפש בכל דבר שהאדם ניזון ממנו, כפי שכתוב בתורה לגבי מאכלות אסורים (ויקרא יא, מג): "אֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם כְּכֹל הַשְּׂרִיץ הַשְּׂרִיץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם, וְנִטְמַתְּם בָּם", אומרת הגמרא במסכת יומא (לא): "וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתְּם בָּם - אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם", היינו שמאכלות אסורים ככוחם לטמטם את הנפש. כך גם לגבי פריצות כבר נכתב בזוהר הקדוש (פרשת נשא דף קכה עמוד ב) - תוּנְבָא - טירוף הדעת זו המכה שתבוא בגין חוסר צניעות. וכפי שידוע שיש בכח טליתו של צדיק להשפיע קדושה על הלובש אותה, וכן גם סגולות נפלאות לאכול מריבת אתרוגים שנעשתה מאתרוג שבירכו עליו צדיקים, כך גם לצד האחר, טומאת הבגד שלבשה אשה חוטאת משפיע טומאה על הלובשת אותו. הריא"ז מרגליות בספר עמודי ארזים (עמ' לב) מביא את דברי רבי שלום שבזי זצ"ל מכתבי יד קדמוניים וזו לשונו: "מהיכן נחלו ישראל קִשְׁי עורף? מאותן עורות עיזים (של עֵשׂו) שהלבישה רבקה ליעקב, דכתיב: וְאֵת עֹרֹת גְּדֵי עֵיזִים הִלְבִּיֶשָׁה עַל יָדָיו וְעַל הַלְקַת צְוֹאֲרָיו (בראשית כז טו) וְעֵשׂו רֹשֵׁם לְדוֹרוֹת". עכ"ל. וכן הביא (שם) את לשון השל"ה הקדוש (בשער האותיות אות ח'): "המלבושים לבוש הגוף, והגוף לבוש הנפש, ובטהרות המלבושים יתעורר טהרות הגוף, וטהרת הגוף יעורר טהרת הנפש", וכן כתב: "עוד שמעתי בשם גדול אחד שהביא ראייה שגופא בתר לבושא גריר (שהגוף נגרר אחרי הלבוש) וכל מה שהאדם לובש הרי הוא זה". וכן מובא בספר שומר אמונים (מבוא השער יא) וזו לשונו: "וסיפר שפעם אחת היה אצל הבעל שם טוב זי"ע על יום הכיפורים, והבעש"ט הלך לחוץ ופשט את הבגד הלבן (הקיטל), והלך רבינו ר"ר בער זי"ע והיה ממשמש בהקיטל של הבעש"ט, ותיכף נתלבש בו יראה גדולה ועצומה כל כך שהיה נצרך להשכיבו במיטה, וכמדומה שנתעלף ובקושי שהיו יכולים להחיותו". עכ"ל. מצינו שהשפעת הבגד על האדם עצמתית עד מאד, אם כן, קל וחומר שער שצמח על ראשה של גויה ומכיל בתוכו את הקוד הגנטי של אותה אשה הכוללת גם את כל תכונות נפשה, אותו שער שליווה אותה במעשיה המטונפים, וקל וחומר אם יש באותה פאה תערובת שער שהוקרב לעבודה זרה, כמה טומאה היא משפיעה על נפש האשה שמניחה את התועבה הזאת על ראשה. וכפי שמובא במעבר יבוק (פרק טו) "ולילית (לא לקרוא שמה בקול) יש לה מְבֹאָה להלביש כוחותיה הטמאות באשה פרוצה", היינו שכוחות טומאה שולטות באותה אשה. וכפי שביאר הגר"א (בפירוש מאורות הגר"א על משלי פרק א' פסוק כ"ג) שבוראת בחטאיה רוח טומאה שלא נחה ולא שקטה עד שתעשה עוד עבירות כאלה וגורמת לה הנאה גדולה מכך.

שוק באִשָּׁה עֵרוּה

נלמד מהגמרא במסכת ברכות ונפסק להלכה ששוק באשה ערוה. ככתוב (ברכות, דף כד.): "שוק באִשָּׁה עֵרוּה, שנאמר (ישעיהו מז, ב-ג) גְּלִי שׁוֹק עֲבָרֵי נְהָרוֹת וּכְתִיב תִּגְלַל (תִּתְגַּלְהַ) עֵרוֹתָיָהּ גַּם תִּרְאֶה חֲרָפְתָּהּ". השוק הוא חלק-הרגל שבין הברך לקרסול. לא מדובר רק בחלק התפוח שברגל, אלא כל אורך השוק נחשב על פי ההלכה לערוה. הגמרא למדה זאת מהפסוק הנ"ל (ישעיהו מז ב-ג) בו מתואר שכאשר אשה חוצה את הנהר, נצרכת היא להרים קמעה את שמלתה, שהיתה ארוכה עד הקרקע, ואז מתגלה לעין כל שוקה שהוא ערוה – דבר הראוי להתכסות (פירוש המצודת ציון), ודבר זה נחשב חֲרָפָה לה.

הפסוק בספר דניאל (ב, לד) מחלק את הגוף לארבעה חלקים ואת הרגליים לשלושה חלקים שהם: ① הירך, ② מתחתיו השוק ③ ומתחתיו כף הרגל.

המשנה במסכת אהלות (פ"א משנה ח) מבארת את כל רמ"ח האברים שיש בגוף האדם ושם רואים במפורש שהשוק הוא החלק שבין הברך והקרסול.

בשולחן ערוך (יו"ד קצ"ד ס"י) מובא: "הרגל ואחריה השוק ואחריה הירך". ויש לכך עוד ראיות רבות, וכן היא דעת הפרי מגדים והמשנה ברורה (כמבואר בהרחבה בקונטרס "בגדי תפארתך" וכן בקונטרס "שוקיו עמודי שש", ובספר "הצניעות והישועה").

ומכך אנו למדים ש"שוק באשה ערוה" אומר שגם חלק זה של הרגל חייב להיות מכוסה לפחות עד הקרסול (שזו העצם המפרקת שבין עצם השוק לעצם העקב) כדין שאר המקומות בגוף המוגדרים ערוה ואין מועילה הצנעה עבורו בבגד צמוד (גרביים) כפי שיבואר להלן מדברי הפוסקים.

פירוש הדבר הוא שכאשר שוק של אשה אינו מכוסה כראוי, אסור לומר קריאת שמע וברכת המזון וכדו' כנגדו ועל אחת כמה וכמה שאסור לה לצאת כך לרחוב מכיוון שגורמת בכך לרואיה למכשול הרהור רע, ונמצא שמחטיאה אותם בכמה איסורים חמורים. דין זה אינו משתנה ואינו תלוי במנהג אנשי המקום ולכן אפילו אם נפרצו הגדרות ורבו ההולכות בשוקיים מגולות, עדיין נשאר האיסור על מקומו.

כאשר נהגו בנות ישראל הכשרות מאז ומעולם

בדורנו קיימת מבוכה רבה בקרב כלל ישראל בנידונים רבים, כאשר אחד הנידונים הבולטים ביותר הינו דין אורח המלבושים הראויים לבת ישראל הצנועה, אשר בקרב הרבים לא רק שנתשכח כי מלבושים ארוכים הינם דרך צניעות וכבוד אלא אדרבא ישנם הטועים לומר כי ישנו פסול כלשהו בהליכה בחצאית ארוכה רח"ל, ולכן ראינו לבאר את הנידון בקצרה.

שוק באשה ערוה מפי חז"ל (ברכות כד.) נלמד כי שוק האשה נחשב ערוה, ואסור לגלותו אפילו בתוך הבית (מדין מלא כל הארץ כבודו). ברכה כנגדו נחשבת לברכה לבטלה (לחלק מהפוסקים אפילו אשה מול אשה ולשאר הפוסקים דוקא גבר, אפילו בעלה, מול אשה נחשב כברכה לבטלה) ואפילו גילוי של חלק מהשוק בנוכחות גברים אחרים נחשב כפריצות גמורה, והעושה כן הינה בכלל מחטיאי הרבים רחמנא ליצילן.

מאחר ושוק האשה נחשב ערוה, נהגו מאז ומעולם לכסותו בכגד רחב דוקא ואילו הסתפקות בכיסוי על ידי גרביים נחשב כפריצות מאחר וגרביים הינם בגד נצמד והדבר ידוע שאין בגד צמוד מועיל להצנעת מקום הדרוש הצנעה, וכך כתב בעל השומר אמונים בספר תקנות והדרכות (פרק י"א): "אשר נקרא אצלינו בשם צניעות (ובהמשך כתב שמה שעניין זה נקרא בשם 'צניעות' היינו רק "לפי ערך שפלות הגדול של הדור" עיי"ש) היה עוד לפריצות גדול נחשב בימים קצת קודמים, כמו למשל בימי נעורי לא היה ניכר איזה אשה נושאת בתי שוקיים (גרביים) כי הבגדים היו ארוכים עד המנעלים..."

וכן פסקו הגרי"ח זוננפלד ובית דינו בכרוז שהתפרסם בירושלים (בי"א אייר תרפ"ח): "כל אשה ישראלית חייבת על פי דין תורתנו הקדושה ללבוש בגדי צניעות כאשר נהגו בנות ישראל הכשרות מאז ומעולם בלא שום שינוי, דהיינו במלבושים ארוכים עד קצה האחרון היותר אפשר".

וכן כתוב במסכת שבת (תצ): "תנא דבי רבי ישמעאל למה משכן דומה, לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה", ופרש"י, "ושפוליה – שולי בגדיה, כך היתה יריעה של אחריו נגררת בארץ". רואים שדרך הנשים בזמן חז"ל היתה ללכת בשמלה הנגררת על הארץ ממש, וכתב החזקוני (שמות כו, יב. מובא במהדורת - הרב משה מ' אהרן, מוסד הר"קוק, תשנ"ב) בביאור עניין סרח העודף שהוא נעשה "מפני כבוד שכינה", מדבריו ניתן ללמוד שהנהגה זו של מלבושים ארוכים נתפסה בקרב חז"ל כהנהגה ראויה ומכובדת עד כדי שאף את יריעות המשכן דימו למלבושים הללו [ותוספת ביאור

מובאת בזה במשנת יוסף להגר"י ליברמן שליט"א (על אגדות הש"ס עמ' קיד) בזו הלשון: "יש לומר כי האשה לרוב צניעותה, שלא יתראה ח"ו משהו מהמכוסה, היא עושה בגדים ארוכים מאד שנגררים לארץ, כן המשכן לרוב כבודו וקדושתו, היה צריך להיות הכל מוצנע ומוסתר בתוכו, לבלתי היותו גלוי לעין כל, ולכן היתה היריעה נגרת בארץ." [וכן כתב המוהר"ם חגיז ב"אלה המצות" (סי' תקמ"ג) "המלבוש הקצר הוא מלבוש מיוחד לפריצים ובעלי אגרוף והמלבוש הארוך למלכים ולכל אנשי מידות". וכן כתב המוהרי"ל בליקוטים: "בגדים קצרים הוא דרך ריקים, הארוכים הוא דרך חשובים".

וכן במדרש רות רבה (פ"ד, 1) מתואר שרות דקדקה על כסוי השוק בכל המצבים בניגוד להנהגת שאר הנשים שלא הקפידו בזה. וזו לשון המדרש: "כל הנשים מסלקות (מגביהות) כליהם (בגדיהן) וזו משלשלת כליה", וביארו המתנות כהונה והעץ יוסף (שם), שכל הנשים הגביהו בגדיהן למען יהיו קל ללכת, ורות לא הגביהה את בגדיה אלא להיפך, "שלשלה כליה", האריכה את בגדיה. מבואר אם כן, שכל הנשים הלכו בשמלות ארוכות כל כך עד שהיה מפריע להליכה ולכן הוצרכו להגביהן קצת, ורות הקפידה שלא להגביה בגדיה בכל מצב.

ובספר "חכמה ומוסר" (להרה"ג אברהם ענתי זצ"ל - בקונטרס דרך הצניעות פ"ג) כתב "ומדרכי הצניעות שיהיו בגדיו של אדם ארוכים וכמו שאמרו (ב"ב נ"ז), וקל וחומר שיהיו בגדיה של האשה ארוכין. וצר לי על דורות הללו שנהגו להיפך, ואפילו חלוק שעל גבי בשרם קצר הרבה וזה פריצות הרבה, וראוי לגעור בהם ולמחות בידם על זה המנהג הרע ולבטלו ולחזור למנהגם הראשון, שיהיה ארוך עד כפות רגליה".

הבן איש חי בספרו חוקי הנשים (פרק יז) כתב וזו לשונו: "ובמציאות הננו רואים בעינינו, ונעיין בדעתנו, המלבושים הצנועים הוא הבגד המצניע האשה מכל צדדיה ויעטפה ויכסה מכתפיה עד עקבי רגליה". וכעין זה כתב המהרש"א אלפנדרי (בשו"ת הסבא קדישא ח"א סי' לב ב): "זכורני בימי חורפי כמה שנים ששום אשה מנשי ישראל לא היתה יוצאת כלל לרשות הרבים, ואף בעת הדחק לילך אצל חברתה היתה מתכסית בלבוש בגד שחור כל גופה מראשה ועד רגליה", וכן כתב רבי יצחק אבולעפיא (בשו"ת פני יצחק ח"ו סימן 1) וזו לשונו: "וכשהן הולכין מחצר לחצר דרך רשות הרבים או לשווקים הם מתכסים מכף רגלם ועד קדקדן ועד בכלל ברדיד גדול הנקרא צעיף", וכן מובא בספר ישראל סבא (הנהגות הגה"ק רבי ישראל אבוחצירא זצ"ל פרק ט, עמ' 88) "הקפיד מאד על לבושי הנשים שתלכנה בשמלה ארוכה שתכסה את כל גופן, כולל הידים והרגליים עד העקב".

דברים אלו היו כאמור מונהגים בכלל ישראל עד תחילת הישוב וכמו שכתב הצדיק רבי עמרם בלוי זצ"ל בתארו את ירושלים של מעלה מספר: "כל המושג בירושלים היה קדושה, לא היה שאלה של פריצות בימים ההם, אמי ע"ה הלכה בשמלה שהגיעה עד לארץ, כך גם היה בדור שאחרי" (משנת רבי עמרם עמ' 162). וכמו כן בין התקנות בבית החינוך לבנות שיסד המגיד הירושלמי רבי בן ציון ידלר (בפיקוחו של הגרי"ח זוננפלד) נכתב "המורות תהיינה מחויבות בחינוך הישן... ויהיו מלובשות במלבושי צניעות וארוכות כאמותינו הקדושות... ואם תבוא אל החדר בלבוש חצופי, אבדה את זכותה בתור מורה..." ועוד נכתב שם בהמשך: "...הבנות תהיינה מלובשות במלבושי צניעות וארוכות כאמותינו הצנועות" (ספר בטוב ירושלים עמ' צד).

עם הזמן וחדירת מושגי ההשכלה לעם ישראל החלו הדברים להשתנות והפוסקים החלו זועקים יותר ויותר על החיוב בנידון וכדברי הגאון רבי שמעון אגסי זצ"ל (תלמיד הבא"ח בספרו אמרי שמעון עמ' ר"ג) במה שזעק בספרו על השינויים במלבושי הנשים ובין הפרצות השונות ציין הוא את "המלבוש הקצר עד הארכובה (ברך) ומשם ולמטה רק מכסה בתי שוקיים (גרביים) דק יכסה רגליהן". ועוד כתב שם וזו לשונו: "בצאתה תהיה צנועה ביותר כדרך נשים הצנועות של הדור הקודם שהיו מתעטפות בצעיף מכף רגלם עד קדקודם".

וכן מובא בספר משנת יעקב (א"ח סי' ע"ה) בשם המהרי"ד מבעלז: "שנשים לא יגלו את הגרביים כי זה בגד שנעשה לקבל הזיעה והווי כשוקיה ערומים לדברי הב"ח (י"ד סי' ש"מ) ובש"ך (שם ס"ק כב)". ועוד כתב (מאמר מרדכי מכתב ל"א): "תדעו בניי שהסכנה מילדים והילדות שהולכים חשופי שוק וזרוע ושינו ממנהג אבותם, הוא יותר סכנה מכל מלחמת שבעים אומות". וכן כתב המגיד הירושלמי (בטוב ירושלים עמ' עו): "התחילו לקצץ בשולי הבגדים קמעה... ובתחילה נהגו כן רק בתינוקות, באמרם עדיין קטנה ופעוטה היא וכשתגדל תתנהג בצניעות. אך הורים אלו לא שמו על לב מה שאמר הכתוב (משלי כב ו): תַּחֲנוּךְ לַנֶּעֶר עַל פִּי דַרְכּוֹ גַם פִּי יִזְקֵין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה".

והג"ר יצחק יעקב וייס בעל המנחת יצחק ("מערכת המנחה" – "ליקוטי תשובות" סימן ה') כתב בנידון: "לאפרושי (לפרוש) מאיסור בעניני צניעות הלבוש... והעולה על כולנה גילוי השוק אפילו בכל שהוא ואפילו אם עדיין מכוסים בבגד הסמוך לגוף, ולצערינו הדבר היה להיתר אף לבנות ישראל הכשרות ומבטלים בידיים מאמרו של הקב"ה והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר... והחוב מוטל על כל איש ואיש הירא את דבר ה' לתקן בביתו שיהיה הכל עשוי כדת וכדין ובזכות זה נתברך בכל הטוב ונזכה לביאת משיח צדקנו בב"א".

וכן כתב הגרש"ז אויערבך זצ"ל, (מנחת שלמה ח"ג סי' קג, אות טו) וזו לשונו: "אף אם הגרביים אינן שקופות, מכל מקום אם בשעה שהן יושבות נגלה לעין כל רואה מקומות מוצנעים שבגוף לא בדרך צניעות, אף אם לא נראה ח"ו הבשר ממש, גם כן חשיב כמגולה, והרי זו פריצות! וכמו שכתבו הב"ח והש"ך (ביו"ד סי' ש"מ ס"ק כ"ב) דאשה שמגלה החלוק אף על גב שעדיין נשאר בשרה מכוסה בבגד תחתון הסמוך לגוף הרי זה פריצות" (ויעיין בספר "דברי שלום" ובקונטרס "בגדי תפארתך" שמובא מכתב בכתב יד הגרש"ז, א, שם הוא כותב למסקנה שהשוק הוא החלק שמהקרוסול ועד הברך).

וכן מובא בספר מחניך קדוש להגר"י דידובסקי זצ"ל (אות ט"ז עמ' ט) בזו הלשון: "ולכל הפחות צריך שיהיה אורך השמלה עד עצם הקרוסול והיינו בערך טפח מן הארץ ואין לקצר מזה השיעור כלל וכלל... ואין להסתכל כלל על נשים אחרות שמקצרות זה השיעור..." ועוד כתב שם במקור הקדושה וזו לשונו: "וראוי לכל אחד שיזהיר הרבה על זה בביתו ויתקנו את השמלות הקצרות מזה השיעור, ומאחר דהאשה רואה את בעלה שותק בזה הרי נעשה היתר אצלה ולכן עיקר חיוב מוטל על הבעל שימנע את אשתו מלצאת בשמלה קצרה מאורך עד עצם הקרוסול ולא תכשיל ח"ו לזרע קודש בני אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב והמחטיא את הרבים אין לו חלק לעולם הבא ולכן לא דבר קטן הוא עונה בזה ויזהר מאד מאד שיהיו כל בגדיה וכל מעשיה בצניעות".

וכן הג"ר יצחק אייזיק רוזנבוים זצ"ל האריך לבאר בספרו 'הצניעות והישועה' שחצאית המכסה את כל אורך השוק הוא חיוב גמור מעיקר הדין והוא בכלל אביזרייהו דגילוי עריות (פרק ד' אות ו) ותמה שם רבות על הטעות שחזרה למחנה בהנהגה זו. ואין לתמוה כיצד זה רק אלו טוענים כהנ"ל, שסוף-סוף כיוון שדיני הצניעות כמעט לא מבוארים באופן עיוני כלל בספרי דורנו וכאמור הציבור נסמך על קיצורי הלכות או על הלכות המובאות בספרים בלי שום ביאור מקור או ראיה אשר באופן כללי מבוססים על העתקות של ספר אחד מחברו בלי שום בירור יסודי בנידון, ממילא אין זה פלא שדוקא ספרים אלו שטרחו לדון בסוגיות הנ"ל בעיון, הגיעו כולם לאותה המסקנה הפשוטה והיינו שחצאית המכסה את כל אורך הרגל היא חיוב גמור מעיקר הדין ממש.

ואין להתפעל ממה שאפילו נשים חשובות אינן מקפידות על הדבר וכמו שכתב במפורש הגר"י דידובסקי בספרו (שם עמ' ט) וזו לשונו: "בעקבתא דמשיחא מצוי גם בתלמידי חכמים ויראי שמים שיש להם נשים שאינן צנועות כבנות ישראל הכשרות ואין ללמוד ממנהגן כלל", ואם דבריו נאמרו בנידונים שפשיטא לכל שהם פריצות

כל שכן בנידון דידן שהמבוכה בו היא רבה ובעיקר חוסר ההקפדה בנידון נובעת מחוסר מודעות. וראי עוד מה שכתב הגר"ח קנייבסקי בספרו אורחות יושר (ערך תפילה) וזו לשונו: "אין ללמוד ממה שרואים אחרים מזלזלים בזה ואפילו גדולים וחשובים והעיקר הוא כי תורה יש ללמוד מתוך התורה והשולחן ערוך ולא ממה שרואים אצל אחרים ומי שמזלזל בזה הוא בכלל אפיקורוס".

אחר דברים אלו נראה ברור כי טענות הסרק בדבר מה שישנו איזה פסול כביכול בהליכה באופן בו הונהג בישראל (ואפילו כעיקר הדין) מאז ומעולם אין להם שום בסיס, ובאמת איסור זה על חצאית ארוכה אין לו מקור בפוסקים ולא יצא מעולם מפייהם של גדולי ישראל. ולאחרונה התפרסם בקונטרס "בגדים הדוקים" כי דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, ויבלט"ח הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ שליט"א היא ש"המאריכה את החצאית הרי זו משובחת" והתנגדו למלחמה נגד חצאיות ארוכות, מאחר ותוספת אורך היא תוספת צניעות.

ובספר "ויעל אליהו" (צניעות סעיף צז) הביא את דבר החזון איש וכך כתב: "והרב פנחס שרייבר שליט"א אמר בשמו דהחזון איש שאיסור ערוה חל מהקרוסול. וגם גרביים שחורות לא מועיל הואיל ורואים צורת הרגל, ולכאורה צריך ללכת מקסימום כדנמסר על ידי משולם דויטש שי".

וכתב הרב יצחק רצאבי שליט"א (בהסכמתו לקונטרס "בגדי תפארתך"): "וכבר מזמן חזרתי בי ממה שכתבתי בשע"ה (הל' מלבושי הנשים וצניעותן סי' ר"ב סעיף ו) שמכמחצית השוק ומטה די בכיסוי גרבים, וכן בחוברת צניעות בת ישראל, אלא צריך להיות שם בכיסוי בלתי צמוד, עד הקרוסול. ושגיאה חמורה ביד המתנגדים לכך, אדרבא לכולי עלמא כל המאריכה ה"ז משובחת. וכבר דיברתי על כך בשיעורים השבועיים וכו". וכעין דברים אלה כתב גם הרב יעקב ישראל לוגאסי שליט"א בהסכמתו לקונטרס זה. ע"ש.

האמנם קיים איסור כלשהו בחצאית ארוכה? ומהו הטעם לכך?

והאמת היא שאף אחד לא ממש יודע מה הטעם ל"איסור חצאית ארוכה" וכל אחד מנסה לבדות מליבו הסברים אחרים, וכדי להוציא מלב טועים ראינו לדחות בקצרה כמה מהטענות בנידון.

להיבדל מחברה רעה, ומראה 'רחובי' כביכול: הטענה של מראה 'רחובי' בשמלות הארוכות עצת היצר היא, וכי איזו ועדה קבעה שדוקא גילוי צורת השוק היא הדרך המכובדת לבת ישראל רח"ל, ומאיזה סעיף בשו"ע הגיעה טענה זו?! והרי בקרב

ה'רחוביות' מצוי לבוש 'קצר' באותה מדה שמצוי לבוש 'ארוך' ואפילו הרבה יותר, שרבות מהן הולכות כנ"ל, וא"כ מי זה החליט שה'ארוך' הוא החלק ה'רחובי'.

ואפילו היתה אמת בטענה שזהו אכן עניין 'רחובי' ח"ו, היכן שמענו שמותר וצריך לעבור איסורים על מנת להראות מובדלים? ומעניין להביא כאן את דברי מייסדת בית יעקב מרת שרה שנירר ע"ה (מתוך אם בישראל – ח"א עמ' 163) וזו לשונה: "אין בכונתי לומר כי כאשר האופנה היא ללבוש חצאית בגזרה מסוימת למשל עלינו להתלבש בצורה שונה או הפוכה. לא! כל דבר שבאופנה שאינו מנוגד לדיני ישראל מותר".

וכמה מתאימים דברי הגראמ"מ שך זצ"ל לעניין זה במה שאמר וזו לשונו: "חוסר צניעות בפרהסיה וברשות הרבים גורר בעקבותיו חילול ה' נורא ואיום, מלבד עצם חומר ענין חוסר הצניעות כשלעצמו. נוצר היום מצב רח"ל, שאצל הערבים, להבדיל, הולכים יותר בצניעות מאשר אצל אחינו בני ישראל, והרי זה חילול ה' נורא שהעם הנבחר ירוד ומחולל כבודו בין הגויים" (אורחות הבית קנא).

וכן כתב בשו"ת משנה הלכות הג"ר מנשה קליין זצ"ל (חלק י"ב סימן שט"ז): "ולעניות דעתי גם את הטוב נקבל והלואי שילכו כולם בשמלות ארוכות, ואדרבא לאחר שהם ישנו המעדע (מוֹדָה) ויחזרו למקורם, אנחנו בשם אלוקינו נלך ונדרוש מהנשים: אם בשעת המעדע לא היה קשה לכן ללבוש שמלות ארוכות, אם כן למה לא יעשו כן שלא בשעת המעדע, והנשים הצנועות יקבלו מאיתנו, ובמקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר".

ואדרבא מובא בסנהדרין (לט:) שאפילו אם העכו"ם נוהגים במנהג מתוקן כלשהו אזי ישנה טענה על ישראל מדוע לא נהגו כמותם וכפי שכתב הגה"ק ר' מרדכי חיים סלאנים זצ"ל בנידון: "ודרך אבותינו שמרנו עד כה לבלתי התערב עם רשעים וקלי הדעת, וכן כתב הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק י"א הלכה א) להיות מובדל מהגוים במלבושם, ואפילו אם שניהם הולכים בדרכי הצניעות מכוסים, היו מקפידים שיהיה ניכר במלבוש בין יהודי לארמאי. והיום עושים היכר אחר, שבאם הערבים הולכים בבגדים ארוכים בני ישראל הולכים בבגדים קצרים, וזהו שאמרו רז"ל (סנהדרין לט:): וכמשפטי הגוים לא עשיתם (יתחזקאל ה, ז) היינו לא עשיתם כמנהגייהם הטובים רק כמנהגייהם הרעים. (מאמר מרדכי מכתב ל"ב).

וכמה שקר יש בטענה של הבדלות מהגויים על ידי קיצור המלבושים, בזמן שעיקר הלבוש החרדי כיום מגיע בחלקו הגדול מיצרנים גויים אשר מייצרים עבור גויים ולשם פריצות באין פוצה פה ומצפצף, ורק בנידון החצאית הארוכה פתאום זועקים על חשש חוקות הגויים.

אם כן, עולה שאין מקור וטעם לטענה ש"אסור ללכת עם חצאית ארוכה", והאומרים כן מרבים פריצות בישראל תוך התעלמות מדברי הש"ס, הפוסקים, ההלכה, ההגיון הפשוט, ומורשת הצניעות שהיתה נהוגה בישראל מימות עולם, וכבר כתבו הראשונים שמנהגן של ישראל תורה היא (וכל זה היינו כמובן בהנהגה מתקנת, אבל מנהג שהונהג ע"י דלת העם, וכל שכן בכהאי גוונא דיש בדבר איזה שמץ איסור על זאת כתב הש"ה "מנהג אותיות גהנם"), וכתב בזה החתם סופר (חלק א' או"ח נא) "ורגיל אני לומר כל המפקפק על נימוסינו ומנהגנו צריך בדיקה אחריו".

מלחמת היצר הרע נגד תורתנו הקדושה

האדמו"ר מזוטשקא בספרו הצניעות והישועה זעק עוד בזמנו (תשמ"ג) שאם ילחמו נגד חצאיות ארוכות בסוף עוד יגיע מצב בו יאלצו להלחם על חצאיות קצרות גם כן, ואכן עיינינו רואות כיום בנגע החצאיות הקצרות שפשה במחנינו באופן נורא רח"ל.

והביא שם עוד ראייה לכך שכל המלחמה נגד 'החצאיות הארוכות' כולה אך ורק תוצר של הבעל דבר, וזו לשונו: "ידוע דבדורות האחרונים העולם מתרעמים על החומרות, ובכל דבר ודבר מוצאים להם היתרים וקולות, ואפילו המון החסידים והחשובים, וכמה דברים שמפורסם ופשוט לכל דהכרח לתקן, והוא קשה כקריעת ים סוף, וחומרא הנ"ל לאסור בגדים ארוכים לנשים, נתקבלה בהמון החסידים והחשובים באהבה וברצון, ולית מאן דפליג עלה (ואין חולק עליו), ונשתנו בזה סדרי בראשית דנהיגי לחלוק בחומרא (דהיינו שנוהגים לחלוק על החומרות), וזאת אומרת דחומרא זו, אינה חומרת תורת הקודש נגד יצר הרע, רק היא חומר יצר הרע נגד תורת הקודש ר"ל, וממילא מי שרוצה לקיים רצון הבורא ב"ה, אסור לו להחזיק בחומרא זו, שאינה אלא קולא נוראה ר"ל".

וחיזוק לדברים ניתן למצוא בפירוש הגר"א למגילת רות (פ"א פי"ה) וזו לשונו: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת וכו' – אם יראה (היצה"ר) שאינו יכול לו, מפתהו במצוה מעוטפת כמה עבירות. והרוצה לבחון עת באה לידו המצוה, אם היא מיצר הרע או לא – יבחין בעת עשיית המצוה, אם אבריו נעים ונדים בעת ההיא בזריזות לעשות 'המצוה', מסתמא היא עצת היצר, כי איך יכול להיות שאברי הגוף הכבדים אשר טבעם לילך אחר תאוותם הגופני יתלבשו רצון לעשות?! אין זה כי אם מעצת היצר הרע".

ואם כן לענייננו הדבר פשוט שכל המלחמה נגד אריכות המלבושים אינה אלא עצת היצר, שכן בכל שאר העניינים ידוע שהדבר קשה מאוד לעורר את העם, וכמו

שמצינו לגבי הצפייה בסרטים שנאסרו ע"י כל גדולי ישראל בכל אופן וצורה שהיא, ואף על פי כן הדבר נעשה לכתחילה בריש גלי ואפילו בחלק ממוסדות החינוך, וכן בגדים צמודים, שימוש באינטרנט וכו' אשר עדיין לא נגדר הדבר לחלוטין בקרב הציבור למרות התבטאויות מפורשות וחרפות ביותר שיצאו מפי גדולי ישראל בנידון. כאשר מאידך המונים מישראל 'מזרזים' בדבר חומרת ה'איסור' של הליכה במלבושים ארוכים, והדבר נאכף בסמינרים בתוקף, ונכתב בתקנוני בתי הספר השונים ואפילו המקילים במצוות 'מקפידים' על הנושא ו'מהדרים' בדבר, וכל זה בזמן שהדבר לא יצא מפי אף אחד מגדולי ישראל. לא פורסמו בנידון עלונים, לא נעשו כנסי חיזוק וחוגי בית, ואין אפילו פוסק אחד בעל שיעור קומה שמזכיר עניין שכזה אפילו במשהו, וכל בר דעת יראה שכזו 'הצלחה' במיגור התופעה של החצאיות הארוכות, אינה אלא מעשה הבעל דבר להסית את ישראל מדרך הצניעות בה הלכו אמותינו הקדושות מאז ומעולם.

ואשרי המקפידה על עצמה לעמוד מול דעות חדשניות אלו אשר בעוונותינו הרבים חדרו למחנינו, ולדבוק בדרך הצניעות אשר היתה בישראל מאז ומעולם.

מקום השוק בגוף האדם על פי הגמרא והפוסקים

קוראות יקרות, חלק זה של הפרק עשוי להיות קשה להבנה במקצת משום שאין דרך להוכיח את מקום השוק מדברי הפוסקים מבלי להשתמש בלשונם שאינה שגורה בפינו כ"כ. מאידך, למעוניינות להרחיב עוד את ידיעותיהן בנידון זה מומלץ ללמוד את הקונטרס "בגדי תפארתך".

רמ"ח אברים באדם

המשנה באהלות (פ"א מ"ח) מונה את כל רמ"ח אברי האדם לפי סדר עולה מלמטה למעלה, ונצטט את לשון המשנה המפרטת את איברי הרגל: "מאתיים ארבעים ושמונה אברים באדם, שלושים בפיסת הרגל, ששה בכל אצבע, עשרה בקרסל, שנים בשוק, חמשה בארכובה, אחד בירך".

התנא מונה את רמ"ח האברים כסדרן מלמטה למעלה, מיד לאחר הקרסול שהוא הקנעכי"ל מונה את השוק, ולאחר השוק מונה את הארכובה (ברך). מבואר אם כן כי שוק הוא למטה מהברך, דהיינו בין הברך לקרסול.

וכן כתב הגר"א "באליהו רבה" (על המשנה שם) וזו לשונו: "קורסל הוא סמוך לפס הרגל, קנעכיל (קרסול) בלעז. שוק הוא אורך הרגל עד הארכובה. ארכובה קניא בלעז (ברך). חמשה בארכובה בתוספתא - שנים מכאן ושנים מכאן והפיקה באמצע. ירך הוא כל אורך מהארכובה עד הקטלית" עכ"ל הגר"א. הרי להדיא מדברי הגר"א

ששוק האדם הוא בין הברך לקרסול. וכן מבואר בדברי שאר מפרשי המשנה (סו):
הרא"ש, הר"ש, הרע"ב, התפא"י, והמעשה אורג.

וזו לשון התפא"י: "פירוש קורסל קנעכיל בלשון אשכנז (קרסול), והוא מקום חיבור הפרסה לעצם הארוך התחתון שברגל שמפסיק בין הפרסה להרגל. **שוק הוא העצם הארוך התחתון הנ"ל.** ארכובה קניא בלשון אשכנז (ברך), והוא מקום חיבור עצם התחתון הארוך עם העצם האמצעי הארוך שברגל הנקרא ירך" עכ"ל. וזו לשון המעשה אורג": "פי' קורסל, קנעכיל"ל בל"א סמוך לפס הרגל, **שוק הוא אורך הרגל עד הארכובה.** ארכובה קני"א (ברך), בל"א" עכ"ל.

שניים בשוק

כמו כן ישנה ראייה נוספת מהמשנה לכך שהשוק הוא החלק שבין הקרסול לברך מכך שאמרה המשנה שבשוק ישנם שני איברים (עצמות) ואילו בירך אחד, ואכן כן הוא שהחלק שבין הקרסול לברך מורכב משתי עצמות לכל האורך, ואילו בירך (החלק שמעל הברך) ישנה רק עצם אחת.

ומניין האברים כהנ"ל מצויין גם כן בדברי השו"ע (יו"ד קצ"ד סק"י) וזו לשונו: "סדר האברים... הרגל ואחריה השוק ואחריה הירך...". עכ"ל. יעוי"ש, וכמו כן לשון הרמב"ם בנידון, ומדבריהם למדנו דשוק הינו החלק שבין הברך לקרסול.

גלי שוק עברי נהרות

את ההלכה "שוק באשה ערוה" למדו חז"ל מהפסוק בישעיהו (מז, ב-ג) "חשפי שִׁבְלִי **גלי שוק עברי נהרות תגל ערותך**..." ומוכח במפרשים שם שהשוק המוזכר בפסוק היינו החלק שמתחת לארכובה.

פירש הרד"ק שם: "**האשה אף על פי שמכסה רגליה, בלכתה בדרך תגלה אותם ואם תעבור נהר תגלה אפילו השוק**" עכ"ל. ומשמע מכך ששוק הוא האבר המתגלה אחרי גילוי הרגל.

וכן הוא במלבי"ם שם וזו לשונו: "חשפי שובל של הרגלים **ללכת יתף בעת הצורך** ויותר מזה **כי גם תגלי שוק בעת הצורך לעבור נהרות**", ובפירוש המילות כתב "שובל - סוף הרגל" ומשמע גם מדבריו ששוק הוא החלק שמעל כף הרגל.

וכן הוא ב"מצודת ציון" שכתב: "גלי הרגל **בלכתך בדרך** וכו'... גלי שוק - **כאשר תעבור הנהרות תגלי גם השוק**". עכ"ל.

ובפירוש כתב ב"מצודת דוד" "שוק - כן יקרא גובה הרגל ממעל". ומכל אלו עולה במפורש כי שוק האמור בפסוק ממנו למדו חז"ל ששוק באשה ערוה הינו החלק שמעל כף הרגל.

בעל פיקה - ששוקו עומד באמצע רגלו

וכן מצינו לגבי מומי כהנים שלמדים בבכורות (מד:): "המקיש בקרוסליו ובארכובותיו, ובעל פיקה וכו'..." ופרש"י: "המקיש בקרוסליו, שארכובותיו (ברכיו) עקומות לחוץ, וקרוסליו לפניו, ונוקשין מזה לזה כשהוא מהלך. ובארכובותיו (המקיש בארכובותיו) היינו איפכא (להיפך) - שרגליו העקומות לחוץ ומתרחקים זה מזה, עד שארכובותיו מלמעלה העקומות כלפי פנים נוקשות זו לזו". ו'פיקה יוצאה מגודלו' - חתיכת בשר עגול כפיקה יוצאה מגודלו. 'עקיבו יוצא מאחוריו' - כדמפרש בגמרא ששוקו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל לפניו וחצי רגל לאחור", עכ"ל רש"י.

ובגמרא מובא (שם, מה:): "פיקה יוצאה מגודלו ועקיבו יוצא לאחוריו. אמר ר' אלעזר שוקו יוצא באמצע רגלו", ע"כ.

וזו לשון הרמב"ם (פ"ח מהל' ביאת מקדש הל' י"ג): "מי שעקיבו יוצא לאחוריו עד שנמצא השוק כאילו הוא באמצע רגלו עומד" עכ"ל. וכן כותב הרע"ב: "עקבו יוצא מאחוריו - כגון ששוקו עומד באמצע רגלו, שחצי הרגל לפניו וחצי רגל לאחור".

ומכל הנ"ל מבואר כי שוק הוא האבר העולה מתוך פרסת הרגל.

חלוקו של תלמיד חכם

וכן מוכח בבבא בתרא (דף טז:): גבי חלוק של תלמיד חכם, ופירש הרשב"ם שם - שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף. וכן פירש רבינו גרשום, וזו לשון היד רמ"ה שם: "כלומר שיהא מגיע (החלוק) עד פי הסנדל או המנעל, כדי שלא יהיה בשר שוקו נראה מתחת החלוק". הרי מפורש ששוק הוא מהברך ולמטה עד פרסת הרגל.

שוק על ירך

ה'חוות יאיר' הוכיח בספרו "מקור חיים" (סי' עה סק"א) כי שוק הוא הפרק שבין הקרוסול לברך ממה שנאמר בשופטים (טו, ח) "ויך אותם שוק על ירך", וזו לשונו (שם) "ותרגומו פרשין עם רגלאין. שרוכב הסוס אינו נשען על ירכו רק על שוקו בברזל התלוי", עכ"ל. ופירוש דבריו הוא ע"פ האמור ברש"י (שם) "פרשין עם רגלאין, רוכב סוס אינו נשען על ירכו כי אם על שוקו, רגל אחד נתון בברזל הנתון במרכבת". והכוונה היא שרוכב הסוס קרוי 'שוק' כיון שעיקר משקל גופו נמצא על שוקו

בזמן שכפות רגליו נתונות בברזל התלוי מצידי הסוס (וע"כ היינו החלק התחתון שברגל), ואילו הלוחמים ההולכים ברגליהם היינו "רגלאין" נקראים "ירך" כיון שעיקר פעולת ההליכה נעשית באמצעות הירך.

וכן כתב הרלב"ג (שם) וזו לשונו: **"שוק הוא למטה מהירך"**. וכנ"ל המצודות שם כתב: **"שוק הוא הפרק האמצעי מן הרגל, ירך הוא פרק העליון"**. ואילו ה"מצודות דוד" שם פירש באופן שונה וזו לשונו: **"דימה את הפרשים רוכבי סוסים אל הירך שהוא בגובה הרגל והולכי רגלי דימה לשוק שהיא בתחתית הרגל"** עכ"ל.

ונמצא לדברי כולם פירוש הביטוי **'שוק על ירך'** היינו הכאת הלוחמים הרוכבים על הסוסים ביחד עם הלוחמים ההולכים רגלית, ומתוך פירושה נמצאת למד שהשוק הוא החלק שבין הקרסול לארכובה.

רגלי החיות

עוד כתב שם ה"חיות יאיר" וזו לשונו: **"וראיה ברורה ממה שכתוב בחגיגה (י"ג) שוקי החיות והדר ירכי החיות"**, עכ"ל. וכוונתו היא לגמרא בחגיגה המונה את איברי חיות הקודש מלמטה למעלה וזו לשון הגמרא שם: **"רגלי החיות כנגד כולם קרסולי החיות כנגד כולם שוקי החיות כנגד כולם רוכבי החיות כנגד כולם ירכי החיות..."** עכ"ל.

בתי שוקיים

כמן כן מוכח בהלכות ברכת כהנים (סימן קכח) בענין נשיאת כפים בבתי שוקיים, שהשוק הוא החלק שמתחת לברך, וכמדויק מלשון הבית יוסף (שם, סעי' ה) שכתב: **"קושרים אותם (את הבתי שוקיים) ברצועות סמוך לארכובה"**, עכ"ל. (ארכובה פירושו ברך). וכן כתב בהגהות הגר"ב פרנקיל על המגן אברהם (שם סק"ה) בענין וזו לשונו: **"עד הארכובה היינו עד לסוף השוק למעלה סמוך לקולית (עצם הירך), ששם קרוי ברכיים"**, עכ"ל. ומאחר והלבוש המכסה את האיזור הנ"ל שמתחת לברך נקרא "בתי שוקיים" אם כן משמע מכך שאותו האזור בגוף הוא זה הנקרא שוק, ופשוט.

וכן כתב בשו"ת חת"ס (יו"ד, סימן ג) וזו לשונו: **"וידוע בלשון הקודש נקראו בתי שוקיים אותן קנכלש (גרביים) שלובשים על הרגליים התחתונים. ואינך שלובשים על מקום מושב נקראו המכנסיים לכסות בשר ערוה, אם כן מוכח שזה הרגל (הפרק התחתון) נקרא שוק"** עכ"ל.

וכן כתב בספר "מחניך קדוש" (אות יב) וזו לשונו: **"ומשום הכי נקראו בתי שוקיים,**

לפי שמכסים את כל השוקיים".

וכן כתב ב"הערות וביאורים" על ספר "האגודה" (להגאון רבי אלעזר בריזל זצ"ל ברכות, אות עג ס"ק קלג): "ולי ההדיוט יש הוכחה לזה (ששוק הוא למטה מהברך) מלשון שהראשונים היו קוראין לגרבים בתי שוקיים, זאת אומרת שאורך הרגל נקרא שוק". עכ"ל.

אין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה

הוכחה נוספת לכך שהשוק הוא החלק התחתון של הרגל בבבא בתרא (יז): "בכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה, שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה". ופירש רשב"ם: "...שצריכות לעמוד שם יחיפות לגלות שוק לעמוד בנהר", עכ"ל. מבואר בדבריו כי שוק הוא הפרק שמעל כף הרגל המתגלה בעת שהנשים עמדו יחפות. וביותר מבואר בלשון רבינו ישמעאל בן חכמון שם (מרבתינו הראשונים, הובא בספר 'קובץ שיטות קמאי', עמ"ס ב"ב ח"ב, שם) וזו לשונו: "חוץ מן הכביסה - שאין השותפין יכולים לעכב עליה, לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על גב הנהר, שכיון שאינן יכולות להצניע עצמן בשעת כביסה, מפני שעומדות מגולות ידיים ושוקים באות לידי ביזוי". עכ"ל.

הפרי מגדים

הפמ"ג בסימן עה הרחיב בביאור הדין של שוק באשה ערוה וחתם דבריו שם: "ובסדר חליצה רשמת"י ושם בסדר חליצה כתב וזו לשונו: "שוק היינו הרגל שקורין שיינבין (היינו החלק התחתון)". עכ"ל. ובספר הצניעות והישועה ביאר כי כוונת הפמ"ג בסימן ע"ה היא דהשוק הוא החלק שבין הברך לעקב וכל פלפולו שם הוא רק להעלות צד שגם הירך נקרא שוק, וביאור בנידון באריכות ניתן למצוא בקונטרס בגדי תפארתך.

וראיה לדברים נמצאת ממה שכתב הפמ"ג בשו"ת מגידות (סימן כ"ד) בזו הלשון: "ובאמת קולית (היינו עצם הירך. כדפרש"י נדה כד: ד"ה 'קולית' וכן פשוט בשאר מקומות) הוא התחוב בחור בגוף כמו בוכנא ושוק אחריו ואחריו הרגל" ואם כן נמצא בפירוש שמסקנת דבריו היא ששוק הוא החלק שמתחת לירך ומעל הרגל והיינו בין הקרסול והברך וכדעת כל שאר הפוסקים.

והבנה כהנ"ל בדעת הפמ"ג נמצאת בספר 'שולחן מלכים' להגרמ"צ לנדא וזו לשונו (ס"ה ס"ק קמ"ב שם בהלכה למשה) "פניה וידיה וכפות רגליה במקום שדרך לילך יתף, וכן פחות מטפח ממקומות שדרכה להתכסות לא מקרי ערוה..." עכ"ל, ומשמע שסובר שרק כפות הרגלים תלוי במנהג המקום, ומה שלמעלה מכפות הרגליים הם 'מקומות שדרכה להתכסות' ואין לקרוא כנגדן. ואילו אח"כ כתב (בס"ק קמ"ג) וזו לשונו

"ובשווקה מארכובה ולמעלה (משבצות זהב) שהוא מקום הרהור יותר אסור אפילו באשתו בפחות מטפח" עכ"ל. וממה שסובר שהחלק התחתון תמיד מכוסה ואף על פי כן כתב בשם הפמ"ג שמעל הברך אסור באשתו אפילו בפחות מטפח. משמע שהבין בדעת הפמ"ג כמו שנתבאר בספר הצניעות והישועה ובקונטרס "בגדי תפארתך" ויעויין שם כל הדברים באריכות.

המשנה ברורה

ה"משנה ברורה" בסי' ע"ה סק"ב כתב: "פניה וידיה כפי המנהג שדרך להיות מגולה באותו מקום וכן בפרסות רגל עד השוק [והוא עד המקום שנקרא קניא בל"א] במקום שזרען לילך יחף מותר לקרות כנגדו", עכ"ל.

היינו שפרסות כף הרגל שזרעם להיות מגולים במקומות בהם כך היה המנהג, הם (פרסות הרגל) מגיעים עד השוק (בחלקו התחתון) והשוק מגיע עד הקניא שהוא הברך.

ועל אף המבוכה בביאור המשנ"ב יעויין בקונטרס בגדי תפארתך במה שפירש שם בדברים.

ולשון דומה ללשון המשנה ברורה במה שציין דשוק הוא עד הקניא (ברך) מובאת בעוד כמה פוסקים הדנים בנושא:

ערוך השולחן בהלכות חליצה (אה"ע סי' קסט, סעי' כו) כתב: "רגל נקרא כף הרגל שבו האצבעות. ובגובה עד העצמות הבולטות מכאן ומכאן שנקרא קנעכיל (קרוסול) כו', ומשם ולמעלה מתחיל השוק עד הארכובה, ובלשונינו קניא (ברך)", עכ"ל.

וכן כתב הגר"א באליהו רבה (אהלות פ"א מ"ה) וזו לשונו: "קורסל הוא סמוך לפס הרגל, קנעכיל (קרוסול) בלעז. שוק הוא אורך הרגל עד הארכובה. ארכובה קניא בלעז" עכ"ל.

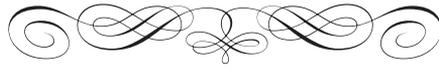
וכן הוא בשו"ת חתם סופר (אה"ע ח"ב סי' ס"ט, ד"ה ולהיות): "הנה שלשה אברים ברגל אדם, תחתונו נקרא פרסת הרגל ארכו מאצבעות הרגלים עד עקבו. וגובהו מהקרקע עד אסתוריא שקורין קניכל בלשון אשכנז (קרוסול), ורש"י קורין לו קבילא בלעז. ומשם מתחיל השוק גבי אדם, והתחלתו מהאסתוריא קניכעל (קרוסול) עד הארכובה שקורין קניא בלשון אשכנז (ברך).

וכן לשון ה"מעשה אורג": "שוק הוא אורך הרגל עד הארכובה. ארכובה קניא (ברך), בלשון אשכנז". עכ"ל.

וכן הוא בספר "מחניך קדוש" להגר"י דידובסקי בנידון שוק באשה ערוה (אות ד) וזו לשונו: "מקום שנהגו ללכת יחף מחמת עניות וכיוצא בזאת היינו דוקא פרסת הרגל לבד, אבל אם מגולה גם כן מן השוק, אפילו מקצת מן השוק אסור לומר שום דבר שבקדושה כנגדן [פירוש שוק - מעצם הקרסול עד עצם הארכובה (ברך)], ולמעלה מן הארכובה עוד יותר חמור ונקרא ירך]" עכ"ל.

[הפרק הנ"ל (שוק באשה ערוה) סוכם ברובו על פי הקונטרס "בגדי תפארתך" ושם נתבארו כל עניינים אלו בהרחבה]

בגדים צמודים

למרות שבדורות קודמים, פרק מעין זה, הן באיסור לבישת בגדים צמודים, היה מיותר ואולי אפילו מגוחך, מפני רגשי הבושה והצניעות שהיו טבועים בנפשן של בנות ישראל, עד כדי כך שאפילו הנכריות ברובן היו מתלבשות בלבוש ארוך ורחב, הרי שבימינו כהו החושים וההרגשים פלאים, ומתוך שבעוה"ר עינינו רגילות במראות מסויימים, ייתכן שנדמה לנו שאינם גורמים כבר לשום הרהור. אך דבר שנחשב כערוה וכגורם להרהור על פי חז"ל, עדיין ולעולם נחשב כערות דבר, ואין לומר שכיוון שכבר רבות נוהגות בדבר זה, שהפכו לעבירות שאדם דש בהן בעקביו ונעשות להן כהיתר וחושבות שאין בכך משום גרימת הרהור, וזה בכלל מה שאמרו חז"ל (יבמות סג:) שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שהולך בשוק ערום, ובפרט באשה, שעליה להיות צנועה ביותר, ככתוב (תהלים מה יב) כל כבודה בת מלך פנימה, שתצניע עצמה בביתה לגמרי, וכשיוצאת בעל כרחה החוצה, על כל פנים, תצניע את עצמה בתוך בגדיה לגמרי, וכל שכן שתזהר שלא לגרום לשום הרהור. ואין כוונת חז"ל שהולך בשוק ערום ממש, בלי שום לבוש, כפי מושגינו היום, (עיין סנהדרין מד:) אלא שאינו לבוש כהלכה, וכל גילוי אבר או בבגד צמוד ואפילו בגרביים נחשב בפי חז"ל ערום לעניין זה כפי שיתבאר בס"ד להלן.

וכן כתב ר' אריה לייב הכהן זצ"ל בנו של הר" חפץ חיים זצ"ל (בספרו "מכתבי חפץ חיים" בפרק תולדות ימי חייו לגבי חיבורו "גדר עולם") "ואפילו אותם שאינם פרוצים, חיפשו היתרים, באמרם, באשר כבר הופקר דבר זה, ורוב הנשים הולכות בפריעת ראשם, שוב ליכא (אין) הרהור בזה, אמנם מר אבי התרעם מאוד על טעות זה, וחשב זאת לדברי בורות, שלא נאמר סברא זו רק בצומת שער (הצדעיים) הבולטות מרדיד שעל ראשה, ולא בפריעת ראש כולה, וכמו בגילוי אברים המכוסים, שאף אם כולן ילכו ערומות, עוברים בלא יראה בך ערות דבר". עכ"ל.

בטרם נעסוק במקורות מהגמרא לאיסור לבישת הבגדים הצמודים (שלא כבגד תחת מוסתר), אקדים ואומר שהמקורות עשויים להיראות רחוקים ביותר ממושגי הצניעות בימינו.

בימי חז"ל המקורות הדנים בבגד צמוד עוסקים למשל באשה הטונה בפרהסיא וזרועותיה מגולים, כאשר גילוי הזרועות הינו למעשה רק פשיטת הזרועות מבעד לרדיד החופה את גופה כטלית, ויוצאת בשל כך בלא כתובה.

או בהרמת שולי השמלה הארוכה במקצת כשהיא חוצה את הנהר ובכך נחשפים

שוקיה, ומיותר לומר שלא היו אז גרבי ניילון בצבע העור ובדניירים שקופים (שהומצאו שנים אחדות לאחר המצאת הניילון בארה"ב רק בשנת 1935 למנינם).

בימינו אפילו הבגדים העליונים כגון הז'קטים המחויטים, מיוצרים באופן שמיועד לכתחילה להבליט את קימורי הגוף ואת האיברים הדורשים הצנעה יתרה, כגון בתפרי פנסים באזור הקדמי של הבגד ותפרים שמצרים את הבגד בצדדיו באזור המותן. דברים שלא שיערום אבותינו ולא הוזכרו כלל בחז"ל.

כמובן שלא היו אז בגדי לייקרה ולא טריקו (האסורים על פי פסקי ההלכה של דורנו) וכל הבגדים שלבשו במשך כל הדורות היו מבדים עבים שארוגים ותפורים באופן שמסתיר כל בליטת אברים אפשרית.

ההתבוננות בדברי חז"ל, אף כי רחוקים הם מתפיסתנו, גורמים לנו להתחיל לקבל מושגים נכונים ולראות עד כמה התרחקנו מהאמת, ואין להתפעל ממה שאפילו נשים חשובות אינן מקפידות על דברים אלה, כמו שכתב במפורש הגר"י דידובסקי זצ"ל (מחניך קדוש, עמ' ט) וזו לשונו: "בעקבתא דמשיחא מצוי גם בתלמידי חכמים ויראי שמים שיש להם נשים שאינן צנועות ככנות ישראל הכשירות ואין ללמוד ממנהגן כלל".

וראי עוד מה שכתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א (אורחות יושר, ערך תפילה) וזו לשונו: "אין ללמוד ממה שרואים אחרים מזלזלים בזה ואפילו גדולים וחשובים והעיקר הוא כי תורה יש ללמוד מתוך התורה והשולחן ערוך ולא ממה שרואים אצל אחרים ומי שמזלזל בזה הוא בכלל אפיקורוס".

[עיקר הדברים המובאים להלן מבוססים על הספר הקדוש: "הצניעות והישועה" להרה"ג יצחק אייזיק ראזענבוים מזוטשקא זצ"ל (שקיבל את הסכמותיהם הנלהבות של גדולי הדור, בהם: הר' אלעזר מנחם שך זצ"ל, הר' יעקב לבדא זצ"ל, הר' שמואל הלוי ואזנר שליט"א ועוד). פרק ד']

ברי ארון הקודש

ידוע שבכלל ענייני פריצות האסורים לנו, הוא גם הבלטת והיכר איברי האשה דרך בגדה, אשר הצנועים וההגונים צווחו על זה ככרוכיא, ואף שהדבר פשוט, ראוי להעיר, שיש מקור לזה בגמרא (מנחות צח.) כפי שאמרו חז"ל על הפסוק (מלכים א', ח, ח): "וַיֵּאָרְכוּ הַבְּדִים וַיֵּרְאוּ רְאֵשֵׁי הַבְּדִים מִן הַקֶּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחֻצָּה". וזו לשון הגמרא: "ויארכו הבדים (מוטות ארון הקודש המיועדים לנשיאתו), יכול (היתכן ש) לא היו נוגעין בפרוכת? תלמוד לומר (משיבה הגמרא): וַיֵּרְאוּ, אי (אם) וַיֵּרְאוּ. יכול יהו מקרקעין בפרוכת ויוצאין? (היתכן שהיו קורעים את הפרוכת ויוצאים דרכה?) תלמוד לומר (משיבה הגמרא): לא יראו החוצה. הא כיצד? דוחקין

ובולטין בפרוכת ודומין (ונראים) כְּמִין שְׁנֵי דְדֵי אִשָּׁה". עכ"ל. הרי מפורש בזה שאפילו שלא היו קורעים את הפרוכת, והיתה הפרוכת סותמת ומגינה בפני הבדים, שלא ייראו ממש החוצה, מכל מקום, כיוון שהיו הבדים דוחקים ובולטים בפרוכת, ונראים כמין שני דדי אשה, קרא לה הכתוב: וַיֵּרְאוּ רְאֵי הַבְּדִים וגו'.

כל שכן כאשר לא מדובר בפרוכת בבית המקדש, אלא באשה ממש הלובשת בגד צמוד שמבליט איברים הדורשים הצנעה, הרי זו פריצות נוראה ואסורה על בת ישראל שמאמינה בקב"ה ובתורתו הקדושה, והוא הדין בכל מה ששייך ענין הבלטה והיכר איברים.

ולפיכך אין ראוי לבת ישראל לשבת רגל על רגל, שהרי גם בזה יש הבלטת והיכר האיברים, ובאמת מעולם לא ראינו זאת בבנות ישראל בשנים קדמוניות.

מדרש רות

וכן מצינו (במדרש רות ד' ט') שאמר בועז (כהנהגה רעה של שאר הנשים לעצמת הנהגתה הצנועה של רות): "כל הנשים שוחחות (מתכופות) ומלקטות", ופירש ה"מתנות כהונה": "ומתוך כך ① האחוריים בולטים ② ורגליהם נראות".

① והרי שמלתן כסתה את אחוריהן, ולא היה שום גילוי בשר בזה, ואף על פי כן זה נגד דרך הצניעות כשהאחוריים בולטים וניכרים בעקבות ההתכופות.

② וכן ברגליהן שנראות, הרי הנשים לובשות בתי שוקיים (גרביים), כמבואר ברש"י (שבת ס"ג: ד"ה תחת אצעדה) ובתוספות (ד"ה בירית) ומשמע מדבריהם שהיו נשים צנועות, שהרי לא היו רגליהן נראות מלבד כאשר היו מתכופות, ובוודאי היו לבושות בבתי שוקיים (גרביים), בפרט כשהלכו ללקוט לקט, וידעו ששוחחות ורגליהן נראות, ואף על פי כן גם זה נגד דרך הצניעות, אף על פי שאין שום גילוי בשר, רק משום שרואים על כל פנים את צורת השוקיים.

אחרי ארי ולא אחרי אשה

מובא בגמרא שאם אדם הלך בדרך וראה אריה ואשה, ילך אחרי אריה, שאם האריה יטרוף אותו, יפטר מן העולם הזה, אך עולם הבא יהיה לו. אבל, אם ילך אחרי אישה ויכשל בהסתכלויות אסורות, יאבד את העולם הבא שלו.

מובא בספר שו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תש"ע על גמרא עירובין יח:): "אחרי ארי ולא אחרי אשה", "רואה ומבחין בהילוכה ובתנועת אבריה, והדבר ברור שיבוא לידי הרהור, אף על פי שהיא מכוסה רגל ועד ראש, ואין נראה בה דבר שיסתכל האדם בה".

כיוון שהלכו אז בבגדים ארוכים עד למטה, רק על ידי שהולך אחריה הגבר, רואה ומבחין דרך בגדה בתנועת הילוכה ובתנועת אבריה. ומבאר הרדב"ז כוונת חז"ל שזה נחשב ראייה, והדבר ברור שיבוא לידי הרהור אף על פי שבגדיה מכסים אותה עד הקרקע.

כל שכן כשבגדה קצר ורואים את צורת שוקיה, בוודאי ברור שיבואו האנשים לידי הרהור ר"ל, ופשוט שזוהי עבירה גמורה וחמורה שהיא בכלל כל איסורי הפריצות שאסרה לנו תורת הקודש.

שוק מכוסה בגרב הוי ערוה

מובא בספר הצניעות והישועה שמביא ר' חסדא ראייה מהפסוק (ישעיה מ"ז): "גְּלִי שׁוֹק, עֲבְרֵי נְהָרוֹת" ומבואר בגמרא (יומא ע"ז:) ובתוספות ישנים (שם ד"ה עובר) וברמב"ם (הלכות שביחת עשור פ"ג ה"ו) ובשלחן ערוך (או"ח סימן תרי"ג סעיף ה') שעוברים במים בבגדיהם, ואם כן בעברן בנהרות לא פשטו את האנפלאות (גרביים) מעל רגליהן, אבל את הבגד הארוך (השמלה) מגביהות במים, כפי שפירש רש"י (ברכות ס"א, ד"ה אחורי אשה): כי בגדה מעכב ההילוך במים כמוכן, ואז ראו צורת שוקיה המכוסים באנפלאות, ועל זה אמר הכתוב: "תִּגְלַל (תִּתְגַּלֶּה) עֲרֹוֹתָּהּ גַם תִּרְאֶה תְּרִפְתָּהּ", הרי שגילוי צורת השוק בכיסוי אנפלאות נקרא ערוה.

וכך כתב בספר הצניעות והישועה: "לפי שבעוה"ר נפלה עטרת ראשינו (עטרת הצניעות) אוי נא לנו כי חטאנו (איכה ה' ט"ו) וירוד ירדנו מטה מטה ר"ל, אוי לעיניי שכן ראות, הפריצות הנורא ר"ל, שגם בנות ישראל חרדות לובשות בגדים קצרים עד סוף הירך ויותר מעט, ורואין גילוי שוקיהן, והצנועות מתחסדות עם קונן, לכסות באנפלאות, ואיגלאי מילתא למפרע, שחז"ל הקדושים ברוח קדשם הזהירו על זה מאז, דשוק באשה ערוה, היינו גילוי תואר השוק, אפילו במכוסה כנ"ל, אבל הראשונים בימיהם, שלבשו כל נשי עולם, בגדים ארוכים עד למטה, ולא יזכר ולא יפקד שום רמז דרמיזא לשנות ולקצר ח"ו, לא יתכן אז כלל, לחשוך את בנות ישראל שימצא כזה, לפרש מאמר חז"ל שהזהירו על זה, חס מלהזכיר ודוק (ומוכח)".

טוֹהַ פְּשׁוּק

וכמו כן על פי השיטה הנ"ל יש ללמוד ממה שאמרו חז"ל (כתובות עב:): "במראה זרועותיה לבני אדם", שלכאורה היה צריך לומר במגלה את זרועותיה, שבזה ממילא בני אדם רואים את זרועותיה המגולים, אבל הלשון "מראה זרועותיה", משמע שהיא עושה פעולה בזה, וזה היה שייך באם היא הולכת אל בני האדם, ומראה להם זרועותיה ממש. והרי מדובר ביושבת וטווה, ומהו הלשון מראה? אכן

אשה שיושבת וטווה, יתכן שמצמצמת זרועותיה לגופה, עד שהעובר שם, כמעט שאין רואה זרועותיה כלל, ובפרט כשלבושה רדיד ארוך כטלית. ייתכן שהרדיד מתעטף לגמרי על זרועותיה, ורק כפות ידיה מתנענעות וטוות סמוך לגופה ואין מרגישים ממנה כלום, ובזה אין עליה שום טענה. ולזה ביארו שטווה בשוק שיוצאת בלא כתובה. היינו, במראה זרועותיה לבני אדם רצה לומר שפושטת את זרועותיה כלפי חוץ שיהיו בולטים ונראים ממש לעין כל, באופן שיראו הכל שהיא טווה בשוק ויסתכלו בזרועותיה, שזו פריצות, ובזה יוצאת בלא כתובה.

ואף על פי שלא גילתה בשר זרועותיה כלל וכמו שאמור לעיל בשוק, אלא על ידי זה עולה לכאורה קושיה: לגבי עניין השוק נאמר ששוק באשה ערוה כשרואין תואר השוק, אפילו מכוסה באנפלאות, ואע"פ שלא עשתה שום פעולה מיוחדת, שיסתכלו בשוקה, ואם כן גם בזרועותיה נאמר כן, כשרואין תואר זרועותיה, אפילו מכוסות בבתי ידיים (שרוולים) הוי ערוה, אפילו כשאינה עושה שום פעולה שיסתכלו בהן, ואפילו אם רק עוברת כך בחוץ, כמו בעניין השוק, ומדוע תלה הדבר דווקא בטווה בשוק ובמראה זרועותיה?

אם מכנסיים פריצות לאשה, קל וחומר גרביים

(הצניעות והישועה) "והנה במכנסים, שהוא לבוש ארוך ורחב כנהוג, נמנו וגמרו, דהוא פריצות נוראה בנשים, שגורם הרהורים רעים, וחטאים רעים ר"ל, כמו שהאריך בספר טהרת י"ט (ח"ט מן העמוד ע"ד ואילך) בהעתקת דברי הרבנים הגאונים הצדיקים שליט"א, שדבריהם הוצבים להבות אש בזה, וכן בשו"ת שבט הלוי (חיו"ד סי' ס"ג) האריך לבאר בשרשי ההלכה, שהוא איסור גמור, מצד הפריצות (חוץ מאיסור כלי גבר שבו) עש"ב, וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' ק"ח) כתב דבגדי שחץ כאלו, נעשים מתחילתם לעבירה, והם בגדי זימה, ומביאים לידי תועבה כו' המה בכלל תועבת ד' כל עושה אלה עש"ב, כל שכן כשרואין שוקיה המכוסין רק באנפלאות לבדן, דהוי פריצות נוראה יותר ויותר, ופשיטא דאסור".

פיסוק רגליים

מובא בחז"ל (פסחים ג.): "לעולם יספר אדם בלשון נקיה, שהרי בזב קראו מרכב, ובאשה קראו מושב". פירש"י: "בזב כתיב (שם כ"ג) או על הכלי, אשר היא יושבת עליו, לפי שאין הגון להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באשה" עכ"ל. וזו לשון רבינו חננאל (שם): "ומפני מה לא הזכיר באשה מרכב, שהמרכב הוא בפיסוק רגלים והוא דרך גנאי באשה, הזכרת פיסוק רגליה במקום שאפשר לו להזכירו בלשון שבח" עכ"ל.

ואחר ותורת הקודש לימדה אותנו בזה שלא להזכיר תיבת רכיבה באשה, משום שברגע שמזכיר תיבת רכיבה באשה אפשר שיבוא לו מזה שמץ הרהור בפיסוק רגליה וברכיבתה, מי הוא זה ואיזה הוא, אשר ימלאו לבו לומר, שמותרת אשה על פי תורת הקודש להראות בפועל כל היום לעין כל פיסוק רגליה ממש ע"י קיצור בגדה? והרי לפי הנ"ל פשוט וברור לכל שבודאי ראוי לחוש שגורמת בזה הרהורים לכל האנשים הרואים אותה ואת פיסוק רגליה, ועוברת בזה על דעת קונה, שהוא שונא זימה (סנהדרין צג.). ובאביזרא דעריות כידוע (ש"ע יו"ד ס"ס קנ"ז באחרונים) יהרג ואל יעבור.

לבוש צמוד דינו כעירום

וכאמור לעיל שעל זה אמרו שוק באשה ערוה, כשרואים תואר השוק אפילו מכוסין באנפלאות (גרביים) וכל שאינה מלובשת בשלימות כראוי, היא בכלל ערומה, והיא בכלל מה שאמרו חז"ל (יבמות סג:) שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שהולך בשוק ערום, ובפרט באשה, שעליה להיות צנועה ביותר, דכתיב בה (תהלים מה יב) כל כבודה בת מלך פנימה, שתצניע עצמה בביתה לגמרי, וכשיוצאת בעל כורחה לחוץ, על כל פנים תצניע את עצמה בתוך בגדיה לגמרי, וכל שכן שתזהר במה שלמדנו מקרא, שלא לגרום שום הרהור, בעניין פיסוק רגליה כנ"ל.

[והנה אמרו בגמרא (יבמות סג:) שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום, עכ"ל. והמוכן הפשוט שהולך בשוק ממש ערום בלי שום לבוש. וראוי לעורר שאין זו האמת כלל, שמצינו לשון ערום אפילו באינו עירום לגמרי, עיין סנהדרין (מד:) וכ"מ (הלכות סנהדרין ר"פ ט"ו) שמדובר במכוסה לפניו וקראוהו ערום וכן מבאר רש"י (ברכות כד: ד"ה היתה טליתו) ורמב"ם (הלכות ק"ש פ"ג ה"ו) ושלחן ערוך (א"ח ס"ס ע"ד) שמדובר במכוסה לגמרי ממתניו ולמטה, וקראוהו ערום. וע' ר"ף (בעין יעקב סנהדרין קו.) שהגילוי לפעור, קראוהו ערום, ורש"י (תענית ד. ד"ה פעמים), שמדובר בגילוי זרועו וכנגד לבו, וקראוהו ערום. וברש"י (סוטה ה:) במגלה את לבה קראה ערומה עד לבה. ובחסרון בתי ידיים כתב ידיו ערומות, (ב"ק פו:) ובמהדורא בתרא (שם) דהמקשה סבר ערום לגמרי, והתרצן השיב שערום במקצת, שהרוח הגביהה קצת בגדו. וגם הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק פ"ג ח"ב) והשלחן ערוך (ה"מ ס"א ת"כ סל"ד) קראו את זה ערום. ובישעיה הנביא אמר הכתוב (ישעיה, כג) שהלך ערום ויחף, ותמהו בגמרא (יוטא עז.) ערום ממש? אלא בבגדים בלואים. וכן פירש (שם) מה שאמר יחף, היינו במנעלים המטולאים. וכן פירש רש"י (ישעיה שם) ערום, תרגום יונתן – בבגדים קרועים ובלואים, ולא ערום ממש. עכ"ל. וכן בלשון בני אדם כשבגדיו אינם כראוי, אומרים עליו שהולך ערום ויחף. ויותר מכל זה מצינו (עמוס ס טז) במלובש ומכוסה הכל בשלימות על הצד היותר טוב, ואף על פי כן קראו ערום כשמדובר בגיבור שראוי לו שילבש כלי זיין. וכשחסר לו כלי הזיין קראו ערום משום כך. ומבואר בזה ששם ערום אינו מורה כלל על גילוי הגוף, אלא רק על חסרון הבגד, ואפילו אם הוא מכוסה מכף רגל ועד ראש, אלא רק שחסר בגד

שראוי לו ללבוש, הוי ערום. ונמצא דמאמר הנ"ל שמהלך בשוק ערום, היינו שאינו מלובש כל צרכו כפי הראוי לו. וכפי שמבואר לעיל ביצאה בלא בגד עליון שהרי זו פריצות, וקרע רב אדא בר אהבה הכרבלתא משום זה. והרי אם חסר מאורך הבגד או הבתי ידיים (השרוולים), שחסר מהצניעות הוי בכלל הולך עירום, שבזה אמרו שהוא היותר משוקץ ומתועב לפני המקום כנ"ל. ועל פי הב"ח והש"ך (יו"ד סי' ש"מ ס"ק כ"ב) שגילוי בגד הדבוק לבשר, הוי פריצות כגילוי בשר ומביא לידי הרהור, והרי הוא גם לבתי השוקיים (הגרביים) שצריכים להיות מכוסים]. (ספר הצניעות והישועה פרק ז')

דין קריעה אצל אשה

ואף כי דבר זה פשוט הוא, נלמד בין היתר מדברי הש"ך והב"ח בהלכות אבלות (יו"ד ס"ח"מ) לגבי דין קריעת הבגד על הנפטר, שהלכה היא שגם האשה צריכה לקרוע את מלבושה, אלא שהיא מחזרת אותו לאחוריה (מסובבת אותו) מיד משום צניעות, ואפילו כך ביאר שם הב"ח וזו לשונו: "אין פירושו (מלבוש) תחתון של פשתן העשוי לקבל הזיעה אלא (מלבוש) תחתון של שאר מלבושים [שעליה] שאמר, דגם זה אית ביה (שגם בזה יש) משום צניעות דכשקורעת מלבוש זה התחתון ומגלה את המלבוש העשוי לקבל זיעה, חשוב כאילו היתה מגלה את לבה ערום", וכן הוא בש"ך שם וזו לשונו: "כשמגלה החלוק נמי איכא (גם זה) פריצות כמו מגלה לבה". וכן הוא בחכמת אדם (שער השמחה כלל קנב סעיף ו) "ואשה כשקורעה על אביה ואמה ואם תקרע תחילה העליון עד הכתונת, העומדים שם יבואו לידי הרהור. לכן קורעת תחילה בגד התחתון ומחזירה הקרע לצדדין ואחר כך קורעת העליון", והיינו שבשום אופן לא יראה אפילו הבגד הסמוך לגוף ואף לא לרגע אחד משום צניעות.

והעולה מדבריהם שבגד הסמוך לגוף נחשב הוא לעניין צניעות כגוף עצמו, ואפילו שאין מדובר בבגד צמוד ממש, אלא רק בבגד הסמוך לגוף. ויש לציין שדברים אלו לא נכתבו בתורת 'פסק', דהיינו שאין כוונת הפוסקים הנ"ל לחדש שבגד הסמוך לגוף דינו כגוף, אלא מדבריהם נראה שדבר זה (היינו שמלבוש הסמוך לגוף נחשב כגוף) היה עבורם מובן מאליה עד שאפילו לא ראו להביא ראיה לחיזוק דבריהם, ולא הוזקקו לציין את הדבר אלא כבדרך אגב ולמטרת תוספת ביאור בעניין דין הקריעה אצל אשה.

חיתוך איברים

הגמרא בשבת (דף ע"א:) עוסקת בביאור המילה גלימה וזו לשונה: "מאי גלימה, שנעשה בה כגולם", ופירש רש"י: "שאינו לו חיתוך איברים." (לא ניכר צורת אברי הגוף). ובערוך פירש (ע' גלם א') "נראה כמו שאין לו לא יד ולא רגל". ובגמרא מנחות (מ"ג.)

מובא שרב יהודה אדם צנוע היה ולא פשט את גלימתו כל היום. ומשמע מזה שדרך הצניעות היא כשלא רואים את חיתוך האיברים, דהיינו שהבגד היה ארוך ומקיף את האדם באופן שלא ניכר כלל צורת איבריו.

והגם שמדובר בהנהגת צניעות של גברים, פשוט שהוא קל וחומר לגבי הנשים וכן כתב החכמה ומוסר (בספר "חכמה ומוסר" להרה"ג אברהם ענתבי זצ"ל - בקונטרס דרך הצניעות פ"א) "ומדרכי הצניעות שיהיו בגדיו של אדם ארוכים וכמו שאמרו (ב"ב נ"ז:), וקל וחומר שיהיו בגדיה של האשה ארוכין. וצר לי על דורות הללו שנהגו להיפך, ואפילו חלוק שעל גבי בשרם קצר הרבה וזה פריצות הרבה, וראוי לגעור בהם ולמחות בידם על זה המנהג הרע ולבטלו ולחזור למנהגם הראשון, שיהיה ארוך עד כפות רגליה".

סיפור זעקת הרוח

את הסיפור הבא כתב איש האלוקים הקדוש רבי חיים ויטאל זצ"ל, תלמיד רבינו הקדוש האר"י ז"ל בספר "שבחי חיים ויטאל" מדף ח' והלאה.

מעשה מבהיל ונורא אירע בעיר דמשק בליל שבת-קודש של ראש-חודש אב, שנת שס"ט. בתו של הרב רבי רפאל עניו, מחשובי רבני העיר, אך טעמה מעט מהדג שהכינו לכבוד שבת, נפלה מתעלפת על הארץ. האב הוזעק מבית-הכנסת, ומיד שלח לקרוא לרופאים וינסו לרפאה בכל מיני רפואה ולא הועילו. וכך היתה מוטלת כפגר מת בלי שום הרגש חושים.

לפתע שמע אביה קול איש בוקע מפיה של בתו המעולפת, הקול פונה אליו ומכריז: "אני רוחו של חכם יעקב פיסו. נסתלקתי מן העולם לפני שלושים וחמש שנים ועליתי למקומי בגן עדן. אך עתה לא הניחו לי לעלות למקום גבוה יותר. דחו אותי, מכיוון שיש בידי חטא קל אשר נשאר עלי לתקנו. לכן הנני מצווה עליך, רפאל עניו, שתלך ותקרא את החכם המקובל רבי חיים ויטאל שיבוא אלי, הואיל והתיקון שלי הוא על ידי השליחות שעלי לומר לו, כי אין יכולת בעליונים להטיב אלא על ידי תפילות הצדיקים בעולם הזה".

אך הוא, רפאל עניו, חשש להשאיר את בתו לבד בלילה ומיאן לצאת מביתו. הרוח פנה אליו שוב, ואמר לו: "אל תחשוש שאני אזיק לכתך, אינני כשאר רוחות הרשעים המשוטטים בעולם ומחפשים להיכנס בתוך בני אדם ולהזיקם, כדי להסתתר ממלאכי החבלה המכים בהם. אני חכם וצדיק, ירדתי דרך נהרות גן עדן, נתלבשתי בתוך הדג שבתך אכלה ונכנסתי בתוכה, לא באתי הנה יחידי, אלא כמה מלאכים ונשמות של ששה צדיקים מלווים אותי ושומרים לי בדרך. אם היית יודע מכל זה, היית מכין

הרבה נרות לכבוד שבת ולא רק שניים, לכן הכן ששה כסאות לנשמות הצדיקים אשר מלווים אותי, ודע לך, כי כולנו ממתינים לבואו של רבי חיים המקובל, שיעשה שליחותו על ידי, לך מהר, קראהו ויבא".

דברים נוקבים אלו שכנעו את רבי רפאל עניו, לפנות בוקר יצא וקרא לרבי חיים ויטאל. כשנכנס הרב רבי חיים, קרא הרוח לכבודו "ברוך הבא" שלש פעמים. ומיד פנה הרוח אליו וגילה לו את שמו, וצעק: "אוי למי שאינו נזהר בעולם הזה, אפילו מחטא קל שבקלים. אני חטאתי, שפעם מנעתי את הרבים מלעשות תשובה על ידי שהנפתי בידי בביטול על עניין כל שהוא לרמוז שהאיסור אינו נורא כל כך, ומתוך זה נמנעו מלשוב עליו בתשובה. לכן עתה, בשליחותי אליך אתקן את חטאי, כאשר בסיבתי יתעוררו העם לשוב בתשובה. ובכן, הנני להודיעך, רבי חיים שנשלחתי משמים לצוותך, שתלך להחזיר את יושבי דמשק בתשובה. וכי אינך רואה את האש הגדולה העומדת לשרוף את העולם ולהעניש את יושבי העיר הזאת? לכן הזדרז לקבץ את יושבי העיר, כי עתה עת רצון, וצומו שלוש תעניות, שני חמישי ושני, כביום הכיפורים ממש, אנשים ונשים, בבכי וחרטה ובתשובה גמורה, אולי ישוב ה' מחרון אפו עליהם, מרוב העבירות שבידיהם".

הרב חיים ויטאל שמע את דבריו, אך לא השתכנע, ואמר לרוח: "והלא אנשי דמשק אינם חפצים בדרשותיי ולא אועיל בהם כלום". ומיד השיב לו הרוח: "כל זה באמת גלוי וידוע לפני ה' יתברך, אבל אף על פי כן, עליך לומר את דרשותיך". רבי חיים המשיך להסס, ואמר: "אולי די לקבץ תלמידי חכמים בלבד". והרוח השיב: "טוב הדבר, אמור לחכמים כי מפני העבירות הגדולות שבידי יהודי דמשק, הכבידו על המשיח חבלי ברזל ומתאחר בואו. ואף על פי שיודע הקב"ה שאנשי דמשק לא ישמעו בקולך, כי עבירות גדולות יש ביניהם המעכבות תשובתם – אף על פי כן, עשה אתה את המוטל עליך. לך וקבץ עשרה אנשים היותר ראויים, אף על פי שאינם ראויים לגמרי לשמוע, והשיבם בתשובה. גם עשה מה שבידך להשיב העם התשובה, והשומע ישמע, והחדל יחדל, ואתה את נפשך הצלת". אך גם לפשרה זו התמהמה הרב חיים ויטאל ולא עשה השליחות.

הרוח לא הרפתה ממנו והמשיך להתגלות שוב ביום ג' ח"י באב והוריד עמו את המלאך (צדקיא"ל) המושל ביום ההוא, ועוד ארבע נשמות צדיקים. לשמע הידיעה על ההתגלות הנוספת, התאספו לאותו בית כמה רבנים חשובים מתושבי דמשק, לפתע צעק עליהם הרוח: "אוי לכם, חכמי הדור, שאינכם משיבים את העם בתשובה, אוי לכם, חכמי הדור, שאינכם משיבים את העם מתשובה, אוי לכם, שיש

לכם גאווה להשגיח על כבודכם ואינכם משגיחים על כבוד הקדוש ברוך הוא, ובוזה אתם גורמים רעה בעולם. ראו הנה בתו של רבי חיים מתה במגיפה בליל ז' באב, כי עזב דרשותיו להוכיח את העם ולהשיבם. גם רבו האר"י ז"ל הוכיחו על זה, לפי שעיקר ביאתו לעולם היא להשיב את העם בתשובה".

הרוח הסב פניו אל החכמים אשר ישבו בחדר, ואמר: "עתה יושבי דמשק, אין לכם חלק לעולם הבא, חס ושלום, מכמה סיבות. והראשונה על אשר נשותיכם הולכות חצופות בלבושיהן עם תכשיטים מגונים כמו הפינגאניס אשר בראשיהן, והן לבושות חולצות ושמלות צמודות ודדיהן בולטים בהן, ואף מניחות בגד בחיקן כדי שיבלטו. והן לובשות את הליזאריס והוקאביש שהן דקין ונראה במעט צבע בשר הרגליים, והן משימות מיני בשמים לגרות יצר הרע באנשים. וכל הדבר הזה עושות בשוקים וברחובות, להראות העמים את יפין, וגורמות להרבות חטאים בעולם, וכל המחטיא את הרבים אין לו חלק לעולם הבא".

סיפור – החגורה שגרמה מגפה

בימי הגאון הצדיק רבה של ירושלים רבי שמואל סלאנט זצוק"ל פרצה מגפה בקרב נשות הקהילה, נשים צעירות רבות נפטרו בעת לדתן בזו אחר זו, מגיפה משונה זו הטילה מורא ופחד על אנשי היישוב הישן בירושלים, כולם נזעקו לביתו של המרא דאתרא רבי שמואל סלאנט בדמעות ושחו לפניו את קורות היום האחרון ואת מספר הנשים המוטלות בין החיים למות, הם הציעו לאסוף בדחיפות כנס תפילה לאמירת כל ספר תהלים לבטל את רוע הגזירה, הרב הישיש הקשיב לדבריהם בכובד ראש והרהר דקות מספר, לבסוף דחה את דבריהם – : "זה לא יועיל" הכריז, "עיקר התשובה היא שינוי המעשה!! תחילה עלינו לברר בשל מה באה עלינו הרעה הזאת, ורק כאשר נבער את הרעה מקרבנו ונשפר מעשינו יש תועלת בתפילות לכפר ולמרק מה שקלקלנו בעבר, בלא זה הרינו כטובלים ושרץ בידינו, הרב כינס את בית דינו והוחלט לערוך "שאלת חלום" כדי לברר בשל מה באה עליהם הרעה הזאת.

וכך עשה, התאספו אנשי ירושלים ויקיריה, הרב, חברי בית הדין, מקובלים קדושים ואנשי מעשה וכינסו שלשה ימי צום ותפילות שבסופם נערך כנס מיוחד ל"שאלת חלום".

בחסדי השי"ת נענו הרבים בתפילתם, והתשובה לא איחרה לבא – "נסתלקה שכינה מישראל בגלל ה'שלייף' (החגורה של הנשים)".

באותם ימים החל מאן שהוא למכור לנשות הקהילה חגורה שהידקה את בגדיהן וגרמה להבליט את צורתן ולמשוך עין להתבונן, מיד יצאה הוראה מבית דינו של רבי שמואל סלאנט להסיר את החגורות.

ואכן בנות ישראל הכשרות אשר לא ידעו עד כמה דבר זה מהווה מכשול להרהור וקטרוג הסירו מעליהן את ה"שלייף" הזה, המגיפה נעצרה באחת ויהי הדבר לפלא

גדול. (מתוך הספר עולמות של טוהר חלק א' עמוד 177)

בעונותינו הרבים ישנם בתי ספר המחייבים את הבנות והמורות בתקנון הלבוש, להכניס את החולצה לתוך החצאית. הנחיה זו מאלצת את הבנות לילך בחוסר צניעות, שהרי הכנסת החולצה לתוך החצאית יוצרת אותה פעולה שגורמת החגורה, שהיא הצמדת החולצה לגוף ובכך גורמת להדגשת אברים שחובה מעיקר הדין להצניעם ביותר, וגורמת להסרת הבושה ולהחטאת הרבים, וזה היפך כבודה של בת ישראל להבליט את אבריה.

חולצת בסיס

הפוסקים מגדירים את הבגדים הפנימיים 'בגד העשוי לקבל הזיעה'. (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת כלים פרק כט: "ופונדה - בגד הזיעה והוא הפנימי הסמוך לגוף כדי למנוע קלקול הבגדים על ידי הזיעה". וז"ל הרא"ש מו"ק פ"ג סי' מ"ג: "ועוד קאמר בירושלמי פרק 'היה קורא', אפרקסון היה לבוש מבפנים ולפי שאין עושין אותו ללבישה אלא לקבל הזיעה שלא יטנפו מלבושיו..."), עכ"ל. וז"ל ספר 'הערוך' (ערך אפרקסון) 'חלוק התחתון שעשוי לקבל הזיעה', עכ"ל).

אכן בגדים פנימיים נועדו למטרה זו ולכן בדרך כלל בגדים פנימיים עשויים מבד סריג רך, מאה אחוז טבעי כדי שיהיו נוחים על הגוף ובעלי ספיגה. והם נחשבים לבגדים פנימיים מצד זה שהבגד סמוך לגוף.

ישנם בגדים שבלשון העם אינם נקראים בגדים פנימיים, אולם הם מונחים על הגוף כבגדים פנימיים ונותנים את אותה התחושה. כך רוב החולצות הנקראות 'חולצות בסיס'. בדורינו ובפרט כשבעונותינו הרבים, משווקי הביגוד לציבור הדתי והחרדי ובעלי החניות ברחובות החרדיים, רובם ככולם אינם שומרי תורה ומצוות, לכן כדי שיוכלו לשווק לציבור הנשים שומרות המצוות בגדים פרוצים וחשופים המציאו את המושג: 'חולצת בסיס', שאינה אלא בגד פנימי הסמוך לגוף, וזאת כדי לגרום לנשים ולבנות לחשוב שמדובר כאן בחולצה ולא בבגד פנימי שאסור לראותו. בדורינו שלא כבדורות הקודמים, בגד זה אפילו צמוד לגוף. בדורות הקודמים היה גם הבגד הסמוך לגוף רחב ורפוי. בגדים מבדי טריקו או לייקרה וסריגים דקים נאסרו ללבישה (כבגד גלוי) על ידי כל גדולי הדור, וניתן לראות שהם אסורים בכל תקנוני וספרי הלכות הלבוש המצויים בזמננו ואפילו המקילים ביותר שבהם,

מכיון שטבעם להיצמד לגוף גם כשהם במידה גדולה.

את הבגד הסמוך לגוף האשה אסור על פי ההלכה לראות אפלו לרגע קט. כל מקום בגוף שטעון הצנעה, אסור שיהיה "מוצנע" ע"י חולצת בסיס, שאז נחשב הוא כגלוי. לפי הרבה פוסקים בגד הסמוך לגוף אינו נחשב בגד לעניין "קריעה". בהלכות אבלות, כאשר מבואר כי צריך האבל לקרוע על מתו עד שיגלה את לבו, מבואר במקביל כי האשה קורעת את הבגד האמצעי ומסובבת אותו ואז קורעת את הבגד העליון, כך שהבגד הפנימי לא מתגלה אפילו לרגע קט.

אסור לראות את הבגד הסמוך לגוף, היינו את 'חולצת הבסיס', לא בפתח הצואר שמתחת לז'קט, לא על גבי הזרועות מתחת לחולצה בעלת שרוולים קצרים, לא בבטן או בגב וקל וחומר לא מתחת לשמלת כתפיות או לעליונית שקופה שכידוע מטרת הייצור שלה היא גירוי יצרים ופריצות.

על הבגד שמעל חולצת הבסיס להיות ארוך וסגור מכל צדדיו **ואסור שתראה חולצת הבסיס דרכו כלל**. כמו כן על הבגד שמעל חולצת הבסיס להיות רחב ומבד יציב, וברשות הרבים ראוי ללבוש מעליו בגד עליון נוסף. מטרת הבגד היא להצניע את הגוף, לא רק את צבעו, אלא גם את צורתו, וזאת ניתן לעשות אך ורק על ידי בגד רחב.

ומצינו במהרש"א (שבת עז:): במה ששנינו "סוּךָרָא" (פירש"י "דרך תלמיד חכם לעטוף סוּךָרָא"), סוד ה' לִירָאָיו (תהלים כ, יד) על זה כתב מהרש"א וזו לשונו: "בגדי אדם מרמזים על מידותיו של אדם, כמו שכתוב (קהלת ט, ה) בְּכָל עֵת יִהְיֶה בְּגָדֶיךָ לְבָנִים וְגו', ובמעלות המידות היא היראה, ועל כן שם הַסוּךָרָא המורה על זה הוא מיוחד ליראי ה' וקל להבין". עכ"ל. אכן בגדי האדם מרמזים על יראתו ומידותיו, וברור לכל בר דעת שאין הכוונה לרמז על מידות הגוף, אלא על מידות הנפש שהן היפך הבלטת הגוף. מלבוש מכובד הינו מלבוש המסתיר את מידותיה הגופניות של האשה באופן המקסימלי, שכן צניעות מלשון להצניע, כלומר, להחביא. לכן אם האשה בוחרת להסתפק בוסט או בז'קט כבגד עליון, עליה לשים אל לבה אם אכן בגד זה מצניע את חיטובי הגוף ומידותיו, וכל שכן להקפיד שלא תהיה עליו עליו חגורה עליונה או תפר אופקי שמדגיש כחגורה או שתפור בגזרה שמצרה באזור המתניים או תפרי פנסים או שלל אלמנטים פרוצים המצויים בימינו בבגדים המיוצרים על ידי אומות העולם וההולכים בחוקותיהם. על כל פנים מי שיראת השמים שלה גדולה מיראת הבריות, תעדיף להתכסות בשכמיה, שללא ספק מסתירה את חיטובי הגוף ומידותיו באופן המירבי.

מן המצר

מן המצר קראתי י-ה
 בכגד הצר תפלתי לא נשמעה
 ענני במרחב י-ה
 הרחבתי את בגדי ותפלתי אז נענתה
 אברהם העברי בעבר האחד
 וכל העולם בגדה השניה
 ואמנו שרה באהל היתה
 אף אלו היתה חוששת שרה
 שאם תהא שונה מהסביבה
 לא תצליח לקרבו לאמונה
 לא היתה נוצרת האמה היהודיה
 ולא היתה לנו אמא שרה
 ואם רות המואביה היתה חוששת
 להיות שונה מכלן ובולטת
 לא היינו זוכים ברות
 אמה של מלכות.

אין פרוץ ואין יוצאת
 ואין צנחה ברחבתינו
 אם אין פריצות ואין יוצאת
 בת מלוך לרחבתינו
 אז אין שכינה שבה מאחרינו

ואם קמחית כמו כלן היתה
 מתלבשת על פי צו האפנה
 לא היו שבעת בניה משרתים בכהנה גדולה
 ולא היה נזכר שמה בגמרא
 ואם אני בת לדור המבבל
 רוצה מהרה לראות את הגואל
 עלי לזכור את אמותי הקדושות
 שלא פחדו מלחשי השכנות
 לא חששו להיות שונות
 ובחרו להיות אור לגויות
 אם לא תדעי לך היפה בנשים
 אל תגורי מפני האנשים
 זכרי שאת בת מלוך מלכי המלכים
 שצנה אותנו להיות קדושים
 אל נמכר את עולמנו בשביל נזיד עדשים
 בגלל פחד מדמה מלחשי האנשים
 צאי לך בעקבי הצאן היפה בנשים
 צאי לך בעקבי אבותינו הקדושים

בגדי צבעונין

בחז"ל מוצאים בכמה וכמה מקומות שלבוש "בגדים צבעונין" זה דבר המביא לידי הרהור ותקלה, ובפרט הצבע האדום שהוא הגרוע מכל, ויש גם מלאך מיוחד מן השמים שתפקידו להפיל אנשים לעבירה על ידי הסתכלותם בבגדים הצבעוניים של הנשים כפי שנראה בקטעים דלהלן.

כרבלתא

בגמרא (ברכות כ.) מסופר שדורות ראשונים מסרו נפשם על קידוש השם, ולכן היו נענים במהרה בתפילתם. וכיצד באה לידי ביטוי מסירות נפשם על קידוש השם? הגמרא מביאה כדוגמא את רבי אדא בר אהבה שראה כותית (גויה) בשוק שלבשה "כרבלתא" ומכיוון שחשב שהיא בת ישראל, קם וקרע את הבגד ממנה. מפרש רש"י שכרבלתא הוא מלבוש חשוב. וכתב ספר "הערוך" (בערך כרבל) וזו לשונו: "הך איתתא דלבשה כרבלתא בשוקא (האשה הזאת שלבשה כרבלתא בשוק), פירוש בגד אדום כגון כרבלתא (כצבע כרבלת) דתרנגול, שאין דרך בנות ישראל להתכסות בו, שהוא פריצות ומביא לידי עבירה".

מכאן שבין אם המלבוש "חשוב" על פי רש"י, ובין אם "אדום" על פי הערוך, למדנו את חומרת האיסור לצאת כך לרשות הרבים, שמעשה זה של רב אדא נחשב למעשה של קידוש השם והוא לקיים מחאה גדולה באשה היוצאת בפריצות.

ברם ענבים סותה

הפסוק בפרשת ויחי (בראשית מט, יא) אומר: "כַּבֵּס בַּיַּיִן לְבָשׁוּ וּבְדָם עֲנָבִים סוּתָה" רש"י מבאר את המילים: "וּבְדָם עֲנָבִים סוּתָה" כך: "סוּתָה לְשׁוֹן מִיֵּן בְּגָד... שְׁצַבְעוּ דוּמָה לַיַּיִן, וְצַבְעוֹנִין הוּא לְשׁוֹן סוּתָה שֶׁהָאִשָּׁה לּוֹבֶשְׁתָּן וּמְסִיתָהּ בְּהֵן אֶת הַזָּכֵר לִיתֵן עֵינָיו בָּהּ". רואים כאן במפורש בדברי רש"י שבגדי הצבעונין גורמים למשיכת עין ומביאים את הזכר לראיות אסורות. וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ד ה"ד) שראיית העיניים עוון גדול שהיא גורמת לגופן של עריות.

עזאל

המדרש בילקוט שמעוני (בראשית ו-מז) מספר כך: "שאלו תלמידיו את רבי יוסף: מהו עזאל? אמר להם: כיוון שעמדו דור המבול ועבדו עבודה זרה היה הקב"ה מתעצב. עמדו שני מלאכים שמחזאי ועזאל ואמרו לפניו, תן לנו רשות ונדור עם הבריות ותראה איך אנו מקדשין שמך. אמר להם: רדו ותדורו עמהן. מיד קלקלו... ממשיך

המדרש ומספר על תפקיד מעניין שנפל בחלקו של עזאל וכך הוא כותב: "ועזאל היה [ממונה] על מיני צבעונין ועל מיני תכשיטין של נשים שמפתים את בני אדם להרהור עבירה... עזאל לא חזר בתשובה ועדיין הוא עומד בקלקולו להסית בני אדם לדבר עבירה בבגדי צבעונין של נשים ולכך היו ישראל מקריבין קרבנות ביום הכפורים... וקרבן אחד לעזאל שיסבול עוונותיהם של ישראל והוא עזאל שאמור בתורה".

ממדרש זה אנו למדים שלא זו בלבד שהבגד הצבעוני מצד עצמו מושך עין ולב ומרבה הרהורי עבירה ומכשיל את הרבים, אלא שיש עוד איזשהו כח רוחני מצד הסטרא אחרא אשר יש לו תפקיד להשתמש בבגדים הללו כדי להחטיא את הסובבים אותנו ובגלל זה משלחים ביום הכפורים שעיר לעזאל כדי לכפר על העוונות שנגרמו בזאת.

אדום

הספרי (פ' ראה בפ' השמר לך פן תנקש אחריהם, ובילקוט שם רמז תתפ"ה), הרי"ף, הערוך, רש"י, מהרי"ק, רמ"א (יו"ד סי' קע"ח ס"א) וש"ך (שם ס"ק ג') כולם אומרים דבר אחד: שבגדים אדומים מהווים פריצות ואשה אסורה לצאת בהם. ובשו"ת באר משה (ח"ד סי' קמ"ז אות יג) כתב שאפילו הנערות לא תקשורנה סרט על ראשן בצבע אדום. ולפי הרי"ף אפילו הרצועה שבסנדל, אסור שתהיה בצבע אדום.

מעיד האדמו"ר מזוטשקא זצ"ל בעל ספר הצניעות והישועה (פרק יב) שזקנו מרן החתם סופר זי"ע מעולם לא הניח לבנות ביתו להכניס שום בגד בצבע אדום והקפיד על זה עד למאוד.

ואף על גב שבגד אדום אסור משום פריצות, מכל מקום פירשו לנו חז"ל שהוא אסור גם משום איסור "ובחוקותיהם לא תלכו" ועוברת בזה על שני לאוין.

אפילו שטוחים על הכותל

הגמרא במסכת עבודה זרה (דף כ.) מלמדת אותנו שאסור לגבר להסתכל בבגדי צבעונין של אשה, אפילו הם שטוחים על הכותל או תלויים בכביסה אם הוא מכיר את האשה, שמא יבוא להרהר בה, כיצד הם נראים עליה. וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (אבן העזר, סימן כא, סעיף א). ובכל דבר שאסור לגבר להסתכל, אסור לאשה לצאת בו לרה"ר משום שעוברת בזה על לפני עיור. ומובא באורחות צדיקים (שער הגאווה): "הלא אסרו חכמים (עבודה זרה כ.) להסתכל בבגדי צבעונין של נשים השטוחים בכותל אפילו כשאינה מלובשת בהם, כל שכן שיש עונש גדול לאשה המתקשטת לפני אנשים המסתכלים בה".

וכן מובא בגמרא (נדה סא:): "שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן. הותרו מכלל דאסירי". (וכן נפסק להלכה בש"ע יו"ד סי' ק"צ ס"י, וכן ברמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ט' הלכה ח) היינו שזולת במקרה היוצא מן הכלל, שהוא עניין הכתמים, מכלל שהם אסורים. ועל כך כתב בעל הצניעות והישועה: (פרק יב סעיף ט) "אמנם יש לומר דדין כתמים בסתמא קאי (מדובר בפשטות) בבגדים שעל גופה, ולא בבגד עליון".

וכן כתב בשו"ת שרידי אש (חלק ב סימן מט עמוד תצא) וזו לשונו: "ועל תלבושת הנשים המודרנית, כפי שתואר כת"ר - בודאי אסור להסתכל באשה זו המלובשת בבגדים אלה. ואף שבגמרא (עבודה זרה כ:) אמרו שהאיסור להסתכל בבגדי צבע של אשה הוא רק במכירה - זהו רק במסתכל על בגדים אלה כשהם תלויים על הכותל, אבל אם מסתכל באשה עצמה שלובשת בגדים אלה, בודאי אסור אפילו אינו מכירה. וכבר אמרו שם (ג:): שלא יסתכל באשה נאה ואפילו פנויה, ובאשת איש ואפילו מכוערת".

וכתב היערות דבש (חלק א' עמ' ז' טור ימני מהדורה לבוב תקנ"ח) וזו לשונו: "וגם הנשים לא יצאו בבגדי צבעונין, רק הקלו בשביל קיום המין ולהקל מעל כתמיהן, ואיך נרדוף נחנו המותרות ואיך ילכשו הנשים משבצות זהב ואבני חפץ וכלי יקר בדמים יקרים".

שחור דרך צניעות והכנעה

רבותינו גילו לנו מהו הצבע הכשר והמומלץ ביותר. וכך הם דברי הש"ך על דברי הרמ"א בשולחן ערוך יורה דעה (סימן קע"ח, א) הפוסק שאסור גם לגברים וגם לנשים ללבוש מלבושי עכו"ם כאשר מטרת הגויים בלבוש זה היא לשם פריצות, כגון המלבושים האדומים ושאר מלבושי הגויים. ומוסיף על זה הש"ך וכותב כך: "וצבע השחור הוא דרך צניעות והכנעה".

מובא בשו"ת ר"י בן הרא"ש (ס"ס צ"א) שכתב שיש למנות בני אדם שישגיחו על השפחות כדי למנוע מהן ללבוש רקמה, שהרי הם בגדי צבעונין כיוון שמגרים להסתכל בהן, ולכן יש לחייבן ללבוש רק שחור. (מובא בספר הצניעות והישועה פרק יב סוף סימן ט)

תכלת

גם צבע התכלת שייך ל"מיני צבעונין" ככתוב בגמרא (מנחות מא, ב): "טלית שכולה תכלת כל מיני צבעונין פוטרין בה", "תניא היה ר' מאיר אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין" (מנחות מג:).

מה נחשב אדום על פי ההלכה?

מבואר בספר הצניעות והישועה (פרק יב) לאדמו"ר מזוטשקא זצ"ל שאף על פי שבזמנינו נקבעו שמות לכמה מיני אדום, מכל מקום בלשון התורה היו רק שמות צבעים כלליים: לבן, שחור, ירוק ואדום. ורש"י מפרש על הפסוק (בראשית ל, לב) "וְכָל חוּם בְּפָשָׁבִים" שגם חום דומה לאדום. ומאחר שכתבו הפוסקים לאסור לנו בגדים אדומים, יש לנו לאסור על פי זה את כל מיני הגוונים האדומים. וזה שהעולם החל לקרוא לכל גוון בשם שונה, אין זה משנה כלום בהלכה, ובעל כרחינו כל גוון שיש בו תערובת אדום, כגון: וורוד, בורדו, כתום, סגול וחום (הנוטה לאדום), אסור. משום שאין הולכים בהלכה אחרי "השם" אלא על פי הטעם. מפני שכל גווני האדום מגרים להסתכל, והמקילים בזה אינם אלא טועים, והוא בכלל מה שאמרו חז"ל (קידושין לב:) דבר המסור ללב, נאמר בו "וַיֵּרֶאֶת מֵאֲלֶקֶיךָ", שלא להעלים עיניו מהאמת והצדק.

מה הם בגדי צבעונין?

ברור שבגדי צבעונין הינם כמשמעם בגדים צבעוניים, אך לא רק. קשה להגדיר בדיוק אילו מן הצבעים מוגדרים כמיני צבעונין, שכן חז"ל לא השאירו לנו קטלוג צבעים ולא רשימות של הגדרות מיני גוון ברחל בתך הקטנה. אולם על פי כמה הגדרות רחבות יותר וכן על פי מה שאמרו חז"ל (קידושין לב:): "דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלקיך", עלינו להפעיל את שיקול הדעת שלנו בכנות וביראה ולהחליט האם הבגד הזה נחשב "בגד צבעונין".

מבארים חז"ל שבגדי צבעונין הינם בגדים שמוסיפים יופי לאשה, ובלשונונו מחמיאים לה. וכתב רש"י בפירוש לבגדי צבעונין (בבלי עבודה זרה כ: ד"ה בעתיקי) "ודוקא בגדי צבעונין לפי שהאשה נאה בהן ולא שכיחי". וכן כתב בספר החינוך (מצוה קפח) שביאר: "בבגדי צבע של אשה - כלומר בבגדים נאים שדרכן לעשותן בגדים צבועים". וכן במאירי (בע"ז שם): "בגדי צבעונין - שמייפין את האשה בלבישתם".

לפיכך בגדי צבעונין אינם רק הבגדים שצבעיהם נועזים או מנצנצים, אלא אף בגדים וכיסויי ראש שצבעיהם כשרים כגון שחור ואפור, אשר מעוטרים בהדפסות בולטות כגון פסים רחבים או פרחים שגווניהם קונטרסטיים (מנוגדים) זה לזה. או בגדים מצוירים או רקומים או בעלי ברק. או המעוטרים בכיסים או בכפתורים בולטים לעין, סיבי זהב או כסף, שכבת תחרה, דנטל או מלמלה, פייטים וכדומה, בגדים חגיגיים או מכובדים. כל אלה הם בכלל בגדי צבעונין.

הגוונים שאינם שייכים למיני הצבעונין הינם הגוונים האחידים או בדוגמא סולידיית

כגון פסים דקיקים בצבע סולידי שאינו צבעוני. כגון: גווני האפור, השחור וגווני הצבע הכהים הנוטים לו כגון כחול נייבי, ירוק זית כהה, חום כהה או חציל. והעיקר הוא כל מה שאינו מוסיף יופי לאשה.

הצבע הלבן, על פי ספר 'הצניעות והישועה' מוגדר כצבע שאינו ממיני הצבעונין. ומכיוון שכאמור לעיל, חז"ל התירו בגדי צבעונין לנשים כדי להינצל מן הכתמים (כבגד פנימי), משמע מכך שהבגד הלבן על פי הגדרת חז"ל אינו ממיני צבעונין. ועל אף שאינו ממיני צבעונין, יש מאן דאמר שהצבע הלבן אינו צנוע אך לא ראיתי מקור לכך. אולי מהטעם שהוא עשוי להיות בוהק וחגיגי. כמו כן, הבד הלבן בד"כ נוטה להיות שקוף במידה כזאת או אחרת.

בגדים בגוון וורוד, בז' וחום בהיר בעייתיים גם מהסיבה שצבעם דומה לצבע העור ונראה למרחוק או במבט שטחי כגוף חשוף, לפיכך יש להמנע מללבוש גווני אלה גם כבגד תחתון שנראה חלקית וגם אם רק חלק מהבגד בצבע זה.

גדר עולם

רבי ישראל מאיר הכהן ע"ה בעל "החפץ חיים" כתב חיבור שנקרא "גדר עולם" ובו הוא מבאר את חומרת עוון פרצת גדר הצניעות. עניין כיסוי הראש לאשה נשואה וכיסוי הגוף לנשים ולנערות.

החפץ חיים אמנם מדבר בעיקר על כיסוי הראש אך נהיר לכל בר דעת שעוון חשיפת כל טפח בגוף חמורה שבעתיים מעוון חשיפת השער, שהרי בכיסוי הגוף מחויבת גם הרווקה ולא רק הנשואה, והגוף קרוב יותר לערווה וגורם לגירוי היצר ולהרהורי עבירה יותר מהשער וחומרת ברכות כנגד הגוף היא גדולה יותר מכנגד שער. ומכך אפשר להבין שכל דבר שכתב החפץ חיים על כיסוי הראש חל גם לגבי כיסוי הגוף ואף הרבה יותר.

”הנה כאשר נתבונן בדברי חז"ל נמצא שמידת הצניעות היא מידה גדולה מאוד ואשה זוכה בעבור זה להוליד בנים תלמידי חכמים, יראי השם וחשובים שבדור. ולהיפך, מידת החציפות גורמת להוליד בנים עזי פנים ח"ו. ובעו"ה (כותב החפץ חיים לפני כמאה עשרים שנה), נתפרץ היום מידת הצניעות מאוד וביותר בעניין גילוי שער ראש האשה הנשואה, שנעשה כהפקר לנשים שהולכות בפרהסיה לעיני הכל בשערותיהן המגולות - וגם על גילוי זרועותיהן אינן מקפידות, ומזה יוצאים כמה קלקולים גדולים לכמה מאות ואלפים ברכות ושאר דברי קדושה שנאמרות בבתי ישראל ואי אפשר להיזהר שלא יהא נגד האשה. וכבר אחז"ל (ברכות כד) שטפח באשה במקום שצריך להיות מכוסה הוא בכלל ערוה, וכן שער באשה ערוה ואסור לומר שום דברי קדושה נגדה.

והנה ידוע שכל הברכות או שאר דברי תורה בזמן שנאמרים כהוגן הם מביאים ברכה וקדושה לישראל כמו שכתוב (שמות כ ט): "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַפִּיר אֶת שְׁמִי, אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ". וגם הם שמירה לישראל מכל צרה ופגע כמו שכתוב (דברים כג טז): "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְתַלְלֶךָ בְּקִרְבֵּי מִתְנַפֵּה, לְהַצִּילֶךָ וְלָתֵת אִיְיָ לְפָנֶיךָ, וְהָיָה מִתְנַפֵּה קְדוֹשׁ", אבל בזמן שהם נאמרות נגד ערוה ח"ו כבר כתוב: "וְלֹא יִרְאֶה כָּךְ עַרְוֹת דָּבָר, וְשָׁב מֵאַחֲרָיֶךָ". נמצא כל עניינים כאלו גורמים לישראל להיות נתונים בהסתר פנים ח"ו. וגם מובא בזה"ק פרשת נשא שדבר זה גורם לשרות סטרא אחרא בביתא וגורם מסכנותא (עניות) לביתא.

הנה מבואר בחז"ל גודל האיסור של האשה שיוצאה בשוק (ברחוב) וראשה פרוע (מגולה) שאמרו על זה שהוא איסור מדאורייתא (מהתורה), ואפילו היתה מכוסה

שערותיה אך לא כדין ישאיסור, ובעלה יכול לגרשה עבור זה בלי כתובה. ובעו"ה הנעשה הדבר הזה כהפקר בעיני הרבה נשים ואנשים, וגם על גילוי זרועותיה אין מקפידות. ראשון לכל דבר הוא משנה מפורשת, (כתובות דף ע"ב) ואלו יוצאות שלא בכתובה: העוברת על דת משה ויהודית. וקחשיב (נמנה) שם בַּמִּשְׁנָה דברים שעוברת בזה על דת משה (היינו שהוא מן התורה) כגון שמאכילתהו איזה איסור, או שהיא משמשת כשהיא נדה וכהאי גוונא (וכיוצא בזה). ואיזה עוברת על דת יהודית (היינו מה שהנהיגו מעולם האומה הישראלית וקבלו על עצמן ליהרהר בזה משום צניעות, ודבר זה וכיוצא בזה הוא בכלל מה שאמר הכתוב: אל תטוש תורת אמך).

יוצאה בשוק וראשה פרוע (גלוי), או אפילו גלוי חלקית. ואם היו שערותיה מגולות ממש עוברת בזה על דת משה שבזה יש איסור דאורייתא מהכתוב באשה סוטה (במדבר ה, יח): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה" ותנא (נלמד מ) ר' ישמעאל מכאן אזהרה לבנות ישראל שלא תצאנה בפריעת ראש, דהיינו, שכתוב שהיה הכהן מסיר המטפחת מעל שערות האשה כדי לנוולה לעיני הכל, מכאן ששאר בנות נזהרו ללכת באופן זה.

וכן כתב הרמב"ם (בפכ"ד מהלכות אישות): וזו לשונו: מי שזנתה תחת בעלה אין לה כתובה, לא עיקר ולא תוספת. ולא המזנה בלבד אלא אף העוברת על דת משה או על דת יהודית, ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת משה: יוצאה בשוק ושער ראשה גלוי וכו', ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי מפולש (סמטה בין שני רחובות) וראשה פרוע ואין לה רדיד כדרך הנשים אף על פי ששערה מכוסה במטפחת, או שהיתה משחקת (צוחקת) עם בחורים וכן הלאה.

וכן בטור אבן העזר (סימן קט"ו ס"ד) וכן בשו"ע העתיק לשון הרמב"ם הנ"ל להלכה, וכן כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כולם העתיקו דבר זה לדינא (להלכה) דאם האשה יוצאת לשוק ושערותיה מגולין היא עוברת בזה על איסור דאורייתא. גם בביתה צריכה האשה לכסות את ראשה ואסור לבעלה לומר שום דבר שבקדושה נגדה, דהשער הוא בכלל ערוה כמו שאמרו חז"ל (בברכות כ"ד): "שער באשה ערוה". ואפילו אם דרך אשה זו וחברותיה באותו מקום לילך בגילוי שיערה בשוק כדרך הפרוצות אסור לקרות כנגדה, וכמו כן, אם היו זרועותיה ושוקה מגולין דאסור בכל גוונא (בכל אופן).

הנה ידוע מה שהובא בדברי חז"ל החילוק הגדול שיש בין העושה איזה איסור פעם אחת מפני שהתגבר עליו היצר, ובין מי שהופקר אצלו האיסור לגמרי. ורבנו יונה בשערי תשובה האריך בזה הרבה וכתב שזה האיש שהופקר אצלו איזה עוון לגמרי,

עם פושעים נמנה וגדול עווננו מנשוא והוא נקרא בפי חז"ל בשביל זה בשם: "מומר לדבר אחד" עבור זה שפורק מעל עצמו עול מצוה אחת ממצוות ה'. וכיוצא בזה נאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם, שפירושו אשר לא יקבל על עצמו לקיים את כל דברי התורה מראש ועד סוף. כי אם אמור לאמר העבד לרבו כל אשר תאמר לי אעשה זולת בדבר אחד, כבר שבר עול אדניו מעליו והישר בעיניו יעשה. ועוד נאמר שהמומר לדבר אחד אין לו חלק לעולם הבא.

והנה מכל זה ממילא נבין את גדולת העוון של האשה שמרגלת עצמה בזה החטא לילך בשוק לעיני הבריות בשערותיה המגולות, כי הלא מחלטת עצמה לעבירה הזו ואמרו חז"ל (במדרש שוחר טוב) כל המחליט עצמו לעבירה אין לו מחילה עולמית, וידוע מה שאמר הכתוב (ישעיהו ה יח): "הוֹי מִשְׁכֵּי הָעֶזְרָה בְּחֻבְלֵי הַשָּׂאֵל וְכַעְבוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה" דהיינו, בעת שהאדם מתחיל לעשות העוון נדמה לו בעיניו שהוא איסור קטן מאוד, ומתיר לעצמו לעשות דבר זה, אבל כשהוא כופלו וחוזר וכופלו נעשה לבסוף עב כעבות העגלה (כמו החבלים שמושכים את העגלה) כי אפילו חוט משי דק כשכופלו הרבה מאוד יכול לעשות חבל עב, וכל שכן כשיכפול חבל עב באופן זה כמה הוא חזק וכמה הוא עצום. כן הוא בעניינינו, כי אפילו אם היה האיסור קטן היה נחשב לעוון גדול על ידי כפילתו כמה פעמים, וכל שכן בזה האיסור מצד עצמו הוא גם כן גדול (שהוא איסור דאורייתא ונעשה בפרסום לפני כמה אנשים) כמה נכפלה רעתה ע"י כפילתה שכופלה את העוון לאלפים בימי חייה.

גם ידוע מה שאמרו חכמנו ז"ל שמכל עבירה שהאדם עושה בעולם הזה נברא מלאך חבלה אחד הממונה אח"כ ליטול נקמתו ממנו עבור זה החטא, והממונים האלו הם כולם המלווים לו לאדם בעת פטירתו כשהוא הולך לבית עולמו, אם כן, כמה צריכה האשה שמורגלת בזה החטא להתאונן תמיד על העניין הנורא הזה בזכרה שמכל הליכה והליכה שיצאה לשוק לעיני הבריות בשערותיה המגולות (וק"ו בטפח מגופה) תחת אשר חשבה להתייפות עצמה בזה נברא לה מלאך המשחית ליטול נקמתו ממנה. אם כן כמה אלפים מלאכי חבלה מזמינים את עצמם וממתינים על עת פטירתה ללוותה וליטול נקמתם ממנה ושם תצעק ותנהום אוי ואבוי על מעשיה הרעים ואין מי יועיל לה וכמו שכתוב (במשלי ה יא) "וְנִהְיֶמָה בְּאַחֲרֵיתָּהּ בְּכָלוֹת בְּשָׂרָהּ וּשְׂאֲרָהּ", והיא בעצמה תודה לבסוף על כל העוונות שעשתה בעוה"ז כמו שאמרו חז"ל על הפסוק (תהלים פד ט): "עֲבָרֵי בְּעֵמֶק הַבְּכָא מֵעֵין יִשִּׁיתוּהוּ גַם בְּרָכוֹת יַעֲטָהּ מוֹרָה" מלמד שהרשע מתוודה כשם שהמצורע מתוודה ואומר: אני פלוני בן פלוני, עברתי עבירה פלונית במקום פלוני ביום פלוני בפני פלוני במעמד פלוני ופלוני, וגם מצדיקים עליהם אז את דינם ואומרים לפניו: רבש"ע, יפה דנת, יפה זיכית,

יפה חייבת, יפה תיקנת גיהנם לרשעים וגן עדן לצדיקים (והכוונה שאז האדם רואה בעצמו גודל ההשחתה שפעל למעלה בעולמות העליונים ע"י מעשיו הרעים והגביר בזה מאוד את כח הקליפות והחיצונים ע"כ הוא מצדיק הדין על עצמו) וכן אומרת הגמרא במסכת סוטה (דף ה עמוד ב): במדה שאדם מודד בה מודדין לו. אבשלום חטא בשערו ונתלה בשערו וכו'. ולפי זה בענייננו שהחטא הוא מצד שערו תיה המגולות לעיני הכל בוודאי כל אחד ואחד מהמשחיתים שנבראו מהשיערו יענישוהו אח"כ בשערותיה-גופא (בשערות עצמן) בגהינם, ועל כן יתבונן האדם בכל זה בעודו בחייו וילך בדרכי השי"ת ויִנְצֵל.

ואל יטעה אותה היצר שתנצל מן הדין מפני שהיתה צריכה להתקשט עצמה לעיני בעלה שלא תתגנה עליו כי באמת זוהי טעות דזוהו שייך רק בביתה לבד ולא בשוק.

ובאמת כמה צריך האדם לירא ולפחד כשיתבונן בענייניו כשלבסוף כשיעלה למעלה לפני כסא כבודו יתברך ליתן דין וחשבון ויראה את הדר כבוד אלוקינו איך שיש לו כמה אלפים רבבות כתות של מלאכי השרת שעומדים תמיד לפני כבודו יתברך. וכמאמר הכתוב אלף אלפים ישמשוהו ורבי רבבות יקומו לפניו) וכולם זעים וחלים מפניו ועושים באימה רצון קונם. כשיראה האדם כל זה, איך לא יבוש אז מעצמו אשר בשביל איזה עצלות או בשביל איזה הנאה קלה בעולם הזה ליפות את עצמו לפני בני אדם, ולהתקשט לפניהם, אשר המה גם כן גושי עפר כמותו, עבר כמה פעמים על רצונו של המלך ה' יתברך אשר הוא אלוקי כל הצבאות האלו, ובפרט כשישאלוהו ויאמרו לו: טיפה סרוחה, איך לא יראת למרוד בבוראך עמוד בדין והכר מעשיך (כי כל אחד מפעולותיו שעשה בעולם הזה כולם באות ועומדות לפניו בעת הדין להעיד עליו כמו שאמרו חז"ל) ואם אין אתה יכול להשיב מי יכול להשיב עבורך, כמה יכוסה אז כלימה פניו.

והנה התנא אמר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת - מטיפה סרוחה, ולאן אתה הולך - למקום עפר רימה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון - לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

מה שאמר הכל בלשון נוכח: אתה הולך, אתה עתיד, ולא אמר בלשון נסתר, יסתכל האדם בשלשה דברים מאין בא ולאן ילך ולפני מי הוא עתיד ליתן דין וכו', כי באמת אנו רואין בחוש שכל אדם יודע בבירור כשהוא הולך ללוות את המת או לבית

האבל, שהאדם עתיד למות. ואעפ"כ אין פועל זה בנפשו פעולה רבה ולפעמים אינו פועל כלל והכל מטעם שהוא מצייר רק שפלוני מת. אבל התנא הורה שהעיקר שהאדם יצייר בנפשו תמיד את מצבו העתידי שיולד ממנו שהוא הוא אשר יעשה לבסוף רמה ותולעה והוא הוא אשר יצטרך ליתן דין וחשבון לפני מלך העולמים 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד' ולזה אמר: אתה הולך, אתה עתיד, וכשתיבונן האדם כל זה בעודו בחייו בוודאי שהשם יתברך ייטיב לו בזה ובכא.

גם אל יפתה אותה היצר לאמר הלא לא יחידה אני בעיר בדבר זה כמו שהיה שם עם שאר בנות ישראל נשי העיר היוצאות פרועות ראש לשוק כן יהיה עמדי. משל למה הדבר דומה לאחד שנתפס ונחבש בבית האסורים על איזו עלילה, וימר לו שם, ויהי לו שם יום לשנה, ויבואו אליו אָחיו ובית אביו לנחמו, ויספרו לו כי זה מקרוב (לפני זמן קצר) אירע דבר כזה במדינה אחרת לאדם אחר פלוני אלמוני וגם הוא נחבש באופן קשה כזה ממש, ויען ויאמר להם: הכזה ניחום הוא אָלִי, אילו הייתם מספרים לי שלבסוף ניצול אותו פלוני מזה העונש, אפשר שהייתם מפיגים לי דאגותיי במקצת על ידי זה, או על כל פנים אם הייתם מספרים לי שפלוני אלמוני נתפס גם כן על עניין זה והיום או מחר יהיה גם כן נחבש עמי בחדרי אפשר שזה גם כן קצת ניחום אלי כאשר אראה שאינני יחיד בדבר הזה. אבל עתה שהוא נחבש במדינה אחרת מה יוסיף לי שמחה מזה אם מכים וחובשים עוד אדם.

כך הוא בענייננו ממש. מה שמחה יגיע לו לאדם אם עוד אדם עובר עבירה וגם הוא נחבש באופן קשה כזה במקום אחר. הלא מקום הגהינום ידוע שהוא גדול מאוד, שכל העולם הוא אחד מכמה אלפים בגהינום כמו שאמרו חז"ל (בפסחים דף צ"ר): ויש בידו לתפוס למאות ולא לפים אנשים אשר כל אחד יהיה רחוק מחבירו כמה מאות פרסאות ולא יראה ולא ישמע מחבירו כלל, וביותר שאש של גיהנם איננו כמו אש שלנו שהוא מאיר, אלא הוא אש של חושך (דהיינו שאין בו רק כח השורש ולא כח המאיר כלל) וכמובא במדרש שהחושך שהיה בתחילת בריאת העולם נשאר בגהינום. א"כ אין כל אחד רואה את חבירו ולא שומע ממנו כלל, אלא כל אחד בוכה וצועק אוי ואבוי במקומו.

כמה גדול הוא עונש הגיהנם שאמרו חז"ל שכמה מיני אש יש בגיהנם יש בה גחלים כהרים ויש בה גחלים כגבעות ויש בה גחלים כים המלח ויש בה כאבנים גדולות ויש בה נהרות של זפת ושל גפרית מושכין ורותחין, וכשנגזר דין ח"ו על הרשע לירד לגיהנם הוא מוריד דמעות כל כך עד שנעשה מזה כמו מעיין וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק (תהלים פד ט): "עֲבָרִי בְּעֵמֶק הַבְּכָא מֵעֵין יְשִׁיתוּהוּ" כי הגיהנום נקרא עמק הבכא, וראה כי אפילו אדונינו דוד המלך ע"ה כשהיה נזכר מעניין גיהנם היה מזדעזע

מאוד וכמו שאמר הכתוב (תהלים קיט קכ) "סֶמֶר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרֵי וּמִמְשַׁפְּטֵיךָ יִרְאֵתִי" וידוע דפחד הוא מרמז על הגיהנום, ויבואר הכתוב עפ"י מה שכתב הגר"א ז"ל במשלי דכל זמן שהנפש אינה מטוהרה מעונש הגיהנם סובל גם בשר האדם והוא החומר יסורים בקבר וזהו כוונת הכתוב סמר מפחדך בשרי היינו ע"י הפחד והוא הגיהנום גם הבשר מקבל יסורים כמו אם תוקעים אותו במסמרים, וממשפטיך יראתי היינו הנפש מתייראת מן המשפט אשר היא נותנת לפני כסא כבודו יתברך.

המקום יזכנו להיות מהשבים אליו באמת ויהיה הוא עמנו בעזרתנו ולא נירא רע וכמו שאמר הכתוב (תהלים כג ד): "גַּם כִּי אֶלֶף בְּגִיַּא צַלְמֹת, לֹא אֵירָא רָע כִּי אֶתָּה עֹמְדִי".

ובעל ואשתו שאינה צנועה בתוך ביתה יענשו שניהם על כל הברכות שבירך הבעל כנגד אשתו. שבמקום כתרם למלך נעשו מהברכות האלה מזיקים. והם ירדו לגהינום ויקבלו יסורים קשים. וכדאיתא במסכת גהינום שיש נשים שתולין שם בדדיהן והוא מידה במידה וכן בשערות ובכל אבר שהאדם חוטא בו הוא נתלה.

האשה צריכה להתבונן תמיד לפי מה שידוע שכשהאשה הולכת בדרכי צניעות אז היא זוכה להוליד בנים צדיקים תלמידי חכמים המאירים לעולם בתורתם ובצדקתם כמובא בתלמוד ירושלמי כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה. אשה צנועה ראויה לצאת ממנה כהנים גדולים המלובשים משבצות זהב, ואמרו במגילה (דף י"ג) בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיתה בשאול זכה ויצאה ממנו אסתר ועל ידי זה ייטב לה בעולם הזה וגם באחריתה תזכה לישב בעולם העליון בהיכל ה' ברוב הוד והדר. וכמובא בזוהר הקדוש פרשת בחוקותי על הפסוק: כבד את אביך ואת אמך, מדובר אף לאחר מיתה, שאם הבן הולך בדרך ישרה ומתקן את מעשיו, ודאי הוא מכבד את הוריו בעולם הזה בעיני אנשים. ומכבד אותו לעולם הבא בעיני הקדוש ברוך הוא. והקב"ה חס עליהם ומושיב אותם בכסא הכבוד. ולהיפך ח"ו אם היא הולכת בדרכי פריצות אז תלד בנים אשר לא טובים ויהיה לה על ידי זה לבסוף קלון וכלימה בעולם הזה כמו שכתוב: בן כסיל תוגת אמו וגם בעולם הבא הוא ביזיון גדול לאביו ואמו כשיוצא מהם בן מכעיס להקב"ה. וכמו שכתב הגר"א הק' עלים לתרופה שאף אם יודרך תמיד בנו במוסר ולא יקבל אוי לאותה בושה והצער והביזיון בעולם הבא.

על כן צריכה האשה להרגיל עצמה במידת הצניעות וייטב לה על ידי זה בזה ובבא. והנה מכל זה נוכל להתבונן כמה צריכה האשה להיות זהירה בעניין שערותיה או זרועותיה ודדיה שלא ייראו החוצה. גם בזוהר פרשת נשא החמיר מאוד שלא יתראה שום שער מאשה, וזו לשונו (דף קכ"ה): אמר רבי חזקיה: תוּנְבָא (טירוף הדעת) יבוא

על אותו אדם דהיינו על בעל האשה שמניח לאשתו שיתראה משערות ראשה לחוץ, וזהו אחד מדרכי הצניעות שצריכה האשה להתנהג גם בביתה, והאשה המוציאה משערות ראשה לחוץ להתייפות ולהתקשט בהן גורמת בזה עניות בבית, וגורמת שבניה לא יהיו חשובים בדור, וגורמת שדבר אחר, דהיינו רוח הטומאה תשרה בבית. מי גרם לכל זה? אותו השער שנתגלה מראשה לחוץ ומה בבית הוא חמור כל כך, כל שכן ברחוב! לפי שהיא מחטיאה לבני אדם, כי שער באשה ערוה וכל שכן חציפות ופריצות אחרת אם יתראה ממנה, כגון ללכת בשוק מגולה או ברגל מגולה או להגביה קולה בניגון או שאר דברי ערוה שבאשה ודאי שתענש עליהם ולכן כתוב: אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך, שלא תצא מביתה לחוץ. וכן צריכה אשה לדאוג שאפילו קורות ביתה לא יראו שיערה אחת מראשה. צא וראה כמה פגם גורם שיערות האשה המתגלים. גורם פגם למעלה (במלכות דאצילות) וגורם למטה התגברות הדינים, גורם לבעלה שמקללים אותו למעלה ולמטה על שמניח את אשתו לגלות שערות ראשה וגורם עניות וגורם דבר אחר (רוח הטומאה) וגורם שיסתלק חשיבות מבניה. הקב"ה יצילנו ממה שהנשים גורמות בחציפות שלהן. ועל כן צריכה האשה להתכסות בזוויות ביתה כלומר אפילו במקום צנוע, ואם עשתה כן, כלומר - להתנהג בצניעות מה נאמר בה? בניך כשתילי זיתים. ושואל מה הוא כשתילי זיתים? למה מדמה את הבנים כשתילי זיתים? ומשיב: מה זית זה בין בחורף ובין בקיץ אין עליו נופלים ונאבדים ותמיד נמצא בו חשיבות יותר משאר אילנות כך בניה יתעלו ויהיו חשובים יותר משאר בני העולם. ולא עוד אלא שבעלה יתברך בכל הברכות, בברכות והשגות קדושות מלמעלה ובברכות גשמיות בכל צרכי הגוף של למטה, דהיינו בעשירות, בבנים ובבני בנים סביב לשולחנו, זהו שכתוב הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' שזה בברכות שלמטה וכתוב יברכה ה' מציון שאלה הברכות שלמעלה, וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך, וראה בנים לבניך שתזכה לראות נחת מבניך ומבני בניך שלום על ישראל.

עד כאן לשון החפץ חיים.

ומכאן נקח מוסר שאם עוון גילוי השער הוא כל כך חמור ועוד בתוך הבית. קל וחומר בן בנו של קל וחומר כמה חמור גילוי טפח בגוף שהרי את הגוף גם בחורה רווקה חייבת לכסות ולא רק נשואה. וכמה חמור הדבר כשהוא ברשות הרבים.

וכן ננסה לתאר לעצמנו כמה גדול הקלקול אם בחורה מציגה תמונה שלה בפייסבוק, כמה זוגות עיניים חזו בתמונה, כמה מלאכי חבלה משחיתים נבראו מזה ה"י וכמה קללות, עניות, סילוק שכינה וצרות גורמת אותה בחורה לעצמה ולעם ישראל.

לא תעשי לך תמונה

ועוד בעניין תמונה, כתב רבינו יוסף חיים - הבן איש חי זצ"ל (בספרו "רב ברכות", מערכת הצד"י, עמ' קלז) דברים נוראים וזו לשונו: "והנה ודאי כי האשה הלוקחת צורתה על ידי המאכינה שקורין פאטגראפייה (שמצטלמת ע"י מצלמה), ועושים ולוקחים צורתה על כמה ניירות (משכפלים) ומחלקים אותם לכמה בני אדם, הנה הם מכשילים הרבים. כי הצורה הזאת הולכת ממקום למקום ומעיר לעיר וממדינה למדינה ועיני הכל שולטות בה, בין אותם שהם בני ברית (יהודים) ובין שאינם בני ברית (גויים), וגם כל טמא לנפש והכי מסתכלים בה ובאים להרהורים לא טובים כי היצר מכשילן להביט ולחשב בתוארה ויופיה, וזאת הצורה תישאר קיימת לדורי דורות, כי האשה לקברות תובל (גם לאחר מותה) והיא בתוך העפר ועם כל זה המכשלה הזאת תעשה פעולתה (תגרום לשינוי מצבה בעולם האמת). ולכן ודאי ראוי שימנעו הנשים מזה המכשול לבלתי יקחו צורתן על ידי המאכינה (שלא תצטלמנה). ואם היא לוקחת ונותנת ביד חברתה, מי יודע ביד מי תפול אח"כ צורתה ובפרט לאותם הלוקחים על כמה ניירות ומחלקים אותם, ולפעמים האשה במערב ואיש בליעל יראנה במזרח מרחק שנה ויותר וחוטא במראיתו ואין זה ראוי והגון לזרע אברהם יצחק ויעקב זיע"א אשר שם ה' נקרא עליהן וזהו דרכן של גויים הפרוצים אך לא כאלה חלק יעקב זרע ישראל ברוך אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים הוא יתברך ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו תמיד אכי"ר. "עכ"ל.

יש לזכור שבתקופת הבן איש חי נהגו הנשים להתלבש בתכלית הצניעות ועם כל זאת הזהיר מלהצטלם בכזאת חריפות כשאך הומצאה המצלמה הראשונה בשחור לבן ובאיכות תמונה ירודה, אך בעוונותינו הרבים בעידן הטכנולוגיה המתקדמת והדיגיטלית לרבות האינטרנט על כל השלכותיו, יכול המכשול להגיע למימדים עצומים לאין שיעור כידוע.

ועוד כי לעתים האדם הפוגש בדמות אשה מתבייש לנעוץ בה מבטיו כשהיא נצבת לפניו. אך כאשר דמות האשה נשקפת מתוך תמונה, או אז נעלמת הבושה ונותן הצופה דרור למבטיו והיצר משכיח מלבו שיש גם מצלמה שמיימת שמתעדת אותו בעת הסתכלותו ה"י, ככתוב: "עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין"

(מסכת אבות).

פרנסה בצניעות

האמונה בבורא עולם שהוא זן ומפרנס לכל והוא הנותן לחם לכל בשר מחייבת אותנו להבין שכל השתדלות בפרנסה שאינה ברוח התורה לא תביא בכנפיה ברכה. לפיכך המתפרנסת באופן שיש בו חוסר צניעות, זולת העבירות הרבות שהיא צוברת, למעשה אינה מרויחה כלום. ועניין זה של השתדלות פסולה נלמד מיוסף הצדיק שבגלל שהוסיף מעט מן המעט בהשתדלותו לצאת מבית האסורים במה שאמר לשר המשקים: "פִּי אִם זָכַרְתִּינִי... וְהִזְכַּרְתִּינִי" (בראשית מ, יד) נגזר עליו להיות אסור למשך עוד שנתיים ימים וכמו שפירש רש"י שם: "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. וישכחהו - לאחר מכן. מפני שתלה בו יוסף בטחוננו לזכרו, הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר (תהלים מ ה) אֲשֶׁרִי הִגַּבְרָ אֲשֶׁר שָׁם ה' מְבַטְחוּ וְלֹא פָנָה אֶל רְהָבִים, ולא בטח על מצרים הקרוים (ישעיה ל ז) רהב" עכ"ל. וכל זה מדובר במקרה בו עצם ההשתדלות, לא היה בה שום איסור מצד עצמה, אלא פגם דק מן הדק באמונה לפי מדרגתו של יוסף.

כל שכן בהשתדלות לפרנסה באופן שיש בה חוסר צניעות, ועל זה נכתב במסכת פסחים (ג): "המצפה לשכר אשתו אינו רואה סימן ברכה לעולם", ופירשו בגמרא שהכוונה היא למתקולתא. ופירשו התוספות: "מתקולתא - מטוה, ופירש רבינו חננאל שהיא מתבזה על כך שהיא מגלה זרועותיה בשעת טויה" ע"כ. כלומר אשה שהולכת להשכיר מאזניים (מתקולתא) לאנשים, ובעת שהיא משכירה לאנשים את המאזניים היא צריכה להרים קצת את היד באופן שהזרוע שלה מתגלה (החלק שבין כף היד למרפק) וכיון שבדבר זה יש חסרון בצניעות אז מבטיחה הגמרא לעושה כן שלא תראה סימן ברכה לעולם.

מדברים אלו נלמד לימינו שכל עבודה שהיא צריכה להתבצע באופן שלא יהיה בו שום חסרון צניעות חלילה. למשל, מעצבת אופנה יראת ה' שמוכרת מטפחות למחייתה לא תצלם אותן על גבי דוגמנית או על גבי ראש דומם בדמות דוגמנית אלא דווקא על גבי ראש קלקר. אף על פי שקהל היעד שלה הוא נשים, המציאות מעידה שגם גברים נחשפים לתמונות אלה ולפיכך עוברת בכך על לפני עיור לא תתן מכשול ומחטיאה את הרבים בהסתכלויות אסורות. שמירת העיניים, מלבד היותה גדר לעריות הינה מצוה בפני עצמה ככתוב, ולא תתורו וגו', גם אם אין לגבר הרהור עבירה עובר על כל פנים על "ולא תתורו" לפי שעצם ההסתכלות היא איסור דאורייתא (ע"ע בספר הצניעות והישועה פרק כח).

ומכיוון שאמרו חז"ל שחן מקח על מקחו מאתו יתברך (סוטה, מז, א), עלייך להבין שאף

על פי שהמטפחת (או התכשיט או החולצה וכו') נראית לך נאה יותר כשהיא מונחת על גבי דוגמנית, ה' יתברך הוא זה שנותן את חן המטפחת בעיני הלקוחה והוא יכול לעשות זאת גם כשהיא מונחת על גבי ראש קלקר.

על כל פנים אין שום היתר לעבור על התורה הקדושה לצורך פרנסה. ובכך שאנו משליכות על ה' יהבנו ובוטחות בו שהוא יכלכלנו אנו זוכות לקיים מצוות אמונה ובטחון ונמנעות מעוונות רבים וחמורים.

זכרי שכל המחטיא את חברו קשה מן ההורגו (מדרש תנחומא, פנחס, ג.) לא עוד אלא שמחטיאי הרבים אין להם חלק לעולם הבא (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג' סעיף ו') ואין מספיקין בידם לעשות תשובה (תוספתא, יומא, ד, יא). ויש המקבלים את שכרם בעולם הזה כדי להיפרע מהם ולהאבידם מהעולם הבא, ככתוב: "בְּפִרוֹן רְשָׁעִים... לְהַשְׁמֵדֵם עַדֵי עַד" (תהלים, צב, ה). לא משתלם להיות ממחטיאי הרבים גם עבור פרנסה בשפע רב!

בעלות חנויות או זבניות צריכות לשים לב לתמונות שעל גבי המוצרים ולהימנע מלמכור מוצרים שיש על גבי אריזותיהם תמונות של נשים. לכל הפחות עליהן להסתיר את התמונות במדבקות אטומות ואין בזה מנהג חסידות כלל. המכשלה מצויה בפרט במוצרים כגון מוצרי הנקה, מוצרי תינוקות, גרביים, מוצרי בריכה וים, הלבשה תחתונה ותמרקים. ובעוה"ר מצויה המכשלה אפילו במוצרי מזון וצעצועים.

נשים העובדות כמוכרות בחנות המוכרת לציבור בגדי פריצות או נשים התופרות במפעל לייצור בגדי פריצות וכדומה מסייעות בידי עוברי עבירה. גם להן יש חלק כלשהו בהחטאת הרבים ועוברות על לפני עור לא תתן מכשול.

נשים העוסקות בשיווק, גרפיקה ועיצוב צריכות להימנע מלשלב צילומים או אילוסטרציות של נשים בפרסומות. אשה המאיירת ספרי ילדים צריכה להיזהר מאוד באופן איור הנשים. מעבר לאיסור ההסתכלות גם באיור אשה באופנים מסוימים, יש לזכור שהאיורים בספרי הילדים, יש בהם משום מודל לחיקוי ולכן צריכות להיות הנשים מאויירות בתכלית הצניעות, במלבושים ארוכים בלי הדגשת איברים ותווי פנים ובכיסוי ראש אמיתי (מטפחת).

זמרת בעלת נפש שחרדה לדבר ה' לא תקליט את עצמה באולפן "לנשים בלבד" מכיוון שאין מציאות כזאת שרק נשים תשמענה את הדיסק והלכה היא שקול באשה ערוה (שלחן ערוך סימן עה, סעיף ג). וכמו כן לא תזמר במקום בו יכולים לשמוע אותה גברים ואף לא גבר אחד, גם אם הוא עובד אבטחה או איש סאונד, אין שייך בו דין טרוד

קל וחומר נשים שמהות עיסוקן להרבות פריצות כגון: ייצור בגדי פריצות, צילום אופנה, איפור, שיווק פאות וכדומה, צריכות לפרוש מעיסוקיהן לחלוטין.

אף על פי שאין זה מדרכי הצניעות שבת ישראל תצא לעבוד ואין זה מתפקידה על פי תורתנו לפרנס, במקרים של הכרח ובפרט בעבודה עם לקוחות יש להיזהר מלהפגין כלפיהם חביבות ומלהגיע לקלות ראש. ובפרט יש להימנע מלעבוד במשרדים מעורבים שהרי זה איסור גמור.

זכרי שמזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים (מועד, ביצה, טז) לכן, בין כך או כך את המגיע לנו נקבל, ואילו הניסיון שלנו הוא לעשות את השתדלותנו בדרך היתר.

בעניין זה אומר הזוהר הקדוש שהאשה שאינה צנועה גורמת עניות לביתה ולעמתה, המזקקת בצניעות גורמת לבעלה להתברך בכל הברכות ובכללם בעשירות (פרשת

נשא דף קכה עמוד ב).

וביום פקודה, "בשעה שמכניסין אדם לדין", השאלה הראשונה שהוא נשאל היא: "נשאת ונתת באמונה?" (מסכת שבת דף לא).

בושם

אחד המעשים שנחשבים לאבזרי גילוי עריות אשר בגללם אמרו חז"ל שנחרב בית מקדשנו היה ההתבשמות. מעשה ההתבשמות אינו מתבטא רק בבושם שנושים מתיזות על עצמן אלא גם בכל דבר המדיף ריח טוב כגון דאודורנט, קרם ידיים, שמפו וכו', והאנשים מריחים בעל כרחם וגורמת בכך להרהורי עבירה ותאוה ופשוט שעוברת בזה על "לפני עיור לא תתן מכשול" כפי שיתבאר להלן מן המקורות.

מפורש במסכת שבת (ב:) על הפסוק: "וּבְרָגְלֵיהֶם תַּעֲכֹסְנָה" (ישעיהו ג, טז), "אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, מלמד שמטילות מור ואפרסמון (מיני בשמים) במנעליהם ומהלכות בשוקי ירושלים וכיון שמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות בקרקע ומתיזות עליהם ומכניסות בהם יצר הרע כארס של ככעוס (נְחֹשׁ כְּעוּס - רש"י). ומובא שם על הפסוק: "וְהָיָה תַחַת בְּשֵׁם מֶקֶדְוֶה" (ישעיהו ג, כד) שתענשנה בגין כך: "מקום שהיו מתבשמות נעשה נמקים נמקים". ופירש"י: שנמקים הוא מלשון הכתוב בזכריה (י) הִמְקֵם בְּשָׂרוֹ ופירש שם במצודת ציון שהוא עניין המסה.

ובמסכת בבא קמא (יט) על הפסוק (דברי הימים ב, טז, יד) "מִלֵּא בְשָׂמִים וְזָנִים", מה הם בשמים וזנים? "שכל המריח בהם בא לידי זימה". וזה מחטיא את האדם שמביא אותו לידי הרהור ועל זה אמרו חז"ל: "שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא" (רש"י בפירוש על דברים כג, ט) ו"הרהורי עבירה קשו מעבירה" (זמא כט).

פירש רש"י את הגמרא במסכת שבת (קיד.) בה נאמר: "רְכָד אֵיתְמַר", וזו לשונו: "מְרַבְּדִים רְבִדְתִּי עֲרָשִׁי (משלי י, יט) דהינו, ריפדתי וקישטתי את ערשי (מטתי) בבשמים המכניסים תאוה כדי שתזקק לי".

הגמרא בקידושין (אפ) מביאה מעשה מעניין התפילה להינצל מהיצר הרע. רבי חֲזִיא בר אֲשִׁי היה נופל בכל יום על פניו באמירת 'תחנון', יום אחד שמעה אותו אשתו. אמרה, הרי הוא זקן ופרוש ואין לו יצר הרע, מדוע אם כן הוא מתפלל להינצל מיצר הרע? לכן עשתה מעשה לנסותו. יום אחד כשלמד בגינתו "קִשְׁטָה נִפְשָׁה", קישטה את עצמה, עברה לפניו שוב ושוב וכו' עד שהתפתה. מפרש שם רש"י את המילים: "קִשְׁטָה נִפְשָׁה" – בתכשיטיה ובקישוטי בשמים ואפרסמון". ומפורש שם בגמרא שהיא התחזתה לאשה אחרת והוא אפילו לא הביט בה ובכל זאת נכשל מריח הבשמים.

וכן כתב המצודת דוד על הפסוק (הושע ב, ד): "וְתִסַּר זְנוּנִיָּהּ מִפְּנֵיהָ וְנֶאֱפֹפִיָּהּ מִבֵּין שְׂדֵיָּהּ", וזו לשונו: "שלא תצבע עוד פניה להזנות אחריה ולא תשים עוד בין שדיה בשמים המעלים ריח טוב להלהיב לב הנואפים". והמצודת ציון פירש: "ונאפופיה – מלשון ניאוף".

וכתב רבינו הקדוש ר' אהרון ראטה זי"ע בספר טהרת הקודש (מאמר שמירת העיניים פרק ג') "ועוד יש לאוין בכל החמישה חושים, בריח יש לאו מהכתוב: לא תנאף ודרשו לא תהנה אף מבשמים של קישוטי נשים".

הגמרא אומרת (ברכות מג:) "שגנאי לתלמיד חכם לצאת לשוק כשהוא מבושם". וכן פסק הרמב"ם (הלכות דעות פרק ה הלכה ט): "לא ייצא מבושם לשוק ולא בבגדים מבושמים ולא ישים בושם בשיערו".

ובהלכות ברכות פסק הרמב"ם (פרק ט הלכה ח): "ובשמים שעל ערווה מן העריות אין מברכין עליהן" ובתשובות הרשב"א (ח"א סימן קסח) הסביר את הטעם לדברי הרמב"ם וזו לשונו: "ומה שכתב הרמב"ם ז"ל ואין מברכין על בשמים של ערוה... **שהן עשויים לעבירה** להטיל ארס של יצר כעניין שכתוב וברגליהן תעכסנה". וכן כתב המאירי בברכות (נג:) וזו לשונו: "פירשו בתוספתא שבשמים של מרחץ אין מברכין עליהם ופירוש: בשמים שהנשים מתקשטות בהם בבית המרחץ והוא שנרמז עליהם בדברי הנביאים ונאפופיה מבין שדיה ובדומה לו רמזו בסוגיא זו בתלמיד חכם שלא יצא מבושם לשוק... כלומר שהיה דרך הפריצים לבשם עצמם והוא שרמזו גדולי המחברים בשמים של ערוה מן העריות. רצה לומר הן של איש הן של אשה שכל כוונתם לדבר עבירה".

וכן כתב בראשית חכמה (פרק דרך ארץ השער הרביעי) וזו לשונו: "ולא תצא כשהיא מבושמת מפני שריחה נודף ויבואו בני אדם לידי חימוד ולידי הרהור עבירה". ובשו"ת אז נדברו (ח"ח סימן סה) כתב: "כאן מקום איתי להזהיר שאין לאשה להתרחץ בסבון כזה כשעומדת לצאת לרחוב שריחו נודף מרחוק, כי על פי דין אסור להריח בשמים של אשה כמבואר באבן העזר. ונתברר אצלי שהרבה מקילות בזה ואינן יודעות חומר החטא. ולפעמים נוסעים יחד גברים ונשים, והן חושבות כיון שעושות כן בתום לב לא לשם להתבשם שאין בזה איסור, ובאמת זה אסור".

כתב הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה, פרק כא, הלכה ב): "ואפילו להריח בשמים שעליה או להביט ביופייה אסור". וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (אבן העזר, הלכות אישות סימן כא סעיף א): "ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור".

וכתב הרה"ג יצחק רצאבי שליט"א בשו"ת עולת יצחק (חלק ב' סימן רלו): "אמנם גם האשה עצמה צריכה להיזהר ביותר שלא יהיה ריחה נודף, ולא רק שעל האנשים מוטל להימנע מזה, וכמו שכתוב בהדיא בשלהי (במפורש בסוף) הספר הקדוש ראשית חכמה פרק דרך ארץ (דף רס"ז עמ' ג) וזו לשונו, לא תצא כשהיא מבושמת, מפני שריחה נודף ויבואו בני אדם לידי חימוד ולידי הרהור עבירה". ועוד כתב (שם): "והגם שעיקר חובת ההרחקה מוטלת על האנשים דמוכה מלשונות הגמרא והפוסקים, מכל מקום בקום-עשה גם הן מוזהרות משום ולפני עוור. אף על פי שהאיסור אינו אלא דוקא כשמתכוון להריח, אינה יכולה להצטדק ולומר אל תתכוון ליהנות, בזמן שהיא המביאה הריח אליו בגירוי דידה (שלה). והוי (וזה) כמו שתבוא לפניו בגילוי בשר ותאמר עצום עיניך. ומה שהאשה מותרת לצאת לרחוב כשפניה גלויות, שאני התם (שונה שם) דאפשר שלא להסתכל, מה שאין כן בריח שאי אפשר שלא להריח... הלכך צריך להזהיר מאד, שלא לצאת חוצה בבושם שריחו נודף וכן אחרי רחיצה בסבון בעל ריח חזק וכיוצא בזאת. כי יש מקילות בזה ועתידות ליתן את הדין. ולמוכיחים ינעם וגו'".

וכן כתב הרב יעקב דידובסקי זצ"ל בספר מחניך קדוש (פרק איסורי צניעות בשוק הלכה לה) וזו לשונו: "אסור לאשה לצאת לשוק כשהיא מבושמת, בין שנתבשמה בגופה בין בשערה ובין בבגדיה".

וכן מובא בספר "שבחי חיים ויטאל" שכתב רבי חיים ויטאל זצוק"ל בסיפור זעקת הרוח (מובא בספר זה בפרק 'בגדים צמודים') מדברי הרוח וזו לשונו: "והן משימות מיני בשמים לגרות יצר הרע באנשים. וכל הדבר הזה עושות בשווקים וברחובות, להראות העמים את יפין, וגורמות להרבות חטאים בעולם, וכל המחטיא את הרבים אין לו חלק לעולם הבא".

על פי כל האמור לעיל מובן להדיא שכל דבר המפיץ ריח גורם להחטאת הרבים ועוברת בזה על "לפני עיוור" ואין זה משנה אם גורם הריח נקרא "בושם" או "קרם ידיים" וכדומה, משום שלא הולכים בהלכה אחרי "השם" אלא על פי הטעם. מפני שכולם מדיפים ריח והמקילים בזה אינם אלא טועים, והוא בכלל מה שאמרו חז"ל (קדושים לב): דבר המסור ללב, נאמר בו "וַיֵּרָאֵת מֵאֲלֹקֵיךָ", שלא להעלים עין מהאמת והצדק. וברוך השם קיימים בשוק דאודורנטים וקרמים נטולי ריח שניתן להשתמש בהם לפני היציאה, ואת הקרמים הריחניים והבשמים השאירי לביתך לכבוד בעלך.

ביקור רופא

פי אני ה' רפאך

נאמר בתורה הקדושה (שמות כא, יט): "וְרָפָא יִרְפָּא", ופירשו חז"ל (ברכות ס): "מכאן שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות". רואים מכאן שכדי לעסוק ברפואה יש צורך לקבל על כך רשות מהתורה, ובוודאי שבזמן העיסוק ברפואה יש לדעת, לזכור ולהאמין שהשם יתברך הוא רופא והוא מרפא, ובידו תלויה הרפואה, וכמו שנפסק בשלחן ערוך (או"ח סימן ר"ל סעיף ד'): "הנכנס להקיז דם אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלקי, שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חינם אתה". ומסביר המשנה ברורה שם: "להקיז דם - והוא הדין בכל דבר רפואה יאמר זה, ולא יחשוב שתהיה איזה דבר לו רפואה אלא על ידי הבורא יתברך שמו, ולכן על ידי תפילה זו ישים בטחונו בו, ויבקש ממנו שתהיה לו לרפואה". ע"כ. ובוודאי שכשעוסקים ברפואה וזוכרים ומאמינים שהשם יתברך הוא רופא כל בשר ומפליא לעשות, צריכים אנו לזכור את מצוות התורה שנתן לנו השם יתברך, כיון שלא יתכן מצד אחד לצפות ולייחל לרפואה מאת השם יתברך, ובד בבד מצד שני לעבור על רצונו. לכן יש להקפיד לזכור ולשמור את מצות הצניעות שנוהגת בכל עת וזמן, ובזכות זה בעזרת השם יתברך יהיה העסק לרפואה ובריאות, בתוך שאר חולי ישראל.

אף על פי שכל שנחשב אבזריהו דגילוי עריות, היינו ההסתכלות באשה, ההרהור באשה והקריבה לאשה הם בדין ייהרג ואל יעבור, פסקו גדולי הדור שמותר לאשה להתרפא על ידי רופא גבר במצב של פיקוח נפש. ואם אין פיקוח נפש אין שום היתר לכך. אולם הקל בזה מרן הראשון לציון הרב עובדיה יוסף זצוק"ל וכתב שרק במקום כאב וחולי כשאינן שום אפשרות להשיג רופאה אפילו בשכר גבוה, אפשר ללכת לרופא ירא שמים. וברור עד כמה דחוק ונדיר היתר זה על שלושת תנאיו, בפרט התנאי השלישי, שיהא הרופא ירא שמים. ואמרו חז"ל (קדושין פב): "כל שעסקו עם הנשים סורו רע", וכתב הרמב"ן (שם): "המתעסקים עם הנשים חשודים על העריות, וגריעי מפרוצים סתם". וכתב הרה"ג ניסים קרליץ שליט"א (חוט שני, אבן העזר עמ' סג): "אם הרופא מתנהג בפריצות אסור לילך אליו, ואפילו במקום פיקוח נפש אסור דהוי אביזריהו דגילוי עריות, ואפילו במקום שאין איסור יחוד וכו'. ואף על האשה יש איסור שאסורה להכניס עצמה לזה, ועוד שקרוב הדבר שאם מתנהג בדרך חיבה האשה נכשלת בזה וכו'".

מרן הגר"ש וואזנר שליט"א

"מכתבו בא אלי בצירוף קונטרסו החשוב בענין הליכת נשים כשרות מישראל לרופאי נשים וכו', לעצם הענין שעורר בצדק ולבש קנאת הקדושה לעמוד על משמר צניעות בנות ישראל המרבים ללכת לרופאים פורקי עול, לצורך ושלא לצורך ויש חשש איסור קריבה דאשת איש, ומרגילים עצמם להסיר מסווה הבושה, ורופאי אליל האלה חשודים על העריות, ולבם גס בנשים ופרצה קוראת לגנב, הנה מה נאמר ומה נדבר, כל דבריו דברי אלקים חיים המה, ובודאי עלינו להזהיר ולהתריע על זה. ובפרט על המנהג הרע והקלוקל שנעשה לאחרונה, שכשאשה מיד אחרי הנישואין לא נפקדה בזרע של קיימא מתחלת ללכת לרופא נשים לטיפול ממושך והוא מכניס אותם לכל מיני בדיקות וכו', ואין לזה יסוד היתר בהלכה וכו'. וכן ריבוי ההליכה לרופאי נשים לבדיקות בימי עיבורן, ולמשמש באשת איש שלא לצורך רק מפני שהם קבעו כן, הוא מהדברים שפורצים לאו איסור דאורייתא ואין להם יסוד להיתר". (שו"ת שבט הלוי ח"ג סימן קפ"ו)

מרן הגרא"י אולמאן שליט"א

"בעונותינו הרבים כבר נודע התוצאות הנוראות שיצאו מזה, ועל כן בכל חדרי הקבלה אצל הרופאים, יש שלט שזכות ביד כל מבקר שיקח עמו מלווה, וחוב גמור הוא על כל אחד לקיים את זה. אמנם הנני אוסיף להעיר במה שכתב מרן [המנחת יצחק] בנוגע לרופא המוחזק לירא חטא, דנודע לי אחר בירור שיש רופאים הנודעים ומוחזקים ליראי חטא מרבים, אף על פי כן עוברים בזדון על לאו דאורייתא של ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ובכל מקרה ומיחוש קטן דורשים מהמבקרות לגלות את עצמן שלא לצורך, והמבקרות חושבות שאין להן זכות להתנגד אין שום היתר לזה להיות חוטא ומחטיא ולהסיר מסווה הבושה והצניעות, ואם חושבים שיש בזה איזה צורך שישלח אותן לנשים רופאות, ומה נוראים דברי רבותינו שרי התורה בראשות הראב"ד הגאון רבי ראובן זעליג בענגיס ובנשיאות מהרי"צ דושינסקי, שהזהירו באזהרה חמורה לגבי נשים ההולכות להבדק אצל רופאים שהוא איסור חמור בלי שום הוראת היתר בעולם, והוא בכלל אביזריהו דגילוי עריות" (רב דגבעת שאול וחבר בד"צ העדה החרדית)

מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל

"דוקא במקום כאב וחולי, ובמקום שאין שם אשה הבקיאא בדבר, ובדלית ברירה, התירו לאשה החולה הסובלת ממכאובים להבדק אצל רופא מומחה, אבל כשאין

הדבר נחוץ כל כך אין להקל בזה כלל, ובודאי שעל ידי כך היא מורידה מעליה מסוה הבושה ומעטה הצניעות, וכבר אמרו חז"ל: ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו זו בושה, שבושה מביאה לידי יראת חטא, ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני (גדרים ב). לפיכך נשים שהן בהריון ההולכות להבדק מדי פעם בפעם בתקופת הריונן אצל רופא גבר, להווכח בהתפתחות העובר, מנהג מכווער הוא, ואין רוח חכמים נוחה מהן, והרי יוכלו להבדק אצל רופאות ואפילו בשכר, ולא יבדקו על ידי רופא גבר ואפילו בחנם. **ומצוה לפרסם הדברים ולהשפיע על בנות ישראל להמנע מכך, ולא יזלזלו בכבודן ובצניעותן, וכבר הזהירו חז"ל: הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. וכן ראיתי בשו"ת באר משה (ח"ג סימן קנ"ב) שכתב: ורע עלי המעשה שכל אשה צעירה שמרגישה מיחוש קל הולכת מיד לרופא כדי שיבדקנה באותו מקום בגילוי ערוה בכל מיני אופנים שונים, ואף שיש שכתבו שהרופא במלאכתו הוא עוסק, מובן מאליו כמה חלוש הוא טעם זה, ובפרט אצל הרופאים של זמננו, הרחוקים מיראת שמים. ומעיד אני עלי שמים וארץ, שפעמים רבות עלה בידי להשפיע על כמה נשים להמנע מכך, על פי מה שהסברתי לבעליהן חומר האיסור, ותהלה להשי"ת שמעו בקולי, והכל הלך למישרים".** (טהרת הבית ח"ב עמ'

רכ"ב)

מזן הגר"י רצאבי שליט"א

"אם נחוץ לאשה בדיקה או טיפול במקומות המכוסים שבגופה, כגון בדיקות לב, ריאות ובלוטות וכו', צריכה לדרוש שהדבר ייעשה על ידי אשה רופאה או טכנאית דווקא, ואפילו אם תצטרך לשלם שכר על כך, ואל תחלל את כבודה לחשוף שום מקום מכוסה בגופה, לפני רופא איש, שזוהי דרך פריצות, ומביא להרהורי עבירה, מה גם בזמנינו שהפריצות נוראה רחמנא ליצלן, ורוב הרופאים מסתכלים וממשמשים הרבה יותר מן הצורך, מפני שאינם יראי שמים. ולא עוד אלא שחלקם דורשים מן הנשים לגלות את המקומות הצנועים חינם, גם כשאפשר לבדוק מעל גבי הבגד, והנשים מחוסר ידיעה עושות מיד כל מה שהרופא דורש, ואינן חושדות שיש כאן זימה ותועבה, וכבר נגרמו מזה מכשולים רבים ועצומים. לכן צריך לפרסם שלא תלך לרופא איש, זולתי בדלית ברירה, דהיינו שאין אשה רופאה המומחית באותו מקצוע, וגם דווקא כשהענין נחוץ, כגון מפני איזו מחלה של ממש, או ניתוח הכרחי, ולא תלך אלא בזמני הביקורים הקבועים לרבים, וטוב ונכון שתכנס אליו עם קרובתה, או עם בעלה [במקום שאין חשש פריצות], ואסור שתהא הדלת נעולה משום איסור יחוד, ותגלה רק מה שמוכרח, כשוילון פרוס סביב מיטת הבדיקה, וגם

אם צריך לגלות כמה מקומות בגוף, תגלה כל מקום בפני עצמו, ולא את הכל בבת אחת, וחלילה שתסיר מסווה הבושה מעל פניה, ותזכור מנהג אמותינו הקדושות בדורות עברו, שאף כשסבלו מאד לא פגמו בצניעותן כמלוא הנימה" (שו"ע המקוצר ח"ו

סימן ר"ב עמ' רע"ב)

הגה"צ יצחק אייזיק רוזנבוים זצוק"ל

"מוזהרים אנחנו שלא להסתכל באשתו נדה אפילו בעקבה, ולא במקומות המכוסים שבה שלא יגרום לו מכשול בה, כדקיימא לן (יר"ד סי' קצ"ה ס"ז) וכל שכן ברופא, שהנשים באות אליו להתרפאות בגופן, ומוכרחות לגלות גופן לפניו, כאשר יגזור ויאמר להן, והן לגביו מים גנובים, פשיטא דאין כאן סוגה בשושנים, אבל יש כאן אש בנעורת ר"ל, ומפורש בגמרא (מכות כג:) גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, איך יעלה על הדעת לומר שאין שם שום חשש איסור תאוה והרהורים רעים, ויכולים להתירו לכתחילה. והנה הוגד לי שיש עתונות מלאים סיפורים ממכשולים הרבים בזה, שקצת נשים מספרות ומפרסמות המאורעות בזה ר"ל, וגם ראיתי בשו"ת באר משה (ח"ד סי' קיה) שהתרעם נמי (גם) בזה שהנשים הולכות לרופאים ע"ש, וכתב וכבר שמענו דברים מבהילים בענין זה. ע"כ. והנה שמעתי קושיא, אחר שאמרו דגזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן ונאסר יחוד עם אשה, היה מהראוי שיאסר היחוד גם עם ממון אחרים, כמו שאסור בנשים, דחשש המכשול שווה בשניהם לכאורה, ותירצתי בס"ד, דיחוד עם נשים תמיר טְפִי (חמור יותר), משום דיש יצר הרע כפול, מצד האישה ומצד האשה מה שאין כן בגזל... האם נמצא מי שמאמין שדמו הנשים על הרופאים ככשורא וכקאקי חיוורי (כעצים וכאווזים לבנות), וששוכחים גם כן להרהר?!". (מתוך הצניעות והישועה פרק כ"ה)

הר"ר בנימין הכהן פליישער זצ"ל

"כי ישנן נשים צנועות המחונכות על ברכי הצניעות והקדושה ומסוה הבושה על פניהן, ואין ספק כי מצטערות להיות במצב בלתי צנוע (עיי' נדה מ"ז, כתובות י' ע"א, יבמות ס' ע"ב דוגמא לדבר) ואין ספק כי זכות גדולה ומצוה גדולה להספיק צנועות כאלו דרכים ואופנים שלא יסבלו בושה וחרפה, כי עלבון והלבנת פנים ממש שפרכת דם (עיי' בבא מציעא ותוספות סוטה ו' ע"ב ורבינו יונה אבות פ"ב) ואין ספק כי זה גורם רושם רע על מצב הבריאות הכללי, ובודאי בסביבה של צניעות המתאמת עם תכונת הנפש של היולדת תתרפא במהרה ולא תבוא לסכנה, כי הבושת גורמת גירוי בעצבים, וזה מחליש כח הסבל של היסורים וחבלי לידה כידוע בחכמת הרפואה. ואסיים ברעיון נפלא שאמרת של (בגמרא מגילה כ"ח ע"ב, גבי ריש לקיש גמור הא מילתא וכו') כי אין לשער המצוה והזכות לבנות בית חולים ליולדות שיתעסקו נשים רופאות מלומדות, חיות ופקחות, שלמדו בבתי

המדרש הגבוהים לחכמת הרפואה ויש להן תעודות, וגם המפקחות תהיינה בתולות הגונות ומלומדות כו' לעזור לבנות ישראל היקרות, החסידות, התמימות והישרות, שיתנהגו בקדושה ובטהרה כו', ומי שיתמוך בזה מחלקו יהיה חלקי ומגורלו יהיה גורלי וכל מי שלב יהודי אמיתי פועם בקרבו יתמוך בכל מאמצי כוחו בלב ונפש וכו', כי בדבר הנוגע לנפש והרגשה לא נלך אחרי הרוב, אך צריך להתחשב עם היחידים המצוינים והרגשת נפשם, לכן צריכים אנו לדאוג עבור כבוד הנשים העדינות היקרות והצנועות הסובלות צעד ויסורים והלבנת פנים, שהיא ממש שפיכת דמים, וצריך להגן עליהן ולעזרן בכל מאמצי כח להשתדל לבנות להן בתים שיוכלו להתנהג בצניעות וענוה קדושה וטהורה כפי נטיית רוחן כי בחמת בושה היה אבן פינה בתכונת נפש היהודי וכו' ויש לנו ללמוד מן הראשונים, מזקנים אתבוננו, איך שמסרו נפשן המילדות הצדקניות פועה ושפרה יוכבד ומרים להתנהג בקדושת ישראל וזכו לבתי כהונה (וכביאור הפשטנים האבן עזרא ורלב"ג) נוכל ללמוד מוסר מפרעה הרשע, אם המיילדות לא נכנעו לפניו, עשה בתים כלליים שיוכרחו להתנהג כרצונו, קל וחומר אם יש נשים יקרות שחפצות להתנהג בקדושת ישראל, נתמוך בידן שלא תוכרחנה ללכת לבתים כלליים ולבייש מזגן וצניעותן, אך נבנה להן בתים לפי רוח צניעות ישראל, שלא להשליך רגש הבושה, הצניעות, התום והקדושה". (מתוך שו"ת

רביעי בקודש שקט בנימין, אם מותר לרופא להתעסק ביולדת)

הרב אלעזר בריזל זצ"ל

"האחראים על בתי החולים, עליהם לסדר שבחלקת הגברים ישמשו אחים והביקורים יהיו רק ע"י רופאים, ובמחלקת הגברות ישמשו אחיות ועד כמה שאפשר יהיו רופאות. אמר הכותב עיה"ק ירושלים, זכרתי ימים של התיסדות הבתי חולים פעיה"ק ומאוד הקפידו על כל האמור. וביחוד יש לציין את ד"ר משה ואלאך ז"ל שהקפיד מאוד בענין זה. ובחדר ההמתנה של בית החולים היה מחיצה להפסיק בין מקומות הגברים למקומות הגברות. והיום בעו"ה אין שום תשומת לב בזה אשר במחלקת הגברים משמשות אחיות, כי מלבד האיסור הכרוך בזה, עוד זאת שאיש השומר תורה ומצות, אם מוכרח ליכנס לבית החולים מצטער כ"כ מזה עד שיוכל לגרום לו מצב של סכנת נפשות, והאחריות על מי...". (מתוך הספר 'מקור בהלכה בירורי הלכות'

עמ' סג)

ד"ר חנה קטן, גניקולוגית מומחית לרפואת נשים ופריון כתבה בספרה (חיי אשה עמ' 184) וזו לשונה: "במסגרת ההתמחות שלי ברפואת נשים בבית החולים 'שערי צדק' בירושלים, נשלחתי לעבוד במרפאה במזרח העיר, ולטפל שם בנשים ערביות

הדורשות שרופאה תבדוק אותן. רופאה ולא רופא... בפי כולן אותה הבקשה... כששאלתי כל אחת מהן לסיבת הדבר, נעניתי בלשון אחת בלי חשש ובלי בושה... יש לנו מלחמה נגד היהודים, ואנו רוצות להרבות בהולדת ילדים." עובדה זו מעלה נקודה נוספת למחשבה. אם נשים ערביות שמטרת הילודה עבורן היא על מנת להילחם בנו היהודים, יכולות לשמור על כבודן ולדרוש רופאה אשה דווקא. האם לא כל שכן אנו היהודיות, בנות לעם קדוש, נמסור נפשנו על כך? האתגר שצריך לעמוד בפנינו הנשים הוא לשמור על צניעותנו במסירות נפש ובלי פשרות.

ואני הכותבת מכה על חטא, על כי על אף שהטרחתי עצמי לנסוע לערים רחוקות בעת שנזקקתי לבדיקה רפואית, לא הטרחתי את עצמי לכתוב מכתב להנהלת קופ"ח או לבי"ח ולכן, אף כי פעלתי להציל את עצמי מבדיקת רופא, לא פעלתי מאום לשינוי המצב הכללי. על כן אני מבקשת מבנות ישראל הצנועות שאכפת להן מהמצב, לטרוח ולשגר בקשות מנומקות. ובעזרת ה' ככל שהביקוש מצד הנשים להיבדק אצל רופאות יגבר, כך המערך הרפואי יצטרך לפעול כדי לענות לצרכי הלקוחות ולהרחיב את האפשרויות שנשים תוכלנה להיבדק אצל רופאות נשים.

והדבר ידוע כי באזורים חרדים חזקים ברחבי הארץ, פעלו הציבור להשגת רופאות נשים עבור הנשים, והצליחו הצלחה רבה, היות והיום הציבור החרדי הינו נתח שוק גדול עבור קופות החולים וכיום יש הרבה יותר רופאות נשים. על כן באם ידעו בקופות החולים כי הדבר משמעותי ללקוחותיהם, ודאי יפעלו עבור הדבר, וכל מי שיפעל בדבר אפילו בשליחת מכתב והערה להנהלת קופת החולים, שכרו רב לאין שיעור והוא בכלל מזכה הרבים.

יְהוּד

כאשר עשה אלוקים ניסים לישראל במצרים ועל הים, הָיוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין תִּגְרָו וְאוֹמְרִים מִשׁוֹא פְּנִים יֵשׁ כְּאֵן, אָנוּ עֲרֵלִים וְהֵם עֲרֵלִים, בְּאִיזוֹ זְכוּת הוּא עוֹשֶׂה לָהֶם כָּל הַנְּסִים הַלְלוּ. אָמַר לָהֶן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "גֵּן נַעוּל אַחַתִּי כְּלָה, גַּל נַעוּל מֵעֵן קְתוּם" (שיר השירים ד, יב) שגדרו ישראל עצמם מן הערוה. מיד הודו לה' על הניסים והטובות שעשה לעם ישראל, ועל זה נאמר (שיר השירים ו, ט) "רְאוּהָ בְנוֹת וַיֶּאֱשְׁרוּהָ, מְלָכוֹת וּפְלִגְשִׁים וַיְהִלּוּהָ". (במדרש רבה, נשא י"ד)

תורתנו הקדושה מלמדת אותנו "קְדָשִׁים תִּהְיוּ", שתהיו פרושים ומוכדלים מן העריות (רש"י), וכל כך הזהירה התורה עד שכתבה ציווי מיוחד "וַנְּשַׁמְרָתָּ מִכָּל דְּבַר רָע" (דברים כג, י) המלמדנו כי חובה על האדם להישמר מכל דבר המביא לידי הרהורי עבירה (ע"ז כ).

היחוד הוא אחת מהעברות החמורות ביותר מפני שהוא הגורם המביא לעבירות שעליהן נאמר "יִיהָרַג וְאֵל יַעֲבֹר" (רמב"ם, הלכות איסורי ביאה פכ"ב), והזהירו חז"ל שצריך לברוח מאיסור זה כמו מהגהינום (קידושין פא.). כשאירע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על יחוד עם פנויה, ושמאי והלל גזרו על יחוד עם כותית (נכריה).

לדאבוננו, ישנם אנשים שאינם יודעים את פרטי הדינים, או שיודעים, אך מפני הבושה אינם מקיימים אותם במקרים מסוימים. אך כבר לימדונו רבותינו שמוטב להתבייש בעולם הזה ולא להתבייש חלילה בושה נצחית לעולם הבא, וכמו שנאמר "מוטב לי להיקרא שוטה כל ימי ולא להיות שעה אחת רשע לפני המקום" (מסכת עדיית פ"ה מ"ו).

מהו איסור יחוד?

אסור לאיש ולאשה שאינם נשואים זה לזו להימצא יחד במקום מבודד שאין שם אנשים שיכולים להיכנס ולהפריע להם להיות לבדם, ואפילו כשהם לא מדברים זה עם זה. גם במקום פתוח בלי מחיצות, כגון בגינה ציבורית, אם אין אנשים מצויים שעוברים שם כל כמה דקות, הדבר נחשב כיחוד.

איסור יחוד שווה גם לנשואות וגם לפנויות, ואין כל הבדל ביניהם בחומרת האיסור. (לנשואות מדאורייתא, לרוקות מדרבנן).

איסור יחוד הוא איסור מצד עצמו, ואפילו אם לא נגרמה עבירה נוספת, עצם היחוד הוא איסור חמור.

בדרך כלל באופנים שאין בהם איסור יחוד, כגון כשהדלת פתוחה לרחוב - אין

חוששים שמא ינעלו כדי להתייחד באיסור, אבל באנשים פרוצים צריך להיזהר גם מחשש כזה. יש אומרים שקיים איסור יחוד אצל רופא מכיון שאין נוהגים לפתוח את הדלת בלא רשות (הצניעות והישועה מהדורא בתרא).

האיסור חל גם על האיש וגם על האשה, ולכן חובה לעזוב את המקום, גם אם לשני לא אכפת מכך שיש בזה איסור.

איסור היחוד קיים אפילו בין צעיר לזקנה, בין צעירה וזקן, בין זקן לזקנה, ואפילו אם הם חולים במיטתם.

הצנועים משתדלים שלא להתייחד בשום אופן כלל, כדי להתרחק מן העבירה, וכך ראוי לנהוג.

הרואה אחרים שמתייחדים מחויב להוכיחם ולהודיע להם שהדבר אסור.

נשים ובנות חייבות ללמוד הלכות יחוד (ספר גן נעול – הלכות יחוד. להר' יעקב לוי שליט"א, פרק י"ג)

הסיפורים הבאים ממחישים עד כמה חמור איסור היחוד

"אמרתי להבהיר כי אל יאמר האדם מכיון שכל הגדרים הוא לפי ערך הנגדר והזמן, ידענא בנפשאי (יודע בנפשי) שגדר זה לא יביאני לידי עבירה, ויתיר בעצמו מה שאסרו חז"ל או מנהיגי הדורות שאחריהם, כי טעות הוא, שהרי כבר אמרו חז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך (ברכות כט). ואם על הארזים שבימי חז"ל קבעו זאת חז"ל, על אחת כמה וכמה כל אזובי הקיר כמונו, וכיון שחכמינו ז"ל ראו במרחק ראייתם לפי ערך קדושתם, כי דבר זה מביא לידי עבירה, ודאי שכך הוא, ואף שלא בא עדיין, סופה שיבוא, וכהנא עובדות שמובא בגמרא בענין זה, ואכתוב לך מה שראיתי כתוב בספר הקודש שאצל היהודי הקדוש ז"ל קרה פעם ניסיון שהיה בחדרו והשטן נדמה אליו בצורת אשה, כיון שראה כך, קפץ מהחלון למטה, ואמר על זה החוזה מלובלין ז"ל שאף שהיהודי הקדוש ז"ל היה רחוק מתאות העולם הזה כבשר המת ד' מאות שנה אחר פטירתו, ולא הרגיש בזה כלום, עם כל זאת כיון שחז"ל אסרו היחוד משום גדר עבירה עשה מה שעשה, וזה יסוד גדול כי מה שאסרו הן חז"ל והן הקדושים ומאורי הדורות שלאחריהם עד מאורינו רבותינו, אין מי שיבוא אחריהם להתיר יהיה מאיזה טעם שיהיה, כי מי יבוא אחר המלך, רק בדבר שלא אסרוהו בכללות רק מסרוהו בלב אחד ואחד, בזה אחרי בחינה גדולה שיעשה האדם בעצמו, יוכל לקבוע איך לנהוג.

היוצא מכל זה שבחוסר זהירות בקלה שבקלות מההוראות שהורו רבותינו, עוברים על שני איסורי תורה, על קדושים תהיו וכו' כנ"ל, ועל לא תסור ממנו ימין ושמאל ככל אשר יורוך, ובנוסף לזה הוא מאבד עצמו לדעת בזה ובבא בחוסר דקדוק

וזהירות בכל אשר מצווה". עכ"ל. (מתוך הספר 'אבני זכרון' להרב נחום רוטשטיין שליט"א)

"הדברי חיים מצאנז אמר: מן השמים רצו להראות לדורות האחרונים דוגמא כעין 'תנא', ולכן שלחו לנו את הגאון רבי אליהו מוילנא.

סיפר הדברי חיים, שפעם אחת נכנסה לחדרו (של הגר"א) איזו ילדה, ופחד מאיסור יחוד, ותיכף ומיד קפץ מהחלון לחוץ בלי לחשוב אם יסתכן על ידי זה או לא. כל כך היתה היראת שמים של הגר"א גדולה...

ואם הגאון מוילנא שהיה כעין תנא קדוש, פחד מאיסור יחוד עם ילדה, מה נאמר אנו. עד כמה צריכים אנו לברוח מאיסור זה כמו אש לזהטת העלולה לכלות כל חלקה טובה". עכ"ל. (מתוך הספר 'ואין למו מכשול' דיני יחוד חלק שמיני פרק ב')

"הגרי"ס (הגאון רבי ישראל סלאנט זי"ע) אמר לאחד, אתה אסור לך לנסוע במסילת הברזל, כי איך תעשה אם באמצע הדרך יהיה שאלת יחוד? ושאל להגרי"ס, ואיך תעשו אתם? ויען לו, אני אקפוץ דרך החלון אף בשעת הילוכו של קרון הרכבת".

עכ"ל. (מתוך הספר 'לקח טוב' להר"י ישראל אריה לייב לשצינסקי זצ"ל, סי' שכ)

"הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שליט"א היה גר בבחרותו בוולוז'ין, והיה נוסע ללמוד בוילנא. פעם אחת נסע לישיבה, והיתה מקבלת אמו הודעה מהישיבה שבנה נפצע קשה בגופו.

הזדרזה האם ובאה לישיבה כדי לראות מה מצב בנה. כשראתה אותו שאלה: מה קרה? סיפר לה בנה שברכבת נגשה אליו גויה אחת וניסתה להתחיל איתו, והציקה לו. כשראה כך, עבר לקרון השני, אך אותה מרשעת עברה גם היא לשם, ואז כשראה שאין לו ברירה, קפץ מהרכבת, ולכן נפצע בגופו".

(מתוך הספר 'ואין למו מכשול' דיני יחוד חלק שמיני פרק ב')

"וזאת למידועי, דיש אומרים שיחוד הוא אבזרייהו דגילוי עריות ובדין ייהרג ואל יעבור, כמסופר על האדמו"ר מבולגריא שהיה בבית החולים ונכנסה אחת לחדרו וסגרה הדלת והוא קפץ מהחלון כדי לא להיכשל באיסור יחוד".

(מתוך הספר 'שו"ת ודרשת והקרת')

"בפנקס הקהל של העיר ליסא, מקום רבנותו של רבי יעקב – בעל 'נתיבות המשפט' מסופר מעשה נורא שאירע לבתו כשהיתה אלמנה, ובתה עומדת להנשא. האם והבת נסעו עם עגלון גוי לאחת הערים בכדי לקנות בגדים ושאר צרכי חופה עבור הכלה. הגוי ידע שמצוי בידן כסף רב, ובדרך עורמה הוא הצליח להוליך אותן לביתו, וקרא לחברו, ושדדו מהן את כספן. לאחר מכן קשרו אותן בחבלים והדליקו את התנור כדי להשליכן ולשרפן שלא ישאר מהן זכר. בינתיים הניחו את הכסף על השולחן, והתדיינו ביניהם כיצד לחלק את הכסף. פתאום נפתחה הדלת ונכנס קצין גרמני לבית, ושני השודדים ברחו. הקצין התיר את השבויות, החזיר להן את כספן והוליכן עד לאכסניה בעיר.

בלילה בא בעל 'נתיבות המשפט' בחלום אל בתו ואמר לה: דעי, כאשר נודע על צרתכן – עליתי אל מקום גבוה ובקשתי עליכן רחמים ולא הועיל לי כיון שעברתן על 'איסור יחוד' עם הגוי, ועליתי למקום גבוה יותר והתחננתי שתעמוד לי זכות התורה שהרבצתי בישראל בחיבורי 'נתיבות המשפט' והצלתי אתכן. ומעתה תהיינה זהירות באיסור יחוד.

כל זאת סיפרה הבת לאנשי הקהילה בעיר והם כתבו זאת בפנקס לזכרון עולם. (לג)

אליהו). "עכ"ל. (מתוך הספר 'אור ההר' חלק ו')

"סיפר לי הישיש הנכבד ר' יעקב שלמה מווארשא חתן הרב הגדול ר' יוסף אליהו מלידא ז"ל ידיד אבי (החפץ חיים) מימי נעורי, איך שזוכר מימי נעוריו שאיקלע (שהגיע) מר אבא בלידא, ובחפצו לשוב הביתה לראדין על שבת עם העגלון מבני עירנו, ראה כי אשה יושבת כבר בעגלה, ונמנע מליסע עמו כי לא נסע בשום פעם ביחד עם אשה בעגלה, אבל אח"כ נתישב (בדעתו) אפשר שאין צריך להחמיר על עצמו, כדי שלא יסע העגלון עם האשה יחידי, ויעבור על איסור יחוד עם אשה נשואה, וזכור הוא, כי התישב בזה עם חותנו והוחלט אצלו ליסע עם האשה ביחד. והוא כעין שאמרו בפרק קמא (ראשון) דשבת ניחא לצורבא מדרבנן ליעבד איסורא זוטא, כדי דלא ליעבד ע"ה איסורא רבא (תרגום: מוטב לתלמיד חכם לעבור איסור קטן, כדי שלא יעבור עם הארץ איסור גדול). "עכ"ל. (מתוך הספר 'מכתבי הרב חפץ חיים' שכתב בנו,

מרחן הר' אריה לייב הכהן זצ"ל)

ותאמץ זרועותיה

שנו רבותינו (שבת נג): "מעשה באדם אחד שנשא אשה גידמת (ידה קטועה - רש"י), ולא הכיר בה עד יום מותה. אמר רבי: בוא וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה. אמר לו רבי חייא: זו דרכה בכך (לכסות כל אשה עצמה, וכל שכן זו שהיתה צריכה לכך - רש"י), אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו".

והנה נראה בס"ד בביאור דברי הגמרא, שאשה זו, מלבד מה שהיתה צנועה בפני בעלה, גם בפני אחרים היתה צנועה, ולכן לא נודע לבעלה שאשתו גידמת על ידי אחרים. ולכן אמר רבי: כמה צנועה אשה זו, שהרי נהגה בצניעות כה רבה גם בפני אחרים. ועל זה אמר לו רבי חייא, שכיון שצניעות כזו בפני אחרים מצויה גם אצל שאר הנשים הצנועות, לא שייך לומר עליה: כמה צנועה אשה זו, שבזה משמע שהיא לבדה מיוחדת משאר הנשים, ובפרט שאשה זו היתה צריכה לכך, ואין ראייה שמצד עצמה אם לא היתה גידמת היתה במדרגת שאר הנשים הצנועות, אלא שייך לומר: כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו, שזה ודאי אינו מצוי אף בבני אדם צנועים, שיהא אדם שאינו מכיר באשתו שהיא גידמת.

ומדברים אלו רואים אנו עד היכן פשטה טהרה וצניעות בישראל בדורות הקודמים, שאפילו אשה שלא היתה גידמת, היתה נוהגת בצניעות כל כך מופלגת עד שלא היה אפשר לאחרים לדעת האם היא גידמת או לא, אפילו כך לא היה שייך לומר עליה: כמה צנועה אשה זו, מכיון שלא היתה מיוחדת בדבר זה, כיון שזו היתה דרך שאר הנשים הצנועות, אלא היה אפשר לשבחה שהיא מכלל הנשים הצנועות.

ואף שבדורינו רחוקים אנו מהצניעות המופלאה שהיתה בקרב ישראל בזמן חז"ל, לכל הפחות עלינו להקפיד על שמירת הצניעות על פי חיוב ההלכה. והנה בשנים האחרונות בחסדי השם יתברך החלה לנשב רוח התעוררות גדולה ונפלאה להתחזק בצניעות בכל התחומים בלבוש והנהגה, והתרבו העוסקים והלומדים בסוגיות ובהלכות הצניעות בעיון, על מנת לקיימן בשלימות בכל הפרטים והדקדוקים, כדי לדעת על ידי הלימוד מה היא הדרך הראויה לעשות בה את רצון אבינו שבשמים, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להתקדש בקדושתו.

על כן ראינו לנכון ללכך ולבאר ולברר על פי דברי הגמרא והפוסקים ראשונים ואחרונים את דין איסור גילוי הזרוע, ובו יתברר היטב שהחלק שמהמרפק עד כף היד נקרא זרוע ואסור לגלותו. וכבר עמדו לבאר היטב את דין זה, בספר הצניעות בהלכה (פרק י"ג), בשו"ת להורות נתן (ח"ה סימן צ"ב וצ"ג), בספר קדושת ישראל (עמ' כ"א), ובספר הצניעות והישועה (פרק ז'), והבאנו בפרק זה מדבריהם, עם מעט הוספות.

איסור גילוי הזרוע בדברי הגמרא

שנינו במסכת כתובות (עב): "ואלו יוצאות שלא בכתובה, העוברת על דת משה ויהודית וכו'. ואיזו היא דת יהודית, יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם וכו'". ופירש רש"י (מובא בשיטה מקובצת שם): "דת יהודית - מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל". ובביאור האיסור מובא בגמרא: "וטווה בשוק: אמר רב יהודה אמר שמואל **במראה זרועותיה לבני אדם**".

ולמדנו מזה שיש איסור מדת יהודית על האשה לגלות את זרועותיה ברשות הרבים. מובא בגמרא במסכת בבא קמא (קח): מעשה באשה שנכנסה לאפות בחצר של בעל הבית שהיה משאיל תנורו לאחרים, ובא העז של בעל הבית ואכל את הבצק, נחבל ומת, ורבא חייב אותה לשלם את דמי העז, כיוון שלאפיה צריך צניעות, ולכן בעל החצר מסלק את עצמו מלשמור, ולכן על האשה מוטל לשמור על העז. ופירש רש"י: "למיפא בעיא צניעותא - שמגלה זרועותיה" וכן פירשו התוספות (ד"ה הכא) וזו לשונם: "דבעיא צניעותא שמגלה זרועותיה בשעת לישה".

ולמדנו מזה שאם נתגלו הזרועות באשה מוטל חיוב על האדם להיזהר שלא לראותן.

ובמסכת בבא בתרא (יג): מובא שאם יש לאדם שתי דרכים להגיע למחוז חפצו, אחת דרך רגילה והשנייה דרך בה נשים מגלות זרועותיהן, מפני שהן מכבסות בגדים בנהר, אסור ללכת בדרך השנייה, ואם הלך, אף על פי שמר את עיניו נקרא רשע, על שהעמיד עצמו בניסיון. וכתב רבינו גרשום: "משום שעומדות יחפות, ומגלות זרועותיהן, שלא יגרה בעצמו יצר הרע".

ומגמרא זו למדנו שאסור לאדם לעבור במקום בו נשים מגלות זרועותיהן.

ראיה נוספת לכך ניתן לראות במסכת כתובות (סו): על אלמנה שהגיעה לבית דין לאביי כדי לתבוע הגדלת מזונות, לפי שהיתה משקה את בעלה בגביעי יין גדולים, וכשהדגימה את גודל הגביעים זקפה את אמתה, כאשר המרפק למטה וכף ידה למעלה ואמרה: "כי האי" – ככה, ופירש רש"י: "כמידת אמתי וזרועי". ומכיוון ששרוולה הרחב לא היה קשור באצעדה, כנהוג בימים ההם, נפל השרוול ונתגלתה זרועה. ובהמשך הגמרא מספרת על תקלה לא נעימה שנגרמה בעקבות זאת (ע"ש).

מהגמרות הנ"ל נמצאנו למדים שתמיד היו שרוולי האשה ארוכים, והוצרכה להפשילם רק בביצוע מלאכות מסוימות, כגון: לישה, כביסה וטוויה. שכן אם היו השרוולים מגיעים רק עד אחרי המרפק כנהוג בעוונותינו הרבים, לא היו צריכות להפשילן לצורך מלאכות אלה. ובכל המקרים הגמרא מבארת לנו שגילוי הזרועות בפני אנשים אסור.

איסור גילוי הזרוע בדברי הפוסקים

א. כתב הרמב"ם (הלכות אישות פ"ד ה"י וה"ב) וזו לשונו: "העוברת על דת משה או על דת יהודית וכו' אין לה כתובה וכו'. ואיזו היא דת יהודית, הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הן הדברים שאם עשתה אחת מהן עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי מפולש וראשה פרוע ואין עליה רדיד וכו', או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחייה כדרך שעושות העכו"ם הפרוצות, או שטווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם וכו'" עכ"ל. וכן כתבו הטור והשולחן ערוך (אבן העזר סי' קט"ו ס"ד).

ב. כתב הרמב"ם (הלכות נזקי ממון פ"ג ה"ד) וזו לשונו: "מעשה באשה שנכנסה לאפות בתנור בבית שכנתה, והניחזה ונתעלמו כדי שלא יביטו בה בעת לישתה ואפייתה ובא עז של בעל הבית ואכל הבצק ומת, וחייבוה חכמים לשלם דמיו וכו'" עכ"ל. וכן כתבו הטור והשולחן ערוך (ח"מ סי' שצ"ג ס"ג). ופירש הספר מאירת עיניים (פ"ק ו) וזו לשונו: "כדי שלא יביטו בה וכו' - פירוש שלא יביטו בזרועותיה המגולות בעת לישת העיסה" עכ"ל.

וכן כתב המשנה ברורה (סי' ע"ה ס"ק ז') וזו לשונו: "וכתב הפרי מגדים דבמקומות שדרך להיות מכוסה, כגון זרועותיה וכהאי גוונא שאר מקומות הגוף, אף ראייה בעלמא אסור" עכ"ל.

מקום הזרוע בדברי הראשונים

מובא בגמרא (ערכין יט:): "קידוש ידים ורגלים במקדש עד הפרק". ופירש רש"י: "עד הפרק - מקום חיבור הכף והזרוע".
ובישעיה (מז, ב) כתיב: "גלי צמתך וגו' תגל ערותך וגו'". ופירש רש"י: "גלי צמתך - זרועיך ושוקיך דברים המצומתים וקשור ומכוסה" עכ"ל. ובדברי רש"י במנחות (לז: ד"ה ולא) מובא שכל הזרוע הוא מקום מוצנע ומכוסה, ורק כף היד היא מקום מגולה. וכן בתענית (ד' ד"ה פעמים) כתב וזו לשונו: "כשהוא ערום נראה זרועו וכנגד לבו, ואינו נראה כשהוא לבוש. והכף נראית כל שעה שהיד נראית לעינים וכו'" עכ"ל.

יוצא מדברי רש"י, שהזרוע מתחיל מסוף כף היד, וכל הזרוע הוא מקום מוצנע ומכוסה.

שנינו בערכין (פ"ה מ"א): "האומר משקל ידי עלי, רבי יהודה אומר ממלא חבית מים ומכניסה עד מרפקו וכו'". וכתב הרמב"ם (בפיה"מ שם) וזו לשונו: "אף על פי שהיד ודאי היא עד פרק הזרוע אבל העיקר וכו' בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, והיו

קורין ליד ולזרוע יד, ולפיכך מכניס ידו עד מרפקו במים, והמים בלי ספק ישפכו לפי שמוציא מהן שיעור מקום היד והזרוע וכו"ל עכ"ל.

יוצא מהדברים, שמקום הזרוע הוא מסיום כף היד ועד המרפק.

עוד כתב הרמב"ם (הלכות תפילין פ"ד ה"ב) וזו לשונו: "ושל יד קושר אותה בשמאלו על הקיבורת, והוא הבשר התופח שבמרפק שבין פרק הכתף ובין פרק הזרוע" עכ"ל. יוצא מהדברים שמקום הזרוע הוא מסיום כף היד עד המרפק (וכן הוא בדברי הרמב"ם שם פ"ג ה"ב).

וכן כתב הבית יוסף (אר"ח סי' כ"ז) שהרמב"ם קורא לעצם שבין היד לקודא (מרפק בלעז) זרוע, ולעצם הסמוך לכתף קורא מרפק. עוד כתב הרמב"ם (פיה"מ שבת פ"י מ"ג) וזו לשונו: "במרפקו - הוא פרק אמצעי מן הזרוע" עכ"ל. ומוכח שגם החלק העליון שמהמרפק עד הכתף בכלל אבר הזרוע.

יוצא מדברי הרמב"ם, שאבר הזרוע כולל ג' חלקים, הפרק העליון הסמוך לכתף, הפרק האמצעי הוא המרפק, והפרק התחתון הסמוך לכף היד, וחלק זה בשמו הפרטי קרוי זרוע.

כתבו תלמידי רבינו יונה (ברכות מא: ברי"ה): "שבשעה שנוטל אדם ידיו צריך ליטול אותם עד מקום הפרק, דהיינו עד חיבור היד והזרוע".
וכן בשיטת הריב"ב (שם) כתב: "עד לפרק - העליון, מקום חיבור היד והזרוע".
והמאירי (דיני נט"י שער י"ב) כתב: "שיעור נטילה לחולין, יש אומרים שהיא כל האצבעות וכל פיסת היד, עד הפרק שמחבר פיסת היד עם הזרוע".
והרשב"א (ה"ג סי' ר"ס) כתב: "לחולין עד הפרק העליון, שהוא סוף הכף המחובר לזרוע".

ובערוך (ערך מז) כתב: "מים הראשונים צריך להגביה ידיו למעלה, שמא יצאו המים לזרועו שלא נטל אותו במים, שהוא חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים".
והראב"ד (תמים דעים סי' ס"ו) כתב: "מה שגזרו טומאת ידים לא גזרו אלא עד הפרק העליון, מקום שהיד והזרוע מתחברים ועל כן היה קידוש ידים במקדש עד הפרק הזה".

והרמב"ן (חולין קו.) כתב: "קידוש ידים עד הפרק העליון מקום חיבור היד והזרוע".
והריטב"א (שם) כתב: "עד הפרק המחבר בין פיסת היד לזרוע".
והר"ן (שם) כתב: "פרק דהכא הוא מקום חיבור היד והזרוע".
והרא"ש (שם פ"ח סי' י"א) כתב: "קידוש ידים עד הפרק, חיבור היד והזרוע".
ובאור זרוע (סי' תקע"ו) כתב: "קידוש ידים במקדש עד הפרק, פירוש מקום חיבור הכף

והזרוע."

ובפסקי הרי"ד (חולין קו): כתב: "למקדש עד הפרק, שהוא חיבור היד והזרוע".
 עוד כתב הרא"ש (הלכות תפילין ד"ה בגובה): "מרפק באמצע הזרוע".
 וכן בתוספות ר"י הזקן (שבת צב. ד"ה ובמפרקו) כתב: "מרפק ועציל חדא נינהו, ועציל היינו פרק אמצעי שבזרוע".

וכן כתב רבינו תם (ספר הישר חידושים סי' תע"ה): "ומרפק זהו פרק אמצעי שבזרוע".
 וכן כתב הרמב"ם (פיה"מ שבת פ"י מ"ג): "במרפקו - הוא פרק אמצעי מן הזרוע".
 וכן כתב הרע"ב (שם): "מרפקו - הפרק האמצעי שבזרוע".
 ובפירושו רבינו פרחיה (שבת צב.) כתב: "במפרקו - בין פרק הזרוע והקבורת" עכ"ל.
 (רצה לומר דהחלק העליון מעל המרפק נקרא קבורת, והחלק התחתון למטה מהמרפק נקרא בשמו הפרטי זרוע).

יוצא מדברי הראשונים דהזרוע מתחיל מסוף כף היד, ושם מקום החיבור בין היד לזרוע, והמרפק באמצע הזרוע.

סיכום דברי הראשונים בענין מקום הזרוע

א. בדברי רש"י מפורש שמסיום כף היד מתחיל הזרוע, וכן מפורש בדבריו שכל הזרוע הוא מקום מוצנע ומכוסה, וממילא לענין האיסור שנזכר בגמרא: מראה זרועותיה לבני אדם, בודאי שכל הזרוע בכלל האיסור.

ב. בדברי הרמב"ם מפורש שאבר הזרוע כולל את החלק שמעל המרפק ואת החלק שמתחת המרפק, והזרוע בשם הפרטי הוא החלק התחתון שמהמרפק עד כף היד, וממילא לענין מה שכתב הרמב"ם: טוה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם, בודאי שגם החלק התחתון שבזרוע בכלל האיסור.

ג. בדברי רבינו תם מפורש שאבר הזרוע בסתם כולל את החלק שמעל המרפק ואת החלק שמתחת המרפק, וכן מוכח מדבריו שכל הזרוע הוא מקום המוצנע והמכוסה, וממילא לענין האיסור שנזכר בגמרא בסתם: מראה זרועותיה לבני אדם, בודאי שכל הזרוע בכלל האיסור.

ד. בדברי שאר הראשונים, (רבינו יונה, ריב"ב, מאירי, רשב"א, הערוך, ראב"ד, רמב"ן, ריטב"א, ר"ן, רא"ש, אור זרוע, הרי"ד, ר"י הזקן, רע"ב, רבינו פרחיה), מפורש שהזרוע מתחיל מסיום כף היד, וכולל גם את החלק שלמטה מהמרפק, וממילא לענין האיסור שנזכר בגמרא: מראה זרועותיה לבני אדם, בודאי שכל הזרוע בכלל האיסור.

מקום הזרוע בדברי השולחן ערוך והאחרונים

כתב השולחן ערוך (סי' כ"ז ס"ה): "אורך רצועה של יד וכו', ונוהגין העולם לכרוך על הזרוע שש או שבע כריכות". עוד כתב השו"ע (סי' קכ"ח ס"ו): "אף על פי שנטלו הכהנים ידיהם שחרית, חוזרים ונוטלים ידיהם עד הפרק שהוא חיבור היד והזרוע". עוד כתב השו"ע (סי' קס"ב ס"א): "הנוטל ידיו צריך להגביה ידיו למעלה וכו'", והיינו כשאינו נוטל כל היד עד מקום חיבור היד עם הזרוע. עוד כתב השו"ע (סי' שמ"ט ס"א): "כל אדם יש לו ד' אמות ברשות הרבים שיכול לטלטל בהם, ומודדים לו באמה שלו". וכתב המגן אברהם (ס"ק ב) וזו לשונו: "באמה שלו - היינו זרוע". וכן כתב המשנה ברורה (ס"ק ג) וזו לשונו: "דהיינו אם האיש הזה הוא ארוך ביותר מודדין לו ד' אמות בזרוע שלו".

יוצא מדברי השולחן ערוך והמגן אברהם והמשנה ברורה, שהחלק שלמטה מהמרפק נכלל בשם זרוע, וממילא לענין האיסור שנפסק בשולחן ערוך: טווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם, בודאי כל הזרוע בכלל האיסור.

כתב השולחן ערוך (ח"מ סי' שצ"ג ס"ג): "מעשה באשה שנכנסה לאפות בתנור בבית שכנתה, והניחיה ונתעלמו כדי שלא יביטו בה בעת לישתה ואפייתה, ובא עז של בעל הבית ואכל הבצק ומת, וחייבוה חכמים לשלם דמיו". וכתב הט"ז: "כדי שלא יביטו בה" - וכתב רש"ל (יש"ש ב"ק פ"ה סי' ז) וזו לשונו: "בעונותינו הרבים במדינות הללו פולין ואשכנז, אין חוששין לזה לא אנשים (להתעלם) ולא נשים (לגלות) ואפילו בלא אפייה מגלין זרועותיהן" עכ"ל.

ובשו"ת להורות נתן (ח"ה סי' צ"ג אות י) הוכיח מדברי המהרש"ל והט"ז שאסור לגלות מהמרפק עד כף היד, וזו לשונו: "והנה אין ספק, דמה שכתב שבעונותינו הרבים במדינות פולין ואשכנז מגלין זרועותיהן בלא אפייה, היינו שמגלין את הקנה... ואם כן מבואר דגם את הקנה צריך לכסות" עכ"ל.

יוצא מדברי המהרש"ל ומהט"ז שהביאו להלכה, שהחלק שלמטה מהמרפק בכלל הזרוע ואסור לאשה לגלותו.

כתב השולחן ערוך (סי' ע"ה ס"א): "טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותו, אפילו היא אשתו אסור לקרוא קריאת שמע כנגדו". וזו לשון המקור חיים: "טפח מגולה באשה וכו' - ובכלל זה שוק כדאיתא בש"ס (ברכות כד). בהדיא, וכתב רשב"א: אבל פניה ידיה ורגליה אין חוששין להם וכו'. וכתב בלחם חמודות (פ"ג דברכות אות קט"ז) דבשוק אסור, הוא הדין זרועותיה, דלא אתמעט רק פניה ידיה ורגליה. ולפי מה

שכתב בפירוש שוק, נראה דאף פרק הסמוך לכף היד הוי (הינו) ערוה, ואף על פי שאין זה בכלל מקומות המכוסים באיש כמו שכתב בשולחן ערוך (סי' צ"ב ס"ז), הוי בכלל מקום מכוסה באשה. וראיה מגמרא דכתובות (דף עב ע"א), דהוי עוברת על דת יהודית טוה בשוק ומראה זרועותיה. וראיה עוד מגמרא דבבא קמא (דף מח ע"א), למיפא בעיא צניעותא (צריך לאפות בצניעות). ומבואר באבן העזר (סי' קט"ו ס"ד), ובחושן משפט (סי' שצ"ג ס"ג). ומכל מקום סיים הל"ח דכל מקום לפי מנהגם. (עיין עוד טור אבן העזר סימן פ"ג ושו"ע שם, וסימן קט"ו) ודוק, עכ"ל המקור חיים.

וביאור הדברים, שהמקור חיים הביא את דברי הרשב"א שהאיסור לקרוא קריאת שמע כנגד טפח מגולה באשה, אינו נוהג בפניה, ידיה ורגליה. וכתב בשם הלחם חמודות שזרועותיה אינן בכלל ידיה. ולכן, אף שבאיש השוק והזרוע אינם מקומות מוצנעים ומכוסים, באשה הם ערוה. ולעיל מזה האריך המקור חיים והביא מכמה מקומות שמפורש שהשוק הוא החלק שלמטה מהברך ומעל כף הרגל, וכמו כן מביא עכשיו שתי ראיות מגמרא ושולחן ערוך שהחלק שלמטה מהמרפק ומעל כף היד הוא בכלל הזרוע, ודרכו להיות מכוסה, ולכן אם נתגלה אסור לקרוא ק"ש כנגדו, וכך ביאור הדברים:

א. ראייה מכתובות, שבמציאות הפשוטה רואים שדרך האשה להגביה את ידה לצורך הטויה, וע"י זה נופל השרוול ומתגלה עד המרפק, ואין דרך להרים כלפי מעלה את החלק העליון שמהכתף עד המרפק, כיון שאין בזה צורך לטויה, ומוכח שהחלק התחתון שמהמרפק עד כף היד שדרכו להתגלות בשעת הטויה הוא בכלל הזרוע. [וכן כיונו לראיה זו מדעתם, בספר קדושת ישראל (עמ' כ"א) ובספר הצניעות והישועה (פ"ז אות ה)].

ב. הראיה מבבא קמא, שבמציאות הפשוטה רואים שהנשים בשעת הלישה מרימות את השרוול עד המרפק, ואין זו דרכן להרים את השרוול מעל המרפק ולגלות את החלק העליון שמהמרפק ועד ההכתף, כיון שאין בזה צורך ללישה, ומוכח מכך שהחלק התחתון שמהמרפק ועד כף היד, שדרכו להתגלות בשעת הלישה הוא בכלל הזרוע. [וכן כיוון לראיה זו מדעתו, בספר הצניעות והישועה (פ"ז אות ד)].

וכתב ההמקור חיים שאף שהתבאר שזרועותיה אינן בכלל ידיה, מכל מקום סיים הלחם חמודות שכל מקום לפי מנהגם, ובמקום שרגילים שלא לכסותן לא נקרא ערוה כיון שרגילים בהן. ולכאורה תמוה מאוד, שפתח בראיות מגמרא ושו"ע לאיסור, ואם כן איך סיים בדברי הל"ח שכל מקום לפי מנהגו, היתכן שיהא תוקף למנהג שהוא נגד הגמרא והשו"ע.

אך באמת אין כאן בכלל קושיה, שדברי הגמרא והשו"ע אמורים לגבי גילוי הזרוע ברשות הרבים, ובזה בודאי שלא מועיל מנהג לשנות את ההלכה, ומה שסיים בשם הלחם חמודות שכל מקום לפי מנהגם, היינו שבמקום שרגילים לגלות את הזרוע מותר לקרוא ק"ש כנגדו, אף שברשות הרבים הוא מכוסה ואסור לגלותו.

מנהג בנות ישראל הכשרות מאז ומעולם

מובא בגמרא (שבת נג): שדרכן של הנשים הצנועות היתה לכסות את עצמן בפני אחרים עד שלא היה ניתן לדעת ולהכיר באשה האם היא גידמת או לא, וכמובא להלן בהקדמה לפרק זה. וכן מובא במדרש (רות זושא פ"ב) "ויאמר בועז לנערו, למי הנערה הזאת, היתה הופכת פניה לצד אחר, ולא היתה נראית אחת מאצבעותיה וכו', התחיל הנער מספר בשבחה ובצניעות שבה, הרי יש לה כמה ימים שהיא עמנו ולא נראית אפילו אחת מאצבעות ידיה ורגליה". וכן מובא במדרש (במדבר פ"ד אות כ') ובירושלמי (סוכה פרק ה הלכה ד) בית שאול קדושים וצנועים היו, "אמרו עליו על בית שאול שלא נראה מהם לא עקב ולא גודל מימהם".

אמנם מותר לאשה מצד הדין לגלות את האצבעות וכף היד ברשות הרבים, ומה שאסור הוא רק לגלות את הזרוע, ועד כה התבאר בס"ד שמקום הזרוע כולל את החלק שלמטה מהמרפק עד כף היד, ולמעשה כך היה מנהג בנות ישראל הכשרות בכל הדורות, לכסות את כל הזרוע עד כף היד, ויש שהוסיפו לכסות עד האצבעות, אך בדורות האחרונים בהשפעת הפריצות שבאה מהגויים ואופנות קיצור הבגדים יחד עם פירצות נוספות, התרופפה הזהירות בכיסוי כל הזרוע, וכבר עוררו על דבר זה גדולים וטובים בדורות הקודמים, ונביא את דבריהם:

הגאון רבי משולם זלמן הכהן זצ"ל אב"ד פיורדא (ההפלאה מכנהו שר התורה, וגדולי הדור וביניהם הגרעק"א היו מריצים אליו שאלות) כתב בצוואתו: "ואף אני מבקש מאת כל אחינו בני ישראל, שלא יתנהגו במנהג הרע אשר חדשים מקרוב באו, לילך בנות ישראל בזרועות ערומות, והבגד והכתונת שלהם אשר עושים אין להם בית יד (שרוול) שלם לכסות כל הזרוע עד היד וכו', אוי לאותה בושא וכלימה לעבור על דת יהודית, ולגרות יצר הרע באנשים המסתכלים בהם ועתידים ליתן את הדין וכו'. שמעו אליי ותחי נפשכם לעשות מלבושי יוצאי חלציכם לכסות כל הזרוע כולה עד היד ולא יהיה מגולה **דבר מה**". (ספר נחלת אבות, הובא בספר אשר יצוה ח"א עמ' רע"ו ועמ' ש"ג).

רבה של ירושלים הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל ובית דינו כתבו בפסק הלכה

וזו לשונם: "המפורסמות אין צריך ראייה, אך מחמת דדשו בה רבים בעונותינו הרבים, והורגלו במלבושים קצרים, ובבתי יד (שרוולים) קצרים, עד אשר הרבה מהמון עם נשכח מהם חומר האיסור, ונעשה להם כהיתר חס ושלום, על כן הננו להודיע בזה כי כל אשה ישראלית חייבת על פי דין תורתנו הקדושה, **ללבוש בגדי צניעות כאשר נהגו בנות ישראל הכשרות מאז ומעולם בלי שום שינוי דהיינו במלבושים ארוכים עד הקצה אחרון היותר אפשר ובבתי ידים (שרוולים) ארוכות עד כפות הידים וכו'**" (קול קורא מיום י"א אייר שנת תרפ"ח).

וכן בספר מחניך קדוש (באות י"ח, נדפס בירושלים בשנת תרצ"א בהוראת גדולי א"י ומרן הח"ח ע"מ לגדור את הפירצות ולחזק את הצניעות) כתב: **"אורך בתי ידים (שרוולים) של השמלה, נהגו שיהיו עד פיסת היד, ומנהג אבותינו תורה היא, ואין חילוק בכל זה בין קטנה לגדולה, והמקצרת את בתי ידים מזה השיעור אין זה מידת הצניעות"**.

וכן כתב הגה"צ רבי מרדכי חיים סלונים זצ"ל וזו לשונו: **"יתלבשו בצניעות, הבתי ידים יהיו ארוכים עד פיסת כף היד והשמלה תהא ארוכה עד העקב דוקא"** (מאמר מרדכי מכתב ל"ב).

וכן ה"בן איש חי" בהדרכתו לבנות ישראל כותב: **"האשה אסור שיתגלה דבר מגופה רק פניה וכפות ידיה ושאר אבריה כולם עטופים"** (חוקי הנשים פרק י"ז).

וכן כותב הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל וזו לשונו: **"נשי ישראל כשרות וכשהולכות בשוק הן הולכות צנועות בכיסוי כל בשר וכך נאות לבנות ישראל שילכו מעוטפות רק בפנים מגולות"** (יערות דבש ח"א דרוש ו').

וכך העידו על הגה"ק רבי ישראל אבוחצירא ה"בבא סאלי" זיע"א: **"הקפיד מאד על לבושי הנשים שתלכנה בשמלה ארוכה שתכסה את כל גופן, כולל הידים, והרגלים עד העקב"** (עדות תלמידו המובהק וחתנו הגדול בספר ישראל סבא פרק ט').

וכן כתב בספר הצניעות והישועה (עמ' ט"ז, להאדמו"ר מזוטשקא זצ"ל אשר מסר נפשו על חיזוק הצניעות) וזו לשונו: **"הבתי ידים (שרוולים) צריכים להיות ארוכים עד כפות הידים"**.

וכן האריך בדין זה הגאון המקובל רבי עקיבא פרוש זצ"ל, וסיים: **"עד כה נהגו כל ישראל ולהבדיל גם בין העמים לא שמענו שהיו רגילים לילך בגילוי קנה הזרוע וגם היום רק הפרוצות עושות כן, ודאי נקראת עוברת על דת יהודית"** (קדושת

ישראל עמ' כ"א, נכתב בשנת תרע"א).

חומר איסור גילוי הזרוע

ומי שאינה זהירה בגילוי הזרוע עוברת על דת יהודית, ומפסידה את הבטחת חז"ל (במדב"ר סופ"ח): בזמן שהיא נוהגת בעצמה דת יהודית שהיא צנועה, זוכה שיוצאין ממנה בנים בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי מעשים טובים.

ומובא במדרש (ויק"ר פי"ט אות ד') "דרבי אבהו דריש לקרא דכתיב (קהלת י, יח) בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית, שעל ידי שאשה מתעצלת מלכסות את עצמה כראוי מביאה חולאים ומכאובים על עצמה".

ובפסחים (ג:) מובא שהמצפה לשכר אשתו אינו רואה סימן ברכה לעולם, ופירשו בגמרא שמדובר במתקולתא. וזו לשון התוספות: "מתקולתא - מטוה, ופירש רבינו חננאל שהיא מתבזה על כך שהיא מגלה זרועותיה בשעת טווייה" ע"כ. ולמדנו מהדברים שחסרון בצניעות האשה כגון גילוי הזרוע, גורם שאדם לא יראה סימן ברכה לעולם.

ובגודל התקלה והמכשול העלול לצאת מגילוי הזרוע מובא במדרש (ב"ר פ"פ אות ד'): "ותצא דינה בת לאה, מיד: וירא אותה שכם בן חמור, רבי שמואל בר נחמן אמר שגלה בה דרועה" ע"כ. ופירש היפה תואר: "שנתגלה בה זרועה, ועל ידי זה ראה ביפיה, כי לא יתכן שלא כסתה פניה ביציאתה" עכ"ל. רואים מהדברים שכיוון שיצאה דינה שלא לצורך לראות בבנות הארץ, אף על פי שכסתה את פניה, בכל זאת משמים הסתובב הדבר ונתגלתה זרועה, ועל ידי זה נלקחה לביתו של שכם בן חמור, ומכאן נלמד עד כמה יש להקפיד ולהזהר תמיד מגילוי הזרוע. וכן מובא בכתובות (סג.) שגילוי הזרוע מביא לידי מכשול ותקלה (ושם מפורש שמדובר בחלק שבין המרפק לכף היד).

הגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה

כתב הרמב"ם (אישות פכ"ד הי"ג): "עזרא תיקן שתהא האשה חוגרת בסינר תמיד בתוך ביתה משום צניעות וכו'". וביאר את דבריו בספר ידי אליהו (ממפרשי הרמב"ם הקדמונים, מובא בילקוט מפרשי הרמב"ם עוז והדר שם) וזו לשונו: "הכי איתא (כך מובא) בפרק מרובה בעשרה תקנות שתקן עזרא: ושתהא אשה חוגרת בסינר. ואמרו בגמרא דטעמא משום צניעותא וכו'. ויראה שסינר הוא החגור שחוגרת למעלה ממתניה, כמו: חגרה בעוז מתניה, והיינו צניעותה, שאם לא תחגור יתגלה לפעמים לבושה ויראה בשרה. ודקדק רבינו לומר: בתוך ביתה, דאילו ביוצאת לשוק עוברת על דת היא אפילו במראה זרועותיה, כל שכן שאר בשרה, ומי איכא מידי (האם יתכן) דקודם עזרא היו כל הנשים עוברות על דת והוצרך עזרא לתקן? אלא תקנת עזרא היא שאפילו בתוך

ביתה תתנהג בצניעות. ולפי דקדוק זה דבתוך ביתה שדקדקנו בדברי רבינו, **אפשר לפרש כונת הכתוב בשבח האשת חיל: חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה, דפשיטא דאשה זו המתוארת באשת חיל היא מכלל כל כבודה בת מלך פנימה, והיא יושבת בתוך ביתה, ושיבחה אותה הכתוב שאפילו בתוך ביתה, לעולם היא חוגרת בסינר לרוב צניעותה, אפילו קודם תקנת עזרא, וכן זרועותיה, שלא אמרו עוברת על דת יהודית אלא במראה זרועותיה לבני אדם בשוק, כמו שאמרו גבי טווה בשוק, ואשת חיל זאת אפילו בתוך ביתה היא מכסה זרועותיה וקושרתם באומץ שלא יתגלו, על דרך: לעולם לא ראו קורות ביתי שערות ראשי" (יומא מז:): עכ"ל.**

ובזהר הקדוש (פרשת נשא דף קכ"ה ע"ב) מובא שאשה הנוהרת בצניעות לכסות את כל גופה היטב, זוכה לברכות גדולות, ופרנסה ועשירות היא ובעלה, ויזכו לראות בנים ובני בנים צדיקים וחכמים, מלבד גודל השכר בעולם הבא. ואשרי חלקן של נשים צדקניות המקפידות בצניעות ומכסות את כל הזרוע, ויהי רצון שירבו כמותן בישראל, וכהבטחת חז"ל (ילקוט שמעוני רות אות תר"ו) בזכותן נזכה לגאולה במהרה בימינו **אמן.**

כל כבודה בת מלך פנימה

למרות שמדברים כל כך הרבה על המושג צניעות, לפעמים ישנה תחושה ששוכחים את המשמעות הפשוטה של המילה הזו.

מצות הצניעות הפכה בימינו לסדרת חוקים יבשים על אורך חצאית, עובי גרביון, סוג הצוארון, צבע המנעלים ורוחב השרוולים... ועוד רשימת כללים שנותנת להבין ששכחנו, פשוט שכחנו מה זה בכלל צניעות.

אמנם נכון, אופן הלבוש אכן משמעותי ביותר בשמירת צניעותה של בת ישראל, אך כשבורא העולם ציווה את האשה מיד עם בריאתה "תהא אשה צנועה" הוא התכוון מן הסתם למשהו איכותי יותר, תועלתי יותר. וכך מלמדים אותנו חז"ל במדרש (בראשית רבה פרשה יח אות ב): "אמר רבי יהושע בשם רבי לוי למה נאמר: וַיִּבֶן ה' אֱלֹקִים אֶת הַצִּלְעַ? כיון שהמילה 'וַיִּבֶן' מלמדת על התבוננות, מאיזה חלק באדם כדאי לברוא את האשה, וכך היו כביכול מחשבותיו של הקב"ה: לא אברא את האשה מהראש כדי שלא יהיו לה גבהות וגאוה, ולא מן העין כדי שלא תהיה מבטת ומבקשת לראות את הכל, ולא מן האוזן כדי שלא תהא מבקשת לשמוע כל דבר, ולא מן הפה שלא תהא דברנית... ולא מן הרגל כדי שלא תהיה יצאנית אלא ממקום שהוא צנוע באדם". ואחרי כל זאת הוסיף בורא העולם ציווי אישי לכל אבר ואבר בפני עצמו ומזהיר: "תהא אשה צנועה". עד כאן דברי המדרש.

הקב"ה דורש ומבקש מהאשה להצניע את עצמה, לא רק על ידי לבוש צנוע אלא להצניע את עצמה ממש, את עצם הימצאותה. הוא לא הסתפק באזהרה כללית על הצניעות אלא הצמיד אזהרה פרטית לכל אבר ואבר מכיון שזה הפירוש המילולי של המילה צנוע, אשה צנועה זו אשה המסתירה ומצניעה את מציאותה ונוכחותה באופן המקסימלי ובזה נמדדת עיקר מדרגתה בעבודת ה', וכדבריו של בעל הפלא יועץ בספרו חסד לאלפים "כמעט כל עונש האשה בעולם הזה ובעולם הבא וזכייתה לעולם הבא תלוי בצניעות" (או"ח סי' ג) וכהבטחתו של המהר"ל מפראג צוק"ל האומר: "בזכות שמירת הצניעות זוכים למלכות שהיא המדרגה העליונה, כי לפי מדרגת הצניעות שהיא צנועה ונסתרת זוכה למדרגה העליונה שגם היא נסתרת מן הכל".

(חדושי אגדות לבבא בתרא).

ממילא מובן ופשוט שלמרות הרצון הקדוש לעזור ולסייע לבעל לשבת ולעסוק בתורה, לא יתכן כלל וכלל שנעשה זאת באופן בו אנו מאבדות את השליחות העיקרית שבעבורה נשלחנו לעולם, גם אם משיגות בכך מטרות חשובות אחרות.

כמו כן, אנו מוכרחות ללמוד ולדעת מהי התייחסותם של חז"ל לעצם היציאה מהבית, מדבריהם של הראשונים והאחרונים מכל הדורות, ונראה שכולם אמרו את אותם הדברים באופן נהיר ביותר ובלתי משתמע לשתי פנים, וכל זאת מבלי להיכנס לחומרות או להידורים, אלא לאורח החיים הנדרש מאיתנו מאת אבינו שבשמים.

הנר"א

"על כן כל כבודה בת מלך פנימה, וכל אשר צריך לך תקחי על ידי שליח, ואף אם הוא פעמים ושלוש ביוקר, היד ה' תקצר, השם יתברך זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כינים ונותן לכל אחד ואחד מחסורו". (אגרת הנר"א כ"כ הגר"ז מסלנט ובנוסח ארם צובה)

דברי חכמינו ז"ל במעלתן ורוממותן של היושבות בביתן

התורה מספרת לנו על בואם של שלושת המלאכים לאוהלו של אברהם אבינו כדי לבשר לו את בשורת הלידה "כָּעֵת חַיָּה וְלִשְׁרָה בֵּן". המלאכים, למרות שידעו בדיוק את מקום הימצאה של שרה, שאלו את אברהם "איה שרה אשתך", מדוע? מבאר רש"י בשם הגמ' בבא מציעא (19) שאמנם ידעו המלאכים היכן היתה שרה, אלא שכדי לחבבה על בעלה שאלו, ואז ענה להם אברהם, "הֲנֵה בְּאֵהָל צְנוּעָה הִיא.

הרד"ק מלמד מהמעשה הזה לקח נפלא לדורות: "למדנו בסיפור הזה כי לא נאה לנשים הצנועות להתראות בפני האורחים, ולפי שהיו רוצים לבשרה שאלו עליה ואז ענה להם אברהם הנה היא באהל כדרך הצנועות".

הכלי יקר מוסיף שהמלאך רצה להדגיש לאברהם כך: "אי אתה מודה שהיא באהל תמיד מחמת שהיא צנועה, ואם כן בודאי לא יקפח לה הקב"ה שכר צניעותה שהרי אמרו חז"ל (מגילה י'): "כל כלה שהיא צנועה זוכה ויוצאין ממנה מלכים" והיא גם היא צנועה על כן זכותה גרם שמלכים ממך יצאו (בראשית יז-1) ומלכי עמים ממנה יהיו (י"ז-ט"ז) ועל ידי זה יחבבה בעלה כי זכות צניעותה גרם לה".

גם הרא"ם מדגיש שעיקר תשובתו של אברהם היתה הנה באהל - צנועה היא ואין מדרכה להראות.

גם יצחק אבינו כשלקח את רבקה לאשה הבחין שיש בה את המיוחדות הזו של "בת מלך פנימה" וכך מובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק טז) על הפסוק "וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֵהָלָה שְׂרָה אִמּוֹ" (בראשית כד, טז) שנמצאת שלימה כשרה אמו - כל כבודה בת מלך פנימה. ומבאר הרד"ל שם: "שראה שהיתה צנועה באהל להיות תמיד כבודה בת

מלך פנימה באהל כשרה אימו".

והאמת היא שמלכתחילה כשהלך אליעזר וביקש אשה ראויה ליצחק זה בדיוק מה שהוא חיפש, וכך מבאר הכלי יקר את הפסוק "הִקְרָה נָא לְפָנַי הַיּוֹם" (בראשית כ"ד, י"ב): "ביקש לפני דווקא, כדי שלא תהיה מן היצאניות, ולכך נאמר בתורה וְאִישׁ לֹא יִדְעָה שלא היה שום אדם מכירה כי לא יצאת מעולם כי אם בפעם זה".

במקום נוסף מצאנו שנשתבחו האמהות הקדושות והתאפיינו בעובדה שהיו יושבות באהל. הפסוק בספר שופטים (ה, כד) אומר: "מְנַשִּׁים בְּאֵהָל תְּבָרְךָ", ומבאר רש"י "מי אלו אותן נשים? זו שרה שנאמר בה הִנֵּה בְּאֵהָל, רבקה שנאמר בה וַיִּבְרָאָה יִצְחָק הָאֵלֶּלָהּ, רחל ולא שנאמר בהן וַיֵּצֵא מֵאֵהָל לְיָאָה, וַיָּבֵא בְּאֵהָל רְחֵל", ומבאר המצודות דוד: "שמפיהן של נשים צדקניות וצנועות היושבות באהל, תבורך ותתקיים הברכה".

דוד המלך אומר בספר תהלים (פרק קכ"ח) "אֲשַׁתָּךְ, כְּגִפְן פְּרִיָּה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתְךָ בְּנִיָּה פְּשְׁתֵּלֵי זֵיתִים סְבִיב לְשַׁלְחָנְךָ".

בספר תנא דברי אליהו (רבה – פרק יח) מובאים דברי אליהו הנביא שמבאר את הפסוק כך: "אשתך תהיה כגפן שהיא עושה פירות ולא כגפן שאינו עושה פירות, ואימתי תהיה אשתך כגפן שעושה פירות כל זמן שהיא בירכתי ביתך, ומה עוד מובטח לה, בנים כשתילי זיתים. כמו שהזית יש בו לאכילה ויש לשמן, ושמנו דולק בכל הנרות, כך כל זמן שהאשה בירכתי הבית היא דומה לגפן שאינה זזה ממקומה לעולם והבנים שלה דומים לזית אשר מהם בעלי מקרא מהן בעלי משנה ומהן בעלי משא ומתן מהן חכמים מהן נבונים יודעי בינה כל דבר בעיתו".

וכן במדרש תנחומא (וישלה ו') "אמר רבי פנחס הכהן בר חמא בזמן שהיא צנועה בתוך הבית כשם שהמזבח מכפר כך היא מכפרת על ביתה שנאמר אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך, והלשון "ירכתי" מלמד על מזבח, שנאמר ושחט אותו על ירך המזבח" (ויקרא י"א).

ועוד דרשה הוא מוסיף: "אימתי היא כגפן פוריה? בזמן שהיא בירכתי ביתך. ואם עשתה כן, בניך כשתילי זיתים - תעמיד בנים נמשחים בשמן המשחה סביב".

ועוד נאמר במדרש: "אמר רבי יוסי כשהאשה מצנעת את עצמה בתוך הבית היא ראויה להינשא לכהן גדול ותעמיד כהנים גדולים שנאמר כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה. אם תכבד עצמה בתוך הבית, תנשא למי שכתוב בו ושבצת

ובפרשת וישב (1) כותב המדרש תנחומא "מה עשה הקב"ה? ברא את האשה מן הצלע ממקום צנוע כדי שתהיה צנועה יושבת בביתה".

רבינו בחיי בפרשת וישלח (תחילת פרק לד) מחדד את הדברים יותר ומבאר כך: "המשיל האשה הצנועה לגפן לפי שהמנהג לנטוע הגפן בירכתי הבית וכאשר יגדל מוציאין ענפיו מחור הבית ולחוץ אל השמש, והנה השורש עומד בתוך הבית וענפיו חוץ לבית כן האשה הצנועה ראויה לישב בירכתי הבית ולא בפתח הבית כדי שלא יראו אותה העוברים ושבים".

ומבקש מאיתנו הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצוק"ל בספרו יערות דבש (ה"א דרוש י"ב): "ואתם בנות ישראל נשים ובתולות שמעו קולי, אל תלמדו לילך בטיול הכרמים וברחובות ובפרט במקומות אשר אנשים ובחורים נמצאים, הלא בנות מלכים אתם וכבודכם לשבת בית ומלך מלכו של עולם חפץ ביקרכם ולגדולה מזה העולם אתם מתקנים אם תאבו ותשמעו ללכת בדרכי ה'".

וכתב הגאון רבי יוסף חיים זצוק"ל הבן איש חי בספרו בניהו (מגילה יג): "כי באמת האשה נקראת בית בלשון התורה, כמו שכתוב וכיפר בעדו ובעד ביתו, וגם בלשון בני אדם נקראת בית, על שם שעוסקת בצרכי הבית וכל עסקיו מוטלים עליה, וגם היא כגפן פוריה בירכתי הבית שאינה יוצאה מן הבית חוצה אלא לפרקים רחוקים".

מדרש רבה

"זרכו של איש להיות יוצא לשוק, ודרכה של אשה להיות יושבת בתוך ביתה".

(בראשית פרשה יח-א)

זוהר

"כל זמנא דאתתא בירכתי ביתא ולא נפקא לבר היא צנועה ואתחזי לאולדא בנין דכשרן". תרגום: כל זמן שהאשה בירכתי ביתה ואינה יוצאת לחוץ היא צנועה

וראויה ללדת בנים כשרים. (וירא – קטו – ב)

המאירי

"תלמידי חכמים ראוי להם שלא להיות יצאנים, אלא כבודם בישיבתם בביתם – תלמידי חכמים דומים לנשים בישיבתם בביתם". (יזמא עא-א)

מעלות המדות

"אמרו חז"ל כשהאשה מצנעת עצמה בתוך ביתה ראויה להנשא לכהן גדול ולהעמיד ממנה כהנים גדולים שנאמר כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה כלומר אם יושבת בכבוד לפנים בצניעות ראויה להנשא לכהן גדול דכתיב ושבצת הכתונת

שש". (מעלת הצניעות)

מנורת המאור

"בירכתי ביתך, שתהיה אשתך צנועה ולא תהיה יצאנית אלא יושבת בירכתי ביתה, וזהו שבח האשה שנאמר מנשים באהל תבורך". (סוף פרק י')

דברי חכמינו ז"ל בגנותן והפסדן של היוצאות לחוץ

ראינו עד כמה משובחת האשה היושבת בביתה, וכמה רב שכרה הן בהצלחת ביתה והן בהצלחת ילדיה.

כעת נתמקד בנוק ובהפסד שגורמת לעצמה האשה ביציאתה לרחובה של עיר, ובכך נבין כמה כובד ראש ואחריות צריכה האשה לקחת על עצמה לפני שהיא עוברת את מפתן הבית.

נתחיל בקושיא המפורסמת על הפסוק (בראשית ל, טז): "וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה פָּעֻרָב, וַתֵּצֵא לְאֵהָ לְקָרְאָתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי מָבֹוא כִּי שָׂכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאִי בְּנִי". על אותו פסוק ישנן שתי דרשות חז"ל. אחת לשבח ואילו השניה לגנאי. מצד אחד ידועים דברי חז"ל שלאה זכתה בעבור זה שאמרה דברי ריצוי ליעקב אבינו, לבן שהוא סמל התורה שהוא יששכר וכמבואר בגמרא (גדרים כ): שכך תזכה כל אשה שתנהג כמותה לבנים חכמים ונבונים שאפילו בדורו של משה רבינו לא היו כמותם. רואים שלאה עשתה את הדבר הטוב ביותר. אך מצד שני חז"ל הטילו דברי ביקורת חריפים מאד על לאה כאשר ביתה דינה יצאה ונלקחה על ידי שכמ בן חמור, מציינים שם חז"ל וַתֵּצֵא דִינָה בַת לְאָה וְלֹא בַת יַעֲקֹב שֶׁעַל שֵׁם יִצְיָאָתָה נִקְרָאָה בַת לֹאֵה שֶׁגַם בַּה נֹאמַר

וּתְצַא לְאֵה וּלְכַאוּרָה הַדְּבָרִים לֹא מוֹבְנִים הָאֵם נִהְגָה נֶכּוֹן אוֹ לֹא?

והתשובה פשוטה מאד, עצם מעשה הריצוי לכבוד יעקב ודאי היה כשר ומשובח, וראוי לכל אשה בישראל לנהוג כמותה ושכרה רב ועצום כדברי הגמרא, אך חז"ל הטילו את הביקורת על כך שהיא יצאה לקראתו, פעולת היציאה היא המעשה שראו חז"ל לגנאי.

וכך כותב הבית יוסף באבן העזר (סי' ע"א): "בבראשית רבה כשמזכיר גנותן של נשים אומר יצאניות הם, שנאמר וּתְצַא דִּינָה".

אלא שחייבים אנו להדגיש שאסור חלילה לחשוב שדינה היתה רגילה לצאת שלא לצורך, אלא כך מבאר בפרקי דרבי אליעזר (פרק לח): "היתה ביתו של יעקב אבינו יושבת אוהלים ולא היתה יוצאת החוצה, מה עשה שכם בן חמור הביא משחקות נערות חוצה לה מתופפות בתופים ואז יצאה דינה לראות בבנות המשחקות".

וכך נאמר במדרש תנחומא (וישלה ה'): "אמר רבי שמואל בר נחמני ראה מה כתוב באיוב (לא, א) בְּרִית כְּרַתִּי לְעֵינַי וְמָה אֶתְבּוֹנֵן עַל בְּתוּלָה. ראה צדקתו של איוב אפילו על בתולה שמותר לאדם להסתכל בה כדי לשאת אותה לאשה או להשיא אותה לבנו, הוא לא הסתכל, כל שכן וקל וחומר על אשת איש, ולכך צריכה האשה להיות יושבת בתוך הבית ולא תצא שלא תיכשל עצמה ולא תביא מכשול לבני אדם". וממשיך המדרש ואומר: "ומלאו את הארץ וכבשוה – האיש כובש את הארץ ואין האשה כובשת את הארץ שלא תצא ותגרום תקלה לעצמה".

וכותב רבינו בחיי (בראשית לד) בלשון זו: "הכתוב מגנה את האשה כשהיא יצאנית, הוא שכתוב (משלי ז, יא-יב) הַמְּיָהּ הִיא וְסִרְתָּ בְּבֵיתָהּ לֹא יִשְׁכְּנוּ רַגְלֶיהָ. פְּעַם בַּחוּץ פְּעַם בְּרַחֲבוֹת וְאֶצֶל כָּל פְּנֵה תְּאָרֵב".

הגאון רבי יונתן אייבשיץ בספרו יערות דבש (ח"א דרוש ה) מוכיח את נשות עירו ומבהיר להן שלמרות שהנשים עצמן הן צנועות בעצמותן ולא נשמע עליהן שום שמץ רע ח"ו אבל לצערינו הרב הן נמצאות ברחוב עד שכמעט אי אפשר ללכת בלי לפגוש אותן ואז הוא פונה אליהן בתחנונים: "למה לכן לגרות יצר הרע בעצמכן? הרי די לנו מספיק לנו עם המלחמות שיש לנו גם בלי זה עם היצר ויש לנו להישמר מכל רע, ולמה תביאו אותנו למלחמה ולנסיון? וביחוד יש לנו להישמר מהרהור והסתכלות כי הוא מזיק לאדם עד מאד ולכן אנא בבקשה שימרו על קדושת המחנה וכל אשה תהיה שורה בביתה".

אומר הפסוק: "מִסְפָּר נַפְשֵׁיתֵיכֶם אִישׁ לְאִשׁוֹ בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ" (שמות טז, טז)

לימוד נוסף מיוחד מאד יש לענייננו בפרשת המן אשר כידוע היה יורד מידי יום ביומו, וכל מה שהיה נצרך מצד אבי המשפחה זה להתכופף, לאסוף, ולהביא הביתה, אלא שהמלבי"ם למד מפרשה זו ציווים אזהרות ולימודים לדורות הבאים, איך יתנהג האדם בבקשת הפרנסה והזמנתה. וכך הוא מבאר: "כל איש ולנפשות אשר באהלו תקחו, ובל יאמרו שאשתו ובניו ילכו וילקטו בעצמם כי היא צריכה להיות צנועה באהל והבנים ילמדו בחדר הורתם".

כמוהו כבר ניתן למצוא בדברי רבינו בחיי שדרש כדברים האלו ממש וזו לשונו: "אהלו זו אשתו שהיא ראויה להיות נמצאת באהל וככתוב כל כבודה בת מלך פנימה".

והדברים זועקים עד לב השמים, לא מדובר כאן על לצאת לעבוד במעורב, גם לא על לעבוד בנפרד, גם לא היה צורך להתרחק מהבית, ממש לא, סך הכל לצאת לאסוף קצת מן, מה רע בזה, למה דוקא הבעל, למה?

והתשובה היא, כי בכל פעם שאת יוצאת מהבית את בסיכון, יתכן שברגע זה את מחמיצה את כל השליחות שלך בעולם, ולכן לא כדאי לצאת, זו אחריות כבדה מדי. כך למד רבינו בחיי וכך גם מלמד אותנו המלבי"ם.

כמו בפרשת המן כך גם בפרשת עבדים התורה מלמדת אותנו מהי ההנהגה הראויה לבת ישראל.

ישנם כללים ברורים ומוגדרים בזכויותיו האדון כלפי העבד או השפחה, מה מותר לו ומה אסור, במה הוא חייב ובמה פטור. אחד הדברים שהתורה מצווה הוא: "לא תִצָּא פְּצָאת הָעֶבְדִּים" (שמות כא, יז) אשר חז"ל למדו ממנו שדין שפחה אינו כדין עבד שיוצא לחירות אם הפיל לו האדון את שינו או עינו, אלא היא איננה משתחררת בזה. רבינו החזקוני, רבינו אבן עזרא, התוספות ועוד ראשונים ומלמדים אותנו פשוט נוסף: "למדה תורה דרך ארץ, שאין לאדון זכות לשלוח אותה כמו שהוא שולח את העבד לשליחויות מחוץ לבית כיון שכל זה גנאי לאשה משום כל כבודה בת מלך פנימה, אלא יתן אך ורק עבודה פנימית בתוך הבית." וכך גם מפרש רבינו יעקב בעל הטורים בפירוש הטור על התורה (לא זה המודפס בחומשים) שזהו פשוטו של מקרא, כיון שהם ידעו והבינו כדבר פשוט שמקומה של האשה זה אך ורק בתוך הבית גם אם נמכרה לשפחה.

רד"ק

"ההנהגות הטובות בעולם הזה, שתצוה אשתך שתהיה כגפן פוריה בירכתי ביתך, שלא תצא חוץ, והדגיש בירכתי שגם בביתה תהיה צנועה, ולא תשב בפתח ביתה שיראוה עוברים ושבים, אלא תמיד תהיה בירכתי הבית שלא יראה אותה אלא בעלה ובני ביתה" (תהלים קכ"ח)

מעלות המידות

"צריכה האשה להיות יושבת בתוך ביתה, ולא תסתובב בעיר, כדי שלא תכשיל את עצמה ולא תביא מכשול לבני אדם ונמצאו מסתכלין באשת איש". (מעלת הצניעות)

מעם לועז

"חייב אדם ללמד תמיד לאנשי ביתו מוסר השכל ולקח טוב לנשים שחייבות להיות בביתן, ולא להתייצב על יד החלונות כשעוברים האנשים, ושלא תתקשט אשה אלא אם כן היא מצויה בתוך ביתה, ואם יש נשים האומרות הדבר אינו עושה עלי שום רושם ולא אכפת לי שישתכלו עלי, ידעו בבירור שהן חוטאות". (וישלה פ"ג עמ' תרכט)

ראשית חכמה

"ולא תצא מדלתי ביתה אלא לצורך גדול שהאשה היצאנית חוטאת ומחטיאה אחרים" ועוד כתב "היצאנית ואינה מצנעת עצמה, אפילו לעם הארץ אינה ראויה להינשא". (פרק דרך ארץ – סוף הספר – שער הרביעי)

תפארת ישראל

"היא גילתה את עצמה לעבירה ולא נשארה בביתה כדרך נשים הצנועות". (סוטה פ"א משנה ד')

"לא תצא אשה וכו' "בבהמה הקדים דין היתר יציאתה ובאשה דין איסור יציאתה ככבודה בת מלך פנימה" (שבת פ"ו משנה א')

מהרש"א

"לימד אותנו הפסוק שלא רצתה מיכל בת שאול לצאת מביתה כדי שלא יראנה שום אדם וכענין כל כבודה בת מלך פנימה". (מגילה טו. ד"ה רחב)

שבט מוסר

"ואני כמה פעמים עשיתי תיגר עם נשים היושבות בפתח החצרים וכל עובר ושב מסתכל בהן כתאוות יצרו, וכמה רעות נמשכות מזה". (פרק כז)

פלא יועץ

"כל כבודה בת מלך פנימה לא תיראה החוצה אל העין, ואשה יראת ה' היא תתהלל ולא תלך אחרי רבים לרעות ושכרה יהיה כפול ומכופל". (ערך בת)

ביאור דברי הגמרא על הפסוק "סִדִּין עֲשֶׂתָּה וַתִּמְכְּרִי"

הגמרא במסכת פסחים (דף ב:) אומרת כך: "תנו רבנן, המצפה לשכר אשתו ורחיים (כלי לטחינת דגן) אינו רואה סימן ברכה לעולם".

ומבאר הגמרא מהו שכר אשתו ומהו ריחיים? "שכר אשתו- מתקולתא", פירוש: שנוטלת מאזניים בידה ומהלכת בשוק להשכירן לכל הצריכין. "ריחיים", לוקח ריחיים ומשכיר אותם לנצרכים.

"אבל עבדה ומזבנה אישתבוחי משתבחה בה דכתיב סִדִּין עֲשֶׂתָּה וַתִּמְכְּרִי (משלי, לא, כד)", פירוש: אבל אם היא מייצרת ומוכרת, על זה משבחה אותה הפסוק ומכליל אותה בתואר הנכסף אשת חיל וכו' סדין עשתה ותמכור.

מבאר רבינו המהרש"א כך: "לאו דוקא במאזניים אין סימן ברכה, אלא גם שאר דברים שהיא רוצה לשווק אותם בשוק זה ביזיון בשבילה, כיון שאין כבודה אלא לישוב בביתה פנימה ושם לעשות מלאכה".

וזה היא כוונת הפסוק: "סִדִּין עֲשֶׂתָּה" דהיינו סדין שהיא עצמה מייצרת בביתה, "וַתִּמְכְּרִי" כיון שאינה צריכה להסתובב בשווקים כדי למוכרו (מפני שבאים אצלה לקנות) אבל "וַתִּמְכְּרִי" דהיינו שלא היא יצרה אותו אלא רק קונה מהיצרן ומוכרת הלאה, "וַתִּמְכְּרִי לְפָנֵינוּ" את זה היא כבר לא משווקת בעצמה אלא נותנת לסוחר

שיעשה זאת הוא בעבורה, אך היא אינה יוצאת החוצה, אלא נשארת צנועה בביתה פנימה.

כך דקדקו חז"ל בדבריו של שלמה המלך במשלי.

מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בספר הערות למרן הגרי"ש"א על מסכת פסחים) מבאר בגמרא כפירוש התוספות את המושג "מתקולתא" והוא שסורגת צמר ובזמן הסריגה מתגלים זרועותיה ויש בזה חוסר צניעות ולכן אינה רואה סימן ברכה, ומכך למד מרן הגרי"ש"א שבכל עבודה ומקצוע שיש בהם חיסרון או פגם בצניעות האשה, שוב אין לביתה רווח וברכה מעבודה זו.

ובהזדמנות נוספת כאשר נשאל מרן זצ"ל בנידון של פרנסה הגיב כך: "האם הכל מותר בשביל הפרנסה? הנשים יש להן להשתמש בסגולה עבור פרנסה כמו תפילת החיד"א וכיו"ב ולא הכל מותר". (קול החינוך)

האם לדבר מצוה אפשר לצאת ללא חשש או לא?

בפרשת כי תצא (כ"ד) מצווה התורה כך: "לֹא יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל ה' גַּם דֹּר עֲשִׂירִי, לֹא יָבֹא לָהֶם בְּקֶהֱל ה' עַד עוֹלָם עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֶתְכֶם בְּלָחֶם וּבְמִים בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם".

הגמרא במסכת יבמות (ע"ו) מבארת שדין זה נאמר דוקא על הזכרים ולא על הנקבות מכיון שהתביעה היתה רק על מי שדרכו לקדם בלחם ומים ואילו נשים אין דרכן לקדם ומסיבה הזו נפסקה ההלכה שלאדונינו דוד המלך מותר היה לבוא בקהל ה'.

שואלת הגמרא והרי היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים? מתרצת הגמרא משני מקורות:

(א) "כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה" פירוש: עצם היציאה מהבית נוגדת את אופן הליכותיה של אשה (אפילו שמדובר בגויה) ואין דרך אשה לקדם (רש"י חולין סב:).

(ב) אִיִּה שְׂרָה אֲשֶׁתָּה? הִנֵּה בְּאֵהָל" ומפרש רש"י אין דרך אשה לצאת מביתה".

הגאון רבי יוחנן לוריא זצוק"ל (דו"ז של המהרש"ל) בספרו משיבת נפש (בפרשת כי תצא) למד מגמרא זו מסקנה ברורה: "לא תהא האשה יצאנית אפילו במקום מצוה, שהרי היו יכולות לקדם נשים לקראת נשים ובכל זאת לא נתבעו על כך כי כל כבודה בת מלך פנימה".

גם הגאון המהרש"א אלפנדרוי זצוק"ל בספרו שו"ת הסבא קדישא (ח"א סי' לב) מגיע

למסקנה דומה וכותב דברים חוצבי להבות אש וזו לשונו: "מה שכתב רש"י שנשים אין דרכן לצאת ולבוא אין הכוונה שאינן רוצות, אלא שמן הדין אינן יכולות לצאת ולבוא, ולכן אין דרכן כן, ולכן אמר אברהם אבינו הנה באוהל, שאינה יכולה לצאת חוץ לאהל שכן דרכן להקפיד בזה כמו איסור, ולכן גם עמון ומואב מנהג אבותיהם בידיהם, וכל שכן ישראל קדושים לאחר מתן תורה היו נזהרים בזה. ואף שהנה עתה יוצאות נשים לרשות הרבים זהו מפני קלקול הדורות לא שהדבר הותר חלילה כי מי הוא זה שיכול להתיר מה שהוא אסור. גם זכורני בימי חורפי כמה שנים ששום אשה מנשי ישראל לא היתה יוצאת כלל לרשות הרבים, ואף בעת הדחק לילך אצל חברתה היתה מתכסית בלבוש בגד שחור כל גופה מראשה ועד רגליה". עכ"ל.

גאון עולם נוסף, הלא הוא הבאר מים חיים לרבי חיים מטשערנאוויץ (בעמח"ס סידורו של שבת) זצוק"ל, התייחס לשאלה זו בשני מקרים נוספים. האחד, יציאה למטרת הבאת נכרים תחת כנפי השכינה. והשני, לקבל פני אורחים האם נכון וראוי שתעשה זאת האשה או לא? וכך הוא כותב: "וַתֵּצֵא דִינָה בַת לֵאָה, דינה הלכה בדרכה של לאה. כשם שלאה לשם שמים התכוונה, כך התכוונה גם היא לשם שמים, אשר כידוע אברהם היה מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים ורצתה גם היא לגייר את בנות הארץ, ולא הלכה חס ושלום להראות העמים את יופיה, אך בכל זאת צווח הפסוק ואומר פֶּלַ כְּבוֹדָהּ בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה שאין דרך בנות ישראל הצנועות לצאת חוצה כי אם זה שמבחוץ יביט בהן ויהרהר דבר מה, הרי לעוון פלילי יחשב גם עליהן להיותם מכשילים בני אדם, ושרה שהיתה מגיירת הנשים, הרי נאמר עליה הִנֵּה כְּאֵהֶל, שהיתה צנועה ביותר ולא יצאה לחוץ ורק בביתה פנימה עשתה ביכולתה כאשר יכלה לגייר הנשים שבאו אצלה".

(נידון זה מתייחס לגיור גויות ולא מדובר על חיזוק יהודיות ביראת שמים להצילן מעוון הפריצות, לפי שכל ישראל ערבים זה לזה).

ועוד כתב הגאון הנ"ל בפרשת וירא על הפסוק אֵיִה שָׁרָה אֲשַׁמְדָּ לַבָּאָר כֵּן: "כי הנה הדרך הישרה לבוא אל האורח ולשואלו מאין באתה וכדו' כדי להניח את ליבן, והנה שרה לא עשתה כן ולא קיבלה פניהם כלל ולזה שאלו איה שרה אשתך, מדוע לא באה לקבל האורחים? ולזה השיב אברהם הנה באוהל, שאף שחביבים עליה האורחים למאד מכל מקום כל כבודה בת מלך פנימה וצנועה היא ואין דרכה לצאת מאהלה".

עוד מצאנו באותו עניין מהגאון רבי חיים פלאגי זצוק"ל בספרו "צוואה מחיים" בעניין יציאת אשה לשמחת בית השואבה, וזו לשונו: "אשה לא תשב בחנות כלל,

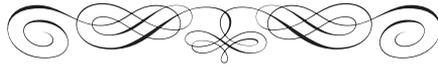
ולא תצא אשה בלתי מארמה (שכמיה) כנהוג, ומכוסה היטב בצניעות ומי יתן ולא יניחו לנשים לישוב בפתחי שערים כי מכשילות את הרבים העוברים ושבים, ובשמחת בית השואבה שלא תבוא אשה לביה"כ כהסכמת עיה"ק ירושלים תובב"א" (ציואה מחיים אות כ"ה).

זוהר פרשת תרומה (קעא)

"שכינתא לא שריא לבר מארעא דישראל, כמה דאת אמר אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך, גפן פוריה דא שכינתא, מה שכינתא הוה סתימא לגו בבית קודש הקודשים אוף הכי אתתא צניעא לא נפקא מתרעא דביתא לבר".

תרגום: "שכינה לא שורה חוץ לארץ ישראל וכמו שמצאנו שהפסוק מדמה את האשה הצנועה לשכינה הקדושה, כמו שהשכינה שורה בפנים בתוך בית קודש הקדשים כך האשה הצנועה לא יוצאת מפתח ביתה לחוץ".

צווארך כמגדל השן

מובא בספר הצניעות והישועה (סוף פרק ז'): "ובצווארה כתבו תוספות (בבא בתרא קנו: ד"ה כבינתי) **שלא תגלה בשר צווארה בשוק**, אבל בביתה לפני בעלה – שפיר (מותר), יש לומר דאין מקפדת לכסות". [התוספות מפרש את המושג "כבינתי" ובדין האם האשה מותרת לצאת בו לרשות הרבים בשבת, והצד לאיסור הוא שמא תשלוף אותו ותטלטל אותו ד' אמות ברשות הרבים, באם אינו נחשב מלבוש. וזו לשון התוספות: "כבינתי לבתי, פירש רבינו שמואל נושקא בלעז, כחוגרת בה צווארה... ושלפא ומחוי (ושולפת ומראה) נמי (גם כן) לא שייך ביה (בו) כיוון שמגלה בשרה". כלומר, אין הושימים שתצא האשה ב"כבינתי" בשבת לרה"ר מכיוון שלא שייך שתסיר אותו ותגלה בשר צווארה].

וכן כתב (שם) בפסקי תוספות (סימן של"ט) ונראה מכאן להדיא שהצוואר הוא מקום החייב בהצנעה מעיקר הדין ברשות הרבים. אולם שלא כשאר דברי ערוה, מותר לאשה להיות בצוואר מגולה בביתה כשאין שם זרים [ע"ע שלחן ערוך (הלכות כתובות סימן פ"ג סעיף א') מהחובל באשת איש, ומפירש"י "ובזמן שבגלוי, שהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל" שהצוואר הוא מקום גלוי כלפי בעלה].

ולמען האמת, ההמצאה החדשנית שמקום גבול הכיסוי ברה"ר הוא עצמות הבריה דווקא או עד חוליה כלשהי בעמוד השדרה או עד מקום הנחת השרשרת, אין לה שום מקור בחז"ל, שכן בעבר במשך כל הדורות המתוקנים ובכל התפוצות, הצוואר היה בכלל טפח באשה ערוה ומכוסה, ועדות לכך ניתן לראות במוזיאונים משרידי המלבושים היהודיים ומהתצלומים והציורים, שהצווארון תמיד היה גבוה ושנהגו לקשור את המטפחת תחת הסנטר במטרה לכסות גם את הצוואר, והלא כותב הרבינו יונה: "המסתכלים בפניה או בידיה וגו'" (אגרת התשובה, נח), משמע מכך שרק את הפנים ואת כפות הידיים מותרת האשה לגלות, וכן כתב בספר היראה שלו: "וכל האמור בשיר השירים לשבח, היינו קול, שער, שיניים, צוואר – ערוה". כתב רש"י בביאור הפסוק בשיר השירים (ד, ה): "**כְּמִגְדַל דָּוִד צְוֹאֲרֶךָ** – קומה זקופה נוי באשה". וכתב האדמו"ר מזוטשקא זצוק"ל (בקונטרס "הערות בצניעות" סעיף כה) וזו לשונו: "זכל שום גילוי בשר אשה, חוץ מפניה וידיה, הכי הכל בכלל מה שאמרו טפח באשה ערוה, שהוא בהחלט ולא ישונה לעולם". וכן כתב הרמב"ם (בהלכות ק"ש פרק ג הלכה ט"ז): "**וכל גוף האשה ערוה**".

וכתב נכדו של אחי הגר"א מוילנא ר' מאיר ראגולר בן אליהו זצוק"ל (בצוואתו הקדושה בספר "נחלת אבות") אודות הפירצה דאז שהתחילו לקשור את המטפחות מאחור: "אש תוקד בקרבי על הנשים הארורות אשר הולכים בחציפות, והמנהג הזה רע עלי, שהולכים בעזות מצח, והמטפחות אשר על ראשם כמעט פורח באוויר, אוי לאביהן

אשר מניח אותם לילך כן, אוי לאותה בושה וכלימה". עכ"ל.

ומכיוון שדורנו חלש כידוע, ואין הרבה נשים שתעזנה (בעזות דקדושה) לחזור למנהג דנא לקשור את המטפחת מתחת לסנטר, נראה לעניות דעתי שראוי על כל פנים לכסות את הצוואר ברה"ר ע"י צווארון גבוה (גולף) או בצעיף, ולא דוקא בקשירת המטפחת מתחת לסנטר, בתנאי שהמטפחת אכן מכסה היטב את כל השער ואת החלק האחורי של הצוואר מעל לצווארון הגבוה.

וכן מובא בספר "שארית אפרים דב" בפירושו על נבואת ישעיה פרק ג' (לרבי אפרים צבי אינהורן זצ"ל אב"ד ור"מ דאמסטוב ובנו רבי דב בעריש זצ"ל הי"ד אב"ד וראש ישיבת "נחלת אפרים" מאמסטוב) וזו לשונו: "יען כי גבהו בנות ציון - מלשון גאווה, שמתקשטות במלבושי גאות, ותלכנה נטויות גרון - שהולכות בגילוי צוואר כדרך הפריצות שבזמננו, להראות יפיין, שהוא אביזרייהו זגילוי עריות להחטיא את הרבים, ואם נשאל להן מדוע תעשו זאת, להסיר מסווה הבושה, היפוך המידה ביישנים אשר בני ישראל משובחים בה, הנה: משקרות עיניים - מלשון שקר". עכ"ל.

וכן כתב הבן איש חי זצ"ל (בספר חוקי הנשים) וזו לשונו: "עוד אתלונן, נמצאת אשה מסותרת, מחזיקה בדרכי הצניעות, השבח לה, יאריכו ימיה, אבל אם נמצאת עם קרוביה ובני ביתה, היא מחזיקה בדרכי הצניעות בקלות, גם בחלישות וגם בקלישות, אינה מתבוננת אם צוארה חשוף וכו'".

ובפסק הלכה מאת הבד"ץ שהתפרסם בשנת תרפ"ח בנשיאותו של הגאב"ד מרן יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, נכתב בזו הלשון: "על כן הננו להודיע בזה כי כל אשה ישראלית חייבת על פי דין תורתנו הקדושה ללבוש בגדי צניעות כאשר נהגו בנות ישראל הכשרות מאז ומעולם בלא שום שינוי, דהיינו במלבושים ארוכים עד קצה האחרון היותר אפשר, ומצד הראש יכסה את כל בית הצוואר כמנהג הצניעות וכו'".

וזו לשונו של רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל (היערות דבש דרוש י"ב): "בעו"ה הולכין בלבושי גויים שכל הצוואר ערום מבלי לבוש וכו'. הנני מתרה בכם, הסירו הדבר הרע הזה, כי אשה אשר צווארה ערום, לבסוף לטבח תובל ע"י מלאך המוות במיתה קשה וחמורה ולא תינקה מדינה של גיהנם ועונשה קשה מאוד כי היא חוטאת ומחטיאה אחרים. לא כן דרך בנות ישראל הכשרות, לבל יראה חוץ מברשך".

ולמען כבוד השם יתברך יש להבהיר כי אף על פי שבספרי זמננו, המעתיקים זה מזה, נתפרסם השיבוש כי חלקו העליון של הצוואר מותר לכאורה בגילוי ברה"ר,

אין להם שום ראייה לכך. ואדרבא, מי שקנאת האמת מקננת בקרבה, תשאל לאותו מחבר מאין הראיה הלזו, ותבדוק באותו מקור עצמו (אם יש כזה) מה אכן נכתב שם, וכפי שמוכיח האדמו"ר מזוטשקא בקונטרס "הערות בצניעות", שיש המביאים ראיות להתיר וקולות כשלמעשה כאשר בודקים במקור, מגלים כי הושטמו משם עיקר התיבות, ובסופו של דבר הראיה היא לאסור ולא להתיר. ותורת הקודש לא תשתנה לעולם, וכפי שאמר החפץ חיים זי"ע (מכתבי חפץ חיים) שגם אם כולן תלכנה ערומות, עוברים בלא יראה בכך ערות דבר, בכל מה שנקרא ערוה. אף כי קשה הדבר באשר כבר נתקיימה בנו הנבואה "וַתְּהִי הָאֵמֶת נְעֻדָּרֶת, וְסָר מִרְעַ מִשְׁתוּלֵל" (ישעיהו נט ב) ביתר שאת, ועינינו הרואות שמי שסרה מרע והולכת בצניעות כדת, מוחזקת על ידי הבריות כמשוגעת, והאופנה בעו"ה תפסה לה את מקום ההלכה והאמת אכן כה נעדרת. על כן מי שמקיימת בדור זה את מצות הצניעות על בוריה, הרי היא נוטלת שכר כנגד כולן, ככתוב בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"ט ה): "אם ראית הבריות שנתייאשו ידיהם מן התורה, עמוד והחזק בה, שאתה נוטל שכר כנגד כולם". כך הדבר בימינו בעניין הצניעות.

וראיתי לנכון להזכיר לכן קוראות יקרות, שכותבת שורות אלה הינה אשה בשר ודם כמותכן, ואין בכוונתי חלילה להכביד עליכן או להחמיר, אלא כשם שרצוני לחתור אחר האמת ולקיימה, למען השכינה הקדושה, כך רצוני להביא את דבר ה' לבנות ישראל, תוך ידיעה שהעולם הזה אינו אלא פרוזודור בפני העולם הבא, ועלינו להכין צידה לדרך לעולם הנצחי, ומה לנו לטמון ראשינו בחול? איזו תועלת זה יביא לנו, כשנעמוד למסור דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים? וכתב הגר"א (בפירוש לשיר השירים א, ז) "אֵינִי לִים חִמָּה וּמוֹסָר קָזוּ, מִפְּנֵי שֶׁאִם יֵשׁ בְּאָדָם יִרְאָת ה' - יִלְמַד דַּעַת, בְּכַדִּי שִׁיחָא יוֹדַע מִמָּה לְשִׁמּוֹר אֶת עֲצֻמוֹ". כל עוד הנר דולק אפשר לתקן! גם את הצווארון אפשר גם אפשר לתקן.

ופירש רש"י את הפסוק (ויקרא פרק כה פסוק לח): "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָמַת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים". בזו הלשון: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על מנת שתקבלו עליכם מצותי (תורת כהנים שג ג) ואפילו הן כבדות עליכם".

מאשריך מתעים

הדבר העיקרי שהופך את ניסיון שמירת הצניעות לקשה במיוחד הינו המצב החברתי. קל מאוד היה לכל אחת לילך בצניעות אם היתה רואה את כולן הולכות כך, כמו בדורות עברו. למעשה, אם כולן היו לבושות בצניעות לא היה בזה ניסיון כלל. למרבה הצער בעונותינו הרבים מה שהופך את הניסיון לקשה שבעתיים הוא כשרואים שיש גם נשים חשובות ורבניות שהולכות בחוסר צניעות, מקושטות ומגונדרות, וכל אחת חושבת לעצמה שאם כך הולכת אשת או בת האדמו"ר, מסתמא זה על דעתו ואם כן, הרי זה בוודאי מותר. ולפעמים גם האדמו"ר עצמו אכן מקל בזה.

לעיתים בת ישראל מרגישה שאין הדבר מדרך הצניעות באמת, אך מיד נכנס בה היצר הרע ואומר לה, ראי כך הולכת פלונית הרבנית החשובה, ואת הרי אינך צדיקה ממנה. וכל שכן אם אותם רבנים או אותן רבניות גם מטיפות לה שעליה להיות יפה ומטופחת, וכך מותר וזה אפילו לכתחילה ושדבר זה הפך כביכול למנהג ואפילו מדקלמות לה כמה ציטוטים מחז"ל, שהיא עצמה לא למדה ולא בדקה אם אכן זו היא דעתם של חז"ל הקדושים, ואומרת לעצמה, גם אילו טועים הם, הן כתוב עשה לך רב והסתלק מן הספק, הרי שהם יישאו בעוון חטאתי ואני אלך לי בשרירות לבי... ולפתח חטאת רובץ.

חז"ל מסרו לנו (מדרש בראשית רבה פרק כו): **"כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה"**.

ועינינו הרואות שבדור זה נתקיים בנו הפסוק **פִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ** (ישעיהו, ס, ב). ו**הָאֲמָתַת נִעְדָּרַת** (ישעיהו, נט, טו) כפשוטו הולכת האמת ונחסרת (מצודת דוד), והנה היא נעשית עדרים עדרים והולכת לה ככתוב בנבואת אחרית הימים (סנהדרין צז). ואין רועה. ומי יודע איזה עדר מן העדרים הולך בנתיבות היושר? לאיזה יעד מובילים הם?

ומעשה שהיה באשה שהתעוררה להתחזק בצניעות ולעבור מפאה למטפחת צנועה, עקב כך שבעלה לקה במחלה הנוראה ושוכב על עֶרְשׁוֹ דָּוָי, לישועתו ולרפואתו. כעבור זמן מה פגשה אותה ה"רבנית" שלה ושכנעה אותה לחזור לפאה למורת רוחו של בעלה החולה, שהתחנן לפנייה ממיטת חוליו שתחזור למטפחת. והנה עינינו הרואות שכאשר יש אשה שבעלה רוצה שתלך בפאה, פוסקים לה "רבנים" מסוימים שתלך בפאה (המחטיאה את הרבים בהרהורים אסורים) בשביל "שלום בית", אך כאשר הבעל הגוסס מתחנן למטפחת, פתאום שלום הבית מאבד מחשיבותו והעיקר שאותה "רבנית" לא תרגיש שהיא פחות צנועה מאותה אחת שאינה "רבנית". וזו רק דוגמא לסיפור אחד מיני רבים.

קל יחסית להתגבר על ניסיון כאשר הוא מגיע מעמי הארץ, אך כאשר מורי ההוראה המה אלה שמתעים (ישעיהו, ג, יב), מה תעשה הנערה ולא תחטא? הבלבול גדול ומעטים הם חדי העין שיכולים לברור את התכנים כמו שנאמר על רבי מאיר בעל הנס לגבי מורו אלישע בן אבויה, שרימון מצא, תוכו אכל וקליפתו זרק (חגיגה טו ב). מאור גדול כרבי מאיר בעל הנס יכול לברור את הרימון מתוך הקליפות אך בעוונותינו הרבים הציבור אוכלים ושותים את הקליפות כמוצאי שלל רב וחושבים לתומם שיש להם על מי שיסמוכו, על אף שהשקר צורם ורק צריך לפקוח את העיניים ולראות.

בזדמנויות רבות נוהגים לצטט מנבואת ישעיהו בפרק ג' על הפריצות שבדור האחרון: "עַן פִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וכו'" אך לא רבים עומדים על שורש הדברים, כמו שמובא שם בצורה ברורה ומפורשת. הנביא מביא לנו את דבר ה' יתברך וזו לשונו: "עַמִּי, נִגְשׂוּ מְעוֹלֵל וְנָשִׁים מְשֻׁלוּ בּוֹ. עַמִּי, מְאַשְׁרֶיךָ מִתְעִים וְדָרְךָ אֶרְחֻמֶיךָ בְּלָעוּ" (ישעיהו, ג, יב) מי הם המנהיגי הדור שעליו מדבר הנביא? פירש רש"י: "נִגְשׂוּ מְעוֹלֵל - לִיצְנִים הֵם. וְנָשִׁים מְשֻׁלוּ בּוֹ - נָשִׁים נואפות משלו בו", פירוש מצודת דוד: "והנשים הנואפות המה משלו בהם, כי הטו לב השרים אחרי דעתן". מְאַשְׁרֶיךָ מִתְעִים. רש"י: "מאשריך – מדריכך שיש להם לאשרך בדרך טוב, הם מתעים אותך". (הפירוש המילוני למילה לְתַעוֹת, הוא - לאבד את הדרך) וכעין זה פירש המצודת דוד וזו לשונו: "המנהיגים המדריכים אותך המה מתעים אותך מדרך הישר". וביאר הרד"ק: "מי שאומר לך אֲשַׁרְיָךְ כשתעשה מעשים רעים, אותם הם מתעים אותך, והם נביאי השקר שמשבחים אותך במעשיך הרעים והם בְּלָעוּ וְשִׁקְתוּ דרך אורחותיך, שלא חזרת לדרך הטובה והלכת בדרך רעה... ויש מפרשים מְאַשְׁרֶיךָ כמו מְיִשְׁרֶיךָ, כלומר, אותם שהיו ראויים ליישר אותך בדרך הטובה הם הטעו אותך". ובביאור המילים "דָרְךָ אֶרְחֻמֶיךָ בְּלָעוּ" פירשו המפרשים דהיינו מלשון בליעה והעלמה והיינו שהעלימו מבני הדור את דרך ישראל הראויה מימות עולם וכדברי הגר"א שם: "משחיתים דרך הישר שהלכת בו מאז למען לא תשוב אליו", וכן כתב המלבי"ם: "הדרך הישר שהלכת בו עד הנה בְּלָעוּ והשחיתו עד שלא יוכל עוד לשוב אליו כי נבלע ואיננו", וכן באר המהר"י קרא: "מכסון (מכסים) ממך דרך הישר ומטעים אותך לדרך רעה".

רואים במפורש שעיקר האשמה היא על החשובים שבעם, כפי שהתבטא הגרי"ש אלישיב זצ"ל (מתוך הסרטה מפורסמת): "אבל הצרה של הפאות... ממש פריצות שאין כמוהו, זה התחיל מן הגדולים, לא סתם מאן דהו מן השוק, ראשי ישיבות גדולים וצדיקים כולם נכשלים בזה". ורואים מפורש שהוא תלה את תחילה הפירצה בגדולים.

נבואת אחרית הימים

"בְּעֵקֶב בֹּת מְשִׁיחָא חוּצְפָא יִסְגָא, וְיִקְרַר יְאָמִיר, הִגְפֵן תַּתֵּן פְּרִיָה וְתִיֵן בְּיִקְרַר, וּמְלָכוֹת תַּתְּפֵךְ לְמִינֹת וְאִין תּוֹכַחַת, בֵּית וּוַעַד יִהְיֶה לְזָנוֹת, וְהַגְלִיל יִתְרַב, וְהַגְּבֹל יִשׁוּם, וְאֲנָשֵׁי הַגְּבוּל יִסּוּבְבוּ מְעִיר לְעִיר וְלֹא יִחַוְנְבוּ, וְחֻכְמוֹת סוֹפְרִים תִּסְרַח, וְיִרְאִי חֻטָא יִמְאָסוּ, וְהָאֵמַת תְּהֵא נְעֻדְרַת, נְעָרִים פְּנִי זְקֻנִים יִלְבִּינוּ, זְקֻנִים יַעֲמְדוּ מִפְּנֵי קִטְנִים, בְּן מְנוּל אָב, בַּת קֻמָּה בְּאֵמָה, כְּלָה בְּחֻמוֹתָהּ, אוֹיְבֵי אִישׁ אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ, פְּנֵי הַדּוֹר כְּפְנֵי הַכְּלָב, הֵבֵן אִינוּ מְתַבְּיֵשׁ מְאָבִיו, וְעַל מָה יֵשׁ לְנוּ לְהַשְׁעוּ, עַל אָבִינוּ שְׁבִשְׁמִים".

לא קשה להבחין שכל סימני התקופה מתקיימים בנו ביתר שאת וביתר עוז. וכתב ר' שמעון בן יהודה לייב זצ"ל (ספר בית השואבה): "הַגְּבֹלָן – שם מקום, ולפי עניות דעתי הם התלמידי חכמים מנהיגי הדור השומרים גבולי פעולות בני דורם לבלי יעבירום, יהיו משוממים ומהוממים". עכ"ל.

וכן כתב רבינו יוסף חיים זצ"ל בספר אוצרות חיים וזו לשונו: "הַגְּבֹלָן יְשׁוּם, נראה לפרש בס"ד, גבולן הוא מקום ועד של יחידים המפקחים על מעשה העיר, ועושים להם גדרים וסייגים, ונקרא גבולן, על שם גדר וסייג. וזה המקום ישתומם, כי לא יבואו בו, מאחר דהעיקרים אינם רוצים לקיים, איך יעשו להם גבול בגדר וסייג. ומה שאמרו אנשי הגבול יסובבו, הם חכמי ישראל, כי ארץ ישראל נקראת גבולין בדברי חז"ל (סוכה, מג.). הטעם מפני שיש לה גבול מפורש בתורה ובנביאים. פני הדור כפני הכלב, קשה, אם על עזות, כבר אמרו חוצפה יסגי. אך נראה לרמוז, אחרי אותיות כלב יש גמל, שהוא לבדו במין הבהמות יש בו סימן אחד טהרה וסימן אחד טומאה. ורומז בו על בני אדם שמראים מצד אחד חסידות, והם מצד אחר רשעים כמו שאמרו (סוטה כב:), עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס. ואלו דוגמת הגמל, שמראה סימן אחד של טהרה וסימן אחד של טומאה". עכ"ל.

ובנבואת הנביא יחזקאל נאמר (יחזקאל לד, ו): "יִשְׁגּוּ צֹאנֵי בְּכַל הַהָרִים, וְעַל כָּל גְּבֻעָה רָמָה, וְעַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ נִפְצוּ צֹאנֵי, וְאִין דּוֹרְשׁ וְאִין מְבַקֵּשׁ". ועל כך כתב רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד (עקבתא דמשיחא) "ראוי לציין בנבואה הנ"ל את הביטוי 'יִשְׁגּוּ צֹאנֵי', מכאן ראייה כי הדור כולו, מלבד הרועים, יחשב לפני השי"ת כשוגג. 'כִּי לְכָל הָעָם בְּשִׁנְגָה' (במדבר טו, כו). אלמלא הרועים, המהוים מחיצה של ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, לא מן הנמנע היה להחזיר את הדור לתורה. המורים, המדריכים, הסופרים, מנהיגי המפלגות, הם הם המעכבים בעד קרן האור של התורה להדור למחשכי הלבבות. להם תורה משלהם, חכמי תורה משלהם, גדולי תורה משלהם. באמצעות תורה חדשה ומצוות חדשות משליטים הם את החושך במוחות ובלבבות.

כדאי גם לציין, כי אם נתנת הזדמנות בלתי רגילה להמון העם לשמוע דברי תורת אמת, שותים הם בצמא את הדברים. אבל הרועים מביאים לעם אבנים תחת מרגליות. במקום השקפות תורניות, מוסרים לקוראים ולשומעים השקפות כפירה, בדחנות, ליצנות ומנה של נבול פה. משמשים חומר קריאה ושמיעה מעולה ביותר. **אלה הם הרועים, אשר אותם חזה הנביא לדורנו**. עכ"ל.

שלושה גורמים לאדם לחטוא

וכתב האברבנאל על התורה (פרשת ראה פרק יג): "כי האדם פעמים שיתפתה לחטא, אם בלמדו מנביא או חכם שיראהו חוטא ויתלה עצמו באילן גדול. ופעמים יתפתה מאחיו ורעיו וקרוביו שימשך אחרי דבריהם ויעשה כמעשיהם ופעמים שיתפתה לא לעליונים בחכמה ממנו, ולא לקרוביו, כי אם מפני הכלל. שאם יראה אותם חוטאים בכלל, יאמר לו לבו אל תפרוש עצמך מן הצבור, ויהיה אחרי רבים להטות מדרך הישר". עכ"ל.

וכך אנו רואים בעינינו שלושה תירוצים עיקרים של אנשים למעשי הפריצות שלהם: או שהם אומרים "הרב שלי התיר" או שאומרים "ככה זה אצלנו במשפחה" או שהם מתרצים את עצמם "כולם עושים ככה" ודברי האברבנאל מבארים כי עלינו ללמוד מן הפרשה שג' התירוצים הנ"ל לא יתקבלו בשמים.

כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה

וכתב בעל הצניעות והישועה (פרק יח): "והנה תורת הקודש נצחית, ומרמזת גם לדורות הבאים. ורמזו, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים על מנהיגיהם כלפי מעלה, דהיינו שהיו מנהיגיהם ברום המעלה העליונה בהנהגתם הרוחנית, כמו במשה רבינו ע"ה היו מתגברים, בין בנפש ובין בגוף. ואם לאו היו נופלים, כי כל קיום היהדות בעם ישראל הוא תלוי במעלת המנהיגים. כשהמנהיגים נוהגים בעצמם בדרכי התורה והיראה בשלמות, גם העם למדים מהם להתחזק בדרך התורה והיראה. אבל אם מנהיגיהם מרפים ידיהם מלדקדק בהנהגתם, אז העם מתרפים יותר ויותר ר"ל. ולזה אמרו במדרש: כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, דכל קיום הקדושה והיהדות תלוי בהם, וכשעומדים במדרגתם ובמשמרתם כראוי אז אין פרץ ואין יוצאת מגדר הקדושה ואין צווחה במחנה ישראל ושלום על ישראל. ולדאכוננו הגדול בזמנינו זה, לא זו בלבד שאין הדור רואים מסירות נפש מהגדולים, אף זו שבעוונותינו הרבים החשובים מחזיקים ידי עוברי עבירה על ידי שגם הנשים החשובות מזלזלות בעניין הצניעות".

וכן כתב מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל (יביע אומר אבן העזר חלק ה' סוף סימן ה'): "ואין להתפעל כל כך ממה שעניינו הרואות כמה נשי רבנים ואדמורים שמקילות בזה כי שלא

ברצון חכמים עושים וידעתי מכמה רבנים שאין ידם תקיפה למחות בנשותיהם על פתגם דנא. אף על פי שאין דעתם נוחה ממנהג זה. וקיימו: שְׁרִים עָצְרוּ בְּמִלִּים וְכַף יְשִׁימוּ לְפִיָּהֶם. וההכרח לא יגונה ולא ישובח. ומה יעשו גדולי הדור שאין דורם עולה יפה אין לנו ללמוד ממנהג נשים... שאנו אין לנו דברי רבותינו הפוסקים ראשונים ואחרונים שמהם תצא תורה ודבריהם לנו לעיניים".

וכן כתב להדיא הגרר"י דידובסקי (בספרו שם עמ' ט) וזו לשונו: "בעקבתא דמשיחא מצוי גם בתלמידי חכמים ויראי שמים שיש להם נשים שאינן צנועות כבנות ישראל הכשירות ואין ללמוד ממנהגן כלל", עכ"ל.

בהקדמת טהרת הקודש לאדמו"ר משומר אמונים זצ"ל כתב: "ולא לבד צעירי הזמן שלא יזכרו ימי קדם וכו' עד שנכנסה המספחת (הפריצות) וקנתה לה מקום תחנותה גם במנהגי עדרי צאן קדושים, ומהם מנהלים ורבנים מפורסמים, וקצר המצע מהשתרע, כי אין אדם דקדושה דר עם נחש בכפיפת אחת וכו'".

קטגוריא בתלמידי חכמים

מובא בספר "תורת הגאולה" (מאת הרה"ג ר' מנחם שלזינגר זצ"ל משייץ, שיצא לאור בשנת תשכ"ז): "ואמרו חז"ל (כתובות ק"ב): דור שבן דוד בא, קטיגוריא בתלמידי חכמים". פירש": הרבה מסטינים ומלמדים חובה יעמדו עליהם. אנו רואים שחכמי התלמוד כבר ראו ברוח קדשם שהמצב של תלמידי חכמים לא יהיה טוב אחרי הגאולה כשיבוא בן דוד. ונשאלת השאלה איך יתכן שאחרי ביאת המשיח, ילמדו חובה על תלמידי חכמים. אלא שאין ספק שהגאולה השלמה תבוא רק על ידי שתלמידי חכמים יבואו סוף סוף לידי החלטה לעשות משהו לעורר את הגאולה. ועל ידי שיעשו אפילו התחלה קטנה, מיד יבוא הגואל ויחלפו כל הצרות, אבל לפי המהלך הטבעי לא יבואו לידי המסקנה הזאת רק ברגע האחרון אחרי שיהיו צרות גדולות ונוראות. וכשיראו כל העם שהישועה באה בעקבות פעולתם של התלמידי חכמים, יקטרגו עליהם מדוע לא עשו זאת קצת קודם, והיו חוסכים מעמם ומארצם את כל הצרות הנוראות, ויאמרו שהתלמידי חכמים אשמים בדבר. ועל כך ממשיכה הגמרא שם: כי אמרייתא קמיה דשמואל, אמר, צרוף אחר צרוף שנאמר, ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער. תני רב יוסף, בוזי ובוזי דבוזי. רב שמואל ורב יוסף מסבירים את דברי ירמיה שעד שלא תישאר חס ושלום אלא עשירית האומה, או פחות, רק אז יבואו לידי החלטה לעשות משהו, ויתעורר על ידי זה קטרוג גדול על תלמידי חכמים שהמתינו עד הרגע האחרון, ויאמרו לתלמידי החכמים ולגדולי הדור, אתם המתם את עם ה' ח"ו". עכ"ל

ואלה דברי הנביא (ישעיהו ג, יג-ד): "נִצָּב לְרִיב ה' וְעִמָּד לְדִין עַמִּים, ה' בְּמִשְׁפָּט יָבֹא עִם זְקֵנֵי עַמּוֹ וְשָׁרֵיו, וְאַתֶּם בְּעֶרְתֶּם הַכָּרֶם, גִּזַּלְתֶּם הָעֵנִי בְּכַתִּיכֶם", ויעויין בדברי הגר"א שם שפירש: "זקני עמו – היינו המלמדים תורה לעם", וכתב ה"מצודות דוד", שה' יאמר להם: "לא האומות השחיתו עמי אבל אתם בעצמכם" וכתב התרגום "ואתון אנסתון ית עמי" כלומר אתם אנסתם את עמי לעבור על המצוות.

וכן מובא בילקוט מעם לועז (ישעיהו א): "ואמרו בגמרא אמר רבה בר רב ירמיה, דור שבן דוד בא בו קטגוריא בתלמידי חכמים. וכשאמרתי לפני שמואל אמר, צירוף אחר צירוף, שנאמר: ועוד בה עשיריה ושבה והיתה לבער. תני רב יוסף בזווי ובזווי דבזווי (בזוזים ובזוזים אחר בזוזים). ופירש רש"י: כשתשעה החלקים יהיו אבודים (כ-90%) ולא יותר אלא העשירית אף היא תשוב והיתה לבער. ולכן באה תחילה קטגוריא בתלמידי חכמים שלא היו עומדים בפרץ".

ונלמד עוד מן הפסוק (במדבר לא יד): "וַיִּקְצַף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיל" מפירושו של רש"י שכתב: "ממונים על החיל, ללמדך שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח בידם למחות".

וכן מהפסוק בעזרא (ב, ט): "וְהִתְעַרְבוּ זָרַע הַקֶּדֶשׁ בְּעַמֵּי הָאָרְצוֹת וַיֵּד הַשָּׂרִים וְהַסֹּגְנִים הִיָּתָה בְּמַעַל (חטא) הַזֶּה רְאִשׁוֹנָה". ופירש המצודות דוד: "ראשונה - הם נשאו בתחלה נשים מבנות העובדי כוכבים ומהם למדו יתר העם".

המורים מרובים והיודעים מעטים

וכן כתב מרן הר' עובדיה יוסף זצ"ל בחזון עובדיה (אבילות ח"ב עמ' שיז): "דבורות האחרונים המורים מרובים והיודעים מעטים ועינינו הרואות כמה הוראות שבטעות יסודן".

וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ט סימן רס"ב) וזו לשונו: "והכריחני לכתוב בזה מה שאני מתחמק מאוד מזה, כי ראיתי בעוונותינו הרבים בדור הזה שהרבה מראשי ישיבות ובני תורה מרחיקים לימוד השולחן ערוך, ומלפנים זאת בישראל שכל גדולי ישראל וכל בני ישראל למדו שלחן ערוך וכל מעשיהם היו על פי שו"ע והרמ"א ונושאי כליו (המפרשים), ומי שלא ידע מה לעשות שאל למי שיודע וככה נהגו, אבל בדור הזה כיון שאינם בקיאים בד' חלקי השו"ע ואין למדים שו"ע וכו' וגם ראש ישיבה כששואלים אותו ולא למד שו"ע, אזי כיון שהם יראי השם פוסקים על פי פרועמן הרגש, ולכן המעט אין מי שיודע ההלכות משו"ע, ונעשית תורה הרבה תורות, איש איש לפי ההרגש שלו וכו', והרבה יש להאריך בזה אבל יפה השתיקה".

מרן החיד"א (בספרו ברית עולם על ספר החסידים סימן טו) כתב וזו לשונו: "אמנם בדור יתום זה שכל לומד מחזיק עצמו לרבי ומתנשא מבית ומחוץ שהוא מורה הוראות ויודע דת לשאת ולתת בש"ס, אין צריך ענוה רק שיכיר ערכו".

וכן כתב הגאון יעב"ץ בספר מגילת ספר (בתולדות אביו החכם צבי ונדפסו גם בסוף שו"ת חכם צבי), "מחמת קלקול הלימוד באשכנז, נעשים רבנים שועלים קטנים דאפילו מקרא לא קרי, גם במשנה לא ידעו, ולא בקיאים בצורתא דשמעתא (בצורת המשנה), ופוסקים ראשונים לא ראו".

בשו"ת חוות יאיר כתב וזו לשונו (סימן קפה): "שהשואל התאונן שכבר שאל שאלתו לפני חבריו המלמדים ועם יודעי ספר וקצתם מורנים ורבנים והייתי כמצחק בעיניהם וכו'", וכתב הגאון חוות יאיר: "הנה על דבר שאלתך ודאי שאלת חכם היא וצריכה לפנים ולא דבר ריק הוא כאשר כתבת שהוא לשחוק בעיניהם, כי לא רבים יחכמו באמת כאשר ידמו וירמו אחרים בהדרת מלבושם ופניהם הוי חכמים בעיניהם, אף כי באמת כל חכמה וידיעה לא מצאו ידיהם ורגליהם וכו'".

המהרש"א (שבת קיט ע"ב): "בדור הזה כל אחד רוצה להיות רב ואב בית דין פֶּאֶן תורה והוא בכלל רבים חללים הפילה".

וכבר כתב כן הספורנו על שיר השירים (פ"ב פסוק י"ד): "יונתי בחגוי הסלע, משיב האל יתברך, הנה בשעבוד מצרים היו צדיקי הדורות מלמדים דעת את העם ומתפללים וכו', הראיני את מראיך, היש משכיל מראה ומורה דרך עץ החיים, אבל עכשיו אחזו לנו שועלים, מתיהרים בלבוש תלמידי חכמים וכל רוח אין בקרבם, שועלים קטנים, שלא הגיעו להוראה, מחבלים כרמים, להורות שלא כהלכה, וכרמינו סמדר, שלא תמצא הלכה ברורה ומשנה ברורה".

בשו"ת תרומת הדשן (פסקים כתבים סימן רנה) כתב כי "הנסמכים רבים אך היודעים מועטים".

אין על מי שיסמוכו

רבים מטעים את עצמם בכך שאם הם שאלו רב והרב התיר להם דבר מסוים, אזי אף על פי שהם מבינים בעצמם שההיתר אינו נכון, מכל מקום, כיון שהרב התיר הם יכולים להיות רגועים ולא יתבעו אותם על זה בשמים. אך האמת היא שהדברים אינם נכונים כלל, כמו שכתבו גדולי ישראל בכרוז המובא בפתיחה לספר טהרה כהלכתה: "ולא יאמר אדם: העון על ראש המורה המתיר ואני את נפשי הצלתי. זוהי טעות גמורה כמבואר ברמב"ם (פ"ב משגות הלכה ב) דאף על פי שעשה על פי הוראת חכם, האחריות על השואל". ועל דברים אלו חתומים כל גדולי ישראל וביניהם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הגר"ח קנייבסקי שליט"א, הגר"ש וואזנר, הגר"נ קרליץ

שליט"א, הגריא"ל שטיינמן שליט"א, הגרמי"ל ליפקוביץ זצ"ל וכו'.

את חומרת הדבר אפשר למצוא בדברי הכנסת הגדולה וזו לשונו (בענין העובר על השבועה דהוא פסול לעדות, דכתב על זה המהרי"ק דבכה"ג דהתיר לו חכם לא נפסל בכך כתב חו"מ סי' לד הגה"ט אות י"א): **"אמר המאסף, הדברים ברורים דהיינו דוקא כשזה הסומך על הוראת החכם הוא עם הארץ וחושב שהחכם הורה כדון, מקרי (נקרא) שוגג. אבל אם הוא תלמיד חכם ויודע ספר ויודע שהוראת החכם הוא שלא כדון ואפילו אם הוא עם הארץ וברור לו שהחכם מורה לו שלא כדון הא ודאי מזיד מקרי ומיפסל, והוצרכתי לכתוב זה, מפני שראיתי הרבה בני אדם יודעים את קונם ומתכוונים למרוד בו, וסומכים על הוראת החכם שהורה שלא כדון, אע"פ שיודעים בבירור שהחכם הורה שלא כדון". ע"כ.**

משוחדים לעריות

כתב בעל 'הצניעות והישועה' (עמ' א'): **"והפריצות נורא ואיום כידוע והנסיונות קשים ומרים עד למאוד, והפורצים פורשים כמה מיני פחים (מלכוות) ורשתות לצוד את ההמון ולהכשילם ר"ל, והמכשלה רבה עד למאוד, על ידי חסרון ידיעה שנמשכים אחריהם בבלי דעת בכמה וכמה איסורים, ועבירה גוררת עבירה, ויורדים מטה מטה ר"ל. וכידוע המצב המר בזה ר"ל. וידוע מה שאמרו חז"ל (ערכין ל:): כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה וכו' נעשית לו כהיתר, ועיין שם ברש"י שאפילו על לבו אינו עולה שתהא עבירה וממילא מתפרץ יותר ויותר ר"ל. וכבר כתב הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק כב הלכה יז) וזו לשונו: שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק דבר ששמע מורה להקל. עכ"ל. **שעל ידי שדעתו קרובה אצל עריות, הרי הוא משוחד בטבע לצד ההיתר, והשוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים** (שופטים טז יז) **ופרש"י: דברי צדיקים - דברים המוצדקים, משפטי אמת. עכ"ל. ועל ידי זה מתירים האיסורים ר"ל, ושגגת תלמוד של לומדים עולה זדון להמון, שלומדים מהם להקל לעצמם יותר ויותר, כי באלה המשפטים הם בקיאים מאוד, שבני התורה מחוייבים לדקדק יותר ויותר, והם מותרים להקל יותר ויותר וה' ירחם". עכ"ל.****

תורה יש ללמוד מן המקורות ולא ממה שרואים

כתב הגר"א (תיקוני הוזהר דף קס"ט): **"אין אנו סומכים על פסק אלא בראיות ופלפולים כמו שהוא בכל הש"ס ופוסקים, אבל פסקי הלכות אינם אלא לעם הארץ".**

וכן כתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו 'אורחות יושר' (ערך תפילה) וזו לשונו: **"אין ללמוד ממה שרואים אחרים מזלזלים בזה ואפילו גדולים וחשובים והעיקר הוא כי תורה יש ללמוד מתוך התורה והשולחן ערוך ולא ממה שרואים אצל אחרים ומי שמזלזל בזה הוא בכלל אפיקורוס".**

ובמאמר לרבי אברהם בן הרמב"ם (הובא בהקדמת עין יעקב) כתב וזו לשונו: "דע כי אתה חייב לדעת, כל מי שירצה להעמיד דעת ידועה ולישא פני אומרה ולקבל דעתו בלי עיון והבנה לענן אותו דעת אם אמת איתה או לא, שזה מן הדיעות הרעות, והוא נאסר מדרך התורה וגם מדרך השכל וכו', ואין הפרש לקבל אותו דעת להעמידה בלא ראייה, או בין שנאמר להאמין לאומרה ונישא לו פנים ונטען לו כי האמת איתו בלי ספק מפני שהוא אדם גדול כהימן וכלכל ודרדע, **שכל זה אינו ראייה אלא איסור** וכו', אבל יש לנו ולכל נבון וחכם, להתבונן כל דעה וכל מאמר על דרך שיש להתבונן אותה, ולאמת ולקיים מה שראוי לקיים ולבטל מה שראוי לבטל וכו', ועניינים אלו וכיוצא בהם **אין להבינם ולהתבונן אותם מפני שהיה גדול העצה והחכמה**, אלא מפני הראיות והמופתים שיש עליהם וכן אמר אבא מורי ז"ל וכו', הנה נתברר לנו כי החכמים ז"ל אינם מעיינים הדעות ולא מביטים אותם אלא מצד אמיתתם ומצד ראיותיהם, **לא מפני שהאומר אותו יהיה מי שיהיה**".

המאירי (בב"ב ק"ל): "...אין הכרעה במאמר החכם ואם (גם אם) הוא גדול, אלא אם כן מצד סעד אל ראייה וביבמות... אמר ליה רבא... כלומר אין מאיסורו טענה עלי אלא אם כן מצד ראייה. ומעתה בכל עניני הוראה... אין ראוי להורות ככל הנמצא כתוב לחכם או למחבר... אם להקל אם להחמיר אלא אם כן בראיה".

שו"ת משנה הלכות (ח"ה סקל"ז): "...הנני לרשום בכתב... דבר ה' זו הלכה אשר נבוכו בה אולי יועילו דברינו על כל פנים לקצת תלמידים הרוצים לעמוד על האמת ולהסיר הספיקות והתרעומות מלבם, כי באמת בני הישיבות בזמן הזה רובם ככולם הם תמימים וישרים ושואפים לבא אל האמת ולפעמים **החסרון ידיעה שלא למדו הלכה פרטית גורם אי הבנה ולא ידעו ולא יבינו הדרך ילכו בה** ולכן אמרתי להעלות על הכתב דברים אלו ומה' אבקש שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה.

בדין אי (אם) מותר לחלוק על גדול הדור או מי שהוא אחר שגמרו בדעתם שהוא מגדולי הדור או ראש ישיבה שלו או אדמו"ר מחסידיהם, והרבה תולים עצמם בקרא (בפסוק) דלא תענה על רב לנטות (משפטים כ"ג ב') ודייקו מינה (מכך) שאסור לחלוק על גדול ולכן אם מי שהוא חולק בהלכה על גדול או למי שהוא נחשב בדעתם לגדול או ראש ישיבה או אדמו"ר הרי הוא עובר בלאו זה דלא תענה ורואים בזה גם בזיון התורה שמבזים גדול הדור או את רבם וממילא מותר לבזות אותו התלמיד חכם החולק אפילו יהיה צודק במחלוקתו אבל הרי עבר על לא תענה וכל שכן שאין הלכה כאותו החולק שהרי אסור לחלוק על גדול הדור והלכה כמותו שמן השמים מסכימים כן.

והנה פשוט דהאומר כן הרי הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה דהלכה פסוקה היא דמותר לחלוק על רב וגדול ואם הוא ענין של איסור גם חובה איכא (יש) ומצוה לעולם איכא לחלוק ולברר האמת ואפילו על אביו ורבו מותר וחובה איכא לחלוק ולברר האמת וכמו שכתב רש"י (חגיגה ג' ע"ב) עשה אנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן (המטמאים ומטהרים האוסרין ומתירין הפוסלין ומכשירין) וכשתדע להבחין אי זה יכשר, קבע הלכה כמותו. ע"כ. וכן מצינו ברכינו הקדוש שחלק על אביו בכמה מקומות ומר בר רב אשי כתב על אביו רב אשי הא דאבא דקטנותא הוא כלומר שאמרה כשהיה קטן ולא הלכה היא (עיי' גיטין כ"ט ע"ב) וכן כתבו כל הפוסקים להדיא ומבואר בטור שולחן ערוך (יו"ד סי' רמ"ב ס"ב ברמ"א בשם מהרא"י סי' רל"ח ועיי' פת"ש שם בשם היעב"ץ ח"א סי' ה' ועיי' רדב"ז סי' תצ"ה ועוד) שהוא מבואר בכל התורה כולה וכל החולק על זה כחולק על השכינה ורוצה ח"ו לבטל תורת משה רבינו ע"ה שיש לכל תלמיד ותיק חלק בתורתנו הקדושה וחייב להגיד דעתו כפי מה שהראו לו מן השמים, ואני דן אותם לכף זכות שמחמת שלא למדו הלכה ולכן טעו בטעות גמור כזה ולא די שהם טועים אלא שרוצים לכופף אחרים לילך אחר טעותם והרי הם ח"ו בכלל מחטיאי הרבים שמונעים רבים מללמוד תורה ולברר האמת וללבנו כאשר נצטוינו לצרף וללבן ולברר הדברים כנתינתם מסיני.

וקרא דלא תענה על רב דוקא בבית דין ובשעת הדיון נאמרה ובזמן הזה ליכא (אין) דין דלא תענה על רב לפי גדולי הפוסקים וכן כתב להדיא (במפורש) מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א עיי' בספרו (א"ח סי' ק"ט וי"ד ח"ב סי' מ"ה) שכתב להדיא דליכא (במפורש שאין) בזמן הזה דין גדול שאסור לחלוק עליו. וחוז' מזה אין הפירוש דלא תענה על רב להזהיר את הקטן שלא יחלוק על הגדול אלא שלא יאמר דעתו קודם שיאמר הקטן באופן שהקטן יירא מלחלוק על הגדול כמבואר כל זה בפוסקים ובקונטרס הראיות המצורף פה ע"ש.

וזו לשון האג"מ שליט"א: א' תצוה ה' אדר תשי"ב. מעלת כבוד ידידי הנכבד מאוד הרב הגאון מוהר"ר מנשה קליין שליט"א כו'. הנה מה שהתנצל כתר"ה במה שחולק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו לשתוק מי שסובר שאינו כן בין לקולא בין לחומרא ומצד לא תענה על רב עיי' בנ"י סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים לאו למימרא דאסור לענות על רב דאדרבה אסור לו לשתוק אלא הכי (כך) אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב כלומר שידברו הם תחלה ולא מפני כבודו אלא שיש לחוש שמא לא ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב עיי' שם וכו' ולבד מזה אין דין זה אלא בעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך לימודו או אף דרך תשובה למעשה ולא ה' בצירוף

למנין וכו' וגם מסתבר שאין בזמן הזה דין גדול ומופלא לגבי דין זה אלא לחלוק עליו וכו'... (עכ"ל)

ועתה הגע עצמך עיקר אזהרת התורה שהזהירה שלא לענות על רב היתה כדי שלא יירא הקטן מלחוות דעתו ולא ימנע מלחלוק לפי שיחשוב מי הוא לחלוק על הגדול ולא יתברר האמת לאמתו של תורה ועל זה הזהירה התורה על הגדול שלא יאמר דעתו קודם כדי שיבררו האמת ויצרפו ויתלבנו הדברים על בורים ולאמתה של תורה וא"כ כ"ש המונעין ת"ח מלחוות דעתם ומאיימים עליהם בשטויות והבלים שזה בזיון גדול ועבירה גדולה והם הם המבזים התורה ולומדיה ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה ועוברים על רצון הבורא שרצה שהת"ח יאמרו כל אחד דעתו כפי מה שהורוהו מן השמים כדי שיצא הדין לאמתו כי זה עיקר רצון הבורא ואפילו כביכול לגבי השכינה מצינו קודשא ב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמר טמא ואמרי מאן נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים כו' כי הוה קא נח נפשי' אמר טהור טהור ויצתה נפשיה בטהרה (ב"מ פ"ו ע"א) ושם נ"ט נצחוני בני נצחוני בני ותורה לא בשמים היא... והעוברים על זה ורוצים לסלף התורה עוברים על כל אלו ועל ידם בעונ"ה חרב בא לעולם שמורים בתורה שלא כהלכה שגורמים שלא להתברר ההלכה (עיין אבות פ"ה) וה' הטוב יכפר בעדם חוץ ממה שמבזים ת"ח העוסקים בתורה לשמה ומיגעים עליה והתורה תובעת את עלבונה הגם שהת"ח האמתים מוחלים על עלבונם ושמחים ביסורים אבל עלבון התורה אין בידם למחול והשם הטוב יכפר עליהם הגם שהם שוגגים ע"פ רוב מ"מ אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם ובזיון כל ת"ח או בן תורה הרי יש בו מחלול השם ר"ל. דלענין בזיון אין נפ"מ אם הוא גדול הדור או מקטני בני ישיבה לעולם יש בזיון".

אין הסכמות מעידות על הגינות החיבור אלא הראיות

וכתב מרן הסטייפלער זצ"ל בספרו 'חיי עולם' (ח"ב פרק ח) וזו לשונו: "ואפילו חיבור שיש עליו הסכמות מחכמי תורה אין זאת אומרת כלל על הגינות הוראות החיבור כידוע, ואין רצוני להאריך, רק אעתיק מה שכתב הגאון מהרש"ם ז"ל בתשובותיו (ח"א סי' קט) וזו לשונו, הן נשלח אלי ספר וכו' וגם אני הסכמתי עליו בראותי אפס קצהו וכו' וכאשר עיינתי ראיתי כי כל רוח דעת אין בקרבו עיי"ש כל הסימן". עכ"ל. והביא זאת גם הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל בספרו 'משמר הלוי' (זבחים בפתיחה אות ב).

כתב רבינו עקיבא איגר במכתב לבניו (בש"ת רבי עקיבא איגר בהקדמת בניו) וזו לשונו: "קשה בעיניי מה שאני שומע שנהגו כמה מורי הוראה, בצאת חיבור חדש יפסקו אחריו, ולא יפה הם עושים, כי עליהם לחתור בכל כחם, ואם אחרי עיונם היטב ימצאו דברי

המחבר טובים, אז ילכו אחריו, אבל להאמין לכל אשר ימצאו כתוב אינו מדרכי החכמה".

המהרש"ל בהקדמתו: "וכל אחד בורר את שלו עם ועם כלשונו וסובר התורה ירושה היא למשפחות ולא זו הדרך ולא זו העיר, כי מימות רבינא ורב אשי אין קבלה לפסוק כאחד מן הגאונים או מן האחרונים אלא מי שיוכשרו דבריו להיות מיסודים במופת חותך וכו'... אך שהדור שלפנינו לעת ההיא רוב חלישות ורפיון ידיים אין יכולת בשכלו להשיג שגדול אחד יטעה בדמיונו, ואין נותנים ליכם אלא לסתור דברי חבריהם... אבל האמונה באמונת שמים שהוכחתי כמה פעמים שטעו בכמה מקומות מן התלמוד כאחד מן התלמידים הטועים ובעיון הלכה... ולכן לא אאמין לשום אחד מן המחברים יותר מחבירי אף שיש הכרע גדול בין מעלתם... מכל מקום התלמוד הוא המכריע וראיות ברורות יתנו עדיהן ויצדקו..."

אין לקבל את דברי הרב אם מבין שהוא טועה

יש לזכור שגם הרבנים הצדיקים אינם מלאכים, וכבני אדם יכולים הם לטעות, וכפי שראינו שגם אהרון הכהן טעה וגם משה רבינו ויעקב אבינו שאין לנו בכלל השגה בקדושתם. וכפי שאמר החכם באדם (קהלת ז, כ): "פִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא".

כתב הגאון רבי צבי הירש מזידיטשוב (בספר סור מרע ועשה טוב) וזו לשונו: "ואפילו היה הרב דומה למלאך ה' צבאות לא תאמין לשום מעשה לנהוג אחריו, עד שתדקדק בעצמך בכל אשר ראית נוהג, ותהיה נושא ונותן בדבר, שמאיזה טעם עשה הרב מה שעשה, ואמנם צריך אתה לדוננו בכף זכות ולא תהרהר אחריו ח"ו, אבל לא תעשה כמעשהו, שנראה שזה נגד ההלכה, אלא אם כן יורה לך טעם נכון על פי ההלכה ויסביר לך הדבר ויכנסו דבריו באזניך, לאחר שיסביר היטב אז תאמין, ואפילו אם יאמר לך שקיבל כן מאליהו הנביא לא תשמע לו, ואל תאמין לו, ואפילו בדבר שהוא מתקנת חכמים בלבד לא תשמע לו."

וכתב הגר"ח מוולוז'ין (רוח חיים פרק א' משנה ד') וזו לשונו: "**אסור** לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם, ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד, וכמו שעץ קטן מדליק את הגדול, וזה שאמרו יהיה ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק מלשון ויאבק איש עמו, שהוא ענין התאבקות מלחמה, כי מלחמת מצוה היא... והוזהרנו גם כן וניתן לנו רשות להאבק וללחום בדבריהם ולתרץ קושייתם ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת".

ועוד כתב הגר"ח מוולוז'ין (בשו"ת חוט המשולש סימן ט): "ואף על פי שאני שמשתי את מו"ר

הכהן הגדול מאחיו ומחוייב אני בכבודו ובמוראו כמורא שמים אני שומר מה שאמרו חז"ל [ב"ב קל:]: כי אתי פסקא דדינא דידי קמייכו וחזיתו ביה פרכא (כשמגיע פסק דין שלי לפניכם ואתם רואים להפריך אותו) לא תגמרו מיניה (אל תלמדו ממנו) שאין לדיין אלא מה שענינו רואות, וכן הוזהרתי מפי מורי קדוש ישראל הגר"א מוילנא שלא לישא פנים בהוראה.

מותר לחלוק על הרב כדי לקנא לאמת

כתב בשו"ת תרומת הדשן (פו"כ סימן רלח): "אמנם מה שכתבת אם אין לתלמיד רשות לחלוק על רבו באיזה פסק והוראה, אם יש לו ראיות מן הספר ופסקי גאונים היפך מדעת הרב. נראה ודאי אם הוראות ברורות קצת וצורתא דשמעתא (צורת המשנה) משמע כדברי התלמיד, למה לא יחלוק כך היתה דרכה של תורה מימי התנאים. רבינו הקדוש חלק בכמה מקומות על אביו ועל רבו רבן שמעון בן גמליאל. באמוראים רבא היה חולק בכמה דוכתי (מקומות) על רבה שהיה רבו כדאיתא (כמובא) במרדכי פ' כיצד הרגל. בגאונים אשרי חולק בכמה דוכתי (מקומות) אמהר"ם שהיה רבו מובהק".

תוספות נדה יד (ד"ה מאי לאו בזנותו): "מצינו הרבה תלמידים שחולקים על רבם בילדותם".

שולחן ערוך (יורה דעה הלכות כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמב) "איזהו חולק על רבו, כל שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו, ורבו קיים אף על פי שהוא במדינה אחרת. הגה: אבל מותר לחלוק עליו באיזה פסק או הוראה, אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו שהדין עמו". (פסקי מהרא"י סי' רל"ח).

מהרי"ש נאטנזהאן (בספר יד שאול, ח"ב סימן רמ, ס"ק ג) "רחמנא ליבא בעי וכל שכוונתו לשם שמים לא לקנטר ולא להתגאות מותר לחלוק בדברי תורה על אביו ועל רבו ואין בזה שום בית מיחוש"

שאילת יעבץ (חלק א ס"ס ה' די"ד ע"ג): "הנלקט במהאמור בקצרה והנלקט ע"ג נפה וכברה הוא זה א. אין התלמיד רשאי לחלוק על רבו ולסתור דבריו דרך קיפוח וניצוח אפילו בפלפול בעלמא ב. אבל אם אינו מתכון לקנטר ולבייש את רבו רשות הוא להשיב עד מקום שידו מגעת כדי להעמיד הדבר על בוריו ולברר האמת ג. ובדבר הנוגע לדין והוראה לא די שרשאי לגלות דעתו וראיותיו לסתור דבריו רבו, אלא חובה גם כן שלא ישתוק בכה"ג מפני כבוד רבו דכבוד תורה עדיף. ד. ולכן בכל אופן שהוא הטעות בדין בין לקולא בין לחומרא מצוה על התלמיד לומר דעתו וראיתו".

הנהגת הציבור איננה מנהג

חזון איש (או"ח מועד קונטרס השיעורים סימן לט אות ח ד"ה ואמנם אפשר למסור) "ועיקרו של מנהג שאנו לוקחים אותו למשקל מכריע – להיות הנהגת הציבור מבטחת את האמת והנכוחה, אשר זכות הרבים וזכות אבותם מסיעתם לבלי לתעות ולהכשל – הוא הנהגת הציבור על פי הוראה של החכם הממונה על הציבור שזו חובתם של הציבור לשמוע את הרב שהמחוס עליהם, ועל ידי הנהגת הציבור מתאמת ההוראה, אבל הנהגת דלת העם שאינם מדקדקים בדיבורם ובמשאם ומתנם ובדקדוקי מצות וכל מעשיהם מצות אנשים מלומדה אינה קובעת מנהג לקחת אותו למכריע, ומנהג זה אינו מבטל הלכה ואינו מקיימה".

הצניעות והישועה (פרק י"ד, ה): "ומה שאומרים מנהג ישראל תורה היא, הנה רק אחר שנתבררה הלכה לאיסור ונהגו להתיר את האסור. הרי טענתם דמנהג מבטל הלכה, היינו אפילו רוב דעות סבירא ליה אסור, והתלמוד מסייע להו, והמנהג בנוי על פי הפסיקתא וכו' אמרינן מנהג עוקר הלכה, דודאי כך קבלו אבותינו איש מפי איש וכו' ודוקא מנהג שנתייסד על פי ותיקין כמו שכתב המרדכי (מסכת סופרים פרק י"ד) אבל מנהג שאין לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת. עכ"ל. וממילא בנידון דידן דידוע דהקולות והפריצות הנהוגים, ודאי אינם קבלת אבותינו איש מפי איש, ואינם מנהג ותיקין כלל, אלא הם מאדעס חדשים מקרוב באו מהגויים אשר סביבותינו, לא שערום אבותיכם בשיעורים כאלה מעולם, ואתם עוברים פי ה' בזה, ודאי במקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר בגדיהן. וכתוב (ויקרא יט לה) לא תעשו עול במשפט במדה, פרש"י שהמודד נקרא דיין, שאם שיקר במידה הרי הוא כמקלקל את הדין, ובמנהגים כאלה כתבו דיש לבטל את המנהג, גם כתבו בכהאי גוונא מנהג אותיות גהנם". עכ"ל.

גדולים בכבוד וקטנים ביראה

הפני משה בפסחים (פרק ו', ה"א) כתב וזו לשונו: "שהניסיון בגדולה הרבה הוא, וכמו שבעוונותינו הרבים מצוי הוא בדורות הללו כשעולין לגדולה מחללין שם שמים בסתר ובגלוי".

אגרות הרמח"ל (פרק פט) וזו לשונו: "הלא זה רע בעוונות הרבים שרוב חכמי ישראל כבר רחקו מעל האמת ומן האור הנעים כבוד ה' אלוקיננו, ללכת אחרי פלפולים של הבל. והשם בוחן ליבות הוא יודע אם לעקל או לעקלקלות הוא, כי אינם נוטים אלא אחרי הבצע והכבוד, ומה שיביא להם מאלה (הבצע והכבוד) ככל אוות נפשם אותו יבחרו להם וכו'".

בספר חסידים (סימן שעד) כתב: "ותדע שהרי כמה וכמה בעלי תלמוד ואין בהם יראת שמים ויהיו להם תלמידים הרבה, הכל כדי לכבדם בזה העולם להפרע מהם לעולם הבא".

החזון איש (קובץ אגרות חלק ב' אגרת קלג מובא בספר "דור אחרון" פרק כ - לשון הרע על מנהגי שקר): "ראוי להמחזיקים בתורת ה' לדעת את גדוליה באופיים האמיתי, ואם הותר לדבר לשון הרע על אומן באומנותו להאיש הדורש עליו לצורך, על מי שתורתו אומנותו לא כל שכן שמותר להודיע להמחזיקים בתורה וצריכים לדעת כי הידיעה של חכמי הדור ומדתם הן הן גופי תורה, מכל מקום צריך לזה זהירות יתרה ופן משנה הדבר בקוצו של יוד ונמצא מוציא שם רע על תלמיד חכם".

וכתב הרב אשר זליג מרגליות זצ"ל (במלאכת מחשבת - דעת הקדושה לרמב"ן): "ואפילו אנו רואין מאיזו הנקראים בעוונותינו הרבים גדולי הדור שנוטים מדרך ה' והולכים בשיטות האלו אין לנו לישמע להם. וכן ראיתי להגה"ק בעל חידושי הרי"מ זצוק"ל (ה"ד בחי' עה"ת בסוף גיטין עה"פ) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, פירש"י לבא ועינא ב' מרגלים, והיה החטא שגם הנשיאים עיני העדה אמרו כן, היה ראוי לבני ישראל שלא לתור אחריהם, והוא ללמד לכללות ישראל שהגם שיהיה נשיאי שקר או מנהיגים כירבעם, ויראו שנוטים מדרך ה' יתברך שלא ישמעו להם כלל, ואפשר יהיה עוד נסיונות כאלו קודם הגאולה עכ"ל, והנה מה דספוקי ליה למר ואמר בלשון אפשר, כבר פשטה בעוונותינו הרבים כיום בדורות הללו ה' ירחם על עמו ישראל".

לא תגורו מפני איש

הגרר"י דיאוווסקי (תלמיד החפץ חיים בספרו קיום התורה דף ט"ו ע"א): "ובזמן שאדם אומר הלכה לאמיתה של תורה אף אם הוא הקטן שבישראל הרי הוא כאביר שבאבירים ולא יירא משום אדם שבעולם, ואם הוא מתיירא ואינו אומר ההלכה לאמיתה של תורה הרי הוא עובר על מה שכתוב בתורה לא תגורו מפני איש".

לעיתים קמץ יכול להשיג דבר שגדול לא יכול

הריטב"א (בספר ההגדה הוצ' הרב קוק הערה 85 מכת"י) "וזה היה ראוי להיות דבר מושכל שלא כמקצת חכמים ז"ל שלא נתנו עיניהם בדבר זה, והניחו מקום לאחרונים להתגדר וטעו רבים עפ"י ראשונים. ואין דבר זה פלא, כי טבע מושכל בכל החכמים כך הוא שלא ישיג דבר אחד אדם גדול וישיגנה על בוריה אדם קטן, אלא שיש בני אדם הנקראים בני תורה, והוא קשה בעיניהם לפרוש מן המנהג, והיוצאים לחלוק כבוד לראשונים משיאים עליהם עון אשמה שיהיו מחטיאים לרבים בקבר ואין זו יראת שמים".

החווה דעת בהקדמתו כתב: "ולא לבד שהתלמיד חכם צריך לגדול ממנו אלא אף לקטן ממנו כמאמרם מתלמידי יותר מכולם והטעם כי כשם שבראייה החושית אם ישוטט האדם במבט עיניו למרחוק יכשל בנקל במה שלפניו כך הוא גם בראיה השכלית כשמשוטט במבט שכלו למרחוק יהא נכשל בנקל במה שלפניו ולכן צריך הוא לתלמיד ששכלו קטן ואין שכלו משוטט למרחוק ומרגיש במה שלפניו". עכ"ל.

משמע מכך שלפעמים גדולי עולם לא יכולים לראות מה שרואים אנשים קטנים, משל לענף שלא רואה מה מתחת לרגליו בעוד הגמד רואה...

עצתו של רבינו יוסף חיים (אשר כתבה בהקדמת שו"ת רב פעלים) וזו לשונו: "כי זה כלל גדול בתורה אין התורה נקנית אלא בחבורה ולכך נקראו החכמים בעלי אסופות ותמיד תמצא שהגדולים צריכים לקטנים והתנא הגדול אמר הרבה תורה למדתי מרבתי ויותר מחבריי ומתלמידי יותר מכולם ועל כן אם המחבר הספר הוא אחרון וזה החכם הבא להשיב על השאלה שנשאל הוא חכם גדול ורב מובהק למה לא יבקש לדעת מה כתב זה המחבר באותו ענין של השאלה הן מסברת עצמו הן ממה שאסף וקבץ לו מן הראשונים והאחרונים באותו ענין ושמא ואולי העלתה מצודתו של המחבר הזה דבר חדש וסברא חדשה אשר נעלמה מאותו הרב המובהק ואם זה המחבר השקיף על דברי המחבר הזה ולא מצא רבר חדש מה הפסיד בהשקפה זו".

נח לחכמים השלמים בזה שחולקים עליהם ומעמידים הדברים על האמת

הט"ז (בהקדמתו ליו"ד) "וכל הני מילי מעלייתא דאמרן (וכל אלה המילים המעולות שאמרנו) אינן ענין אלא לענין כבוד התורה וכבוד החכמים ינחלו ועל טוב יזכר שמם אבל למעבד עובדא - הלכה למעשה כבר לימדנו ז"ל דאין חולקין כבוד לרב ובהגיע תור הוראת שעה ותפקח עיני המורה דאיתא תיובתא (שיש קושיה) בדבר איזה אחרון, ודאי כבוד הרב נמחל בזה ואיהו גופיה ניחה ליה בכך (והוא עצמו מרוצה מכך) כי אין שם קנאה ולא תחרות רק קבל האמת ממי שאמרו, ואחת מן המקומות בזה (בסימן שע"א) נדפסה הוראה בטומאת כהן והוא נגד משנה ערוכה כאשר נזכיר לשם אי"ה [סק"י] ובלי ספק דניח"ל (שמרוצה מכך) לההוא צדיק שיפורסם הדבר, וכל הרוצה לחלוק כבוד בהלכה למעשה בזה הוא מן המתמיהים!"

שאלת יעבץ (הלק א' ס"ס ה) "השלמים בחכמה אינן מקפידין על התופס עליהם, אדרבה מחזיקין טובה למי שיצלים מליפול ברשת השגיאה שהיא פרוסה לרגלי כל החכמים אשר עיני בשר הם ואמר החכם קבל האמת ממי שאמרו ואפילו מקטן שבקטנים".

מהר"ם די לונזאנו (בספרו שתי ידות) "אל תחשבו שהחכמים יקצפו עלי על אמרי שטעו בדבר מה כי חלילה להם מזה החכמים אוהבי אמת הם ומודים עליו ואל ישנאוני על

כך אדרבה יאהבוני וישמחו עלי על כך גם הם לי לישועה ולא לפניהם חנף יבוא כי הישרים בלבותם יאהבו החולק עליהם בדעת וישנאו העוזרים בלי דעת".

שיורי טהרה (מערכת ט אות ג' בשם ספר הברית בהקדמתו) "מותר לכתוב על איזה מחבר מן הראשונים שטעה כיון דמין האנושי לא ימלט מן הטעות".

אגדת אליהו לרב כהנא מאיזמיר (פ"ז דפאה דפ"ט ע"ד) "עוד נלמד אם רואה אדם שטעו בו בראשונים מותר לומר דטעו ואפילו לבני בניו".

הגר"ח פלאג'י (בשות חיים ביד סימן נח משם הגאון חוות יאיר בתשובה) מותר לכתוב על מחבר ששגג או טעה אפילו להראשונים כי בשר ודם מעותד לכך.

ספר הברית (בהקדמתו) כתב שמותר לכתוב טעה על גדולי הראשונים ומרן בשולחן ערוך (סימן תרסד סעיף ז) כתב על דברי הרשב"ש בתשובה וטעות הוא בידו והפרי חדש (יורה דעה סימן פד סוסק יז) כתב על דברי הט"ז וטעות הוא בידו ...

וכן כתב בספר מקור ברוך להר"ב ברוך הלוי עפשטיין זצ"ל (דפ"ז ע"א): "יען כי לטעות, אפשר לכל אדם, אפילו לגדול שבגדולים, והכתוב מעיד לומר שגיאות מי יבין" (מתוך תורת חכם).

הרמב"ם (שו"ת סימן תסד): "ואמנם מודה אני שלא רחוק הדבר שאטעה ויעלם ממני עיון או נוסח ואין זה דבר גדול ואני שמח מאוד שכך בודקים אחרי, ומי שעושה כן ראוי לשכר ולתודה". (ועי' בהקדמה לרב פעלים להבא"ח).

שו"ת הרא"ש (כלל נה סימן ט): "ומה שכתבת, כי הזקן החכם רבי יעקב בן שושאן, נ"ע, היה שלם באותן שתי המדות, ומי יעלה על לבו להרהר אחריו ולבטל פירושו; זו אינה ראייה. מי לנו גדול כרש"י זצ"ל, שהאיר עיני הגולה בפירושו, ונחלקו עליו בהרבה מקומות יוצאי יריכו, ר"ת ור"י ז"ל, וסותרו דבריו; כי תורת אמת היא, ואין מחניפין לשום אדם".

היעב"ץ (שאלת יעב"ץ ה"א סו"ס ה) "בודאי רשאי התלמיד לחלוק על רבו ... והשלמים בחכמה אינם מקפידים על התופס עליהם ואדרבא מחזיקים לו טובה שהצילים מליפול ברשת השגיאה".

החכמת אדם (דפוס ראשון ונדפס במבוא לספר לחיי אדם מכון מאורות דעת): "והנה לא נמצא בחיבור זה מדברי מחותני הגאון רכשבה"ג מו"ר אליהו חסיד (הגאון מוילנא) והוא לסיבת כי שמעתי דיבת רבים המתרעמים עלי שהשגתי עליו באיזה מקומות בחיבורי חיי אדם, ובלתי ספק שהאנשים המתרעמים לא ידעו דרך הפוסקים שכן דרך תורתנו

הקדושה, זה בונה וזה סותר, והתלמיד חולק עם הרב כמו שכתוב בשולחן ערוך. ודבר זה היה נוהג אף בזמן תנאים ואמורים, ובודאי ניחא להגר"א מה שאני מפלפל בדבריו ממי שהוא אומר שפיר קאמר כדאמר רבי יוחנן על בר לקישא (ב"מ פד). ולכתוב דברו אף אם לא יהיו נראים לי זה לא אוכל, ולכן אחזתי במידת השתיקה להסיר תלונות מעלי, **והם עתידים ליתן את הדין, כי מנעו נחת רוח להגר"א לפלפל בדבריו**"

אגרות משה (ח"א מאבה"ע"ו סימן נח): "יש חיוב לברר ההלכה... ואף אם הוא נגד גאון אחד, הא ודאי ניחא להו להגאונים שהדפיסו דבריהם ופסקיהם שהבאים אחריהם יבחנו דבריהם, אם אך הוא לשם שמים לידע הדין על בוריה, כמבואר בהקדמה של הגרע"א, כן ודאי הוא רצון כל גאונים שהדפיסו ספריהם".

הגר"ח פלאג'י (בספר תוכחות חיים פ' תוריע דט"ו ע"א) כתב לבניו ותלמידיו שיש להם חיוב ומצות עשה מן התורה לגלות דעתם ולהודיע דבריהם וזהו בחיים בעולם הזה כי יאריך ה' ימי ושנותיו לעסוק בתורתו לשמה.

רב או ערב רב?

מתוך הספר "אחרית הימים" להרה"ג יעקב ישראל לוגאסי שליט"א (פרק כו): "הגה"צ רבי משה שוואב זצ"ל, המשגיח דישיבת גיטסהד אמר באחת משיחותיו: כח הצניעות, הנובע ממידת הבושה הוא אחד מהדברים הטבועים בחומר של כלל ישראל. ואמנם עד הדור האחרון היו ישראל מצוינים במידת הצניעות, וגם העמים היו מפליאים זאת, עד שלדאבון לב התערבו הערב רב בכלל ישראל ופגעו גם ביסודות העם, **והחפץ חיים זצ"ל קרא להם 'זרע עמלק'** המתערבים בנשמות ישראל לפני ביאת המשיח. הם הכניסו חוצפה ועזות בתוך כלל ישראל, היפך מידתם האמיתית. אבל עד דור זה היתה הבושה והצניעות שולטת בישראל". ("מערכי לב" חלק ג' עמוד קלח)

וכן כתב רבינו אהרון ראטה זיע"א (שומר אמונים, מאמר השגחה פרטית, פרק ב) "זוהי גם הסיבה לכך שאנו רואים היום התבוללות עצומה בארה"ב ובאירופה. אותם שאינם שייכים לעם היהודי נטמעים בתוך אומות העולם, ואלו השייכים לעם היהודי חוזרים בתשובה ומצטרפים לכור מחצבתם (ולפחות שומרים על יהדותם ולא מתבוללים). הערב רב הקשים יותר, אינם עוזבים את העם היהודי, אלא כל שאיפתם להמליך את עצמם על העם הקדוש ונראה שאליהם מתכוון הזוהר הקדוש (שמות ז ע"ב) שהם עתידים להלחם כנגד מלך המשיח."

האדמו"ר מקומרנא זצוק"ל (היכל הברכה, פרשת כי תשא): "כל תשוקת הערב רב לקפוץ בראש... וכל ראשים של ערב רב, נאמר בהם קום בשעתא חזא (בשעה אחת)... וכן

נכון מאד להמון ישראל שיבקשו רחמים מבעל הרחמים שיעורר לבכם להתקשר לצדיק אמת מן הקדושה, ולא יהיה להם התקשרות עם ראשי ערב רב מראים עצמם צדיקים וחסידים, פרושים וקדושים... ה' יציל אותנו מכל אלה נגעי בני אדם, **והם ראשי הדור**. ובאמת כל כך הוא בהעלם מן השמים **כדי שתהיה בחירה חופשית** עד שאין להם הכר בשום דבר, אלא ניכר ונגלה לבוחן לבות וכליות ולא לשום נמצא בעולם. וחלילה להרהר שום הרהור, ומכל שכן דיבור נגד ראשי ישראל חלילה וחלילה, כי כולם בעינינו צדיקים קדושים עליונים ראשי דור תלמידי חכמים. ה' יגביה מזלם עד לרום. ואין שום נפקא מינה מדברינו אלא למיבעי רחמי (לבקש רחמים) על כן דנא מן קדם אלקא דשמיא (על זה מלפני אלקי השמים) בבכיות ותחנונים".

ודברי חיים מצאנז על התורה (שו"ת דברי חיים פרשת ויקהל) כתב בזו הלשון: "כנראה בעליל שהרבנים והחסידים והבעלי בתים שבדור הזה המה בעוה"ר רובן מערב רב ורוצים לשרור על הציבור".

וכתב הגר"א בביאורו לספרא דצניעותא (דף ב' עמ' ב): "וזה שנאמר שם [תיקוני זוהר חדש כז ע"א] ובאותן השנים מתגלגלין כל התקע"ד (974) דורות שהן הערב רב הן נשמות מעולם התוהו כמו שכתוב (חגיגה יד ע"א) שתלן בכל דור והן הן עזי פנים שבדור ואמרו (סוף סוטה) בעקבות משיחא חוצפה יסגא וכמו שכתוב (פ' בשא דף קכה) ואתהדרו אינון (ויחזרו אלו) ערב רב רעיין (רועים) על ישראל כו".

אריז"ל הקדוש (שער הגלגולים הקדמה כ'): "גם אז בדרא בתראה (בדור אחרון) יתגלגלו כל דור המדבר עם הערב רב".

מובא בזוהר הקדוש (פ' בראשית דף כה): "וְחַמֵּשׁ מֵיָנִין אֲנֹנִן בְּעֶרְבֵי רַב (סימן נג"ע ר"ע) וחמישה מיני קליפות המעורבות בערב רב... גְּבוּרִים, גְּבוּרִים, עֲנָקִים, רְפָאִים, עֲמֻלָּקִים...". ומה שכתב אח"כ "אמר זעירי וכו' אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל וכו' הם שנקראים גְּבוּרִים" כמו שכתוב שם: "גְּבוּרִים מֵיָנָא תְּלִיתָאָה המין ה-ג' מחמשת מיני הערב שנתערבו בישראל נקראים גְּבוּרִים עֲלִיָּהוּ אֶתְמַר עליהם נאמר הִמָּה הַגְּבוּרִים אשר מעולם אֲנָשִׁי הַשָּׁם לפי שהם גבורים ומורדים במקום, וְאֲנֹנִן ואלו הערב רב שנקראו גבורים הם אנשי השם לפי ששורש נשמתם נמשכו מִסְטָרָא דְאֵלִין מבני דור הפלגה, דְאֶתְמַר בְּהוֹן (בראשית יא ד) הָבָה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם שנאמר בהם הבה נבנה לנו עיר ונעשה לנו שם, ורצה לומר כי כמו שתכלית בניית המגדל היתה לעשות להם שם שהוא עבודה זרה בראש המגדל להיות להם לכבוד ולתפארת, כמו כן הערב רב עושים כמעשיהם דְבָנִין בְּתֵי כְנִסְיוֹת וּמְדַרְשׁוֹת, וְשׁוּיִין בְּהוֹן סִפָּר

תורה וְעֵטְרָה עַל רִישׁוֹי שְׁבוּנִים בְּתֵי כְּנָסוֹת וּמְדַרְשׁוֹת, וּשְׁמִים בֵּהֶם סֵפֶר תּוֹרָה וְעֵטְרָה עַל רִאשׁוֹ, שְׁזוֹ דּוּגְמַת הַמַּגְדֵּל שֶׁבָנוּ דוֹר הַפְּלָגָה, וְלֹא לְשֵׁמָּה דֵּה', וְלֹא לְשֵׁם ה' אֲלֵא כֹל כּוֹנֵתָם לְמַעַבְדֵּךְ לִוְן שֵׁם לְקִנּוֹת לָהֶם שֵׁם כִּדִּי לֵהִיּוֹת חָרֵב בִּידֵם לַעֲשׂוֹת חִפְצֵם וְרִצּוֹנָם לְהַתְּגַבֵּר עַל הָעַם, הִדָּא הוּא דְכָתִיב וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם זֶהוּ שִׁכְתוּב וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם, דּוּגְמַת בּוֹנֵי הַמַּגְדֵּל וְלִכְּן הֵם נִקְרָאִים אֲנָשֵׁי הַשֵּׁם, וּמַסְטָרָא אֲחֵרָא וְגַבּוּרִים אֵלּוּ שֶׁהֵם מַסְטָרָא אַחֵרָא מִתְּגַבְּרִין עַל יִשְׂרָאֵל דְּאֵנוּן פְּעֵפְרָא דְאַרְעָא הֵם מִתְּגַבְּרִים עַל יִשְׂרָאֵל הָעֵנִיִּים הַמְרוּדִים בְּגִלּוֹת שֶׁהֵם שְׁפֵלִים כַּעֲפֵר הָאֶרֶץ, וְגִזְלִין לִוְן וְגוֹזְלִים וְחוֹמְסִים אֶת מְמוֹנָם, וְאַתְּבֵרְתָּ עֲבִידְתָּא וְעַל יָדֵי זֶה מִתְּבַטֵּל עֲבוּדְתוֹ יִתְבַרַךְ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל מְרֹב הַצְּרוֹת אֲשֶׁר הֵם מַצְעֵרִים אוֹתָם וְזֶה נִקְרָאִים הָעֵרֵב רַב מוֹרְדִים בְּמִקּוֹם, וְעַלִּיָּהּ אֲתִמַּר (שם ז ט) וְעַל אֵלּוּ הַגְּבוּרִים נֹאמַר וְהַפְּמִים גְּבָרוּ מְאֹד מְאֹד עַל הָאֶרֶץ הַיְיִנוּ הַמִּים הַזֵּידוּנִים וְהַטּוֹמָאָה הַמִּתְּגַבְּרִים עַל הָאֶרֶץ לְפִי שֶׁנִּמְנַעַת עֲבוּדְתָּ ה' מִן הָעוֹלָם, וְלִכְּן נִקְרָאִים גְּבוּרִים לְפִי שֶׁהֵם הַגּוֹרְמִים הַתְּגַבְּרוֹת הַטּוֹמָאָה". (פִּירוּשׁ מִתּוֹק מַדְבֵּשׁ)

תערובת טוב ורע

מתוך ליקוטי תפילות (תפילה נד) לרבי נחמן מברסלב זיע"א: "וְשִׁמְרֵנִי וְהַצִּילֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הַרְּבִים, מְלֵהֲתִקְרַב וּמְלֵהֲתִחַבֵּר לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׂאִינָם הַגּוֹנִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, וְלֹא אֲשַׁמַּע שׁוֹם דְּבַר תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שְׂלֵא זְכוּ עֲדִין לְבָרַר הַפֶּתַח הַמְּדַמָּה, אֲשֶׁר כָּל חֲדוּשֵׁי תוֹרָתָם נִמְשָׁכִים מִכַּח הַמְּדַמָּה הַמְּעַרְב טוֹב וְרַע, וְהָרַע יוֹתֵר מִן הַטּוֹב, אֲשֶׁר עַל יְדֵי חֲדוּשֵׁיהֶם נִפְסַד הַפְּרָנְסָה וְהַשְׁפַּע דְּקְדוּשָׁה חָס וְשָׁלוֹם, וְגוֹרְמִים מֵהַ שְׂגוּרְמִים חָס וְשָׁלוֹם. הַצִּילֵנִי מֵהֶם, שְׁמֵרֵנִי מֵהֶם, וְכִפְנֵי בְּרַחֲמֶיךָ הַרְּבִים, לְהַתְּקַרֵּב וּלְהַתְּחַבֵּר לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, אֲשֶׁר כָּל חֲדוּשֵׁי תוֹרָתָם נִמְשָׁכִין מִן הַקְּדוּשָׁה, מִן הַרוּחַ טוֹבָה, רוּחַ נְבוּאָה, רוּחַ הַקְּדוֹשׁ, בְּלִי תַעֲרֹבָת שׁוֹם פְּסֻלַּת כָּלָל".

"יִהְיוּ הַרְּבִים רַבָּנִים וּמְנַהִיגִים רַמָּאִים כְּמוֹ עֲלֵי אֵילָנוֹת. הַסִּימָן לְהַפִּיר צַדִּיק אֲמִת - אֵם נִזְהָר מִשְׁקָר עַד קִצָּה הָאֲחֵרוֹן. צְרִיף תְּפִלָּה הַרְּבִיה לְהַנְצִיל מִמְּנַהִיג שְׁקָר" (מספר

"כוכבי אור" מסיפור "מעשה ממטר". מובא בשם הבעל שם טוב הקדוש)

"הַמְּקַרֵּב רַחֲוִקִים וְהַמְּרַחֵק קְרוֹבִים, בְּיָדוּעַ הוּא מְנַהִיג שְׁקָר". (מנבואות חז"ל בענין מנהיגי הדור

באחרית הימים, מובא בספר "עקבתא דמשיחא" להרה"ג יעקב ישראל לוגאסי שליט"א)

מעכבי הגאולה

מובא בספר "היכל הברכה" מהאדמו"ר מקאמרנה זצ"ל (בפירושו על התורה פרשת כי תצא דברים כב פסוק ז) וזו לשונו: "שמעתי ממורי וחמי שהיה תלמיד מובהק מרבינו הקדוש הצדיק מוהר"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב שפעם אחת נסע מרן אלוקי קודש קודשים, אור

שבעת הימים, רבינו ישראל בעל שם טוב על הדרך והלך אל היער להתפלל מנחה, וראו התלמידים שמכה ראשו מאוד באילן, וצועק ובוכה צעקות משונות ובכיה רבה, והמה ראו כן, תמהו ושאלו: פה קדוש, מה זה ועל מה זה? והשיב שצפה ברוח קדשו **על הדורות שיהיו סמוכים למשיח וראה שיהיה רַפְיִים כארבה לרוב והם-הם יעכבו את הגאולה** מלשלח האם מעל הבנים בכללות ופשוט כי גורם פירוד לבבות ושנאת חנם, ואינו מלמד לְהַסְרִים למשמעתו מידות טובות וישרות ודרכי עבודה".

ולסיכום מקבץ זה עלי לומר שכל מטרתי בחיבור זה הינה לחזק את בנות ישראל בקדושה ובצניעות, ולצערי לא ניתן לעשות זאת מבלי להתייחס לגורם העיקרי לקושי שבניסיון, בכדי לתת לבנות ישראל כח ועוז להתמודד עם המצב בידיעת המציאות ולעודדן לבחור באמת בעיצומו של מעבה השקר. ומתאימים לעניין זה דבריו של רבינו אהרון ראטה זצ"ל ב"שומר אמונים" וזו לשונו: "אין כוונתי חס מלהזכיר, לקטרג על ישראל הקדושים, ורק צר לי ומר לי במרורי תמרורים ברואי מצב המר ומרור האיום והנורא ברוחני ובגשמי, ועדיין בעוונותינו הרבים אין נותנים ללבם כלום לשוב, ומי יודע מה יהא עוד מזה העולם, ומה יעבור עוד על שונאי ישראל, ומי יודע ח"ו כמה גדולה הגזירה ח"ו, ומה צריכים ישראל הקדושים לעבור עוד עד לביאת המשיח במהרה בימינו".

ואיך נדע בדור מבלבל זה מה היא דרך הצניעות הנכונה?

אומר הפסוק (שיר השירים א, ח): "אם לא תדעי לך היפה בנשים, צאי לך בעקבי הצאן, ורעי את גדיתיך על משפנות הרעים".

ופירש רש"י שם וזו לשונו: "אם לא תדעי לך - זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות צאנך, את היפה בנשים שחדל לו הרועה מלהנהיג אותם, צאי לך בעקבי הצאן - הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים... ואותו הדרך לך. ורעי את גדיתיך על משפנות הרעים - בין משכנות שאר הרועים שאת אצלם, וזה הדוגמא אם לא תדעי לך כנסייתי ועדתי היפה בנשים, בשאר אומות, איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך, התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתם ושמו משמרתם ומצותי ולכי בדרכיהם ואף בשכר זאת תרעי גדויתך אצל שרי האומות, וכן אמר ירמיהו (ירמיהו לא כ) הציבי לך צינים, שמי לך תמרורים, שתי לביד למסלה דרך הלכתך, שובי בתולת ישראל שבי אל עריך אלה".

ומבאר האדמו"ר מזוטשקא זצ"ל (הצניעות והישועה פרק י"ז סעיף ג): "ומובן שאין רש"י מדבר

בדיני ופסקי הלכות המפורשים בתורה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, אלא משמע דמיירי (שמדובר) בדברים שאפשר לנטות לכאן ולכאן. על זה אמר שתמשך אחר דרכי האבות, דהיינו המנהגים החשובים שנהגו האבות, ולפי שכתוב בתורה (ויקרא כו, מ) והתוודו את עוונם ואת עוון אבותם, וכן תקנו לנו להתוודות, אבל אנחנו ואבותינו חטאנו. ואם כן לא נוכל לילך בדרכי אבותינו שחטאו, לזה דייק רש"י ז"ל לפרש - התבונני בדרכי אבותייך הראשונים, שקבלו תורתו ושמרו משמרתו ומצוותי, שהייתי שבע רצון מהם, בדרכיהם תתבוננו ותלכו בהם". עכ"ל.

ופירש הגר"א: "שתלך בדרך הקדושים אשר בארץ המה שהיו לפניך ולא תזוז מן הדרך אשר הלכו בה הראשונים" עכ"ל.

וכן כתב הגאון ר' אלחנן וסרמן (בקובץ "עקבתא דמשיחא" עמ' ל): "הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכא תרביץ בצהרים, צהרים היא שעת היום הקשה ביותר בשביל הצאן. החום רב בשעה זו ביותר, שאלה כנסת ישראל את רועה - השם יתברך - איכה תרעה את צאנך לכשיגיעו השעות הקשות ביותר של הגלות, הצאן יתעה הרי, מבלי דעת את הדרך בה ילך, באה התשובה: אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן, אם תראו לפניכם דרכים רבים ולא תדעו באיזה מהם לבחור, הרי לכם סימן מובהק: צאי בעקבי הצאן. תחפשו על פני דרכים את עקבות אבותיכם ובדרך בה תגלו אותם, בזו תבחרו. בדרך חדשה לא הלכו בה אבות אל תלכו, כי כל הדרכים בחזקת סכנה, הדרכים החדשים סכנתם מרובה".

רְחֻמָּא לְפָא פְּעִי

אמרו חז"ל "רְחֻמָּא לְפָא פְּעִי", הקב"ה רוצה את הלב בקיום המצוה. בוודאי אין הכוונה בכך לקיים את מצות הצניעות בלב בלבד. כשם שברור שלא ניתן לקיים מצות חסד ולתת צדקה בלב או להניח תפילין בלב, כך גם לא ניתן לקיים את מצות הצניעות מבלי להתלבש בצניעות כהלכה. וזאת כיון שענייני הצניעות נוגעים גם לאחרים, שזו שאינה הולכת בצניעות הרי היא מחטיאה את הרבים, וכשם שמי שמוכר נבלות וטרפות לא יוכל לומר: אני קודם כל עובד על כך שהלב שלי יהיה נקי ואח"כ אפסיק למכור טרפות, כל שכן שכל שכן הוא גם בעניין הצניעות לא ניתן להתלבש כפרוצה ולהיות מוגדרת צנועה. אלא יש להתלבש ולהתנהג בצניעות גם באופן המעשי ולצרף את חפץ הלב למעשה.

עם זאת הצניעות הנכונה והאמיתית מתחילה מבפנים והיא המקרינה החוצה. כשאדם צנוע במדותיו, אינו מתפאר במעשיו. כך גם האשה הצנועה במדותיה מבינה שאין לה להתפאר בחיצוניות ובגשמיות ולהבליט את חיצוניותה. יתרה מכך ניתן ללמוד

ממעשיה האצילים של רות שהבינה שצניעות אין משמעותה לקיים כללים של תקנון כזה או אחר, אלא כשהצניעות נובעת ממידת הבושה הטבעית היא מבינה מעצמה כיצד צריכה לנהוג. נעמי אומרת לרות (רות ג, א): "וְרַחֲצֵתְךָ וְסָבֵתְךָ וְשִׁמְתְךָ שְׂמֹלֹתֶיךָ עָלֶיךָ וְיָרַדְתְּ הַגֶּרְןִי", ובפסוק ו' כתוב: "וַתֵּרַד הַגֶּרְןִי וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְתָהּ חֲמוּתָה". פירש רש"י: "היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ואחר כך וירדת הגורן, והיא לא עשתה כן, אלא אמרה: אם ארד כשאני מקושטת, הפוגע בי והרואה אותי יאמר שאני פרוצה, לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואחר כך קשטה את עצמה כאשר צִוְתָה חֲמוּתָה".

אף על פי שנעמי היתה מורת הדרך המובהקת של רות, היא שגיירה אותה והיא שנתנה לה הוראות כיצד לנהוג, רות הבינה מעצמה שאין זאת דרך הצניעות לצאת מקושטת. רות לא חיפשה תקנון צניעות שיסביר לה זאת. רות הפעילה את שיקול הדעת הפנימי שלה. זאת העבודה הפנימית הנדרשת מאתנו, להיות צנועות באמת מכל הלב. כמו הבתולה שלמדנו ממנה יראת חטא (סוטה כב.) שהתפללה שלא ישלחו בה בני אדם. זהו המשקל שנמצא בלב והוא שתהיה האשה כנה עם עצמה לדעת שבאמת עשתה כל שביכולתה כדי שלא ישלחו בה בני אדם ולהוסיף הידור מעצמה גם אם הוא לא כתוב בתקנון. והדרך המובטחת להגיע לעבודת ה' עם הלב היא על ידי קיום המצוות באופן המעשי שעל כך נאמר (רבינו בחיי) אחרי המעשים ימשכו הלבבות. המעשים הם אלה המעוררים את הלב, ופעולות אלה של צניעות חיצונית משפיעות לזכך גם את הפנימיות בעדינות הנפש. וכן ח"ו להיפך, כמו שמובא בעמודי ארזים בשם רבי שלום שבזי שכל עזות הפנים שבישראל נכנסה בהם מאותם רגעים ספורים בהם לבש יעקב אבינו את עורות הגדיים של עשו.

וידועים הם המקרים בהיסטוריה של העם היהודי בהם דווקא עזות דקדושה שהיתה בנשים, אשר לא משכו ידיהן מתיקון המצב להניחו לגדולי הדור שיעשו את שלהם, אלא אדרבא, לקחו את המושכות לידיהן, ומעשיהן האמיצים המה שהכריעו את הכף והצילו את העם.

מובא בגמרא (סוטה יב.): "שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. אמר (עמרם) לשוא אנו עמלין. עמד וגירש את אשתו. עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו (מרים), אבא, קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות, פרעה לא גזר אלא בעולם הזה, ואתה בעולם הזה ולעולם הבא. פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה

מתקיימת, אתה צדיק, בודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר (איוב כב) וְתִגְדָּר אֶמָּר וְיָקָם לְךָ. עמד והחזיר את אשתו. עמדו כולן והחזירו את נשותיהן". הנה למדנו שגדול הדור קיבל תוכחת מבתו הקטנה.

מובא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מה): "דן אהרן דין בינו לבין עצמו. אמר, אם אני אומר להם תנו לי כסף וזהב, מיד הם מביאים. אלא הריני אומר להם, תנו לי נזמי נשיכם, בניכם ובנותיכם, ומיד הדבר בטל. שנאמר (שמות לב ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְרֹן פָּרְקוּ נְזָמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי. שמעו הנשים ולא רצו ולא קבלו עליהן ליתן נזמיהן לבעליהן, אלא אמרו להם: לעשות שקוץ ותועבה שאין בו כח להציל?! לא נשמע לכם! ונתן להן הקב"ה שכרן בעולם הזה... ונתן להן שכר לעולם הבא וכו'". הנשים לא השתתפו בחטא העגל על אף צויו של גדול הדור.

גם יהודית הוכיחה את כל חכמי הדור והצילה את העם מאנטיכוס הרשע (ספר יהודית, מספרים חיצוניים).

גם יעל שעליה נאמר (נויר כב): "גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה", הצילה את עם ישראל שלא בדרך המקובלת וזכתה לתשבחות מדבורה הנביאה (שופטים ה): "תבורך מנשים יעל, אשת חבר הקיני, מנשים באהל תבורך. מאן נינהו (מי הן) נשים באהל? שרה רבקה רחל ולאה".

ומנשים באהל למדנו (בראשית רבה, פרשה לט סימן כא): ש"אברהם היה מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים".

והרי ידוע הדבר שדווקא בזכותן של הנשים עתידים ישראל להיגאל, וכפי שכתוב בספר קב הישר (פרק פ"ב): "אמרו רז"ל: בשביל ד' דברים נגאלו אבותינו ממצרים, בזכות נשים צדקניות... וכמו שהיתה גאולה ראשונה כן תהיה גאולה אחרונה, על כן צריכין הנשים להיות צנועין יותר מן האנשים, ולא ילכו אחרי שרירות לבם בהליכה במלבושיהן כחוקות הגויים... מי יכול לספר גודל העונש שלהם אשר המה מעכבות הגאולה בעוונותינו הרבים".

על כן, עורו עורו לְבָשׁוּ עֲזָכֶן נשים צדקניות, לְבָשׁוּ בְגָדֵי תְפָאֲרַתְכֶן!

אמותינו היפות

התורה הקדושה מגלה לנו שהיו אמותינו הקדושות יפות. מדוע ובאיזה הקשר נאמרו הדברים, והאם מדובר בראוות היופי החיצוני?

שרה

הקב"ה מצוה את אברהם "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אצרך" (בראשית, יב, א). ובמדרש תנחומא (פרשת לך לך פרק ה) כתוב שכאשר ירדו אברהם ושרה מצרימה ועמדו על היאור, ראה אברהם את בכואתה של שרה משתקפת בנהר והיא כחמה זורחת. מכאן שנו חכמים, שכל הנשים בפני שרה כקוף בפני אדם. אמר לה "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את". (בראשית יב, יא). מכאן למדים שלא ידע זאת קודם כדרך הנשים. אברהם אבינו רואה את שרה כשהיא כבת 70 שנה ומגלה שיפת מראה היא. אמר לה, המצרים שטופים בזימה הם ככתוב, "אשר בשר תמורים בשקם" (יחזקאל, כג, ט). אלא נותן אני אותך בתיבה ונועל בפניך, שמתירא אני על עצמי. כשהגיעו למכס, פתחו המוכסים את התיבה וראו את שרה כחמה זורחת. אמרו לו, אין דרך זו להשתמש בה הדיוט. ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה.

במדרש בראשית רבה (פרשה מ סימן ו) מובא שכשפתחו המוכסים המצרים את התיבה ראו את שרה והבהיקה כל ארץ מצרים מזיוה, ובזוהר הקדוש מובא (דף פא עמ"ב ב תרגום מתוק מדבש) שכאשר קרב למצרים נתגלו פניה על ידי איזושהי סיבה ואז ידע אברהם שהיא יפת מראה, ועד אותה שעה לא ידע אברהם שהיא אשה יפת מראה, שעד אותה שעה לא הסתכל בצורת שרה אשתו מרוב צניעות שהיתה ביניהם. וכן מבאר הזוהר הקדוש הנה נא ידעתי דתמא עמה שקינתא לפי שראה עמה את השכינה מזה ידע שהצלם אלקים שעליה לא נפגם לכן היא יפת מראה. לפי שהשכינה עמה לכן בטח אברהם בקב"ה שלא יאונה לה כל רע ואמר אחותי היא, שהמילה אחותי מתפרשת ב-ב' אופנים, אחד כמשמעו אחותי בת אבי והשני שנאמר על השכינה הנקראת חכמה תתאה (תחתונה) ונקראת אחותי, הרי שבאמרו אחותי הכוונה היתה על השכינה ואמר למען ייטב לי בעבורך – בעבור השכינה שמשפיעה בכך ייטיב לי הקב"ה. יודע היה אברהם שכל המצרים הם שטופים בזימה אלא לפי שראה את השכינה עמה לא פחד על אשתו ובטח בזה שלא יארע לה שום מכשול.

(הזוה"ק דף פב עמ"א, מתוק מדבש) ומה שכתוב פבוא אברהם מצרימה ולא כתוב כבואם מצרימה, הטעם הוא כי אברהם הכניס את שרה בתיבה כדמות סחורה מיראתו שלא יראוה ולא רצה לסמוך על הנס. כשפתחו המצרים את התיבה כדי לגבות ממנה את המכס האירה שרה משם באור גדול כאור השמש. מכיון שחשבו המצרים שאור אחר

מאיר עליה, אולי איזו אבן יקרה שבתובה, לכן הוציאו את שרה מן התיבה וראו שאור גדול מאיר מפניה ממש והיה זה אור השכינה שהיתה עמה ונתגשם האור ונתלבש בה עד היותו מושג אפילו לרשעים.

ואף על פי ששרה אמנו צנועה היתה, פגם הוא לה שפרעה נתן בה את עיניו כמבואר במאמר צניעות האשה: "מובא ב'רקאנטי על התורה' (פרשת לך לך) שלקייחת שרה ב' פעמים מבית אברהם לפרעה ולאבימלך, מרמזת על חרבן בית המקדש ב' פעמים. ולכאורה צריך באור הרי פרעה ואבימלך לא עשו מעשה, ומדוע ההרהור שלהם בשרה כל כך חמור. וכן מצינו בגמרא (יומא כט.) הרהורי עברה קשו מעברה". (צניעות

האשה להר' יקותיאל פיש שליט"א)

רבקה

על רבקה אמנו נאמר "וַהֲנַעַר טַבַּת מְרָאָה מְאֹד" (בראשית כד, טז). אברהם אבינו שולח את אליעזר למצוא כלה לבנו יצחק, כשהגיע אל ארם נהרים נשא תפילה אל ה' שיזמן לו את הזיווג, וטרם כלה לדבר, יצאה רבקה וכדה על שכמה, "וַהֲנַעַר טַבַּת מְרָאָה מְאֹד בְּתוֹלָה, וְאִישׁ לֹא יִדְעָה" הפסוק מספר לנו על יפיה של רבקה כדי להדגיש שלמרות שהיתה יפה שמרה על צניעותה. במעם לעז כתוב: "והיתה חסידה כל כך שלא שידכו לה שידוכים, כפי שנהוג שאם יש לאחד בת מביאים לו יום יום איזה שידוך, כי בהיותם רשעים לא היו חפצים בה. ולכן אומר הכתוב: ואיש לא ידעה, רצה לומר אין הפירוש כמו אצל בנות לוט שאיש לא חילל כבודן, שהרי מה חידוש הוא בזה לומר כך עליה. אלא הכתוב מודיענו שאיש לא ביקש אותה ככלה. ולכן שינה כאן הכתוב, שכן אצל בנות לוט נאמר: אשר לא ידעו איש. וכאן נאמר ואיש לא ידעה.

ויש אומרים שהתורה באה לספר בשבחן של אליעזר, שאף על פי שדיבר עמה, לא הרים עיניו להסתכל בה, וזהו איש לא ידעה, רצה לומר אליעזר שנקרא איש לא הסתכל בה. וכן בא הכתוב להודיע פחיתותם של בני המקום. שהרי יש בכל דור צדיקים נעלמים שאין אדם יודע צדקותם, אבל בשמים הם חשובים מאד כי מכירים אותם. ואף על גב שבעולם הזה הם נדכאים, שאין איש מכיר בהם, אבל בשמים מכירים בהם... וכאן לפי שהיתה שרויה בין רשעים גמורים לא הכירו במרגלית הזאת. אבל בשמים ידעו חסידותה ושהיא עתידה להיות אחת מאמותינו. ולכן אומר הכתוב: ואיש לא ידעה, לא היה איש שהכיר חסידותה.

ורבקה שהיתה בת בתואל ונכדת נחור אחי אברהם, אף על גב שהיתה בת עשירים, שלא יצאה מעודה לשאוב מים, כי הרבה שפחות היו לה, אבל כיום סיבכו מן השמים שהיא עצמה תצא וכדה על שכמה יחד עם כל הנערות שהיו רגילות לשאוב

כל יום. ואף על פי שכל הנערות היו יורדות לתוך המעיין כדי להיות קרובות למים, אבל רבקה מיד כשנתקרבה למעיין עלו המים למעלה ומילאו כדה, וחזרה לילך לביתה. וזה שנאמר: ותרד העינה, רצה לומר שירדה מביתה לילך למעיין, שהדרך היתה בשיפוע, אבל לא היה לה צורך לירד במדרגות המעין עצמו. "עכ"ל.

רחל ולאה

על רחל אמנו נאמר וְרַחֵל הָיְתָה יָפֶת-תֶּאֱרָר וְיִפֹּת מִרְאָה (בראשית כט, יז). הכתוב משווה בין רחל ללאה שהיו תאומות זהות (סדר עולם רבה פרק ב) וכל ההבדל ביניהן היה שעיני לאה רכות "וְעֵינַי לְאֵה רַפּוֹת וְרַחֵל הָיְתָה יָפֶת-תֶּאֱרָר וְיִפֹּת מִרְאָה". פירש"י: "שהיתה (לאה) סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה שהיו הכל אומרים, שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן הגדולה לגדול והקטנה לקטן". ובמעם לוֹעֵז נכתב: "שהיתה בוכה הרבה והיתה מבקשת רחמים מלפני הקב"ה שלא תיפול בידו של עשו הרשע, עד שנשרו ריסי עיניה, ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה כי הסימן שהיה לבריות להכירה היה יפיה", ואומרת הגמרא (בבא בתרא קכ"ג): "ראויה היתה בכורה לצאת מרחל דכתיב (בראשית לז ב) אֵלֶּה תֵּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף אֵלָּא שְׁקַדְמָתָהּ לָאָה בְּרַחֲמִים, ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל החזירה הקב"ה לה". וכן כתוב (מגילה יג): "בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול".

צניעותה של רחל לא התבטאה רק בלבוש צנוע, גם לא רק בהצנעתה כל כבודה באוהל פנימה, אלא הרבה מעבר לכל זה. צניעותה של רחל בלתי נתפסת בהשגותינו. צניעות שיש בה ענוה וגמילות חסד עד כדי ביטול האנוכיות באופן גמור. הצנעה מוחלטת שנובעת ממידת צניעות פנימית בלתי מעורערת. לא בכדי העלו על נס חז"ל דוקא את מדת צניעותה שבה נשתבחה ביותר. משחלפו שבעת השנים בהן עבד יעקב בבית לבן בכדי להינשא לה, ידעה רחל שעתיד אביה להחליפה בלאה, ובכדי לא להכלימה, מסרה לה בעצמה את הסימנים שנקבעו בינה לבין יעקב, שהיו אמורים למנוע את הרמאות. ומשלא ידעה שעתידה גם היא להינתן ליעקב בהמשך, במעשה זה ויתרה למעשה על מה שציפתה לו במשך שבע שנים תמימות, להיות אשה ואם יחידה לבית יעקב, לטובת אחותה. לא זו בלבד אלא שגם המשיכה ושמרה סוד זה במשך כל השנים. ולאחר שנים, כשללאה כבר היו ארבעה בנים ולשפחתה זלפה עוד שניים, כשבקשה רחל שהשתוקקה אף היא לבנים, את הדודאים, טענה כלפיה לאה: (בראשית ל, טו) "הֲמַעַט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דּוֹדָי בְּנִי?". ורחל בצניעותה המופלגת שלא יודעת גבולות גם כאן הוסיפה בשתיקתה. וזו היא מידת צניעות כמעט על אנושית לפי דפוסי החשיבה המוכרים לנו.

וביאור הדברים במונחים של ימינו - הצניעות בדרגה הנמוכה שלה יחסית הינה יציאה לרחוב בבגדים שמצניעים את הגוף. בדרגה הגבוהה יותר כל כבודה בת מלך

פנימה, הימנעות ככל שניתן מלצאת החוצה. ובדרגה הגבוהה ביותר הינה הצנעתה כליל, אי החשבת עצמה או מאווייה וביטולם. זו היתה דרגתה הנעלה של רחל אמנו.

אכן היו אמותינו הקדושות יפות תואר ויפות מראה אך יותר מכל היו צנועות ועליהן נאמר - "נשים באהל", ככתוב (נויר כד): "תְּבַרְךָ מְנָשִׁים יַעֲלֶה, אִשְׁתֵּי חֶבְרֹן הַקְּיִנִּי, מְנָשִׁים בְּאֵהֶל תְּבַרְךָ" (שופטים ה כד) מאן נשים שבאהל? שרה רבקה רחל ולאה".

נקודה למחשבה...

מובא במסכת יומא (לה:): "תנו רבנן, עני ועשיר ורשע בְּאֵין לדין. לעני אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל?"

אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרעפיק. חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופת שבת היתה וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון אבטליון: אחי, בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה. עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג, פרקוהו והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדרה. אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת.

עשיר אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי, אומרים לו: כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר?

אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום, שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים. ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו, ומהלך מעיר לעיר, וממדינה למדינה, ללמוד תורה. פעם אחת מצאווהו עבדיו ועשו בו אנגריא. אמר להן: בבקשה מכם הניחוני ואלך ללמוד תורה. אמרו לו: חיי רבי אלעזר בן חרסום, שאין מניחין אותך. ומימיו לא הלך וראה אותן אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה.

רשע אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי, אומרים לו: כלום נאה היית מיוסף?

אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים. בגדים שלבשה לו שחרית, לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית, לא לבשה לו שחרית. אמרה לו: השמע לי. אמר לה: לאו. אמרה לו: הריני חובשתך בבית האסורין. אמר לה: (תהלים קמו) ה' מתיר אסורים. הריני כופפת קומתך, (תהלים קמו) ה' זוקף כפופים. הריני מסמא את עיניך, (תהלים קמו) ה' פוקח עורים. נתנה לו אלף ככרי כסף לשמוע אליה, לשכב אצלה, להיות עמה, ולא רצה לשמוע אליה לשכב אצלה בעוה"ז, להיות עמה לעוה"ב.

נמצא הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים יוסף מחייב את הרשעים. ע"כ.

מגמרא זו נלמד קל וחומר, אם ישאלו אותי בבית דין של מעלה, מדוע לא התנהגתי בצניעות? כלום הייתי יפה יותר משרה, רבקה, רחל ולאה? נשים באהל!

מלכות השטן

מדוע מצות הצניעות קשה כל כך לקיום? עד כדי כך שיש אפילו שמקבלות ייסורים קשים ומרים מן השמים ובאות לרבנים לקבל ברכות ואומרות: אני מוכנה לקבל עלי הכל, לתרום ספר תורה, לקרוא ספרי תהלים, לתרום לישיבה וכו' רק לא מטפחת, רק לא להאריך את החצאית, רק לא שרוול, רק לא צניעות.

ולכאורה זה תמוה, וכי קל יותר לקיים מצוות שאינן נדרשות ממנה על פי ההלכה, שדורשות זמן וטרח וממון, מאשר לשנות קמעה את סגנון הלבוש? מה הקושי הגדול שבזה? האם גרב כותנה נעימה פחות מגרב ניילון? להיפך. האם מטפחת נוחה פחות מפאה? להיפך. האם תוספת אורך בשרוול תגרום לך להזיע? את יודעת שלא. האם בגד רחב יהיה נח פחות מבגד צמוד? את יודעת שההיפך הוא הנכון. האם נח יותר ללכת בעקבים או לסתום את נקבוביות העור במייק אפ...? וכן על זו הדרך.

אם כן, מדוע קשה כל כך לאשה לקבל על עצמה צניעות? התשובה היא אחת – בגלל חשיבותה של אותה מצוה כלפי שמים. כדברי הזוהר הקדוש: "עֲקָרָא דִּי צָרָא בִּישָׂא הוּא עַל עֲרִינָן" - עיקר היצר הרע הוא על עריות.

היצר הרע, הוא השטן, הוא מלאך המוות, הוא יודע שיומו קרוב ככתוב בגמרא (סוכה ב:): "לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה" עכ"ל.

השטן יודע שעתידי הקב"ה לשחוט אותו בזמן גאולתנו. הוא יודע מה שידעו גם בלעם והמן הרשעים, שאלקינו שונא זימה הוא, הוא יודע שגאולתנו תלויה בזכות צניעותן של נשים צדקניות כמו שאמרו חז"ל שבזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים ובזכותן עתידים להיגאל, הוא יודע מהו תפקידה העיקרי של האשה בעולם, כמאמר הפלא יועץ (חסד לאלפים או"ח ג-ד): "כמעט כל עונש האשה בעולם הזה ובבא וזכייתה לעולם הבא תלוי בצניעות". וכפי שכתב רבינו אהרון ראטה זצוק"ל בעל השומר אמונים: "והאשה שאינה מתנהגת עצמה בצניעות לא יועילו לה כל צידקותיה" (שומר אמונים הוצ"ל תשי"ט מבוא השטר עמ' מ"ה). הוא יודע שחוסר הצניעות גורם להסרת שכינה, ככתוב: "וְלֹא יֵרָאֶה בָּךְ עֲרוֹת דָּבָר, וְנִשְׁבַּ מְאֻחָרֶיךָ" (דברים כג טו), הוא יודע שעיקר גאולתנו תלוי בתיקון שמירת היסוד (הברית) כמובא בתיקוני הזוהר הקדוש לתנא האלוקי ר'

שמעון בר יוחאי (דף לו עמ' ב): "אמר רבי שמעון לבנו רבי אלעזר וסימן זה יהא בידך, קודם שתראה ותשיג שהקשת שהוא היסוד מאיר בגוונים מאירים למלכות, לא תצפה לרגלי משיח, ומיד שתאיר הקשת שהוא היסוד מיד יתקיים הפסוק וְרַאֲיִתִּיךָ לְזָכֹר פְּרִית עוֹלָם" (בראשית ט טז). פירש רבינו הקדוש ר' אהרון ראטה צוק"ל (טהרת הקדוש, מאמר פגם היסוד, נז) "הרי תראה שעיקר ביאת המשיח תלוי בברית". והרי שמירת הברית תלויה בצניעותה של האשה. ועוד כתב (טהרת הקדוש): "והנה עכשיו בעקבתא דמשיחא עיקר שנותן היצר כל כחו באלו השני דברים: לקרר מהאמונה ח"ו ולפגום היסוד שבכלל זה הוא הפקירות ופריצות עיקר שבעיקרין הגורם לזה ח"ו".

אם כן, למה שלא יניח לה היצר הרע לקרוא מאות ספרי תהלים, ללמוד הלכות לשון הרע, לעזור לנזקקים או לקיים ערבי הפרשות חלה לרוב? די לו בכך שתלך בבגד צמוד או בחצאית קצרה וכבר היא 'בכיס שלו', והרי "המומר לדבר אחד אין לו חלק לעולם הבא" (שערי תשובה וכן בגדר עולם) וכל שכן המומרת לאותה מצוה שהיא עיקר מהותה, כמובא במדרש רבה (בראשית, יח, ב) שהקב"ה אמר לה על כל אבר מאבריה "תהא אשה צנועה". ולא עוד אלא שאומר הקב"ה (מדרש איכה רבה וילנא פתיחות): "הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה, המאור שבה היה מחזירן למוטב. רב הונא אמר למוד תורה אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", היינו שהעיקר הוא שמירת מצוות התורה. וכפי שאמר שמואל הנביא לשאול שאין מקום לקרבן, אפילו שמעלת הקרבן גדולה עד למאוד, אם לא שומעים ואפילו אך לציווי אחד של ה'. אם כן זו היא מזימתו של יצר הרע להחטיאנו במצות הצניעות דייקא. ולכן בכך הוא נותן את כל כוחותיו ושערי תירוצים לא ננעלו.

אולם את הרבניות הצנועות מזכות הרבים הלוחמניות שנלחמות בו בכל כוחן, לא יוכל להכשיל בלבישת בגדי זימה, אז הוא מכניס להן לראש שאם תאמרנה כך וכך לא תקבלנה ממנה הבנות ולא יתנו לה ללמד בבית יעקב, על כן מייעץ לה היצר לעשות פשרות בהלכה, וכבר מבלי משים, גם אותה צדקנית נלכדה ברשתו. והיא לא יודעת למעשה שאם תאמר כך, כן תשמענה בקולה וכן תקבלנה ממנה כי עיניהן של התלמידות נשואות אליה וְחַנְּךָ לְנַעַר עַל פִּי דַרְפוֹ (משלי כב ו) וההרגל על כל דבר שלטון (שערי תשובה לרבינו יונה), אלא שעצת שטן היא זו.

וגם אם נוצר רושם שאכן אינן מקבלות ממנה, על כל פנים הדברים מחלחלים פנימה, וכל עוד הן יודעות את ההלכה, גם אם קשה להן באותו רגע לקיים, הן יודעות לאן לשאוף וכל אחת תקיים את חלקה בקצב שלה כפי יכולתה.

יתר על כן, כדאי למורה או לרבנית להתגבר על הבושה ולהודות בטעות. יהודה בן

יעקב הודה קבל עם ועדה "צָדִיקָה מִמֵּנִי" (בראשית לח, כו). ויש לנו ללמוד מוסר השכל מזה, זו היא גדולתו של צדיק, להודות בטעותו, כי הבושה היא רק לפניו יתברך וזהו קידוש השם האמיתי. ועל כן יצא מזרעו מלך המשיח ועל כן קרואים אנו יהודים על שמו.

ועולה על כולנה - הדוגמא האישית. אין מסר חזק יותר ממראה עיניים. חשיבותה של הדוגמא האישית גדולה יותר מכל הספרים, זה המסר שנכנס ישירות ללב. כשהבנות רואות מולן רבנית או מורה צנועה שכבשה את היצר הרע, גם בלי מילים הן מבינות מה היא הדרך הנכונה, איך אמורה להיראות בת ישראל ובכך היא זוכה לקדש שם שמים ולזכות את הרבים (היינו הבנות) רק מלהביט בה. אך אם חלילה הרבנית שעומדת מולן דומה יותר לגויה מודרנית מאשר לבת ישראל כשרה, הן מבינות שכך גם הן צריכות להיראות והמציאות מוכיחה זאת.

חכמה לחכמים

אמרו חז"ל (ברכות נה.): "אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר (דניאל ב כא) יְהִיב חֶכְמָתָא לְחַכְמִין (נותן חכמה לחכמים)", ולכאורא יִפְלֵא שאם כן, חכמה ראשונה מאין תִּמְצָא אצל האדם? העניין הוא שכתוב במפורש שגם היראה נקראת חכמה, כמו שכתוב (איוב כח כח): "וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יְרֵאת ה' הִיא חֶכְמָה" וכתוב (תהלים קיא ט): "וְרֵאשִׁית חֶכְמָה יְרֵאת ה'", והוא מהטעם שהיראה היא אוצרו הטוב של החכמה שתשמר ותתקיים בה. זהו שאמרו שאין הקב"ה נותן ומשפיע חכמה עליונה של התורה שתתקיים אצלו, ויהא תלמודו בידו, אלא למי שיש בו חכמה, היינו אוצר היראה, שהיא מוכרחת שתתקיים אצל האדם.

ברור מן הסתם שבמקום שאין בו צניעות, אין בו יראת שמים, שהלא היראה מחייבת צניעות, ואם כן, מי שלא יראה מה' יתברך, הכיצד לא תתבייש להיות בחוסר צניעות לפניו ומלא כל הארץ כבודו?! ואמר שלמה: "וְאֵת צְנוּעִים חֶכְמָה", כלומר שהחכמה מצויה עם הצנועים. וכן כתב בעל השומר אמונים זצ"ל (בקונטרס הצוואה מתורגם מאדיש): "אלה שמתנהגות בצניעות, בהן יש חכמה". והצניעות הינה עֲנָוָה. משבחים חז"ל את הענותנים שמסתירים מעשיהם הטובים מהבריות, ופשוט שאם הסתרת המצוות שקיימנו כה משובחת, כל שכן הסתרת הגוף הגשמי שניתן לנו בעולם הזה כדי לשרת בו את הנשמה, שבאמת אין כל סיבה להתפאר בו. אם כן, כיצד נעורר עלינו את השפעת החכמה, אם לא שעל ידי צניעות הלבוש וההתנהגות נהיה כלי קיבול להשפעת החכמה, וכאמור "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות", מכאן שגם אם אין לנו את החכמה והיראה המחייבת להתנהג בצניעות, על כל פנים, הצניעות היא זאת שתשפיע עלינו את החכמה והיראה.

מפרש הגר"א מוילנא את הפסוק (משלי א, ז): "יִרְאַת ה' רֵאשִׁית דַּעַת, חֻכְמָה וּמוֹסָר אֱוִילִים בְּזוֹ", בזו הלשון (מאורות הגר"א): "ואומר עכשיו, שהיראה הוא ראשית ותחילת הדעת. כענין שאמרו חכמינו ז"ל (אבות ג, ט): כל שיראתו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת וכו'. והיינו, מפני שאם אין בו יראת ה' אז הוא אָוִיל, שהוא הפורק עול והיפך בעל-יראה, וְאֱוִילִים חֻכְמָה וּמוֹסָר בְּזוֹ, מפני שאם יש באדם יראת ה', יִלְמַד לדעת, בכדי שיהא יודע ממה לשמור את עצמו. ודרך האדם כשרוצה את הדבר ומצאו, חביב עליו ושמור בו. אבל אם אין בו יראת ה' ואינו מתירא מן החטא, אף שלומד כמה פעמים, לא ימצא, כי אינו לומד בכדי שיהא יודע ממה להיזהר, וְכָל מְלֵטָא דְלֵא רְמִיָא עָלָה לְאוֹ אֲדַעְתָּה (דבר שאדם לא מרגיש שהוא מוטל עליו, הוא לא שם לב אליו), ולכן אף שילמדו – החכמה ומוסר בזוי אצלם ולא יהיה מתקיים בהם".

שוגגות במזיד

יש כאלה שבכוונה תחילה לא רוצות ללמוד על נושא הצניעות, בטענה שהלימוד יחייב אותן, ולמעשה אינן נותנות אל לבן שגם אם הן לא תלמדנה על כך זה מחייב אותן בעל כרחן. ואזי מגיעה הטענה: "מוטב יהיו שוגגין". והאמת היא שזה לא נכון כלל, כי שגגת תלמוד עולה זדון. ומוטב יהיו שוגגין נאמר רק על דברים שאינם מצוות מפורשות בתורה, אבל בעניין הצניעות באמת לא שייך לומר מוטב יהיו שוגגין ומי שלא רוצה ללמוד על הנושא היא למעשה "שוגגת במזיד" ולמעשה נחשבת מזידה. ודרך אגב, גם להיות שוגגין זה לא פשוט (בלשון המעטה).

בנוסף לכך, יש פירוש בפרשת בחוקותי לפסוק: (דברים, כט, יח) "וְהִתְפַּרֵּד בְּלִבְבוֹ לְאֹמֵר שְׁלוֹם יִהְיֶה לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִפְנֵי אֱלֹהִים לְמַעַן סְפוֹת הַרְוֶה אֶת הַצְּמָאָה". מפרש רש"י (בקיצור) שמי שחושב לעצמו שהוא ילך בשרירות לבו מבלי ללמוד ויחשוב בלבו שלא יבואו אליו הקללות האלה, גם השגגות יצטרפו לו לזדונות. ע"ש.

מקור ההנאה

יש נשים שאינן למדות על נושא הצניעות מחמת הפחד הגדול מכך שכביכול תילקח מהן אותה הנאה שיש להן מההתקשטות ומהמחמאות שהן מקבלת בגין כך. והפחד הזה כל כך גדול אצלן, מכיוון שהיצר לא נותן להן לחשוב בהיגיון, שלמעשה הלימוד דווקא יגרום להן לאהוב את המצוה וליהנות ממנה, אלא הן חוששות שכביכול תילקח מהן ההנאה המדומה שיש להן כתוצאה מאי הידיעה ומההליכה בחוסר צניעות. אך למעשה דווקא ההליכה בצניעות היא שתגרום להן למאוס בפריצות הבזויה ולאהוב את הצניעות כפי שיתבאר בס"ד מדברי הגר"א (בפירוש מאורות הגר"א על משלי פרק א' פסוק כ"ג): "...והטעם: מפני שבכל דבר שאדם עושה נותנין לו רוח

ממרום, והוא המסייע אותו לעשות דברים עוד כאלה, וזה הרוח אינו נח ושקט עד שעושה עוד דברים כאלה, והוא נהנה מהם ומזה יש לו נחת רוח – הן בדבר מצוה או בדבר עברה. וזהו (אבות ד, ב): עברה גוררת עברה ומצוה גוררת מצוה. וכל דבר עברה שהיא גדולה גם הרוח הבא ממנה היא גדולה, ומתאוה יותר לעברה עוד. וכן בדבר מצוה גדולה, בא רוח ממקום קדוש מאד ומתאוה מאד למצוה ונהנה מאד מחמת זה ממצוות. וידוע, שמצוה הגדולה מכל המצוות היא לימוד התורה, ולהפך, דברים בטלים וליצנות, שהם היפוך התורה. ולכן יש הנאה מדברים בטלים וליצנות יותר מכל העברות, אף שאין בזה הנאת עולם הזה, אך מחמת שהרוח הטומאה גדולה עד מאד והיא כמעייין הנובע, היפוך התורה שהיא כמעייין הנובע. לזה הוא אומר: הלא אין בזה הנאת עולם הזה כלל, רק ההנאה הוא מחמת שהוא היפוך התורה והיא עברה גדולה והרוח נובע – 'הנה אביע לכם רוחי', ואז יהיה לכם על ידי רוח הקודש ההנאה גדולה כמעין הנובע, ובודאי יהיה הנאה יותר גדולה מזה, כי התורה כנגד כולם, והנאת רוח הקודש גדולה מרוח הטומאה, מפני שזהו הנאה אמיתית".

מדברים אלו של הגר"א נמצאנו למדים שהסיבה להנאה הגדולה של אשה לילך בחוסר צניעות, למשוך אליה מבטים ומחמאות, היא מחמת אותה רוח טומאה שאינה נחה ושקטה עד שגורמת לאשה להמשיך במעשים אלה ועברה גוררת עברה, ועמה ההנאה שלה מאותה עברה, וככל שהעברה חמורה יותר, כך גם ההנאה המתלווה אליה גדולה יותר, וכדברים שאדם דש בהם בעקביו נעשה לה עם הזמן כהיתר. ומנגד, עינינו הרואות, את אותן נשים שהולכות בדור זה נגד הזרם בצניעות מופלגת מבלי להתחשב באופנה ובלגלוגם של הבריות, ואנו נדהמות לגלות שהן שמחות ומאושרות ואינן מתייחסות לתגובות מלגלגות, שהרי סר מרע משתולל, וקשה לכאורה להבין זאת, מבלי שנדע שזו היא רוח הטהרה הסוככת עליהן וצניעות האשה היא המקבילה לתורה אצל הגברים, והיא כמעייין הנובע אצל האשה, כן היא רוח הטהרה והקדושה שמתלווה אליה.

ולא עוד אלא שההליכה בחוסר צניעות מאפשרת ללילית (אשת ה.ס.מ. לא לקרוא שמה בקול) כח להתלבש בה. אפילו אם היא רוצה רק להתקשט באופן חד פעמי בשביל האירוע וכדומה, מיד באותו רגע נכנסת בה הלילית וגוררת אותה לעוד פריצות ועוד אחת והיא כבר לא ברשות עצמה, אלא בשליטת כוחות הטומאה. כפי שמובא ב"מעבר יבוק" (פרק טו): "ואין לך כשרה בנשים אלא העושה רצון בעלה וצנועה בירכתי ביתה. וטבע האשה היא הכנה גדולה למזג בניה אם לטוב אם למוטב יותר הרבה מהאיש ולכן ימכור אדם כל מה שיש לו וישא אשה הגונה וממשפחה כשרה כי כל טוב אדוניה בידיה. ותחלת קלקול הבנים ח"ו יצמח מהפקר האשה כי עקר הצניעות

תלוי בנקבה וע"י כך יהיו הבנים צנועים... ולילית יש לה מְבוֹא להלביש כוחותיה הטמאות באשה פרוצה... וכמו שהאשה ביום יוצאה פרועת הראש בשוק ופרומה או שאר מיני פריצות כדאמרינן בכתובות, למקום ההוא נדחית נפשה בלילה בכחות ההפקר וכמה רעה אשה רעה רחמנא לישזבן כי מטמאה ברית העליון ושפחה תירש גברתה...". עכ"ל.

<p> וְאַחֲת הָרַב הַמְקַבֵּל הַתְּוֹדָתָהּ בְּפָנַי קָהֵל וְשֶׁהִיא כָּל כֶּף רוֹצֵה לְלַבֵּשׁ שְׂכֵמָיָה אֶדְ לֹא לְהִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנָה בְּשִׁכּוֹנָה וְאִם כֶּף בְּלֹן תִּלְכְּנָה בְּרַחֲוֹב גַּם הִיא תִּלְבַּשְׁנָה לְבִסּוּף וְרַבְּנִית דְּרֻשְׁנִית אַחֲרֵת אֲמָרָה שֶׁהַשְּׂכֵמָיָה חֲצִיצָה יוֹצֵרֶת אֶדְ הָרַבְּנִית הַחֲשׂוּבָה שְׂכֵחָה מָה תִּפְקִידָה וּמָה כֹּחָה וְשֶׁהִיא הַמּוֹדֵל וְהַדְּגָמָה אוֹתָהּ הַתְּלַמִּידָה מְחַקָּה וְכָל מָה שֶׁתֹּאמַר אוֹ תִּלְבַּשׁ עֲבוּרָה הוּא עֵרֶד מְקַדָּשׁ וְאִם הָרַבְּנִית מְכַד מְסַתְּנֶת מְסַתְּמָה אִין זֹו הַדְּרֵד הַמְּהַדְּרֶת כֶּף הַתְּלַמִּידָה לְעֲצָמָה חוֹשֶׁבֶת וְלֹא עוֹלָה עַל דְּעֵתָה שֶׁמְתַגּוֹבְתָהּ הִיא חוֹשֶׁשֶׁת וְכֶף כְּגִלְגַּל חוֹזֵר שֶׁעָלִיו הַיֵּצֵר דוֹהֵר הוּא לֹא יִנְיַח לָהּ לְהִתְגַּבֵּר עַל אֶף אַחַת הוּא לֹא מוֹתֵר עַד שֶׁמִּישֵׁהי כְּכָר תִּחְלִיט אֵל הַשְּׂמִים לְהַבִּיט וְלָרְאוֹת מָה רוֹצֵה בּוֹרָא עוֹלָם וְלֹא מָה יִגִּידוּ בְּכֵלָם </p>	<p> בִּימֹת הַחֲרָף הַקָּרִים גַּם בְּחַנִּיּוֹת אוֹפְנֵת הַגּוֹיִים וְאֶפְלוּ מִמִּיטָב הַמוֹתְגִים תְּלוּיָה הַשְּׂכֵמָיָה בֵּין הַקּוֹלְבִים אֶדְ מִשׁוּם מָה דוֹקָא הַתְּרִדִּיּוֹת מְמַנָּה כָּל כֶּף נְרַתְעוֹת רַבְּנִית חֲשׂוּבָה מְעִיר הַתּוֹרָה רְצָתָה לְעֵלוֹת בְּמַעֲלוֹת הַקִּדְשָׁה וְגַמְלָה בְּלִבָּהּ הַחֲלֻטָּה אֲמִיצָה לְעֵבֵר מְזוֹקֵט לְשְׂכֵמָיָה אוּלָם בְּטָרָם תּוֹצִיא לְפַעַל הַחֲלֻטָּתָהּ לְהַמְלִיךְ בְּאַבִּיָּה הָרַב נְגִשָּׁה אֲבִיָּה שֶׁמַּע אֶת דְּבָרֶיהָ וְנִלְחָץ וַיִּמְדֵּ פֶסֶק בְּקוֹל גְּחֲרָץ אִם תִּגִּיעֵי לְשַׁעוֹר בְּשְׂכֵמָיָה תַּעֲמִדִּי לְבַדָּד מוּל בְּתָה רִיקָה וְרַבְּנִית אַחֲרֵת מִירוֹשָׁלַיִם תְּלַמִּידוֹת רְבוֹת לָהּ כַּמִּים סִפְרָה שֶׁשֶׁשֶׁבֶת בְּעֵזוֹת דְּקִדּוּשָׁה יוֹצֵאת לְבֵית הַכְּנֻסֶת בְּשְׂכֵמָיָה אֶדְ אִם תִּלָּךְ כֶּף לְמִסֵּר הַדְּרֻשָּׁה בְּטוֹחָה כִּי לֹא תִשָּׂאֵר תְּלַמִּידָה לְפִלִּיטָה הַשְּׂכֵמָיָה עַל הַקּוֹלֵב תִּשָּׂאֵר בִּימֹת הַחֹל עַד יִשְׁמַע קוֹל שׁוֹפֵר גְּדוֹל וְאִז לְבַטַח תִּהְיֶה מוֹכְנָה לְהַתְעַטֵּף בָּהּ בְּיוֹם הַגְּאֻלָּה </p>
---	---

שהכל סָכִין ביפיה

במאמר זה אבוא בס"ד להשיב על הטענה שיש אשה יפת תואר מטבעה שאינה מתקשטת, ולעומתה אשה אחרת שלדעתה אינה יפה שמתקשטת, ובכל זאת היפה הצנועה נשארת יפה, וזו שאינה יפה ומתקשטת לא מתייפה כ"כ על ידי התקשטותה. לכן יש נשים שאחר ולדעתן אינן משתוות ביפין לנשים היפות מטבען, מתירות לעצמן להתקשט, כדי לשפר את מראן החיצוני מפני שבמילא תישארנה פחות יפות, ולדעתן אינן מכשילות לעומת הצנועות היפות יותר, שאף כי אינן מתקשטות, בעל כרחן נשארות מאד יפות. ונוכיח בס"ד שטענה זו אינה נכונה כלל על פי האמת, ולמעשה האשה שאינה יפה ומתקשטת חוטאת ומחטיאה את הרבים ולעומתה האשה הצנועה יפת התואר לא מחטיאה בד"כ.

על דרך הטבע מובן שכל גבר שרואה אשה הלבושה בצניעות חש שזה לא נעים להביט בה, כל הבגדים שלה משדרים לסביבה ולגברים: "אני ממש מבקשת, זה לא נעים לי שמיסתכלים עלי, הגוף שלי הוא רכושי הפרטי", וכן להיפך. וזה בבחינת: "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן התורה" (מכות י.), אם היא מקשטת את עצמה יעזרו לה להכשיל, ואם היא מצניעה את עצמה יעזרו לה שלא תכשיל.

מובא בספר "תשואות חן" בשם הבעל שם טוב צוק"ל: "הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את (בראשית יב, יא) ופרש"י: הנה נא הגיעה השעה שיש לדאוג על יופיך וכו' ע"ש פירש דְהַיָּנָה אברהם אבינו היה מושלל מן התאוות מכל וכל, והפליא את עצמו מהיכן בא לו שידע ששרה היא יפת תואר, כי ידע היטב שגם שרה אמנו היתה צדקת גדולה ולא גרמה לו ח"ו את זאת מחמת הרהורים שלה על ידי זה. השכיל והבין שאין זה אלא מחמת שאנו באין למצרים שנקראת ערות הארץ, ומכח זוהמת קליפות מצרים, מזה בא אלי זאת לדעת שאת יפת מראה, ולזה התייעץ עמה שתאמר אחותי את וגו'. ע"כ. ודפח"ח: עוד בשמו קרוב לענין הנ"ל במגילת רות מהפסוק למי הנערה הזאת, ותמהו חז"ל (שבת קיג.) וכי דרכו של בועז לשאול בנערה?! אמר רבי אלעזר: דבר צניעות ראה בה וכו' ע"כ. פירוש: כי ההרהור שאדם מהרהר ח"ו באשה הרואה אותה מִתְחַלֵּת ממנה תחילה שהיא מהרהרת קודם עליו ואח"כ באו הרהורים שלו. ובזה שראה שאינה מְפַלֵּת עליו הרהורים, הבין בה שהיא צנועה. ע"כ. ובזה נראה לומר לפרש דרשת חז"ל (מגילה יד.) יִסְפָּה זו שרה, ולמה נקרא שמה יסכה? שסכתה ברוח הקודש וכו'. דבר אחר אמר: יסכה שהכל סכין ביפיה. ע"כ. והנה לכאורה יוקשה, מה ענין חדש יצא לנו מדרשתם זו, שלכך נקראת יסכה מזה? ולאחוז פירוש הראשון על שסכתה ברוח הקודש. ולפי הנ"ל ניחא, שהכל מורה על

ענין אחד להגיד צְדָקָתָהּ על שהיתה צדקת גדולה וסכתה ברוח הקודש, על ידי זה היו יכולין להסתכל ביפיה ושלא תפיל הרהורים על המסתכל". עכ"ל.

הנה מצינו שגם אם האשה יפת תואר מטבעה, והיא משתדלת בצניעותה, קל וחומר לגבי שרה, שחז"ל אמרו עליה "שכל הנשים בפני שרה כקוף בפני אדם" (ב"ב נח.), מרוב יופיה, ועם זאת נאמר בה "הִנֵּה בְּאַהֲלָהּ" (ב"מ פז.) מגודל צניעותה, עד כי אברהם אבינו היה טפל לה ברוח הקודש מחמת קדושתה הרבה, שהרי אין רוח הקודש שורה באין קדושה וצניעות, אין נכשלים בה בהרהור עבירה אף על פי שהיא יפת תואר מטבעה.

ולעומתה האשה המתקשטת, גם אם אינה יפה כלל וגם אם באמצעות הקישוט אינה מצליחה לייפות את עצמה ממש, יש כוחות טומאה שגורמים שיביטו בה, וזהו שאמרו חז"ל (עבודה זרה ג.) "בא לְטָמֵא פותחין לו, בא לְטָהֵר מסייעין אותו". כמובא במדרש בילקוט שמעוני (בראשית ו, מד) שיש מלאך מצד הסטרא אחרא שגורם לגברים שיסתכלו בנשים המתקשטות ומסית אותם להרהור עבירה עליהן. וכתוב (משנה אבות ד, ג): "העושה מצוה אחת, קנה לו פרקליט אחד; והעובר עבירה אחת, קנה לו קטיגור אחד", ומה לה להרוויח במבטים אלה שגורפת, זולת קטגורים שיעמדו לה ח"ו למוקש ביום הדין.

וכן כתב רבינו הקדוש ר' אהרון ראטה זצ"ל (שומר אמונים, מאמר ההתחזקות והבטחון) וזו לשונו: "וכן צריך בטחון לשמירה מעבירות, כמו אם אדם הולך בשוק ורוצה לשמור עיניו, והיצר על פי רוב מפתהו שצריך להסתכל לכאן ולכאן ולראות זה האיש וזה האיש, כמובא בשם צדיקי קדמאי שאם הולכת איזה חצופה בשוק, כי אותה שאינה הולכת בתהלכות הצניעות נקראת זונה חצופה בזה הפרט, שמורדות בהלוך בנות ישראל הצנועות, וכל שכן החצופות ממש, מלויים אותה כמה אלפים ורבבות חיצונים וקליפות את זו החצופה, ואלו החיצונים המלויים, מתפשטים בכל צד וצדי צדדים, ומתלבשים בכני אדם המסבבים לראות בה ולהרהר בה ח"ו, אפילו אם אדם עומד ברחוק, מפתין אותו אלו הקליפות התפשטין שיגביה עיניו ויראה ויהרהר ח"ו, לכן רואה אדם על פי רוב שאם היצר מפתהו להסתכל באיזה מקום, עוברת אז איזה אשה, וזה ברוב בלי ספק ולכן אשרי להאיש שעוצם עיניו מראות ברע, אשר לעתיד לבוא יזכה לראות פני השכינה, בעבור מסירת נפש שנוהר מלהסתכל, ויהא מחיצתו גדול ממלאכים נוראים".

והגבר שמתאמץ בשמירת העיניים, יש לו גם שמירה כמובא בספר שומר אמונים

וזה לשונו: "ובכח זה השמירה של יוסף הצדיק ששמר עיניו מלהסתכל בעבירה, זכה להנחיל לכל בניו עד סוף כל הדורות שלא ישלוט בהם שום עינא בישא (עין הרע), כמובא בברכות דף כ' ויתר מקומות, ומי ששומר ראיית עין גורם בזה לעורר עינא פקיאחא עילאה (עין פקוחה עליונה), ונשמר משמים בהשגחה פרטית יותר מכל שאר אנשי הדור, כי נשתלם מדה כנגד מדה, ולזה כתיב עיני ה' אל יראיו... כי כתיב בזוהר כמה פעמים, שמי שאינו שומר את הברית ה"ו לא יזכה לקום בתחיית המתים, וזה פחד ובהלה כמה גורם בזה ח"ו".

ועל אף כל האמור לעיל, על הנשים יפות התואר להיזהר יותר מאלה שאינן יפות מפני שהניסיון שלהן גדול הרבה יותר. ואפילו אם אינן מתקשטות כלל ומקפידות לכסות את שערן וגופן בבגדים מצניעים, צריכות גם להשתדל שלא יביטו בהן. זאת על ידי מיעוט ביציאות ככל שניתן, לא להרבות בשיחה עם גבר, לא להישיר מבט, חיוך וכיוצא בזאת.

מספרת הגמרא (גיטין נח): "מעשה באשה אחת וצפנת בת פניאל שמה - צפנת שהכל צופין ביופיה", ולמרות שלא עשתה מעשה פריצות, נענשה בכך שנתעלל בה שבתאי כל הלילה ומכר אותה בשוק. וזאת מפני שלא נזהרה פן יביטו בה. וכתב רבינו יונה: (אגרת התשובה נח) "שהמסתכלים בפניה או בידיה יורדים לגיהנם והיא ענושה בעונש כל אחד ואחד מהם מפני שהחטיאה אותם ולא נהגה צניעות בעצמה ונכשלו בה".

וזהו ההבדל בין צפנת שהכל צופין ביפיה לעומת יסכה שהכל סכין ביפיה. יש שפירשו שהכל סכין ביפיה מלשון שִׁיחָה, שהכל רק שִׁחִין ביפיה (אותיות ש' ו-ס' ואותיות כ' ו-ח' בלשון הקודש מתחלפות) ולא שצפו בשרה.

הגמרא (תענית כד.) מספרת על רבי יוסי מיוקרת שהיתה לו בת יפה, יום אחד ראה רבי יוסי גבר שסותר את גדר העצים כדי להסתכל בה דרך הנקב. אמר לו: מה זה? השיב לו: רבי, אם ללוקחה לאשה לא זכיתי, לראותה לא אזכה? אמר רבי יוסי לבתו: בתי, את מצערת את הבריות, שובי לעפרך ואל יכשלו בך בני אדם. וכך היה. ע"כ. אמנם המהרש"א מציין שהתנהגותו של רבי יוסי הייתה קשוחה מדי מרוב ענוונותו הרבה, אולם יש לנו ללמוד מכך כמה חמורה ההסתכלות באשה.

להיות בשמחה

מעלת קיום המצוות מתוך שמחה, גבוהה הרבה יותר מקיום המצוות בלא שמחה. הרמב"ם (משנה תורה הלכות לולב פרק ח') כתב וזו לשונו: "שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת האל שציווה בהן, עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי להיפרע ממנו, שנאמר: תַחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב (דברים, כח, מז). "עכ"ל. וכתוב (תהלים ק, ב): "עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה".

רבי נחמן מברסלב זי"ע (ספר המידות) כתב וזו לשונו: "כשאדם עושה מצוה בשמחה, זה סימן שלבו שלם לאלוקיו", "השמחה של מצוה היא מעוז לאדם", "על ידי שמחה של מצוה הקב"ה מסכך עליו". ואולי את שואלת, הכיצד אוכל לקיים את מצות הצניעות בשמחה, כשכל מה שאני אוהבת ללבוש אסור לי, ואולי במקום לקבל מחמאות אקבל אפילו בזיונות. על כך אומר רבי נחמן מברסלב: "כשאחד מבזה אותך ואתה מקבל בשמחה, על ידי זה תזכה לכבוד והתנשאות בשמחה".

וכתב הרב יהודה לייב הורביץ זצ"ל (בספר 'צל המעלות' אות לה): "אין שמחה גדולה יותר מהתרת הספקות, ובחיי האנוש גדלה השמחה בהסתפקות". לענייננו, התרת הספקות היא ידיעת הצניעות האמיתית הרצויה לפני בורא עולם - מה היא. וההסתפקות היא השמחה האמיתית כמאמר חז"ל (מסכת אבות פרק ד): "איזה הוא עשיר - השמח בחלקו". והשמחה האמיתית היא השחרור מכבלי תכתיבי האופנה והיציאה לחופשי מהתחרות המעיקה עם כל נשות הרחוב.

מהי שמחה? אומרת הגמרא (שבת ל:): "ומאי (ומה) דבריו סותרין זה את זה (כביכול דבריו של שלמה המלך סותרים זה את זה). כתיב (קוהלת ז, א): טוֹב פֶּעַס מִשְׂחֹק, וכתוב (קוהלת, ב, ב): לְשִׂחֹק אֲמַרְתִּי מְהוֹלָל. כתיב (קוהלת, ח, טו): וְשִׂבְחֹתַי אֲנִי אֶת הַשְּׂמֵחָה, וכתוב (קוהלת, ב, א): וְלִשְׂמֵחָה מָה זֶה עֲשֵׂה? (ומתרצת הגמרא) לא קשיא (זו לא קושיה). טוֹב פֶּעַס מִשְׂחֹק - טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעולם הזה משחוק שמשחק הקב"ה על הרשעים בעולם הזה. לְשִׂחֹק אֲמַרְתִּי מְהוֹלָל - זה שחוק שמשחק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא. וְשִׂבְחֹתַי אֲנִי אֶת הַשְּׂמֵחָה - שמחה של מצוה. וְלִשְׂמֵחָה מָה זֶה עֲשֵׂה - זו שמחה שאינה של מצוה, ללמדך שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה". הגמרא מלמדת אותנו שהשמחה האמיתית היא שמחה של מצוה וגורמת היא להשראת שכינה.

אשה שמחה כאשר יש לה שלום בית וכשהיא יודעת שבעלה אוהב אותה. ועל כך כתב הסטייפלער זצ"ל (ר' יעקב ישראל קנייבסקי באגרת) בזו הלשון: "עיקר תקוות האישה בעולמה שיהיה לה בעל האוהב אותה, וכשהיא רואה שזה אינו, כמעט שקרוב הדבר לפיקוח נפש מרוב עצבונה על היותה גלמודה כאלמנה חיה". אומרת הגמרא (סוטה 17.) ששלוש חינוכות נותן ה' יתברך לבני האדם ואחת מהן היא: "חן אשה על בעלה", ופירש רש"י: "חן אשה תמיד על בעלה, ואפילו היא מכוערת נושאת חן בעיניו". וכן כתוב (סוטה, 17.): "איש ואשה זכו שכינה ביניהן, לא זכו אש אוכלתן". ופירש רש"י: "שכינה ביניהם שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהן. לא זכו אש אוכלתן". והרי בוודאי שאין הקב"ה משרה את שכינתו בבית על ידי שיחטיאו את הרבים, ככתוב בזוהר הקדוש (פרשת לך לך פח ע"ב. מתורגם מארמית): "אני לדודי ועליו תשוקתו – אני לדודי הינו לתקן לו מקום ומושב הראוי לו ואחר כך ועלי תשוקתו, תהיה תשוקתו ורצונו לשרות עלי. ודבר אחר – אני לדודי שהרי שְׁנִינֵנו השכינה לא נמצאת עם החייבים (החוטאים)". וכן הוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק יב) וזו לשונו: "ומשבנה לו עזר אשה נקרא שמו איש והיא אשה, מה עשה הקב"ה, נתן ביניהם י"ה אם הולכים בדרכי ושומרים מצוותי הרי שמי נתון ביניהם, ואם לאו הריני נוטל את שמי מביניהם והם נעשים אש ואש, והאש אוכלת אש שנאמר כי אש היא עד אבדון תאכל". ע"כ. אם כן מתי יחול על האשה חן אשה על בעלה? רק כשתהא האשה צנועה.

מובא בספר ראשית חכמה (שער האהבה פרק ג' אות א) מדברי הזוהר הקדוש (פרשת ויחי דף רמא. מתורגם מארמית) וזו לשונו: "קשה כשאול קנאה - כל מי שאוהב ולא קשור עם זה קנאה, אין אהבתו אהבה, אבל כשמקנא אהבתו שלימה, שמתוך זה לא נותן עינו באשה אחרת". הרי שהאדם המקנא לאשתו, אינו נותן את עיניו באשה אחרת, והרי זהו היפך המחשבה המעוותת הרווחת בעוונותינו הרבים לפיה האשה צריכה להתקשט בחוץ, בודאי שבכך מוכח שאין הבעל מקנא לאשתו, אלא מפקירה לעיני כל. המקנא לאשתו ירצה שתתקשט רק בבית ושלא יסתכלו בה אחרים. וכתב הרמב"ם (אישות, טו, 17.): "וחובה על כל איש לקנאות לאשתו. אמרו חכמים, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה". וכן כתב הראשית חכמה (שער האהבה פרק ד אות ט): "וכדי שתהיה אהבת האשה תקועה בבעלה יפה הוא כשתראה היא שאינו אוהב שום אשה בעולם אלא לה לבדה, אז תכרות לו ברית אהבה שלמה. כן לא תקשר השכינה אהבתה באדם שהוא אוהב ענייני העולם".

וכן הוא להיפך. ואם כן, כשרואה הבעל שאשתו מתקשטת לעיניי אחרים ומחשיבה דעתם ותשומת לבם, ודאי שזה ההיפך מכך שידע שאוהבת אותו לבדו. וגם אם תתקשט גם לפניו בבית וגם בחוץ, מלבד האיסור שיש בכך שמחטיאה את הרבים,

עוד יש לומר שגם מגרעת אהבתו אליה, ככתוב (חולין נח): "כל יתר כנטול דמי", דהינו שהתוספת מגרעת, ובכך שמראה האשה שהיא מייחסת חשיבות גם לדעת אחרים, הרי זו מראה לו שלא אוהבת אותו כל כך, וממילא גם הוא לא יאהב אותה כל כך כי פְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים פֶּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם (משלי, כז, ט).

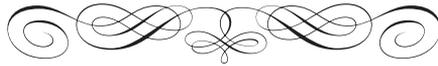
וראייתי גם ראייתי במו עיניי מדי פעם בשבתות ממרפסת ביתי המשקיפה על מעבר בין שכונות באזור חרדי, שכשעוברת אשה צנועה אזי הבעל שלצדה, ראשו כלפי מטה מביט ב-ד' אמותיו. ולעומת זאת כשעוברת אשה שאינה צנועה, ראשו של בעלה מסתובב כממטרה ומביט לכל עבר. כשסיפרתי זאת פעם לבנות סמינר בשיעור לחיזוק בצניעות, אמרו כמה בנות שגם הן שמו לב לכך ושזה ממש כך. רואים בחוש שצניעותה של האשה משפיעה גם על יראת השמים של בעלה. ובסופו של דבר, אשה שבעלה לא שומר את עיניו, לא יועילו לה כל מעשי ההתקשטות שבעולם כי תמיד הוא יראה נשים יפות ממנה ו"מִים גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ" (משלי ט, ז).

כשעומדים הכלה והחתן תחת החופה מתברכים: "שִׁמְחַת תְּשַׂמַּח רְעִים אֲהוּבִים כְּשִׁמְחַת יְצִירָהּ בְּגֶן עֵדֶן מְקַדֵּם". אנו מאחלים לחתן ולכלה שהקב"ה ישמח אותם כפי ששימח את אדם וחוה בגן עדן. ומה היתה שמחתם של אדם וחוה בגן עדן? שהיו יחידים בעולם. היא האשה היחידה בעולם והוא האיש היחיד בעולם. וכן אנו מאחלים לחתן ולכלה שיהיו אחד כלפי השני כאילו אין שום בריה אחרת בעולם זולתם. זה הדבר שגורם לשלום הבית האמיתי. כשהבעל שומר על עיניו ולא מביט באחרות וכשהאשה נשמרת להתנאות ולהתקשט אך ורק עבור בעלה ונזהרת שאיש אחר לא יתן עיניו בה, אז הם מתקרבים למצבם של אדם וחוה. וכאמור לעיל אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה.

וגם הרווקה צריכה לתת אל לבה שאין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו (סוטה ב), צנועה לצדיק ופרוצה לרשע (רש"י). לכן אם הינך רוצה שהקב"ה יזמן לך זיווג ירא שמים ששומר את עיניו ולא מביט באחרות, עלייך לנהוג בצניעות.

מצוה גדולה לעבוד את השם יתברך בשמחה. הצניעות יפה היא. אמר הקב"ה (מדרש תנחומא, כי תשא סימן לא) "אין לך יפה מן הצניעות, שנאמר, וְמָה ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ פִּי אִם... וְהִצַּנֵּעַ לְכַת". אלוקינו שונא זימה הוא. הצניעות מרחיקה אותנו מאהבת הגשמיות ומהבלי העולם הזה, היא מזככת ומקדשת אותנו. האשה הצנועה אינה מתפעלת מביקורתם של הבריות התועים, היא אינה משועבדת לחוקי האופנה של הגויים, היא לא סובלת מעין הרע שנותנים בה שטופי הזימה, היא לא סובלת מהקפדות של נשים שמצטערות בגללה על שפגעה בשלום הבית שלהן.

אין לנו שמחה גדולה מכך שאנו נושאות חן בעיני המקום יתברך והוא נותן לנו חן אשה על בעלה ומשרה בביתנו את שכינתו. ומה לנו לשמוח בצער השכינה ובהתפארות בגוף הזמני שניתן לנו? לנו - לנשמותינו הטהורות שנפח בנו ה'. שמחה מזוייפת זו אין לה קיום ומרחיקה מאיתנו את השראת השכינה ואת השמחה האמיתית. המצוות שלנו בעולם הזה הם המלבושים שלנו בעולם האמת. העולם הזה כולו הבל ויש לנו אפשרות לקנות חיי נצח בכמה פיסות בד ולשחוק גם ביומנו האחרון בזה העולם. ככתוב (משלי לא כה): עֵץ וְהֶדָר לְבוּשָׁה וְתִשְׁחֹק לְיוֹם אַחֲרוֹן.

עולים על סרטון

מהו הבסיס והיסוד העיקרי בדור תהפוכות זה, אותו יעשה האדם ויזכה באמצעותו להגיע לשאר המעלות והמצוות ולזכות לגאולה? בגמרא במסכת ברכות (כג: כד.) נתבאר: דרש רבי שמלאי 613 מצוות נאמרו לו למשה וכו'. בא דוד והעמידן על 11, בא ישעיה והעמידן על 6 בא מיכה והעמידן על 3, "אלא בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר (חבקוק ב ד) וְצַדִּיק בְּאַמוֹנָתוֹ יִחְיֶה". ומבאר הרב יעקב ישראל לוגאסי שליט"א (נר לרגלי): "והלא לא נאמר **ואדם** באמונתו יחיה אלא **וצדיק**, ואם כפשוטו שהצדיק שהינו צדיק מכבר, הוא שבאמונתו יחיה, היאך אם כן העמידן על אחת והלא בעינן (צריכים) עוד תנאים רבים לשיהיה האדם צדיק, ועוד קשה, וכי מי שאינו במדרגת צדיק - והם הלא רוב בני אדם, וכי מנועים המה מפתרון - העמידן על אחת? אלא כאמור דבא לומר בזה דזהו גופא (עצמו), מי הוא זה שיזכה להחשב לצדיק בדור הגאולה? זהו שיאחזו באחת שהיא האמונה, וקאי (ומדובר) אכל (על כל) אדם באשר הוא והיינו לומר שאף שבדורות קודמים היה נצרך להגיע למדריגת 'צדיק' תנאים רבים, הרי ש'בעקבות משיחא' זהו שיאחזו במדת האמונה יחשב בגדר צדיק אמיתי. ומאיך קמ"ל (משמע מדברי) חבקוק שלא יהא אפשר לילך על פחות מכך, שהרי האמונה היא תהא הנתיב היחיד להצלה, ומבלעדיה לא יהא אפשר, והיא שתביא את האדם למדריגת צדיק, הרי שכשם שאי אפשר ללא האמונה שהיא האחת היחידה להצלה, כמו כן אי אפשר מבלעדי היות האדם צדיק, כי בהכרח האמונה תביאהו להיות צדיק, כאמור לעיל, דהצדיק יהא במדריגתו על ידי האמונה.

אם כן אי אפשר בפחות מהאמונה, וממילא אי אפשר בפחות ממדריגת צדיק. והבן. ולפי זה יובן היטב דברי החפץ חיים, במה שאמרו חז"ל "אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב", והקשה החפץ חיים, דהיאך יתכן דור שכולו חייב או כולו זכאי, הלא לעולם לא יהא דבר הזה, דור שכולם חייבים חלילה, או שכולם צדיקים?! ותירץ דמאמר זה לא קאי (אמור) בכללות על כלל ישראל אלא בפרטות על כל יחיד ויחיד, כלומר שבדור הגאולה הנסיונות יהיו כל כך תקיפים וחדים, שכל אדם יוודע בהם על אמיתותו, ולא יוכל להיות מצב ביניים, כי או שהאדם יברח מהעבירה כבורח מן האש ואז יחשב כצדיק, או באם לאו, בהכרח שיהא חייב ורשע, כי הרע ישתולל באופן קשה שלא יהא אפשר להיות באמצע". עכ"ל

ומיום ליום מתחילים אנו לראות בחוש באופן נהיר שהקיצוניות מתעצמת לשתן קצוותיה. מצד אחד יש המקפידים קלה כבחמורה ומקצינים בהתבדלותם ובלבושם

והנהגותיהם הקדושות, ובהם המוני בעלי תשובה ב"ה, ומאיך יש ההולכים ומתדמים יותר ויותר לפורקי העול ולאומות העולם בכל הנהגותיהם ובלבושם עד כי לעיתים קשה להבחין באשה "חרדית" שעוברת ברחוב אם היא חרדית או חילונית רח"ל. ובחלק מהציבור החילוני מתעצמת שנאת החינם כלפי התורה ונוטריה עד כדי התלהמויות גסות בריש גלי והתבטאויות אלימות. וזו היא הבוררות האחרונה ככתוב (זכריה יג ט) "וּצְרָפְתִים פְּצָרְף אֶת הַכֶּסֶף וּבְחַנְתִּים פְּכָחוּ אֶת הַזָּהָב".

בשיח הציבורי בין מנהיגי המדינה עוסקים בפתרון "הבעיה" מה יהיה כשהחרדים יהיו רוב בישראל, הלא הם מתרבים במהירות גדולה והרבה חילונים שבים למורת רוחם לצור מחצבתם, ומעלים תכניות כיצד לחלן את החרדים. החל בגיוס בחורי הישיבות וביטולם מתורתם ועד לפיתוח תעשיות בידור "כשרות" לחרדים, בד בבד עם הסתה פרועה שלא בוחלת בשום אמצעי ממש, על מנת להחלישם ולשבור את רוחם. אולם למרבה הצער יש חרדים שעדיין לא מצליחים לזהות את המלכודות ונופלים לתוכן.

כשייסדה מרת שרה שנירר ע"ה את בית יעקב, מטרתה היתה ליצור מסגרת חינוכית על טהרת דרך ישראל סבא תוך היבדלות מוחלטת מהשפעות חיצוניות שנוגדות את דרך התורה, וכך כתבה בצוואתה (אם בישראל): "ובכן אליכן אקרא מורות בית יעקב, כל אשר הנהגתי קדוש יהיה לכן לעולם, אל תהינו ללכת לתיטראות וכדומה". והיום בעוונותינו הרבים לא די בכך שלא שומרים על ההיבדלות וההיצמדות לדרך התורה, אלא אפילו נותנים ליצר דריסת רגל ביד רמה עד כדי כך שהרהיבו עוז ופתחו במוסדות בית יעקב עצמם מגמות בימאות דרמה וקולנוע.

מובא במדרש רות רבה (סימן יג): "ותאמר רות אל תפגעני בי לעזבך לשוב מאחריך, מכל מקום דעתי להתגייר אלא מוטב על ידך ולא על ידי אחרת. כיון ששמעה נעמי כך, התחילה סודרת לה הלכות גרים, אמרה לה: בת, אין דרכן של בנות ישראל לילך לבתי תיאטראות ולבתי קרקסאות, אמרה לה אל אשר תלכי אלך".

ובחול המועד סוכות, פסח, בין הזמנים ובחנוכה, בו אנו חוגגים את ניצחון המכבים על הייוונים, כשבכל בית יהודי דולקת חנוכיה לפרסומא דניסא, ימים בהם אנו חוגגים את ניצחון התורה על תרבות יון, דווקא אז, בימים קדושים אלה מתמלאות הערים החרדיות בתרבות יון בהתגלמותה וכל תא דואר מוצף בהזמנות להצגות ולסרטים, "כשרים" כמובן. תרבות יון "באישור נשות חינוך".

מי הן אותן נשות חינוך?

מדברות בעד עצמן

בראינות של מורות בית יעקב למגמת בימאות וקולנוע ובימאות "חרדיות" היוצרות "קולנוע חרדי" לערוצי התקשורת החילונית השונים, הן מספרות בריש גלי כיצד הן פורצות את הגדרות בתהליך הדרגתי מכון שיש בו משום "מהפכה" ו"פריצת דרך" להגדרתן עד שיהפוך הדבר לגיטימי ויומימי ח"ו. הן מספרות בלא בוש על המטרה להגיע בעתיד, בשלבים כמובן, לקולנוע יותר ויותר חסר גבולות ומתירני, ומתארות את הרצון הזה כ"צימאון לתרבות" וכ"תְּסָר" שקיים לפי השקפתן בציבור החרדי.

בראינות מול התקשורת החילונית הן קוראות לילד בשמו, המושגים קולנוע ותאטרון מקבלים שמות אחרים בפרסומים לציבור החרדי ומשתנים ל'מופעים אורקוליים' ול'הופעות', אף כי אין שום שינוי במהותם אלא בשמם בלבד. הן מציינות שחלק מההקרנות האלה מתקיימות אפילו בבתי כנסת. דבר נוסף שלכשעצמו מעיד על היעדר יראת השמים שלהן, לְהִינְן להפוך בית מקדש מעט למושב לצים. כתוב במשנה ברורה (הלכות בית הכנסת סימן קנא): "בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה. כי הם נקראים מקדש מעט, כמו דכתיב, וְאֵהִי לְהֵם לְמִקְדָּשׁ מְעַט, ובמקדש כתיב, וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ, שיהא מוראו של השוכן בה עליו". ובזהר הקדוש כתוב (פרשת תרומה דף קלא): "מי שמדבר בבית הכנסת בדברי חול אוי לו שמראה שיש פירוד בעולמות העליונים, אוי לו שגורע את האמונה שהיא היחוד השלם, אוי לו שאין לו חלק באלקי ישראל".

המתראינות מדגישות שחשוב להן "שהקופה תרשום כסף" אך חייבים לשם כך לשלב כביכול "מסר חינוכי" כלשהו על מנת לקבל את אישורן של "נשות החינוך". הדרך ללימוד המקצוע מלווה בהדגמות מתוך המחזות והסרטים הגויים מן הסתם. באחד מהראינות הללו המראיין החילוני שואל את המורה למגמת דרמה וקולנוע בבית יעקב בתמיהה: האין זה אוקסימורון ללמד וליצור קולנוע ותאטרון חרדי? השיבה המרואיינת בלא כל בוש שזהו אוקסימורון מוחלט! דהיינו, שזה תרתי דסתרי. הגברת מודה ואפילו בגאווה רבה שהתאטרון והקולנוע עומדים בסתירה מוחלטת עם דרך החיים התורנית.

למרבה הצער מורה זו עדיין מלמדת את בנות בית יעקב במגמת בימאות דרמה וקולנוע, אך אינה אלא רק מדגם מייצג לתופעה המרה והממארת. מורה שפצתה פה ואמרה בריש גלי את מה שחלקן אולי לא מעזות לומר, ואת מה שהחרדיות השבויות במלכודת היצר מסרבות להבין. את מה שאמרה נעמי לרות. זוהי אינה תרבות ישראל קדושים, זו היא תרבות יון המתועבת. אלה חוקות הגויים המשחיתים אשר נצטוונו שבחוקותיהם לא נלך.

ויש עוד התבטאויות נועזות שלא כאן המקום לפרטן שנאמרות על ידן בערוצי הטלוויזיה והרדיו החילוניים.

בנוסף מתברר שחלק מיוצרי סרטי הנשים החרדיות הינם למעשה גברים. בתקשורת החילונית הם מספרים שאסור ששמש יופיע על גבי הפרסומים אלא אך ורק שמות של נשים. ועוד מתברר מתוך אותם ראיונות שיש גם "רבנים" ששותפים לאותה תעשייה וצופים אף הם בסרטי "הנשים" הללו ופועלים מול הממשלה להשגת תקציבים לאותה תעשייה של "סרטים חרדיים", שהללו מעודדים אותה מתוך האינטרסים שלהם.

ההשפעה על הצניעות

אדם הצופה במסך מתרגל להציץ לתוך חיייהם של אחרים, לתוך בית אחר ולתוך מעשים ומחשבות פרטיים של אחרים. לצערנו, הקללה של בלעם פה מתקיימת! ודרך המסך אנו מסתכלים זה לפתחו של זה. לעומת זאת, בדורות הקודמים, כשהתקיימה הברכה של בלעם – פתחי הבתים לא פנו זה למול זה ולא היתה עין רעה, וחמדנות ל"דשא של השכן" והיזק ראה.

היבט נוסף בענין הצניעות הוא ההשפעה הנוראה על הלבוש במחננו. הבגדים אותם לובשות השחקניות המופיעות על גבי המסך, שרובן אינן שומרות תורה ומצוות, החדירה את אופנת פריז ומילאנו לתוך העין והמחשבה של הצופות והעין רואה והלב חומד.

עצמת ההשפעה

עד כמה חזקה היא השפעת הסרט על חיינו ניתן ללמוד מההיסטוריה. בלימודי מקצועות הקולנוע באקדמיות, השיעורים הראשונים בתולדות הקולנוע מתמקדים בהצגת הדרך בה המפלגה הנאצית ימ"ש הצליחה לחנך דור שלם לרצח עם. הם עשו זאת על ידי שטיפת מה בעזרת הקולנוע שהתחיל בהקרנת מצגות שקופיות אילמות בשחור לבן, ובשלב מאוחר יותר הצטרף גם הפסקול. המצגות האורקוליות הללו שולבו בתוך כנסים על רקע דיבורים שהטיפו לשנאה.

המצגות השתכללו לסרטים שהוקרנו ביוזמת המפלגה. סרטים שנשמרו בארכיון המדינה מראים דמויות מכוערות של גברים יהודים עם אפים גדולים וציפרניים ארוכות שעניניהם לטושות על גבי הגלובוס ופיהם מגיר ריר, ושכל עניינם כביכול הוא לשלוט על העולם.

מיד לאחר הצגת תמונות אלה, הופיעו על גבי המסך מאורות של עכברים כאשר אלפי עכברים מתרצצים בתוכן והקונוטציה היתה ברורה.

הנאצים שטפו את מוחם של הצעירים וגרמו להם לחשוב שהיהודים בכלל לא בני אדם, הם בסך הכל בעלי חיים חסרי ערך. הם הצליחו לעקור ולהרוס לדור הגרמני הצעיר את הרגש באופן מוחלט.

התהליך

ההתמכרות למסך לכשעצמה גורמת נזק קשה לכושר החשיבה והדמיון של הצופים ופוגעת בחשיבה היצירתית שלהם שהופכת בעקבות זאת לרדודה מאוד. אדם הצופה במסך מתרגל לרמת גירווי גבוהה ביותר עד ששאר דברים הופכים טפלים בעיניו. בעולם החילוני ידועה תופעת ההתמכרות למסך, אך הבעיה אינה נגמרת בכך, אלא שהדבר גורם לניווט המח, רמת הריכוז יורדת, והצורך בריגושים גדולים הולך וגדל. מעתה קריאת תהילים אינה כל כך מלהיבה כמקודם, ועם הזמן הביקוש לעוד ועוד ריגושים סוחף את הצופה אשר גולש עם הזמן מסרטים "מתונים" יותר לסרטים פחות ופחות מתונים ועד לבאר שחת, והדבר משחית גברים ונשים כאחד. אם כי אצל נשים הסכנה גדולה יותר מכיוון שאינן חוששות מצפייה בחוסר צניעות, באמרון לעצמן מה כבר יכול לקרות, ומרגע לרגע מקרבות עצמן לפיתחו של גהינום. מי שישאל כל אחד מהנושרים ומהנושרות מה גרם לו לכך, ימצא כי אחד הצעדים המרכזיים שלהם אל פי התהום היה התחלת הצפייה בסרטים "הכשרים".

תמונה שווה אלף מילים. בסרט ממוצע של כשעה מוצגות אלפי תמונות צבעוניות על המסך שרצות בקצב של 24-30 תמונות לשנייה, עם מוסיקת רקע וסאונד אפקטים. ההשפעה על הצופה גדולה פי כמה וכמה מהשפעתו של שיעור תורה 'יבש'. בודאי לא היינו טורחים ללכת, או שולחים את ילדינו, לשיעור תורה הנמסר מפי אדם שיראת השמים שלו לוקה בחסר, ולא היינו נותנים לעצמנו ולבני משפחתנו להיות מושפעים מאנשי דלא מעלי. ברגע שאדם צופה בסרט, ואפילו בסרט טבע תמים, הוא שקוע במסך במירב תשומת הלב ולמעשה מוסר את נפשו ממש בידי הבמאי יוצר הסרט, חשוף לרעיונותיו וכנוע להשפעותיו. האם יוצרי הסרט הינם בעלי מוסר מספיק גבוה ויראת שמים בכדי שנרשה לעצמנו להפקיד בידיו את שכלינו ורגשותינו?!

רוב הסרטים ה"מרתקים" למיניהם צולמו בחו"ל. כל אימת שהצופה מתמוגג אל מול צילומי הוידאו מרהיבי העין הללו, הוא עובר על איסור תורה שנקרא "ולא תִחַנְּם" (דברים, ז, ב), האומר שאסור לייפות ולשבח את הגויים, את ארצותיהם ואת כל אשר להם. כיצד נוכל לצפות שפתינו הצדיקה והטהורה, שאנו כל כך מקפידות להעניק לה חינוך אמיתי של תורה, תגדל לשמוח בחלקה ולגדל דור ישרים, כשבראשה

מתרוצצות תמונות מפתות וצילומי וידאו מרהיבים מכל מיני סרטים שצולמו בנופי נכר?

רות בת מלך מואב, השליכה את כל תפנוקי המלכות והכריזה: "עמך עמי ואלוקיך אלוקי" (רש"י וקרא יח, ג, רות רבה, ב). ואילו היום בנות ישראל רבות בוחרות: בחוקותיהם תלכו! אדרבא, ללמוד מהמואביות, מהאמריקאיות, מהארופאיות.

ומלבד זאת, הנופים המפתים הנשקפים מבעד למסך מעודדים בעקיפין לצאת "לראות עולם", ואגב אורחא, גם פרסומי הנופש הממלאים את עלוני החרדים מתעלמים באופן מוחלט מכך שיש הלכה מפורשת שאסור לעזוב את ארץ הקודש, "אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מהעכו"ם ויחזור לארץ, וכן יוצא הוא לסחורה" (רמב"ם הלכות מלכים, פרק ה' הלכה ט'). וכתב המשנה ברורה (סימן תקל"א ס"ק יד): "מה שאין כן לטייל בעלמא דבכהאי גוונא אסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל". ובל נשכח שמתלווה לאותם נופים גם הנוף האנושי של אותו מקום וקלקוליו עמו...

השחקנים והשחקניות נבחרים בקפידה רבה לתפקידם בסרט, בין השאר גם בשל המראה החיצוני הנאה שלהם. בנוסף לזאת משקיעים יוצרי הסרט זמן ומשאבים רבים כדי להשביח את חזותם, כגון: איפור מקצועי, תאורה מתאימה, סטיילינג ושאר הבלים, בכדי שהשחקנים והשחקניות ייראו במיטבם ככל שניתן. המסר שמתקבל הוא, שיש הכרח להיראות טוב ושהחיצוניות היא החשובה. דבר זה הינו ההיפך הגמור ממה שמלמדת אותנו תורת ישראל סבא, שהעיקר הוא היופי הפנימי והמידות הטובות. זאת מלבד האיסור להביט בפני רשע שמשפיע על הנפש לרעה ומרחיק מיראת שמים.

בכל המודעות המפרסמות את הסרטים הללו מצויין שהסרט מאושר על ידי "נשות חינוך" או ע"י ועדה רוחנית עלומות שם. מבדיקות שנערכו עם כמה מהם מתברר שהכל שקר וכזב. אף אשת חינוך המכבדת את עצמה, לא תמצא זמן של שעות בכדי לשבת ולצפות בסרט שנועד "להעביר את הזמן", על מנת לבדוק אותו באופן יסודי ולבחון האם צניעות הלבוש, הדיבור, ההתנהגות והטקסטים הם על פי ההלכה לאורך כל הסרט.

בנוסף לזאת, בל נשכח שאם אכן ישנן "נשות חינוך" שבודקות חלק מהסרטים, הרי שמפיקי הסרט משלמים טבין ותקילין לאותן "נשות חינוך" בעבור זמנן היקר, בכדי שתבדוקנה אם הסרט אכן נקי מכל חשש, ויוצא מכך שיש לאותן "נשות חינוך" נגיעה אישית והרי הן משוחזרות לדבר, וכידוע, (גמרא, מסכת כתובות קה). "השוחד יעור עיני חכמים, קל וחומר לטפשינן, ויסלף דברי צדיקים, קל וחומר לרשעים".

יתרה מכן, לפי עדותה של בימאית באחד מהראיונות לתקשורת, "נשות החינוך" צופות בסרט רק בשלב המוגמר שלו וצילום סצנה מחדש כרוך בעלויות כספיות גבוהות ביותר, כך שלא סביר שאכן יבוצעו "תיקונים" בסרט אם וכאשר "אשת חינוך" תחליט שיש לתקן את הסצנה.

עם הצפייה בסרטים עולה סף הריגוש. אדם שראה סרט חינוכי תמים, או אפילו מצגת הרצאתית המלווה בתמונות, במשך זמן מה, לא יסתפק באותה דרגת ריגוש. מכאן ואילך הסרט הבא שהוא יחפש יהיה הרבה יותר מרגש, יותר מפתיע וכו' וכך הוא ממשיך והולך בעצת היצר "שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד" (שבת קה, ב) וכך עם הזמן מגיע לבסוף לצפייה בסרטים המשוקצים ביותר.

לפני כמאה שנה התחילה תעשיית הסרטים ב"הוליווד" - מרכז הסרטים העולמי המושחת והפרוץ. הסרטים הראשונים שהפיקו היו צנועים באופן יחסי. הסרט הראשון ש'גלש' מעבר לתחום האסור עורר מהומה רבה. אך מיד לאחריו עלה סף הריגוש של הצופים ויחד עם הביקוש הגיע ההיצע עד שהגיע לרמות של פריצות וזימה שלא היו מעולם, כשאת תוצאותיהם אנו רואים היטב ברחובות. וכל זה התחיל מסרט תמים וצנוע.

הצפייה בסרטים "הכשרים" מעודדת את "תעשיית הסרטים החרדית" ומזרימה לשם ממון רב. ממשלת המדינה החלה לאתרונה להעניק מלגות ליוצרי סרטים חרדים, דווקא בתקופה קשה זו של גזרות וקיצוצים, במטרה ברורה כחלק מ"תכנית החילון" (כך הוגדרה על ידי רה"מ הראשון למדינה) - לקצץ בקדושה ולטפח את תרבות התועבה. בנוסף, זה גורם לעידוד התפתחותה של תעשייה נלווה זו באפיקים שונים. היום כבר אפשר לראות בערים חרדיות דבר שפעם היה הס מלהזכיר, בתי ספר למשחק ולקולנוע "חרדי", "באישור מרנן ורבנן" ורחמנא ליצלן.

בתי ספר המלמדים באופן מקצועי איך להופיע על הבמה, איך לנצל את המראה החיצוני ואת תנועות הגוף בכדי לבלוט יותר, בכדי לבדר ולרגש יותר את הצופים. ההיפך הגמור ממה שתורתנו הקדושה מלמדת אותנו - להתבלט על הבמה, להיות מופיעה, להיות שחקנית מקצועית, לקבל פרסום רב ותשואות הקהל, לטפח את מידת הגאווה, והלא "תועבת ה' פל גבה לב" (משלי טז, ה) והכל היפך הצניעות והקדושה.

כתוב בגמרא (מגילה א) שלעתיד לבוא יהפכו בתי תאטראות וקרקסיות לבתי מדרש בהם ילמדו תורה לרבים, במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

דעת תורה

בקול קורא מאת הרב בנימין הלוי וואזנער שליט"א כתב בזו הלשון:
 "ערב שב"ק לערב לא לא ירצה... לא יחשב... פגול יהיה – שבת הגדול תשע"ג
 לפ"ק

לכבוד קהל עדתנו הק' קהל יטב לב ה' עליכם.

הנה אנו עומדים בפתח חג הפסח – הימים ימי חיזוק באמונה שלימה, ימי חינוך
 לצאצאינו להאמין בהנהגת הבורא יתברך שמו, כמו שנאמר, למען תספר באזני בנך
 ובן בנך וגו' וידעו כי אני ה'.

נחרדתי מאוד הלילה הזו לראות פרסומת איך שהיצר קורא למשוך את בני ביתנו
 ואת צאצאינו לחוץ, ובימי חול המועד להתאסף ולראות מאבי פילמס וסליידס
 (Movie Films and Slides - סרטים ושקופיות), כיום הם כמעט כפילים, לצפות
 במדינות העולם, לגרות יצרינו ולצאת לעולם הרחב, ולשבור את גדרי ואזהרות
 גדולי ישראל להתרחק מכל סוגי הפילמס (סרטים) שהם.

כל הפיתוי שבמעות לצדקה גם אם יהיה כן הוא מצוה הבאה בעבירה, וכי האיך
 נסמוך על וועד חינוך או 'היימישע' מחנכות ואין אנו יודעים מי הם, מה הם השקפת
 החינוך שלהם – וכי האיך נמסור את בתינו בידי יצר מסוכן כל כך, וכי מי
 הוא וועד החינוך שיכול להכשיר נבלות וטריפות, ה' ירחם.

הנני מתחנן אליכם ומזהיר אתכם חוסו על נפשכם ונפש צאצאיכם, וסורו נא מעל
 אהלי האנשים האלה פן תסחפו אחריהם בכל חטאתם, ח"ו. היזהרו שלא יטעמו
 הנפשות הרכות האלה הטעם של אותן פילמס (סרטים) ויתלהבו מכל זה כי קצרה
 הנייר מלפרש ולמנות החורבן שיש בזה מיד ולדורות...

בברכת חג שמח וכשר, הכותב בפחד וחותרם בדאגה, יוסף בנימין הלוי וואזנער"

בית דין מיוחד לענייני הפרצות שבמחשבים יצאו בקול קורא בו נכתב בזו הלשון:
 "היות ולאחרונה מפיצים תקליטורים של סרטים באיצטלאות שונות כגון חסידות
 ורבנים וכו' רואים אנו חובה להזהיר שוב לכל אשר יראת ה' נוגעת ללבו כי
 כבר נאסר באיסור חמור על ידי כל גדולי ישראל שליט"א ההסתכלות בכל סוגי
 התקליטורים יהא מה שיהא בלי שום יוצא מן הכלל כי הם מכלים מנפש ועד
 בשר ח"ו ואף כשאומרים שעושים לשם מטרות של צדקה הרי היא מצוה הבאה
 בעבירה. והעוסקים בהפצתם ומכירתם הם בכלל מחטיאי הרבים ר"ל. שומר
 נפשו ירחק מהם. ושומע דברים ישכון לבטח". ובאו על החתום הרבנים: הר' נתן

גשטטנר שליט"א, הר' יצחק זילברשטיין שליט"א, הר' שלמה זלמן אולמן שליט"א, הר' שריאל רוזנברג שליט"א.

קול קורא נוסף שיצא לאחרונה מבין דין מיוחד לענייני מחשב בחודש תשרי תשע"ג קרא בזו הלשון: "בעקבות פרצת הסרטים לנשים הננו לגלות בזה את דעתנו ואת דעת רבותינו שליט"א שהקרנות סרטים וכדומה המתקיימות בעירנו בימי חול המועד, חנוכה וכו' אין רוח חכמים נוחה מהם על אף שצוין שהם מבוקרים על ידי אנשי חינוך וכדומה". באו על החתום הרבנים: ר' יצחק זילברשטיין שליט"א, ר' שלמה זלמן אולמן שליט"א (דמו"צ בבי"ד דהגר"ש וואזנר שליט"א), ר' שריאל רוזנברג שליט"א, ר' שלמה זלמן אולמן שליט"א (רב דמשכנות יעקב בני-ברק), ר' שלמה בן שמעון שליט"א.

ובקול קורא מטעם הבד"ץ ירושלים כתבו כך: "איסור. היות ולאחרונה נמצאים קלי דעת שונים שמארגנים לחזות בהקרנת סרטים באמתלאות שכאילו ההסרטה מבוקרת והוא ע"פ דעת רבנים, ומפתים את הציבור בתעמולות מהדרין כגון באידיש וכדומה. לכן הננו להודיע שוב את דעתנו דעת תורה כמו שפרסמנו מכבר: **שאסור לחזות בהקרנת סרטים באיזה צורה ואופן שהוא ואף מבוקרים, ואף לצורך מצוה, כי הוא מצוה הבאה בעבירה והניסיון הוכיח כי זה הביא להרס הצניעות רח"ל.** ולמארגנים אנו מזהירים משכו ידיכם ממעל זה ואל תהיו בכלל מחטיאי הרבים ח"ו. וכל אחד ואחד ישמור בניו ובנותיו מלכת במקומות כאלו, ובזכות זה ננצל מכל פגעים ומרעין בישין, ונזכה לרפואות וישועות וכל טוב ולביאת משיח צדקנו בב"א". ובאו על החתום הרבנים הגאונים: ר' ישראל משה דושינסקי, ר' בנימין ראבינאוויטש, ישראל יעקב פישר, ר' אברהם דוד הורביץ.

בפסק הלכה שפורסם באדר א' תשס"ג עליו חתמו הרה"ג: הר' יוסף שלום אלישיב זצ"ל, הר' שמואל הלוי וואזנר שליט"א והר' נסים קרליץ שליט"א נכתב בזו הלשון: "בנוגע לצפייה בסרטי מחשב. אפילו אין בהם מראות אסורות, הוא בכלל מה שכתוב בשולחן ערוך (אוה"ח סי' ש"ז סעי' ט"ז) ספרי מלחמות אסור לקרות בהם בשבת ואף בחול אסור משום מושב ליצים, ועובר משום אל תפנו אל האלילים לא תפנו מדעתכם.

ובמגן אברהם (סקכ"ב) כתוב: והרי הוא ההולך לטרטיאות וקרקסיאות והם מיני שחוק כדאיתא בע"ז י"ח, עכ"ל. והמאירי (שבת קמ"ט) כתב וזו לשונו: שהם דברים המושכים לבו של אדם ומפנים אותו לבטלה ומייאשים אותו מעבודת בוראו.

ובחיי אדם (כלל ס"א) כתב: שדברים אלו מושכין לבו של אדם ומבטלין ממנו יראת שמים. ע"כ. ומה לי אם הולך לראות סרט במקום אחר או שיושבים בבית וצופים כדרך מבלי עולם.

ויעויין בגמרא (ע"ז י"ח) **שהעונש על זה גדול מאוד, שיסורין באין עליו, ומזונותיו מתמעטין ר"ל.**

ואף לנשים ובנות הדבר מזיק ומרחיק מהן יראת שמים. (יעויין בתוס' ע"ז דמש"כ בקרא אשרי האישה אין זה למעט אשה).

היוצא מכל הנ"ל שאסור על פי דין שימוש במחשב לצרכי משחק וסרטים אפילו אם לא יהיה בהם מראות ודברים האסורים מצד עצמם.

כבר ידוע ומפורסם אצל העוסקים במלאכת חינוך הבנים והבנות, עד כמה המחשב מרחיק את נפש הילדים מתורה ויראת שמים, ועל כן הננו להזהיר את ההורים והמחנכים שלא להשתמש במחשב לענייני בילוי כלל". עכ"ל.

הוכח תוכיח

אין סתירה בין מצות תוכחה לבין החיוב לדון כל אדם לכף זכות

אנו מצווים לדון כל אדם לכף זכות – "וְהָיָה דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת" (משנה, מסכת אבות, א, 1), ובד בבד מצווים במצות התוכחה – "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֶטְא" (ויקרא יט, יז). שתי המצוות הללו הן מצוות נפרדות זו מזו ואינן סותרות זו את זו אפילו כמלוא הנימה. וקיום כל אחת מהן הינו חלק מהערבות שערבים ישראל זה בזה (סנהדרין כז): "וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח).

פשיטא שמתקיימת אהבת ישראל בלימוד הזכות על הזולת. אבל התוכחה, מה לה ולאהבת ישראל?

ובאמת אפשר לדון לכף זכות נשים שאינן הולכות בצניעות, כך הן חונכו, כך רואות את כולן הולכות, האם, המורה, אלה הבגדים שנמכרים בחנויות, אין להן כוונה להכשיל וכו'.

ועם זאת, מוטלת עלינו חובת התוכחה ובפרט כאשר מדובר בפריצת גדר הצניעות שזה בכלל חילול השם.

אופן לימוד כף הזכות על הזולת צריך שיהא בינו לבין הקב"ה ואפילו במחשבה או בתפילה, ואין הכוונה חס ושלום להחניף לחוטא, שבכך עוברים על עוון חמור של חנופה.

חומרת עוון החנופה

ועל כך כתב רבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער ג' קפז): "הַחֲנֻפָּה אֲשֶׁר הַכִּיר או ראה או ידע כי יש עול בכף חברו... ויחליק לו לשון הרע לאמר, לא פעלת אָנֹן. המעט ממנו עוון הנמנע מן התוכחה. שנאמר (ויקרא יט): הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֶטְא. ויוסף לחטוא על אמרו: לא חטאת. כענין שנאמר (ירמיה כג, יז): וְחִזְקוּ יְדֵי מְרַעִים. והנה זה ביד הַחֲנֻפָּה האויל עוון פלילי כי לא יקנא לאמת, אבל יעזור אחרי השקר, ויאמר לרע טוב, וישים לחשך אור, גם נתן מכשול לפני החוטא משני פנים, האחד: כי אינו נחם על רעתו. והשני: כי יִשְׁנֶה בְּאִנְלָתוֹ ביום מחר. כי הלל רשע החנף אותו על תאות נפשו. מלבד כי ישא עונש על הנזק אשר הזיק לאשר אשם לו החוטא על צדקו מי אשר חטא לו. מלבד כי יענש על דבר שקר. שנאמר (תהלים ה, ז): תִּצְדַּק דְּבָרֶיךָ כָּזָב. ונאמר (משלי יז, טו): מִצְדִּיק רָשָׁע וּמְרִשִׁיעַ צְדִיק תּוֹעֵבֶת ה' גַּם שְׁנִיָּהֶם. כל שכן אם העול אשר בכף רשע חבירו גלוי לרבים. כי באמרו אליו החנף לפני בני אדם זך אתה מבלי פשע. חילל וביזה דת ודין". עכ"ל.

וכן כתב הפלא יועץ (בערך תוכחה): "והן בעוון חנופה, ואין בדור זה מי שיוכיח, ובפרט לאיש מכובד אם רואה אותו עובר על דברי תורה הוא בוש וירא לגשת ולומר לו מדוע את עובר על מצות המלך, מלכו של עולם, וכובש פניו בקרקע ועושה עצמו אשר לא ראה ואשר לא ידע, אוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה, כי יפקוד השם על מצות התוכחה, מה נענה ומה נאמר, כי יאמר על כבודך הקפדת הרבה, ומה גם על כבוד אביך ואמך היית מקפיד הרבה, שאם היית רואה איש מכה אביך או אמך או מקלל אותם, היית יוצא לקראת נשק ויורד עמו עד לחייו, ולמה לא תקפיד על כבוד שמים?".

חיוב התוכחה

כתב הרמב"ם בספר המצוות (עשין ר"ה): "שצונו להוכיח החוטא, או מי שירצה לחטוא, ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה. ואין ראוי לנו שיאמר: אחד ממנו אני לא אחטא. ואם יחטא זולתי מה לי, דינו עם אלקיו, זה הפך התורה", שהרי ישראל נתחייבו להיות ערבים זה לזה, וכרתו על כך ברית בערבות מואב כמבואר בגמרא (סוטה לז:).

גם רבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער ג אות יט) כתב: "ודע כי נתחייב הנברא להיות ציר נאמן ועבד משכיל במלאכתו, וישגיח על מלאכת הפועלים חבריו, ועיניו על דרכיהם – לראות אם באמונה הם עושים, ויזהירום ויודיעום את המעשה אשר יעשון, כי חפצו ורצונו אשר תעשה במלאכת אדונו בלא דחיה, על כן יחזיק ידי עושי המלאכה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ירושלמי, סוטה פ"ד ה"ד) ארור האיש אשר לא יקים – אדם שלמד ושנה ולימד לאחרים וקיים את התורה, ויש בידו להחזיק ידי העוסק בתורה ובמצוות ולא החזיק, הרי הוא בכלל אשר לא יקים".

וכתב הפלא יועץ בזו הלשון (ערך תוכחה): "תוכחה היא אחת מרמ"ח מצוות עשה, דכתיב: הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא (ויקרא יט, יז). וזאת המצוה מוטלת על כל ישראל, לא כמו שסוברים רבים מעמי הארץ שלא נתנה מצוה זו אלא למי שהוא חכם העיר, לא כן הדבר אלא כל בר ישראל חייב להוכיח את חברו בראותו שעובר עברה, או שנמנע מלקיים מצוה, ויותר יגדל החיוב על שאר עמא, שדבריהם עושים פירות יותר מדברי החכם, שאם יוכיחנו החכם יאמרו: הוא חכם הוא חסיד, ומי יוכל לעשות כמעשהו, אם היינו כולנו כמותו, היה בא המשיח, כאילו ביאת המשיח הוא דבר בלתי אפשרי על ידינו. ועוד שהחכם אינו מצוי תדיר אצל עמי הארץ ואינו רואה במעשיהם, לא כן חברו".

חומרת עוון ביטול התוכחה

אמרו רבותינו (שבת נד:): "כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו ולא מיחה – נתפס על אנשי ביתו, על אנשי עירו ולא מיחה – נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו – נתפס על כל העולם".

נאמר בגמרא (שבת נה:): "אמר לו ר' זירא לר' סימון: לוכיחנהו מר להני דבי ריש גלותא (יוכיח כבודו את אנשי ראש הגולה על מעשיהם). אמר ליה: לא מקבלי מינאי (אמר לו רב סימון: אינם מקבלים תוכחתי). אמר לו: אף על גב דלא מקבלי לוכיחנהו מר (שמא יקבלו ממך), דאמר רבי אחא ברבי חנינא: מעולם לא יצתה מידה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה, חוץ מדבר זה (מעולם לא נגזרה גזירה טובה מפי הקב"ה וחזר בעניינה אחר כך לרעה חוץ מדבר זה שהיו צריכים להוכיח ולא הוכיחו). דכתיב (יחזקאל ט): וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי, עֲבַר בְּתוֹךְ הָעִיר, בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם, וְהִתְוִיַּתְתָּ עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנִּצָּנְחִים וְהַנִּצָּנְקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ וּגו'. אמר לו הקב"ה לגבריאל (המלאך): לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דין, שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה, ועל מצחן של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהם מלאכי חבלה. אמרה מידת הדין לפני הקב"ה: מה נשתנו אלו מאלו? אמר לה: הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים. אמרה לפניו: רבוננו של עולם היה בידם למחות ולא מיחו! אמר לה: גלוי וידוע לפניי שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם. אמרה לפניו: רבוננו של עולם, לפניך גלוי, להם מי גלוי?! והיינו דכתיב (עו): זקן ובחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו וממקדשי תחלו, וכתיב: ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית. תני רבי יוסף – אל תקרי ממקדשי, אלא ממקודשי – אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו. ומיד (עו) והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו... ומאן נינהו ששה אנשים? אמר רב חסדא: קצף, אף, וחמה, ומשחית, ומשבר, ומכלה, ומאי שנא תיו? אמר רב: תיו – תחיה תיו – תמות".

במדרש (אותיות דרבי עקיבא א) הובאו הדברים בסגנון דומה: "באותה שעה עמדה מדת הדין ואמרה לפניו, אף הצדיקים שבתוכה כתוב על מצחם, תיו של דם, תיו – תמות. השיב הקב"ה ואמר לה: למה?! אמרה לו: מפני שלא הוכיחו את בניך בדברי תוכחות ולא אמרו להם שבל יחטאו! השיב הקב"ה: גלוי וידוע לפניי שאם היו מוכיחים אותם לא היו שומעים להם. השיבה מידת הדין: אף על פי שלא היו מקבלים מהם, היה להם להוכיחם. מיד שתק הקב"ה, וחישב את כל הצדיקים שהיו באותו הדור בירושלים כרשעים, ונשתלחו על ירושלים ו' מלאכי חבלה וחיבלו".

למדנו מכאן עד כמה חמורה ההימנעות מתוכחה. ומובא בזוהר (בראשית ס"ח): "כל מאן דאזהיר לחיביבא, אף על גב דלא קביל מיניה, שזיב ליה לגרמיה". תרגום: כל המזהיר את החוטא, אזי אף אם החוטא לא קיבל ממנו את התוכחה, אבל הוא המוכיח הציל את נפשו.

כשנתמעטו הדורות, נתמעטה התוכחה, וכעין שאמרו (סוטה מא): "אמר רבי שמעון בן חלפתא: מיום שגבר אגרופה של חנופה, נתעוותו הדינין ונתקלקלו המעשים ואין אדם יכול לומר לחברו: מעשיי גדולים ממעשיך". פירש רש"י שם: "ונתקלקלו המעשים – שהגדולים ראו עוברי עבירה ולא מיחו בידם מפני החנופה. ואין אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים ממעשיך – שמתוך שלא מיחו בעוברי עבירה, למדו הדורות את מעשיהם ונמצאו כולם עוברים". ביותר נתמעטה התוכחה בדורות האחרונים כאמור בגמרא (סוטה מט): "בעקבתא משיחא... ואין תוכחת".

בזכות התוכחה התפילות נשמעות

התוכחה דורשת מסירות נפש, ואילו לדורות שאינם בדרגה רוחנית גבוהה, חסרה מסירות נפש זו. נתבאר בגמרא (ברכות כ): רב פפא שאל מדוע זכו דורות הראשונים לניסים והאחרונים לא? ענה אביי: דורות ראשונים נהגו במסירות נפש על קידוש השם, מה שלא עשו כן האחרונים. והביאה הגמרא דוגמא למסירות נפשם של הראשונים, שרב אדא בר אהבה ראה כותית שלבשה בגד של פריצות בשוק (בגד בצבע אדום), קם וקרע אותו ממנה, וכשנודע שבעלת הבגד היתה נכרית, נאליץ לשלם קנס כספי גדול.

הקשר בין גודל השכר בכך שהתפילות נשמעות לבין זכות מסירות הנפש על קדוש ה', הינו מאוד פשוט, ובמיוחד כאשר מדובר בעניין הצניעות. שכן כידוע, אלקיהם של אלו שונא זימה הוא (סנהדרין צג, קו), והנה כאשר אדם יודע שכל עניין זימה שנוא על הקב"ה, ופועל משום כך במסירות נפש כדי להסיר כל דבר המצער כביכול את ה' יתברך בדבר השנוא עליו ואשר גורם צער לשכינה, ממילא כאשר הקנאי על כבוד ה' מתפלל לה' ומבקש ואומר לה' שדבר זה או אחר שנוא בעיניו ומצער אותו, אזי כשם שהוא לא השתהה מלהסיר דבר המצער לה', כך מידה כנגד מידה - ה' לא ישתהה מלסייע לו ולהסיר ממנו דבר השנוא בעיניו ומצער אותו.

וכמובא בסיפור על רב אדא בר אהבה שכאשר ראה דבר ערוה בשוק, עשה כל שביכולתו להסירו ולמנוע צער השכינה, וממילא מידה כנגד מידה - כאשר בדורו התפללו למטר, אז אפילו שרק חלצו את המנעל כהכנה לקראת התענית, כבר מילא ה' בקשתם.

כאשר העבירה היא בפרהסיא גם התוכחה יכולה להעשות בפרהסיא

וכתב על עניין זה של רב אדא בר אהבה בספר מצות התוכחה: "מכיוון שעבירת הפריצות הינה עבירה חמורה... בכדי שלא יפרצו בנות ישראל גדר הצניעות יש למחות בכך להעמיד הדת על תילה. ועוד יש לומר מכיון שהיא לא חששה להתבזות לעיני כל בבגד הפריצות שלה, על כן אין אנו מוזהרים לדאוג עבורה ומותר לקרוע ממנה".

מספר הרב אריה לייב הכהן זצ"ל על אביו 'החפץ חיים', שאגב, לא שמע ולא אמר מילה של לשון הרע במשך כל חייו, בספר (שכתב אודותיו) "מכתבי חפץ חיים" (עמ' פד): פעם בשעה שישב החפץ חיים ועסק בתורה עם בני החבורה, נכנסה עלמה אחת ויצאה כמה פעמים, וזרועותיה היו גלויות כפי המאדע. והחפץ חיים לא היה יכול להתאפק ואמר לה: "למה את מסתובבת פה? מה יש לך איתנו? האם את חושבת שאנחנו מלאכים?". ויצאה בנוזיפה.

ומובא בספר דברי יחזקאל החדש הסיפור דלהלן: "פעם אחת בא רבינו משינאווא זי"ע לעיר אחת במדינתנו מן הגדולות, ובא הרב מרא דאתרא אליו לכבודו, והרב אב בית דין היה מפורסם לשר התורה ועטרת הגולה, והיתה להם קרבת משפחה. מובן הדבר כי היו אז בבית אנשים נכבדים למאות. ותיכף פתח הרב הקדוש משינאווא להוכיח בהתלהבות גדולה על שאינו מוחה בבתו הלובשת פאה נכרית ושאר מלבושים מתדמים לחוקות כאחת הפרוצות. ונענה הרב האב בית דין: אם רצונכם לקיים מצות עשה הוכח תוכיח, היה לכבודו להוכיח אותי במקום שאין אנשים כדין תוכחה, ובגוף העניין, אין בידי למחות בה ולהעבירה מרצונה בזה. והשיב הרב הקדוש: דבר זה כתוב בתורה בשמעון ולוי אחיי דינה, כששאל אותם יעקב מדוע עכרתם אותי להבאישני? והם השיבו: הכזונה יעשה את אחותנו?! והדבר קשה, א. מה שאלם יעקב למה עשו ככה הא הם כדין עשו כמו שכתוב ברמב"ן ומפורשים. ב. מה השיבו הכזונה וגו', הלא גם יעקב ידע מאי הגיע אליהם. ג. לפי הפשט היה לו להשיב לאשר כזונה נעשה וגו', ולמה השיבו בלשון תמיהה הכזונה וגו'. אך הכל ניחא, דיעקב אבינו ע"ה שאל אותם: אם רציתם להרוג אנשי שכם, היה לכם לעשות מעשיכם בלט, לאט לאט מבלי פרהסיא שעשיתם להבאישי ריחנו ברבים. ועל זה השיבו בני יעקב שמעון ולוי האחים, הן אמת הדבר אשר אבינו דובר, אך אם היה שכם בן חמור עושה מעשהו במחשך ובלילה בלא יוודע לאיש, אז היינו גם כן מודדין לו כמדתו על חטא בסתר הריגה בסתר, רק כל זה באם היה עושה כמו עם זונה, שכתוב: אכלה ומחתה וגו' באין נודע דבר. אולם דינה יצאה לטייל באמצע

היום בפני רבים ומשם כבשה ולקחה לו, והוכרחנו למדוד לו כמדתו ביום דייקא כנ"ל, רק בפרהסיא. וזו תשובתם בתמיהה: הכזונה יעשה את אחותנו?! הא עשה שלא כזונה כנ"ל, רק בפרהסיא, על כן כפעולתו הוכרחנו לשלם להם.

וכן הוא גם כן בכבוד הרב. באם היה ענין התוכחה על עבירה בסתר הייתי מוכיחו בהתבודדות באין רואה, אך כאן הלא בת כבודו מטיילת בשווקים, ואדרבא רק ברבים החטא הלזה, וידמו שאר בנות ישראל הכשרות דרכיה העקלקלות בדרך קל וחומר שאם בת הרב הולכת כן, מכל שכן בנות בעלי בתים הפשוטים, ויאמרו התירו פרושים את הדבר, לזה החיוב עלי להוכיחו ברבים למען ידעו כי הוא שלא כדן ועבירה גדולה, ויועילו דברינו בפרסום החטא שהרבה בנות ישראל הכשרות יפרשו ובמקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. עכזה"ק. – והרב הגאון אב"ד הודה לו כי בצדק ידבר לשם שמים". (מקור חיים רס"ב, וכבר הובא דבר זה בקיצור בפנים הספר

בליקוטים עמוד ק"כ).

ויש להעיר כי בימינו הדבר רגיש, אחר והרבה נשים למעשה אינן מודעות כל כך לעוון הפריצות שבידיהן ותוכחה בפרהסיא יכולה לשפוך את דמן ולגרומ נזק רב, לכן צריך עדינות וזהירות גדולה בדבר.

תוכחה נעשית גם בהפצת ובכתיבת חומר הסברה בנידון האמור

הרב שמשון רפאל הירש בספרו "מעגלי שנה" (שנה ג' עמוד קפט) כתב וזו לשונו: "כל מי שיש בו כשרון כתיבה או דיבור, ולא ניצל את כשרונו, כדי לכתוב או לדבר אל הציבור, הרי הוכיח בזה כי אין בו העוז לפעול למען עניין קדוש, אשר מחובתו אפילו להקריב את חייו בעדו, והרי הוא מתחייב איפוא בנפשו על ביטול מצווה נעלה זו. כאשר מדובר בעניינים כה חשובים וקדושים, חובה על כל אחד לפעול בכל כוחותיו ובכשרונותיו ללא כל השתמטות".

וכן כתב הפלא יועץ: "ומצוה זו (התוכחה) יכול האדם לקיים אף כי אחרי מותו לרוב דורות, אם חננו השם דעת יכתוב בספר דינים ומוסר השכל, ואף כי רבו הספרים כאלה ותורה מונחת בקרן זוית, אין דורש ואין מבקש כי אם השרידים, אף על פי כן הוא יעשה ויכתוב רובי תורתו, אולי ברוב הימים המְצָא יִמְצָא שיטול ספרו בידו ויעשו דבריו פירות ויִבְנֶה גם הוא ממנו ויהיו שפתותיו דובבות בקבר, ועל כן מה טוב ומה נעים לסדר ספר מנהגים ומוסר ללועזים בלעז, כי הן רבים עתה עם הארץ, ויותר מועיל ומזכה לנפשו בעשות ספרים כאלה מעשות ספרים בפלפולים וחיזודים ודרושים...".

הוכח לחכם ויאהבך

אמרו רבותינו (אבות דר"נ כ"ט): "יש לך חברים, מקצתן מוכיחים אותך, ומקצתן משבחין אותך, אהוב את המוכיחך ושנא את המשבחך, מפני שהמוכיחך מביאך לחיי העולם הבא, והמשבחך מוציאך מן העולם".

מצינו בגמרא (כתובות קא): "האי צורבא דרבנן דמרחמין ליה בני מתא – לאו משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא". תרגום: תלמיד חכם שהוא אהוב על בני עירו, אין זה משום שהוא הגון ביותר, אלא משום שאינו מוכיח אותם בענייני שמים.

מעלת המוכיח

כתוב בזוהר הקדוש (תרומה דף קכח. תרגום מארמית): "כל האוחז ביד החוטא ומשתדל לשכנעו לעזוב את דרכו הרעה, מתעלה בשלוש מעלות, מה שאין אדם אחר מתעלה בהם, כי הוא גורם להכנעת כח הטומאה וגורם להקב"ה שכבודו יתעלה, ומביא לקיום העולם, ועל איש כזה כתוב: בריתי היתה החיים והשלום. זוכה לעולם הזה וזוכה לעולם הבא, וכל ממוני הדינים אינן יכולים לדונו הן בעולם הזה והן בעולם הבא, והקב"ה מברכו בכל הברכות שברך את אברהם אבינו בשעה שתיקן את נפשות החוטאים. וזוכה לעלות לשבעים העולמות הגנוזים שאין אדם אחר זוכה להם. ואילו ידעו בני האדם לכמה זכויות ותועלת זוכים בגלל ההחזרה בתשובה, היו רודפים אחר החוטא להחזירו בתשובה כרודף אחרי החיים".

השכר הוא אפילו כאשר אין מקבלים את התוכחה

המוכיח ודבריו לא נתקבלו אצל השומעים, בכל זאת זוכה הרבה. וכתב הגר"א בביאור למשלי (יב, טז) "ואומר – שלעולם יראה אדם להוכיח את חברו שעושה לא טוב אף שאינו יודע אם ישמע לו אם לאו. כי אם ישמע לו ויטיב את מעשיו אז כל המצוות שיעשה הם על ידו, ויטול שכר כולם, כאילו עשה כמו העושה עצמו, ואם לא ישמע לו, מכל מקום הוא עשה מה שמוטל עליו ונוטל שכרו על זה. ועוד דאיתא בכתבי האריז"ל, שאם אדם מוכיח לרשע והרשע אינו שומע לו, הוא נוטל כל הטוב שברשע, והרשע נוטל כל ההיפך שיש לצדיק, והוא בסוד: וזכה, נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, והרשע נוטל חלקו בגהינום, וזהו מפרי פי איש, כלומר מפרי פיו של האיש והיינו ממה שמוכיח, אף על פי שאין שומע לו, הוא ישבע טוב, כי נוטל הטוב ממנו, ואם ישמע לו אז כל הגמול של ידי אדם, כלומר כל מעשיו הטובים שעושה אותו האדם על ידו – ישיב לו, כי נחשב לו כמו שהוא עושה ונוטל גם כן אותו הגמול".

תוכחה אפילו במהיר מריבה

לפיכך יש להתבונן בגודל החיוב להוכיח, ואפילו על ידי מריבה במקרה הצורך, וכמו שנתבאר ב"שערי תשובה" לרבינו יונה (שער ג' אות כט): "מי שאינו מחזיק במחלוקת על המתייצבים על דרך לא טוב ומושכי העוון, הרי הוא נענש מפשעיהם לכל חטאתם ועובר בלאו, שנאמר (ויקרא יט, יז) וְלֹא תִשָּׂא עֲלֵיוֹ חֲטָא... ונאמר (דברים א, יז): לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי אִישׁ. וכל מי שהוא לשם יתברך, ימסור נפשו על קדושת השם, שנאמר (שמות לב כו) מִי לֵה' אֱלֹהֵי, וַיֹּאסְפוּ אֲלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי, ונאמר (במדבר כז יז) וַיִּרְא פִּינְחָס וְגו' וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ. וחובה על כל ירא, אף כי אוהב טהור-לב להעיר קנאה – כי יראה והנה יד שרים וסגנים במעל, ואמרו רבותינו (ב"ר כו ה') כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, שנאמר (עזרא ט, ב) וַיֵּד הַשָּׂרִים וְהַסְּגָנִים הַיְתֵמָה בַּמַּעַל הַזֶּה רֵאשׁוּנָה".

דרך התוכחה הראוי

ובעניין דרך התוכחה מלמדנו השל"ה הקדוש שיעור חשוב בביאור הפסוק (משלי ט ח): "אַל תּוֹכַח לֵץ פֶּן יִשְׁנֹאֲכָ, הוֹכַח לְחָכָם וַיֵּאֱהָבֶךָ" – האומר לאדם הרי הנך לץ, הוא שונא את המוכיח ומתייאש מעצמו, "הוכח לחכם" – אמור לו חכם אתה ואין לחכם לנהוג באופן זה, ויאהבך ויקבל דבריך.

וכן כתב על כך הפלא יועץ: "שאל יוכח בלשון לץ לומר לו אתה לץ רשע, למה תעשה כך וכך, אלא יאמר אתה חכם איש טוב משובח ומפואר, ולא נאה לך מעשים כאלה, חזור בך כדי שתהיה שלם בכל, ויהללוך בשערים מעשיך. ואם לא יקבל ברכות וישוב מדרכו הרעה, ידבר קשות ויוסיף עד להכותו, אם יש בידו למחות".

מתי אומרים מוטב יהיו שוגגין

הכלל האומר (ביצה ל) ש"מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין", אמור רק באיסור דרבנן או באיסור תורה שאינו מפורש בתורה, כשידוע שלא יקבל, אבל אם הוא איסור המפורש בתורה צריך להוכיח, וספק של איסור דבר תורה נחשב כמפורש בתורה. ובפרט כשמדובר בדבר שיש בו חילול ה', וכתב המשנה ברורה (הלכות יוה"כ ס"א תרח סעיף ב' ס"ק י'): "ובעבירה שבגלוי יוכיחנו מיד, שלא יתחלל שם שמים". ומוכח כאמור לעיל מרב אדא בר אהבה שיש בעוון הפריצות הכרח להוכיח.

ובפרט יש תוספת חיוב להוכיח כאשר ידוע שיתכן והדברים כן יתקבלו. וידוע שבנושא הצניעות יש הרבה נשים שמקבלות תוכחה ומתקנות מעשיהן, והנה רואים אנו בימינו התעוררות הולכת וגוברת בעניין הצניעות, ויותר ויותר נשים מוסרות עצמן בשמחה על קדושת ה' יתברך במצות הצניעות, והולכות ומהדרות עוד ועוד,

וחומר הסברה רב מופץ בנושא כפי רמת הביקוש הגוברת לדבר, לכן כל הנשים הן בחזקת נשים כשרות שאולי תשמענה, לפיכך חובה להוכיחן.

וכן כתב מרן הגר"ע יוסף זצ"ל (יביע אומר חלק ה' המילואים): "דלא אמרינן הכי (שלא נאמר כך) אלא כשהדבר ידוע לנו בודאי שלא יקבלו, אבל בספק שמא יקבלו צריכים למחות בידם וכן כתב הרי"ף והרא"ש (רפ"ד דביצה ל.) וכן כתב הר"א ממיץ (בס' יראים ס"ט לז) ורבינו ירוחם (סוף נתיב ב.). וזו לשון הרשב"ץ (בתשובה ח"ב סי' מז): וכבר כתבו התוספות דדוקא במילתא דידעינן בודאי דלא מקבלי מינן אמרינן (שיודעים בודאות שלא יקבלו מאיתנו אומרים) מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, אבל אי לא ידעינן אי מקבלי מינן או לא (אבל אם לא יודעים אם יקבלו מאיתנו או לא), חייב על כל פנים למחות, כדמוכח במסכת שבת (נא). אם לפניך גלוי לפנייהם מי גלוי? ואילו הנחנו בני אדם על מה שהן שוגגין בכל יום היו מוסיפים שגגות, והיתה התורה נופלת מעט מעט. ועוד נראה לומר דהיינו דוקא כשכולם שוגגים הא לאו הכי (אבל אם לא כך) מצוה למחות בידן כדי להזהיר אחרים שלא יבואו לידי מכשול דברייתא ילפי מקלקלתא ולא מתקנתא (שלמדים מהברייתא קלקול ולא תיקון). והמורה הוראות שהזהיר את העם ולא קיבלו, עליו נאמר ואתה את נפשך היצלת. עכ"ל.

...אין ספק דלדינא נקטינן (שעל פי הדין נוקטים) כדעת הרי"ף והרא"ש והיראים והתוספות והרשב"ץ והרי"ז והמט"מ הנ"ל, דבספק אם ישמעו חייב להוכיחן, וכל שכן כאן שע"י כך ישמעו גם הנשים האחרות השארית שנמצאה לפלטה המתנהגות בצניעות, ולא כאותן נשים הלובשות פאות נכריות. "עכ"ל. (ע"ש באריכות).

וכדאי כאמור מדברי השל"ה הקדוש, לעשות זאת בדרכי נועם משום שדְּבָרֵי תְּקֻמָּים בְּנִחַת נְשָׁמָעִים (קוהלת ט יז).

[חלק מהמקורות בפרק זה הובאו מהספר "הוכח תוכיח" להר' יואל שוורץ שליט"א]

עושה רצון בעלה

כאן המקום להזכיר שספר זה נכתב עבור בנות ישראל, לחזקן במצוה השייכת להן. אולם מאחר וידוע כי בטבעם של הגברים לקרוא גם בספרי נשים, החלטתי להקדיש פרק אחד עבור הבעלים, שידעו שצניעות נשותיהם גם באחריותם ולא יצאו ידי חובתם בעולמם בהערה בעלמא, קל וחומר אם הם עצמם הגורמים לאי צניעותה של האשה, לא חפים הם מעוון.

כתב רבינו הקדוש בעל השומר אמונים רבינו אהרון ראטה זצ"ל (ספר הצוואה): "בְּנֵי, הגם כי תמיד הנהגתי אתכם על השלום ולא לחרחר ריב עם שום אדם, חס ושלום, וכל שכן עם אשתו שהוריתי תדיר לקבל בזיונות וחרופים מאשתו ולשתוק על דבר כבוד ה', כי זה טובה כפולה ומכופלת לאיש לסבול חרופי אשתו ולבלי להשיב כלום. ועד כמה עצומה ונשגבה זו הטובה, וכמה צדיקים שזכו בשביל זה למדרגות רבות ולהרבה מתנות מן השמים. גם לכל איש פשוט זו טובה עצומה, כמאמרם ז"ל (עירובין מא:), שאינו רואה פני הגיהנום.

הגם כי על האשה בעצמה הוא רחמנות גדולה, כי הרבה תהיה צריכה לסבול על זה עונשים קשים על שמצערת בעלה, אבל לאיש הוא טובה גדולה ועצומה לעשות עצמו כחרש לא ישמע ולשתוק ולסבול בשמחה, והעיקר שלא לענות כלום, חס ושלום, רק להשיב רכות, (משלי טו, א) מְעַנֶּה רַךְ יֵשֵׁב חֶמָה, ולהאמין בהשגחה פרטית, כי כל אלו הדיבורים הוא מלמעלה על פגם הדיבורים שלו, ועוד שמרמזין לו מן השמים פגמיו אם יש לו שכל להבין, ועוד מפני חילול ה' במחלוקת. אבל כל זה במצערות אותו במלי דעלמא (בדברי העולם). אבל דבר ששייך לעניין פרצת ענייני פריצות או גידול בנים ולהזריכם על דרך הצניעות ויראת שמים והנהגת הצניעות של היראים האמיתיים – על זה חס ושלום, לא תהיו ענוים, רק תצאו באש ובמים, כי כל אלו האבות ובעלים רחמנים שרוצים רק השלום בענין זה, ראינו בחוש כי כל בניהם, רחמנא לצלן, יוצאים לתרבות רעה, ואם לא בניהם אז בני בניהם, חס ושלום. ואם מסר נפשו ולא הועיל, אז אין לו עונש מן השמים, כאשר כתבתי בשלחן הטהור במאמר הצניעות, ועל פי רוב בעזרת ה' יתברך בודאי יועיל הרבה.

וצריך לעשות כל תקיפות שבעולם שלא לחוס ולחמול כלל לא על אשתו ולא על בניו רחמנות של פתאות, כי זה הרחמנות הוא מס"מ וכת דילה (השטן וחבר מרעיו), רחמנא לצלן. אוי על רחמנות כזו. רק צריך תיכף לצאת בכל מיני תוקף עוז ובמסירות נפש למחות בכל הכח שבעולם, כמו שראיתם ממני, בני אהובי, ושלא לשתוק ולהנוף ולרחם בזה, חס ושלום. למען ה' תרחמו על נפשותיכם ועל נפשות

נשיכם ועל בניכם יותר מעל הגוף הבזוי, עפר ומים, טיפה סרוחה, ותראו לחוס על כבוד שמו הגדול שלא יתחלל, חס ושלום. ואם תתנהגו על דרך הטובה יעזור לכם ה' לגדל שעשועין קדישין על כל פנים לפי ערך הדור".

וכן כתב (ספר הצוואה) "ואם יש לו אשה שפורצת גדרי הקדושה, צריך למסור נפשו ממש על זה בכל מה שיכול, כי זה יותר גרוע מאם בא גזלן ורוצח ורוצה להרגו, שבודאי עושה כל מה שבכוחו להינצל מאת הרוצח. וכמו שאמרו ז"ל, שקשה המחטיאו יותר מההורגו. ואשה כזאת היא בכלל מסית ומדיח, אשר נאמר עליו בכמה לאוין בתורה: ולא תחוס ולא תחמול ולא תכסה עליו.

ואם תתנהגו כמעשה הפתאים שרוצים לישב בהשקט ומנוחה ויאמר תירוץ, שאינו רוצה לעשות מריבות ואינו רוצה לצער בני ביתו – כי זה אינו נקרא, חס ושלום, בשם מחלוקת. רק נקרא קידוש השם, מסירת נפש וקנאת ה' צבאות. כי גם הרבה גדולים ומפורסמים אשר הלכו בזה הדרך שלא לצער בני ביתם והלכו ברפיון, גרמו כי נשרפו נשמות בניהם, בני בניהם נעשו פורקים לבסוף, כאשר ראינו זאת בעינינו בחוש הרבה.

וכבר ראינו אחד קדוש בדור אחרון, בוצינא קדישא מצאנו, אשר מסר בזה להנהיג צניעות בישראל ופעל על יוצאי חלציו ועל כל העולם, וכן כמה צדיקים בדורו חבריו. וכן כל אחד מישראל אשר מוסר נפשו על הנהגת צניעות קדושת הבית, אז משבר בזה כל טינרין תקיפין (סלעים קשים), והקדוש ברוך הוא אינו מקפח שכרו בזה ובבא, ורב שכרו וחילו ופעולתו מן קדם ה'.

אבל עכשיו, בעוונותינו הרבים שירדנו בסתר המדרגה ובהשגת הדעת, אטומים וסתומים, בעוונותינו הרבים, ונמצאים גם כאלה אשר עליהם אמר הנביא (ירמיהו, ה' הנה דבר ה' הנה לךם לתרפה, לא יתקצו בו, וזה מגודל כסלות ופתאות שירדה בעולם. ועיקר שבעיקרים ההתחלה מגודל ירידה זו נצמח מנשים השחוצות שמורדין על מנהג רבותינו ואבותינו ואמותינו הקדושים ומושלים על בעליהם. ורבא דעלמא (ורוב העולם) עכשיו נמשכין אחריהן כצאן לטבח יובל.

בתחילה נמשך אחר היצר בחבילי תירוצין, שאין רוצה לעשות פירוד וכדומה ויש לו רחמנות, ואחר כך בהמשך הזמן שמרגיש בעצמו גודל נפילתו וירידתו מהקדושה וגודל חורבן הבית בכלל ובפרט, אבל אז כבר אינו יכול להושיע כי אינו ברשותו, וכבר נמסר ביד החיצונים, רחמנא לצלן, הוא ורוחו וכל אשר לו. כי כיון שנפרץ הקדושה וצניעות מהבית, בורחת השכינה משם ושם הגיעה הפלונית וכל מחנותיה, רחמנא לצלן מהם. והנה הם אומרים שכוונתם על שלום בית להשראת השכינה, והשכינה הקדושה בודאי אינה שורה בבית כזה, חס ושלום, שמלא זוהמה של פריצות וחציפות, כי אין אדם העליון דר עם נחש בכפיפה אחת וכו'.

ועוד: כגנות עלי נהר, שנהר רומז לשלום כמו שאמר הכתוב (ישעיהו סו, יב) הַנְּנִי נְטָה

אֵלֶיךָ פָּנֵהוּ שְׁלוֹם, ואמרו רז"ל בברכות: הרואה נהר בחלום, ראה שלום. דהיינו: ששניהם יסכימו איש ואשתו לדרכי הצניעות והקדושה, אז יהיה שלומים דקדושה ונתקדש הבית מנהר העליון מגן עדן דלעלא. מה שאין כן אם השלום הוא להיפך הצניעות, אז השכינה הקדושה מתאנחת ומצטערת על שלום כזה שלום דקליפות. כי שלום כמספר עשו, שאומר: אין לחרחר ריב בבית לעשות מחלוקת ולהפריד שלום בשביל הנהגות הצניעות, כי גדול השלום שהקדוש ברוך הוא התיר למחות שמו הקדוש בשביל שלום. וכדומה דברי חלקות של חנופים ושקרים של פיתוי היצר, וזה שלום של עשו הרשע". עכ"ל.

וכתב החפץ חיים (גדר עולם, פרק שישי): "הנה ידוע דהוכחה היא מצות עשה דאורייתא כמו דכתיב (ויקרא יט, יז) הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חָטָא, ואמרו חז"ל: כל מי שיש לו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס באנשי ביתו. אם כן לפי זה כמה גדול החיוב על הבעל למחותה בעוון זה ולהעריך לפניה גודל האיסור וכו' ואל יחשוב האדם בנפשו לאמר כבר אמרתי לה פעמיים ושלוש ואיננה שומעת לי ומה לי לדבר עוד בעניין זה, יתבונן האדם בעצמו האם היה מתנהג כן כשהיה רואה שאשתו מקלקלת כל עסקיו שהוא עושה, בוודאי היה צועק מר עליה לאמור מה תעשי? לבד שאין את מסייעת לי עוד תקלקלי כל מחייתי, במה נחיה אני וכל אנשי ביתי, האם נמות מפני שטותך? והיה מתחכם בכל מיני עצה להעריך לפניה גודל שטותה, פעם בלשון רכה ופעם בלשון קשה עד שהיתה מתבוננת בעצמה להסיר אוולתה מעליה. כן בענייננו צריך תמיד להוכיחה בעניין זה ולהעריך לפניה גודל הקלקולים היוצאים מזה שיהיה על ידי זה מר באחרית גם לה וגם לו שימצא על ידי זה כמה מאות ואלפים תפילות וברכות שהיו שלא כהוגן עד שעל ידי זה תתרצה לילך בכיסוי על שערה. ואמשול לך משל למה הדבר דומה, לסוחר אחד גדול שהיה דר בעיר מלוכה ומסחרו היה באבנים טובות ומרגליות ואשתו היתה נושאת ונותנת בתוך העסק הזה, והבעל היה דרכו ליסע תמיד למדינות רחוקות לקנותם ולשלחם פה לבית מסחרו. והיה היום ויבואו שרי מלוכה לבית הסוחר הזה ויאמרו להאשה: שמענו על בעלך כי הוא סוחר גדול והוא מבין באבנים טובות ומרגליות ועתה הגיע הזמן לכתור את מלכנו בכתר המלוכה ונצרך לנו אבנים טובות ויקרות, האם יש בבית מסחרך? ותען ותאמר: אבנים כאלה שהן יקרות למאד וראויות רק להנתן בכתר של המלך אין לי ורק אכתוב לבעלי שישתדל להשיגם למען כבוד מלכנו. ויענו ויאמרו לה: דעי נא כי תשורה גדולה תשיג על זה מאת המלך אך הזהרי והזהרי שלא יהיו ח"ו אבנים מזוייפות כי בעת הכתרת הכתר מתקבצין כמה וכמה מלכים שהם מבינים גדולים על אבנים כאלה והיה אם ימצא ח"ו שום זיוף בהן יהיה בזיון גדול להמלך ולנו המתעסקים בדבר הזה וגם לך יבולע ח"ו על ידי זה.

על כן הזהירי בדבר הזה. ותען ותאמר: אין דרכי ודרך בעלי מעולם לסחור באבנים מזוייפות ובפרט בדבר הנוגע לכתר מלכות, ותיכף כתבה לבעלה מכתב שיזרוז עצמו לקנות אבנים יקרות למאד שתהיינה ראויות להינתן בכתר המלך ויראה להשגיח שלא יהיה שום זיוף בהן. והשיב הבעל: אבנים יקרות כאלה יש לי ואני שולחם אלייך, אך ליתנם לכתר המלך הוא עניין נורא מאד. על כן אף שאני דרשתי קצת אצל מבינים ואמרו שאינן מזוייפות, גם את בבואם לידך, היזהרי מהתחלה להתבונן בהם ולהראותם למבינים אם אין בהם זיוף ואח"כ למסרם לשרי המלוכה. ויהי כבוא המכתב עם האבנים היקרות לידה וראתה שכתב בעלה שלפי דעתו אינן מזוייפות, מרוב חמדתה להרווחת הממון ותשוקת הכבוד שתוכל להתפאר לעיני הכל ולהתקשט לפניהם באותות הכבוד שינתן לה עבור זה מאת המלך, לא חששה לציווי בעלה לחקור עוד אחר זה ותיכף גילתה לבית המלך כי נשלחו לה האבנים טובות ויבואו לביתה שרי המלוכה ויטלום וישלמו לה בכסף מלא ובתשורה גדולה לזה. ויהי בהגיע זמן הכתרת המלך ויתקבצו כמה מלכים ויתהלל המלך לפניהם כי נשלחו לו ממדינה רחוקה אבנים יקרות מאד עבור כתר, ויהי בראותם את האבנים הכירו שהם מזוייפות ועל ידי זה היה המלך לבוז, ותיכף שלחו אחר האשה וירעמו עליה בקול גדול לאמר עונש מוות עלייך כי הלא התרינו בך שתזהרי שלא יהיה שום זיוף בהן כי דבר זה מנע לכתר המלך וביזית בזה כבוד המלך. ותען ותאמר: אין עלי כ"כ האשמה כי הלא אנכי כתבתי לבעלי והזהרתיו שלא יהיה שום זיוף בהן ומה פשעי בזה. ויביאו גם את הבעל להמשפט ויאמרו לו: אתה שלחת את האבנים האלה המזוייפות אשר היו סיבה לבזות את כבוד המלך וכתרו. ויאמר: הן, אבל לא היתה כוונתי ח"ו לבזות את כבוד המלך, רק שהמוכרים רימוני וגם הלא אנכי כתבתי לאשתי שהיא תראה עוד להמבינים הגדולים מהתחלה ולא למסרם תיכף לקבעם בכתר המלוכה. ויצעקו עליו לאמר: בדבר הנוגע לכתר המלך היה לך בעצמך לחקור אחרי זה היטב מהתחלה ולא לסמוך על האשה דדעתה קלה עליה. על כן תחת הכבוד שהייתם מקבלים מאתנו אם הייתם הולכים בעסק זה באמונה, עתה משנה קלון תירשו ויורידום שניהם לבית האסורים, וייסרום שמה ביסורים קשים. ותען האשה בקול בכי ותאמר לבעלה: אתה היית בעוכרי ואתה הוא המכני מכת רצח ולא השוטר הזה כי האם לא ידעת שהאבנים נקנות להיות קבועות בכתר המלך, והיה לך לזהר יפה שלא יהיה שום זיוף בהן ועל ידי זה היה טוב גם לי, גם לך לעולם על ידי העסק הזה אבל עתה ראה מה עשית במסחרך, הבאת עלי כל ההכאות והיסורין. אבל עתה אוי לי ואוי לנפשי מה יהיה סוף ואחרית על ידי יסורין כאלה. ויען הבעל בקול מר ויאמר אוי לך ואוי לנפשך שגרמת לך כל הצרות וכי הלא כתבתי לך מתחילה והתירתי בך שלקנות אבנים טובות לכתר מלוכה הוא עניין נורא מאד, על כן תראי לדרוש מתחילה היטב אם אין בהם שום זיוף ואח"כ למסרם

למלכות והיה לך לקיים דבריי, אך חמדתך להתעשר על ידי זה בהון רב ולילך במלבושי רקמה ולהתפאר לפני הכל גרם לך שנסתמו עיניי שכלך ונפלת בבור שוחה וגם לי הפלת בהנהגתך. אוי לנו ולנפשנו, מה יהיה בסופנו.

כן הדבר אחי כשהאדם מסגל תורה ומעשים טובים בעולם הזה ונעשה מזה תיקונים גדולים למעלה בעולמות העליונים כי על ידי זה נבראו כתרים שמכתירין להשם יתברך בזה [ולבסוף כשהאדם בא לעולם הבא, תחת הכבוד שנתן להשי"ת במעשיו נבראו עטרות שמכתירין לו, אותן עטרות גופא נותן לו הקב"ה ומלבישין אותן בראשו וזהו שכתוב כי מכבדי אכבד וזהו כוונת חז"ל, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשם ונהנים מזיו השכינה, ועטרותיהם דוקא שלא אמרו ועטרות ברשיהן וכעין זה היה מעולם וכדכתיב צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה בעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו]. אך כל זה אם נעשה המצוה כהלכה בכל פרטיה שנעשית בקדושה ובמקום קדושה, וכדכתיב, והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחרריך, לאפוקי (להוציא) אם נעשית נגד הערוה כגון שקרא איזה דבר תורה או שברך שום ברכה היה לנגד שער אשה או זרועותיה וכו' המגולין, ולא חש לדברי חכמינו ז"ל שאסרו זה. בודאי אין חל שום קדושה על הדיבור ההוא ובמקום האור נעשה חושך ח"ו, ואפילו אם רק איזה תיבות מהברכה היה נגד כל הנ"ל, נחסר אור הקדושה במקום ההוא של הכתר המכונה נגד אלו התיבות וכדכתיב והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחרריך, ותמורתו נכנס חושך, וידוע שהקב"ה מתפאר בעמו ישראל לפני הפמליא של מעלה בעטרות שמעטרין לו תמיד בתורתם ובמצוותם וכדכתיב, ישראל אשר בך אתפאר. והיה אם תמצאנה בהרות של חושך על איזה מהכתרים, בזיון גדול הוא להשם הנכבד והנורא שימצא בכתריו בהרות כאלה, והיה כשתעלינה אח"כ נפש האיש והאשה למעלה לתת דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, יתרעמו עליה המלאכים בקול גדול לומר משפט נורא של אש הגיהנום עליך כי לבד שלא נתת כבוד למלך מלכי המלכים עבור החיים והמזון והבריאות שנתן לך תמיד, עוד קלקלת את כתר המלך וחשכת את אורו ובזית את כבודו על ידי שערותייך או זרועותייך וכו' שהיו מגולות תמיד אף בעת שברך בעלך איזה ברכה או למד שום דברי תורה. ותען ותאמר בקול מר: אין עלי כ"כ האשמה [וזהו ענין אמיתי כי בעת הדין הנורא כל אחד רוצה לדחות מעל עצמו העונש כי אפילו הגוף והנפש שהיו בוודאי בהתאחדות גמורה כל ימי החיים מכל מקום מפני אימת המשפט הנורא כל אחד רוצה להטיל העוון על חבירו כדאיתא בסנהדרין דף צא ע"ש], בעלי היה הסיבה לקלקול הזה של הכתרים הקדושים האלה שברך כל אלו הברכות נגדי. ויביאו גם אותו להמשפט ויראום את חשכת הכתרים שלמעלה שנסבב על ידי שניהם, ותאחז אותם חיל ורעדה. ויאמרו לו: אתה ברכת את הברכות האלה שהיה סיבה לבזות את כבוד השי"ת וכתרו. ויען ויאמר: הן, אבל אין אני עיקר הסיבה, רק היא באשר ישבה לנגדי בשערותיה

ובזרועותיה וכו' המגולות בעת שברכתי איזה ברכה וגם הודעתי לה שאין נכון לעשות כן ולא שמעה לדברי. ויענו כולם ויאמרו: אם היית חושש באמת לכבוד השי"ת היה לך לילך למקום אחר או על כל פנים להחזיר פניך מנגדה ולגמור הברכה. על כן על שניכם לישא עונש העוון ותחת הכבוד שהייתן נוחלין אם הייתם עובדים לה' כהוגן, עתה משנה קלון תירשו. ויתפשו מלאכים אכזרים ויורידום לגיהנם ליסרם ביסורים קשים [וכדאיתא במסכת גיהנם שיש נשים שתולין שם בדדיהן והוא במידה כמידה וכן בהשערות ובכל אבר שאדם חוטא בו הוא נתלה עי"ש שמוכח כן]. ותען האשה בקול בכי ותאמר לבעלה: אתה הוא המכני באכזריות ולא השוטר הזה. האם לא ידעת מאז בעודך בעולם הזה שלמטה שמברכותיך ומתורתך נברא כתר המלך העליון, והיה לך ליזהר יפה שלא יהיה בהן שום קלקול והיה לך להודיעני את גודל העונש שיש עבור זה ולהזהיר אותי תמיד באזהרה גדולה, ועל ידי זה היה טוב גם לך, גם לך, אבל עתה ראה מה גרמת לי בהנהגתך, הבאת עלי את כל ההכאות והיסורין הקשים האלו. אוי לי מה יהיה סופי. ויען הבעל ויאמר להאשה: אוי לך ואוי לנפשך שגרמת לך כל הצרות האלה וגם לי ואת חושבת שהאמת והצדק אתך, האם לא אמרתי לך כמה פעמים שזה אסור מדינא, והיה לך בעצמך ליזהר בכל האופנים שלא לילך בשערות מגולות ובזרועות המגולות אך חמדתך להתקשט לפני הכל ולילך בדרכי חברותיך הפרוצות [אשר גם המה יבואו לפה ויווסרו ביסורים קשים], גרמה לך שנפלת בבור שוחה וגם לי היפלת בהנהגתך. על כן החכם עיניו בראשו בעודו בחיים שיוכיח תמיד בעניין זה ויודיענה את גודל הקלקול ושהיא בעצמה תצעק לבסוף אוי ואבוי על העניין הזה ובוודאי יועילו דבריו במקצת וינצל מיום הדין העתיד". עכ"ל.

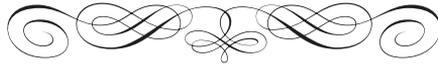
וכתב הרמב"ם (נשים, הלכות גירושין, הלכה כב): "אישה רעה בדעותיה, ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה, שנאמר: גֵּרֵשׁ לְךָ וַיֵּצֵא מִדֹּדֶן (משלי כב, 1)".

וכתב רבינו ישראל מאיר הכהן מראדין זצ"ל (חפץ חיים – הלכות איסורי לשון הרע ורכילות ואבק שלהן): "וכן אם הוא יודע את בית המחותן כי הוא בית פריצות, צריך לגלות". למותר לציין עד כמה רחוקים הם המקרים בהם הותר לדבר לשון הרע, אבל בענייני שידוך, אם המחותנים אינם נוהגים בצניעות, מותר לספר. נלמד מכאן עד כמה חריג בחומרתו איסור הפריצות גם בנידון זה של לשון הרע.

מצינו שעבור שלום הבית בין הבעל לאשה, בענייני העולם על הבעל לנקוט בהבלגה רבה, אך על נושא הצניעות אסור לו בשום פנים ואופן להתפשר, עד כדי כך שאם הבעל לא מצליח לשכנע את אשתו להיות בצניעות, מצוה עליו לגרשה. אך בדור זה בו אפילו בציבור החרדי קשה למצוא הרבה נשים שבאמת מקיימות את מצות

הצניעות כראוי, ורובן ככולן שוגגות אחר ההטעיות וההתעיות המרובות (ראה לעיל בפרק - מאשריך מתעים), יש להוכיח בדרכי נועם וללמוד את הנושא הדק היטב לפני שממהרים להתגרש, הגם כי לא בנקל יוכל למצוא אשה צנועה תחתיה. "ואמר ריש לקיש, קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים" (בבא מציעא קז:). על כן על הבעל לשפר מעשיו אף הוא בשמירת הברית וקדושת העיניים שלו ובכך, פְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים בְּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם (משלי כז, יט), גם האשה ממילא תתחזק במוטל עליה ויהיו שניהם כלים ראויים למשכן לשכינה. וכמו שנאמר (סוטה ב.) "אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו, שנאמר (תהלים קכה, ג) כִּי לֹא יִנוּחַ שִׁבְט הַרְשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים" ופירש"י: "צנועה לצדיק ופרוצה לרשע". על כן, קשוט עצמך, הראה לאשתך שהיא האשה היחידה בעולם המעניינת אותך, וכתוצאה מכך גם היא לא תחוש בצורך לקבל תשומת לב מאחרים, ויהיה קל יותר להשפיע עליה להיות בצניעות.

ואין לאשה להתרעם על בעלה באם מעיר הוא לה כיון שזה תפקידו לעשות כל מאמץ אפשרי להשפיע עליה בדבר צניעותה לטובתם הנצחית בזה ובבא, והעיקר על הכל היא התפילה.

הברכה והקללה מהזוהר הקדוש

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת נשא דף קכה עמוד ב

רבי תזקיה פתח (תהלים קכח ג) לפרש מה שכתוב **אֲשַׁתְּךָ כַּגֶּפֶן פְּרוּרָה** בירכתי ביתך, ואמר **מָה גֶפֶן לֹא מִקְבֵּל עָלֶיהָ אֶלָּא מְדִידִיהָ** מה גפן אינה מקבלת עליה הרכבה ממין אחר אלא ממינה, **כִּי אֶתְתָּא דִּישְׂרָאֵל קִימָא בְּהַאי גְּוֹנָא** כך אשה ישראלית עומדת באופן הזה, **דְּלֹא מִקְבֵּלָא עָלָהּ אֶלָּא הֵהוּא בָּר זִוְגָה** שאינה מקבלת אלא את בן זוגה, אמנם כיון שמכל מקום היא מקבלת הרכבה מגפן אחרת, לכן הביא משל אחר והוא **כְּשִׁפְנִינָא** (נ"א כְּתוּרָא) **דָּא דְּלֹא מִקְבֵּלָא אֶלָּא הֵהוּא בָּר זִוְגָה** כיונה זו שאינה מקבלת אלא את בן זוגה, כי יש לה רק בן זוג אחד, כך אין לאשה כשרה קשר אלא עם בעלה.

ומכל מקום קשה למה לכתחילה נקט קרא גפן ולא יונה, **וְעַל דָּא כַּגֶּפֶן** ועל זה אמר שמשל הגפן הובא לענין השכר והוא **פְּרוּרָה בְּיִרְכְּתֵי בֵּיתְךָ** דהיינו שהאשה הצנועה תהיה פוריה כגפן בירכתי ביתך. ושואל **מָהוּ פְּרוּרָה** מה פירוש פוריה, ומשיב **כְּמָה דְּאֵת אָמֵר** (דְּקָרִים ט) כמו שנאמר פן יש בכם שורש **פְּרוּרָה רֹאשׁ** כך **פְּרוּרָה** פירושה **פּוֹרְתַת דְּאִפִּיקַת עֲנַפִּים לְכָל סִטְרָא** שהגפן מוציאה ענפים לכל צד, וכן אשה כשרה תזכה להוליד בנים הגונים מכל צד מהששת קצוות, ולבנות הגונות ממלכות.

ושואל **וְאֵן** ואיפה יהיה מקומה, ואמר **בְּיִרְכְּתֵי בֵּיתְךָ** שתהיה צנועה בביתה, **וְלֹא לְבַר בְּשׁוּקָא** ולא תהיה יצאנית בשוק, כי הרבה חברותיה עושות והרבה שחוק עושה **בְּגִין דְּלֹא תִיתִי לְשִׁקְרָא בְּבְרִית עֵילְאָה** כדי שלא תבוא למעול ולפגום בברית העליון, **וּשְׁלֵמָה אָמֵר** (משלי ב) על אשה זונה **הָעוֹזֶזֶת אֱלוֹף גְּעוּרִיהָ וְאֵת בְּרִית אֱלֹהֶיהָ שְׂכָחָה** ושואל **מֵאן בְּרִית אֱלֹהֶיהָ** מי נקרא ברית אלוהיה, ואמר **הֵהוּא אֵתֵר דְּאִקְרִי בְּרִית** אותו המקום הנקרא ברית שהוא המלכות, **וְהִיא אֶתְקִשְׂרָא בֵּיהּ** והאשה נקשרה ונשרשה בו **בְּגִין כִּי בֵּיתְךָ כִּי בֵּיתְךָ** כי בית הוא סוד המלכות.

אָמֵר רַבִּי תְּזַקֵּיה תּוֹנְבָא טרוף הדעת, **לִיתִי עַל הֵהוּא בָּר נָשׁ** יבא על אותו האדם **דְּשִׁבְק לְאִנְתִּיתִיה דְּתַתְּחִזִּי מְשַׁעְרָה דְּרִישָׁה לְבַר** שמניח לאשתו שיתראה משערות ראשה לחוץ, **וְדָא הוּא חַד מְאִינוֹן צְנִיעוּתָא דְּבֵיתָא**, וזה הוא אחד מדרכי הצניעות שצריכה האשה להתנהג בתוך ביתה, **וְאֶתְתָּא דְּאִפִּיקַת מְשַׁעְרָא דְּרִישָׁה לְבַר לְאֶתְתָּקְנָא בֵּיהּ** ואשה המוציאה משערות ראשה לחוץ

להתקשט בהם **גָּרִים מְסַכְנוּתָא לְבֵיתָא** גורמת בזה עניות בבית, **וְגָרִים לְבִנְהָא דְלֹא יִתְחַשְׁבוּן בְּדָרָא** וגורמת שבניה לא יהיו חשובים בדור **וְגָרִים מְלָה אֲחָרָא דְשָׂרְיָא בְּבֵיתָא** וגורמת שדבר אחר, היינו רוח הטומאה תשרה בבית (ויש מפרשים צרעת), **מֵאֵן גָּרִים דָּא** מי גרם לכל זה, ואומר **הֵהוּא שְׁעָרָא דְאִתְחַזִּי מִרִישָׁה לְבַר**, אותו השער שמתגלה מראשה לחוץ, **וּמָה בְּבֵיתָא הָאֵי** ומה בבית הוא חמור כל כך **כֹּל שְׁכֵן בְּשׁוּקָא** כל שכן ברחוב, לפי שהיא מחטיאה לבני אדם, כי שער באשה ערוה, **וְכָל שְׁכֵן חֲצִיפוּתָא אֲחָרָא** וכל שכן חציפות ופריצות אחרת אם יתראה ממנה, כגון ללכת בשוק מגולה או ברגל מגולה, או להגביה קולה בניגון ושאר דברי ערוה שבאשה, ודאי שתענש עליהם, **וּבְגִין כֶּף** ולכן כתוב **אֲשַׁתְּךָ כְּגֶפֶן פְּרוּיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתְךָ**, שלא תצא מביתה לחוץ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שְׁעָרָא דְרִישָׁא (דף קכ"ו ע"א) **דְּאִתְתָּא דְאִתְגְּלִיָּא** שערות ראש האשה שמתגלים, **גָּרִים שְׁעָרָא אֲחָרָא לְאִתְגְּלִיָּא** גורמים לשערות אחרים (כוחות רעים – רמ"ק) **דְּהֵיִינוּ** לשערות של המלכות להתגלות, והם כוחות הדין שבה שבהם מתאחזים החיצונים, **וּלְאִפְגָּמָא לָהּ** ולפגום אותה **בְּגִין כֶּף בַּעֲיָא אִתְתָּא** לפיכך צריכה האשה להיזהר, **דְּאִפִּילוּ טְסִירֵי דְּבֵיתָא לָא יַחֲמוּן שְׁעָרָא חַד מִרִישָׁא** שאפילו קורות ביתה לא יראו שער אחד מראשה, **כֹּל שְׁכֵן לְבַר** וכל שכן שלא יראו שערות ראשה בחוץ בשוק, וזה חמור ביותר שיש בו גם משום פריצות ולהחטיא בני אדם.

תָּא חַזִּי בא וראה **כְּמָה בְּדְכוּרָא** כמה בזכר **שְׁעָרָא הוּא חוּמְרָא דְכָלְא** השערות הם דינים חמורים וחזקים ביותר, **הֵכִי נִמְי לְנוֹקְבָא** כמו כן לנקבה שהיא המלכות, השערות הם כוחות הדין היותר חזקים שבה, אבל אינם שווים, כי בזכר אין אחיזה להחיצונים, לכך אין צריך להיות כל שערות ראשו מכוסים, אבל בשערות הנקבה יש אחיזה גדולה להחיצונים לכך צריכה להזהר שאפילו שער אחד לא יתגלה מכיסויו.

פּוּק חַמֵּי כְּמָה פְּגִימוּ גָּרִים הֵהוּא שְׁעָרָא דְאִתְתָּא, צא וראה כמה פגם גורם שערות האשה המתגלים, **גָּרִים לְעִילָא** גורם פגם למעלה במלכות דאצילות, **גָּרִים לְתַתָּא** גורם למטה התגברות הדינים, **גָּרִים לְבַעֲלָה דְאִתְלַטְיָא** גורם לבעלה שמקללים אותו למעלה ולמטה על שהוא מניח לאשתו לגלות שערות ראשה, **גָּרִים מְסַכְנוּתָא** גורם עניות, לפי שמסלק השפע העליון מן המלכות, **גָּרִים מְלָה אֲחָרָא בְּבֵיתָא** גורם דבר אחר, דהיינו שרוח הטומאה תשרה בבית, **גָּרִים דִּיסְתִּילְק חֲשִׁיבוּתָא מְבִנְהָא**, גורם שתסתלק החשיבות מבניה, כלומר גורם שבניה לא יהיו נחשבים בין חשובי הדור, **רַחֲמָנָא לִישְׁזָבוּן מִחֲצִיפוּ דְלֵהוּן**. הקדוש ברוך הוא

יצילנו ממה שהנשים גורמות בחציפות שלהן.

וְעַל דָּא בַּעֲיָא אַתְתָּא לְאַתְפְּסֵיָא בְּזִיווּתֵי דְבֵיתָא ועל כן צריכה האשה להתכסות בזוויות ביתה, כלומר אפילו במקום צנוע, **וְאִי עֲבָדַת פְּן מָה פְּתִיב** ואם עשתה כך להתנהג בצניעות, מה נאמר בה (תהלים קכח ג) **בְּנִיף פְּשָׁתִילֵי זֵיתִים, מָהוּ פְּשָׁתִילֵי זֵיתִים,** ולמה מדמה את בניה לשתילי זיתים, ומשיב מָה זֵית דָּא בֵּין בְּסִתּוּא בֵּין בְּקִיטָא לָא אַתְאָבִידוּ טְרַפּוּי מָה זֵית בֵּין בַּחוּרְף וּבֵין בְּקִיץ אִין עֲלִיו נּוּפְלִים וְנֹאבְדִים וְתִדְרִיר אֲשַׁתְּכַח בֵּיה חֲשִׁיבוּת יִתִיר עַל לְשָׂאָר אֵילָנִין, ותמיד נמצא בו חשיבות יותר משאר אילנות כֶּף בְּנֵהָא יִסְתַּלְקוּן בְּחֲשִׁיבוּ עַל לְשָׂאָר בְּנֵי עֲלָמָא כִּךְ בִּנְיָה יִתְעַלּוּ וְיִהְיוּ חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִשָּׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם.

וְלֹא עוֹד אֵלָא דְבַעֲלָה מִתְבַּרְךְ בְּכֻלָּא, ולא עוד אלא שבעלה יתברך בכל הברכות, **בְּבִרְכָאן דְּלַעֲיָלָא** בברכות והשגות קדושות מלמעלה, **בְּבִרְכָאן דְּלַתְתָּא** ובברכות גשמיות בכל צרכי הגוף שלמטה, דהיינו **בְּעוֹתְרָא** בעשירות, **בְּבִנִין בְּבִנֵי בְּנִין** בבנים ובבני בנים סביב לשולחנו, **הָדָא הוּא דְּכִתִּיב** זהו שכתוב (שם פסוק ד) **הִנֵּה כִּי פֶן יִבְרַךְ גְּבַר יִרְא יי' בברכות שלמטה, וְכִתִּיב** (שם פסוק ה) **יִבְרַכְךָ יי' מִצִּיּוֹן** בברכות שלמעלה **וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם פֶּל יָמֵי חַיֶּיךָ** שיהיה נמשך תמיד שפע מהיסוד אל המלכות, **וְרָאָה בְּנִים לְבָנֶיךָ** שתזכה לראות נחת מבניך ומבני בניך **שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל** היינו **יִשְׂרָאֵל סַבָּא קְדִישָׁא** שתזכה להמשיך שפע רב משלום שהוא היסוד דאימא על ז"א הנקרא ישראל סבא קדישא.

ביאור מורחב

עד כאן הבאנו את דברי הזוהר עם ביאור המילים בעברית (מבוסס בעיקר על ה"מתוק מדבש"), וכעת נפרט את הדברים בהרחבה. וקודם נסביר כי עיקר מאמר זה הינו בדבר צניעות האשה והדברים מובאים בהקשר למסגרת הנישואין אשר צניעות האשה מהווה חלק יסודי ביותר בהם עד כדי כך שגם הכתובה הניתנת לה אינה אלא על דעת צניעותה, וכמו שכתב הרמב"ם (אישות כד טז) "הכתובה תקנת חכמים היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה זו אלא תהא קלה בעיניו להוציאה", וביאר בזה הפמ"ג (הפרי מגדים) בספרו אם לבינה מה שכתוב בכתובה כדת משה וישראל (פירושו) כדת משה (היינו) בלא פרוע ראש, וישראל (היינו דת יהודית) שלא טווה בשוק (דעל דעת כן נושאה) דאם לא כן מפסדת כתובתה. ובאמת מאמר זוהר זה שגור בפי רבים בדבר גודל החומרה המובאת בו על גילוי של אפילו שערה אחת בתוך הבית, אלא שהרואה יראה כי כל עניין גילוי שערה אחת בתוך הבית אינו אלא הדין הקל שבכלל דיני הצניעות

המובאים במאמר זה כאשר למעשה המאמר מתייחס לכלל ענייני צניעות כיסוד לכל הברכות בבית יהודי כשר.

רְבִי חֲזַקְיָה פָּתַח אֲשֶׁתָּהּ כְּגִפְן פּוּרְיָה... מֵהוּ פּוּרְיָה מֵה פִּירוּשׁ פּוּרְיָה, וּמְשִׁיב כַּמָּה דָּאֵת אָמַר (דְּבָרִים כט) כמו שנאמר פן יש בכם שורש פוריה ראש כך פוריה פורחת דאפיקת ענפים לְכָל סְטָרָא שהגפן מוציאה ענפים לכל צד, וכן אשה כשרה תזכה להוליד בנים הגונים מכל צד מהששת קצוות, ולבנות הגונות ממלכות.

וּכְתַב הַגֵּר "י שִׁכְנָזִי שְׁלִיט"א בִּסְפָרוֹ "בְּנֵי יַעֲקֹב" (אה"ע סי' כא): "שמעתי שהבן איש חי נשאל בזמנו, למה אין הנשים נפקדות כ"כ בילדים? ואמר שכיון שמקודם היו הנשים הולכות עם שמלות עד עקבם, וכעת בשביל שקיצרו השמלה מעט גרם הדבר לעקרות או לעיכוב הילודה". ולפי דברי הזוהר הללו מובנים דברי הבן איש חי במה שקשר בעיות פוריות עם ירידה בצניעות.

וּשְׂוֹאֵל וְאָן וְאִיפָּה יִהְיֶה מְקוּמָהּ, וְאָמַר בְּיַרְכְּתֵי בֵּיתָהּ שְׂתִּיחֶה צְנוּעָה בְּבֵיתָהּ, וְלֹא לְבַר בְּשׂוֹקָא וְלֹא תִּהְיֶה יְצֵאֲנִית בְּשׂוֹק, כִּי הִרְבָּה חֲבֵרוּתֶיהָ עוֹשׂוֹת וְהִרְבָּה שְׂחוֹק עוֹשֶׂה. בְּגִין דְּלֹא תִּיִתִי לְשִׁקְרָא בְּבְרִית עֵילָאָה כְּדִי שְׂלֹא תְּבוּא לְמַעוּל וּלְפָגוּם בְּבְרִית הַעֲלִיּוֹן, וְשְׁלֵמָה אָמַר (משלי ב) עַל אִשָּׁה זֹנֵבָה הָעוֹזֶזֶת אֶלּוֹף נְעוּרֶיהָ וְאֵת בְּרִית אֱלֹהֶיהָ שְׂכָחָה וּשְׂוֹאֵל מֵאֵן בְּרִית אֱלֹהֶיהָ מִי נִקְרָא בְרִית אֱלֹהֶיהָ, וְאָמַר הֵהוּא אֵתֵר דְּאֶקְרִי בְרִית אוֹתוֹ הַמְּקוֹם הַנִּקְרָא בְרִית שֶׁהוּא הַמְּלֻכּוֹת, וְהֵיא אֶתְקַשְׂרָא בֵּיהּ וְהָאִשָּׁה נִקְשְׂרָה וְנִשְׂרָשָׁה בּוֹ בְּגִין כֶּף בְּשִׁבִיל זֶה כְּתוּב בְּיַרְכְּתֵי בֵּיתָהּ כִּי בֵּית הוּא סוּד הַמְּלֻכּוֹת.

ובפיסקה זו רואים שני יסודות, הראשון הוא כי יסוד מרכזי בצניעות האשה הוא: "כל כבודה בת מלך פנימה", וכמו שכתב הרמב"ם (אישות י"ג): "גנאי הוא לאשה שתהיה יוצאה תמיד פעם בחוץ פעם ברחובות, ויש לבעל למנוע אשתו מזה ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או פעמים בחודש כפי הצורך, שאין יופי לאשה אלא לישיב בזוית ביתה", וזולת לעצם הבעייתיות שביציאה לכשעצמה, עוד יש כאן את חשש ההשפעה הרעה מנשים מקולקלות וכמו שכתב באגרת הגר"א: "וגם בתך יותר טוב שלא תלך לבית הכנסת כי שם רואה בגדים טובים ומתקנאת..." ועניין נוסף ויסודי ביותר הוא שחוסר צניעות אצל האשה נחשב פגם הברית כמו שמצינו אצל הגבר, וכמו שלא שייך לומר צדיק אלא על מי שמתוקן בבריתו כך אשה לא יכולה להיחשב צדיקה אלא באם היא מושלמת בצניעות.

ואחר שפתח הזוהר ביסוד חשיבות הצניעות אצל האשה כעת החל מבאר עניינים

פרטיים.

תוֹנְבָא - עיקר הקללה במאמר זה הינה תוֹנְבָא שפירושה הוא שגעון, טירוף הדעת, שיבוש הדעת, שיעמום, חלחלה, כעין טרידת דעת, ופרש"י שאינה מרגשת בצערה מחמת שעמומית החולי. ע"כ¹. ואולי הוא מה שאנו מכנים בימינו דכאון². והעולה מכל האמור כי הקללה הינה הפרעות נפש בסוגים מסוגים שונים.

לִיְתִי עַל הַהוּא פֶּר נֶשׁ יבוא על אותו האדם – ואותה תונבא הנוראה חלה על בעל האשה, וביאר הרמ"ק: "מפני שאינו מייסר אותה", כלומר שהוא אינו מוכיח אותה על הדבר, וכמו שעולה מלשון הזוהר שכתב **דְּשִׁבְק לְאַנְתְּתִיהָ** וכו'... כלומר מניח לאשתו לנהוג כנ"ל, וכמאמר חז"ל (שבת נד:) כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו³ ולפי האמור נבין ממילא שעונש התונבא חל על האשה שאינה נוהגת צניעות בעצמה, ועונש הבעל הוא שנתפס בעוונה, וכמו שעולה מהמשך דברי הזוהר **"שְׁעָרָא דְרִישָׁא דְאַתְתָּא דְאַתְגְּלִיא גָרִים שְׁעָרָא אַחְרָא לְאַתְגְּלִיא וְלֹא־פְגָמָא לָהּ"** – היינו לפגוע באותה האשה עצמה⁴.

וְדָא הוּא תַד מְאִינוּן צְנִיעוּתָא דְבֵיתָא וזה הוא אחד מדרכי הצניעות שצריכה

- 1 שגעון - הרמ"ק באור יקר על הזוהר, טרוף הדעת – עמק יהושע, שבוש הדעת – המאירי עירובין סו., שעמום - החפץ חיים בפירוש המאמר בספרו גדר עולם, (ופירוש המילה שעמום הינה תמהון לבב כדאיתא ברש"י סוטה כד: ובעוד מפרשים, וכן שגעון כמבואר ברש"י כתובות נט: ועוד), חלחלה - יסוד ושורש העבודה פרק ו', כעין טרידת דעת - מחזור ויטרי סימן רצב, שאינה מרגשת בצערה וכו' - רש"י מסכת נדה דף לז עמוד ב
- 2 והנה קללה זו על חולי הנפש נמצאת רק פעם אחת ויחידה בכל הזוהר, ואולי נראה לברר שעונש זה על עניין הפריצות הוא בבחינת מה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה אחרי מות פ' כג) כל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלמוסא באה לעולם, ע"כ. וכשם שהאנדרלמוסיה האמורה הינה טירוף בכלל העולם, כאן בנד"ד האנדרלמוסיה הינה בנפש החוטא בטרוף הדעת.
- 3 ולענין צניעות האשה בכלל נכתב (בראשית רבתי וישלח) א"ר יהודה ב"ר שלום צריך אדם שיזהיר את אשתו שתהא צנועה ותעמוד בתוך ביתה ולא תהא יצאנית, שכן מצינו ומלאו את הארץ וכבשוה (א' כ"ח), וכבשה כתיב, שהאיש כובש את אשתו שלא תצא לשוב, אבל אשה שיוצאה סוף שתכשל ע"כ. ועל הבעל השותק על חוסר צניעות של אשתו אמרו חז"ל (גיטין צ). זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק וכו'... אמנם זה לענין צניעות ברה"ר מיהו אף לענין צניעות בתוך הבית כתב החפץ חיים (גדר עולם פרק ו) "כמה גדול החיוב על הבעל למחותה בעון זה ולהעריך לפניו גודל האיסור וכו' ואי יחשוב האדם בנפשו לאמור כבר אמרתי לה פעמיים ושלוש ואיננה שומעת לי ומה לי לדבר עוד בענין זה, יתבונן האדם בעצמו האם היה מתנהג כן כשהיה רואה שאשתו מקלקלת כל עסקיו שהוא עושה, בוודאי היה צוהק מר עליה לאמור מה תעשי? לבד שאין את מסייעת לי עוד תדקלקלי כל מחייתי, במה נחיה אני וכל אנשי ביתי, האם נמות מפני שטותך? והיה מתחכם בכל מיני עצה להעריך לפניו גודל שטותה, פעם בלשון רכה ופעם בלשון קשה עד שהייתה מתבוננת בעצמה להסיר אוולתה מעליה". וכמה מאירים דבריו במה שתיאר את פגם הנ"ל של האשה כמי שמקלקלת את כל עסקי הבעל, והיינו שאין בזה שיעור מפורש אלא שכל אחד צריך לראות איך היה מתנהג אילו הייתה אשתו מחריבה את כל עסקיו, וכגודל המאמצים שהיה משקיע בענין זה כך צריך הוא לפעול בנד"ד, בין בעדינות ובין בתקיפות, כל אחד לפי ענינו. וכעין זה כתב בעל השומר אמונים (ספר הצוואה) "בְּנִי, הגם כי תמיד הנהגתי אתכם על השלום ולא לחרור ריב עם אדם, חס ושלום, וכל שכן עם אשתו שהוריתי תדיר לקבל ביזיונות וחירופים מאתו ולשתוק על דבר כבוד ה'... כל זה במצערות אותו במלי דעלמא (דבברי העולם), אבל דבר ששייך לענין פרצת עניני פריצות או גידול בנים ולהדריכם על דרך הצניעות ויראת שמים והנהגת הצניעות של היראים האמיתיים – על זה חס ושלום, לא תהיו ענווים, רק תצאו באש ובמים, כי כל אלו האבות ובעלים רחמנים שרוצים רק השלום בענין זה, ראינו בחוש כי כל בניהם, רחמנא לצלן, יוצאים לתרבות רעה, ואם לא בניהם אז בני בניהם, חס ושלום. ואם מסר נפשו ולא הועיל, אז אין לו עונש מן השמים ועל פי רוב בעזרת ה' יתברך בוודאי יועיל הרבה".
- 4 ובספר סידנא בבא סאלי עמ' עב (מאת הרה"ג רבי דוד יהודיוף ע"ה) מובא בענין אשה שהחליטה לגלות שער ראשה ברבים ולא הועילו התוכחות נגדה בזה"ל "ובו ביום שהסירה את כסוי הראש נטרפה עליה דעתה" ושם בהערה הובא לשון הזוהר ופירושו: שם: "קללה ועונש תחול על אותו אדם שמניח לאשתו שיראה משער ראשה לחוץ. (ובמעשה זה הרי הבעל לא הרשה לאשתו, ולכן חלה הקללה על ראשה)" עכ"ל, והיינו כמבואר.

האשה להתנהג גם בביתה – וכעת מבאר הזוהר כי כל עניין זה הינו בכלל חובת צניעות האשה בתוך ביתה, ואף שגם הגבר מחוייב בצניעות בתוך ביתו כמובא בשלחן ערוך (א"ח ס"ב) מדין מלא כל הארץ כבודו⁵, מכל מקום דין האשה חמור משל הגבר כיוון שגופה ושערותיה הוגדרו בחז"ל (ברכות כד) ערוה, כמובא שם טפח באשה ערוה... שער באשה ערוה...וכו⁶.

וְאִתָּתָא דְאִפִּיקַת מְשַׁעְרָא דְרִישָׁה לְבַר לְאִתְמַקְנָא בֵּיהּ ואשה המוציאה משערות ראשה לחוץ להתייפות ולהתקשט בהם – ואמנם נראה שעיקר הקפידא היא על גילוי שערות הראש בתוך הבית לשם נוי, ועל פי האמור יש לומר שהוא מהא דאמרו חז"ל שער באשה ערוה שנאמר שערך כעדר העזים ופירש"י שם שמשבח לה קרא בגוה שמע מינה (משמע מכך) תאוה היא⁷ ומכל מקום לקמן בדברי רב יהודה נראה שהקפידא היא אפילו על שיערה אחת שמתגלית, ונראה לומר בביאור הדבר שמאחר והוגדר השער ערוה מחמת הנוי שבו וגילוי נאסר אף בתוך הבית, ממילא חל האיסור על כל שיערה ושערה ושוב לא שייך לחלק. וכעין זה מובא ב'זהר חי' (האדמו"ר מקאמארנא) וזו לשונו: "לאתקתנא ביה – לאו דוקא אלא שלא יהיה אונס בדבר אבל אסור אפילו שיערא חד מרישא".

ומעניין זה כתב השדי חמד (מערכת דת יהודית): "עוון זה גורם מגפה לעולם כי מגפה ראשי תיבות מפני גלוי פאת הנשים, גורם יוקר השער אותיות שער. ומביא רעש בעולם אותיות שער רעש, ובעלה שיש בידו למחות ביד אשתו ואינו מוחה נקרא רשע, ושער באשה ערוה ר"ת שב"ע לרמוז שתרד לשבע מדרגות גיהנום שנפל בהן אבשלום שנתגאה בשערו והביא כל זה בנשם שיח ידידי רב ועצום אברהם אוהבי יצ"ו במוסרו שבסוף סימן תוכחת חיים (ח"ג ע"ד ב"ד קכ"ו) וידוע מעשה קמחית דקראו עליה כל כבודה בת מלך פנימה על שהיתה נזהרת מאד בזה וזכתה לבנים כהנים גדולים".

גָּרִים מְסַכְנֹתָא לְבֵיתָא גורמת בזה עניות בבית. וביאר הרמ"ק: "לפי מה שפירשו רז"ל כי שר העוני נביל שמיה אפשר שזה נבלות ושם נאחז נביל, או מטעם שמחזיק הקליפות כדמפרש ר' יהודה לקמן והם מארת ה' בבית רשע ונופל בעניות, וכאשר נדקדק לשון מסכנותא בביתא אפשר דהיינו סילוק השפע בבית העליון שהיא מלכות

5 ז"ל שם: (ס"א) לא ילבש חלוקו מיושב אלא יקח חלוקו ויכניס בו (ראשו) וזרועותיו בעודנו שוכב, ונמצא כשיקום שהוא מכוסה. (ס"ב) אל יאמר: הנני בחדרי חדרים מי רואני, כי הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו.

6 וכן עולה מדברי הגר"א (תקוני הזוהר קנז - קנח) ז"ל "שכן אמרו שער באשה ערוה שלא תתגלה שיערה כמ"ש בר"פ נשא בארוכה" עכ"ל. ונראה מדבריו דקללת הזוהר הינה על מי שאינה מקפידה על דברי חז"ל דאמרו שער באשה ערוה, והיינו דחז"ל ציוו שהשער (ושאר גוף האשה) יהיה מכוסה בתוך ביתה (כדין ערוה דאורייתא דגם הגברים מצווים לכסותה מדין והיה מחניך קדוש) והזוהר בפ' נשא מקלל את מי שאינה מקפדת על כך (וכן את בעלה באם אינו מוכיחה כראוי).

7 ואמנם דברי רש"י אלו מוסבים על קול באשה ערוה, אלא שנראה פשוט דהוא הדין גבי שער.

ומשם נמשך אל הבית התחתון שהיא ביתה ממש והיינו בגילוי השער שנאחזים בשערות העליונים החצונים כאשר יתבאר בדברי ר' יהודה".

וְגָרִים לְבִנְיָא דְלָא יִתְחַשְׁבוּן בְּדָרָא וגורמת שבניה לא יהיו חשובים בדור. ופירש הרמ"ק: "מדה כנגד מדה היא מזלזלת בשערות למעלה גם בניה יזולזלו, ואין טעם זה מספיק ואפשר כי השערות גילויים גורם פגם ברישא דמטרוניתא (בראש השכינה) אם כן לא יהיו בניה ראשי הדור".

וְגָרִים מְלָה אֲחָרָא דְשָׂרְיָא בְּבֵיתָא וגורמת שרוח הטומאה תשרה בבית, ויש שפירשו צרעת.

ועניין זה של השראת רוח הטומאה בבית נראה לבאר בפשטות על פי הפסוק והיה מחניך קדוש ולא יראה בכ ערות דבר.

מֵאֵן גָּרִים דָּא מִי גֵרָם לְכָל זֶה הֵיזָא שְׁעָרָא דְאֲתַחְזִי מִרִישָׁה לְבָר, אֹתוֹ השער שמתגלה מראשה לחוץ.

וּמָה בְּבֵיתָא הָאֵי ואם הקפידא על גילוי של אפילו שער אחד בתוך הבית היא כל כך חמורה ממילא נבין ש: **כָּל שְׁפָן בְּשׂוּקָא** כל שכן בפני זרים - ופירש הרמ"ק "ומכל שכן בשוקא דאיכא תרתי גילוי השער ומחטיאה בני אדם", והיינו שברשות הרבים בנוסף לעוון הגילוי שעליו חלה הקללה אפילו בבית, נוסף עוד עוון החטאת הרבים. וכן כתב בתחילת המאמר "פירוש אין ענין זה מפני שמתקשטת לפני בני אדם כי זו רעה חולה הרבה", ונמצא שהתקשטות לפני בני אדם הינה מעשה חמור הרבה יותר מגילוי מקצת שער בתוך הבית והיא מכונה בפי הרמ"ק: "רעה חולה הרבה" והיינו מחמת החטאת הרבים שיש בחוסר צניעות זו, וכלשון חז"ל (ילקוט שמעוני איוב רמז תתק"ח): "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה... על אחת כמה וכמה על אשת איש שאינו רשאי להסתכל בה, לפיכך אמרו ז"ל שאסור לאשה לצאת בתכשיטיה אף בחול לרשות הרבים לפי שהעם מסתכלין בה, לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא תכשיטין לאשה אלא שתהא מתקשטת בהן בתוך ביתה שאין נותנין פרצה לפני הכשר וכל שכן לפני הגנב"⁸.

וְכָל שְׁפָן חֲצִיפוּתָא אֲחָרָא וכל שכן פריצות אחרת – וכתב הרמ"ק: "כגון שוק

⁸ עטרה ליושנה עמ' צ"ח כתב- שהאשה יוצאת לשוק ושערותיה פרועות גורמת שיסתכלו עליה אחרים וזה פגם גדול שגורם שיסתלק ממנה השפע, כי האשה היא בסוד הלבנה וכפי המבואר לעיל בעת יניקת הקליפות היא מתמעטת על מנת שגם השפע להם ימועט, ואותו השפע הוא מה שנתן לה בעלה ולכן הזוה"ק קורא לו "תונבא". שהרי מה שנתן לה "מתבזבז" שלא לצרכו, והנה כשגבר מרגיש שבשפע שהוא נותן לאשתו היא משתמשת ח"ו כדי להתיפות לאחרים זה פוגם בו ברצון להשפיע ואז במילא נפגמת פרנסתו.

מגולה רגל מגולה מגביה קולה בניגון⁹... וכיוצא בפריצות"

והנה רבים אמנם שמעו על קללת הזוהר האמורה לגבי גילוי שער אפילו בתוך הבית, אלא שמעטים מודעים לכך שאין זו גזירת הכתוב בעלמא אלא העיקרון כאן הוא עניין הצניעות והעולה מכל האמור כי על התקשטות ברשות הרבים חלה קללת הזוהר אף יותר מעל גילוי שער בתוך הבית.

והיינו כאמור שאין כאן דין סתמי על גילוי השער אלא יש כאן קללה על כל ענייני הפריצות, ונמצא מהדברים כי הקללה חלה ביתר שאת על גילוי שוק¹⁰ וגילוי הרגל¹¹ ואפילו בתוך הבית וכן שירה בפני זרים וכן"ל כל שאר ענייני חוסר צניעות, אשר חלה עליהם הקללה האמורה. וכל מה שחלק מרכזי מדברי הזוהר הינם על עניין גילוי מקצת שער בתוך הבית אין זה אלא כדי להציג עד היכן מגעת חובת הצניעות שאפילו על חוסר צניעות בשערה אחת ואפילו בתוך הבית ישנן קללות נוראיות כאלו ומאידך ברכות עצומות כמובא לעיל.

ואחר ומצינו שקפידת הזוהר היא על התקשטות בשער וכל שכן על התקשטות בפני זרים, ממילא נבין שעוון פאה נכרית ברשות הרבים הינו חמור בהרבה מגילוי מקצת שער וכמו שכתב הרמ"ק לגבי התקשטות ברשות הרבים שבזה נוסף עוון החטאת הרבים, ובאמת כך פירש בפשטות הריא"ז מרגליות זצ"ל (בפתיחה לדעת הקדושה להרמב"ן עמ' קכ"ו) וזו לשונו: "אלו שה"ו בזדון לבם וברצון בעליהם הולכות כבנות שעיר להתנאות בפאות ושערות ראשה כנכרית ח"ו לא די שמקלקלת לעצמה כדברי ר' אבהו לעיל, אלא עוד גם מקלקלת לבניה ולבעלה ומזקת לפרנסת הבית, כמ"ש (בוה"ק נשא דקכ"ה) אמר רבי חזקיה תונבא ליתי על ההוא בר נש דשביק לאנתתיה דתתחזי משערא דרישא לבר וכו'..."

וכן כתב הגאון רבי יחיאל מיכל היבנר (אב"ד ניזנוב בעל מחבר שו"ת משכנות הרועים י"ב): "עיינן בוה"ק פרשת נשא אמר ר' חזקי' תונבא ליתי על בר נש דשביק לאנתת' דתתחזיא בשערי' לבר וכו'... ע"ש יסמר שערות ראשך, וא"כ בלי ספק גם בפאה נכרית יש להחמיר, עיי"ש" (מתוך דת יהודית כהלכתה עמ' פז).

9 ונראה לדייק ממה שכתב "מגביהה" קולה בנידון, דהיינו דווקא ששרה ואחרים שומעים אותה, דבלאו הכי אין איסור לנשים לשיר, ופשוט.

10 שכן דין שוק באשה ערוה חמור הוא מדין שער באשה ערוה, דשער הבתולות אינו ערוה, וכן בדין בדיעבד האם צריך לחזור ולברך דעת הפוסקים החמירו בשוק יותר מאשר בשער, ועוד שבשער יש המתירים לברך לכתחילה כנגדו (הרמב"ם הרי"ף ה"ר) ומה שאין כן בשוק לכ"ע אסור לברך כנגדו.

11 ונראה כוונתו לגילוי העקב כדמצינו בנדרים (וכנפסק בשו"ע י"ד קצ"ה ס"ו) כל המסתכל בעקבה של אשה הויין לו בנים שאינן מהוגינן אמר רב יוסף ובאשתו נדה, ונתבאר שם דמעקבה נלמד לכל מקומות המכוסים, ומ"מ ש"מ דעקב הוא מקום המכוסה. א"נ כוונתו בפשטות לרגל במקום שאין הכל הולכים יחפים (גם הגברים – עיינן ב"ח או"ח סימן ע"ה אות ב'). דאז גם הרגל היא בכלל המקומות המכוסים ונחשבת כטפח באשה ערוה דהוא חמור מדין שער.

הקדוש הללו שהקללה חלה גם על גילויי פאה נכרית ברשות הרבים.

וּבְגִין כָּךְ ולכן כתוב **אֲשֶׁתְּךָ כָּגֶן פְּרִיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתְךָ**, ופירש הרמ"ק שלא תצא מביתה לחוץ. – וזהו כמו שנתבאר לעיל, שעניין זה של ישיבת האשה בתוך ביתה היא גדר לכל ענייני הצניעות.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁעָרָא דְרִישָׁא דְאַתְתָּא דְאַתְגְּלִיָּא שערות ראש האשה שמתגלות. **גָּרִים שֶׁעָרָא אַחְרָא לְאַתְגְּלִיָּא וּלְאַפְגָּמָא לָהּ** גורמים לשערות אחרים להתגלות ולפגום אותה – ופירש הרמ"ק: "שערא אחרא הם כחות רעים למעלה כחות הדין ומהם אחוזים החצונים למטה, ובגלויים למטה גורם גילוי והתפשטות השערות ההם למעלה ואין לך פגם גדול מזה מפני אחיזת החצונים בהם, ואם כן ימשך מזה שאפילו בתוך ביתה אין ראוי לגלותם כלל..."

בְּגִין כָּךְ בַּעֲיָא אַתְתָּא אחר וראינו את גודל חומרת גילויי שער האשה על כן צריכה האשה להזהר... **דְּאַפִּילוּ טְסִירֵי דְבֵיתָא לָא יַחְמוּן שֶׁעָרָא חַד מִרִישָׁא** שאפילו קורות ביתה לא יראו שער אחד מראשה, והיינו כמובא ביומא (יז). ממעשה בקמחית שזכתה לשבעה בנים כהנים גדולים כיון שהקפידה שמעולם לא יראו קורות ביתה את שערות ראשה¹² **כָּל שְׁפִן לְבַר** וכל שכן בחוץ בפני זרים. וכמבואר לעיל שבזה יש פריצות בפני זרים דהיא חמורה מחמת החטאת הרבים שבדבר.

תָּא חֲזִי בוא וראה **כְּמָה בְּדְכוּרָא** כמה בזכר השערות הם **חֻמְרָא דְכָלְא** כוחות הדין היותר חזקים (רמ"ק) **הַכִּי נְמִי לְנוֹקְבָא** כמו כן לנקבה. פירש הרמ"ק: "כוחות הדין היותר חזקים שבה הם השערות, ועם כל זה אינם שוים שבזכר אין אחיזה לחצונים לכך אין מצוה בכסויים ובשערות הנקבה יש אחיזה לחצונים לכך צריך לכסותם, ולא באה ללמוד מהזכר אלא שהם צד הדין היותר חמור מכל הגוף".

פּוּק חֲמִי כְּמָה פְּגִימוּ גָרִים הֵהוּא שֶׁעָרָא דְאַתְתָּא, צא וראה כמה פגם גורם שערות האשה המתגלים, **גָּרִים לְעִילָא** גורם למעלה (פגם ברוחניות), **גָּרִים לְתַתָּא** גורם למטה (התגברות הדינים), **גָּרִים מְסַפְנוּתָא** גורם עניות.

זולת פשט הדברים של עניות מחמת עצם הפסקת השפע כתוצאה מחוסר הצניעות, יש עוד עניין המובא במכתב גלוי מאת מרן החפץ חיים בספרו גדר עולם וזו לשונו: "וידוע שבכל ברכה יש בה שם הקודש, ואם כן כשם שהמברך כהוגן ממשיך על

12 ונראה דמה שנהגה כן היה גם מחמת דין שער באשה ערוה, דאלמלא היה השער מוגדר כערוה בפי חז"ל (ברכות כד) אזי היה נחשב כשאר תכשיטין שאין לאשה צורך להצניעם בתוך ביתה, ועיקר שכרה היה מחמת גודל דקדוקה בעניין.

עצמו ברכה, כמו שנאמר "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך" כן הדבר להיפך חס ושלום: אם מברך נגד הערוה – ממשיך חס ושלום, עניות על עצמו, כדאיתא בנדרים (דף ז:) בכל מקום שהזכרת השם (שלא כהוגן) מצויה, שם עניות מצויה". וכתב שם שבאם אין הנשים מקפידות להצניע עצמן כראוי בתוך ביתן אזי אי אפשר מצד המציאות שלא להיכשל בברכות לבטלה כנגדן, ודבר זה כאמור גורם עניות רח"ל.

גָּרִים מְלֵה אֶתְרָא בְּבֵיתָא גורם שרוח הטומאה תשרה בבית. ונראה ביאור העניין בפשטות שעל כל התנהגות של חוסר צניעות נאמר ושב מאחריך, וכיון שהשכינה הסתלקה ממילא שורה רוח הטומאה.

גָּרִים דְּיִסְתַּלַּק חֲשִׁיבוּתָא מִבְּנֵהָא, גורם שתסתלק החשיבות מבניה - וביאר ר' יהודה קצין בעל ה"ויאסוף יהודה" שכמו שעלי הגפן מגינים על האשכולות כך צניעות האשה משמשת מעטה רוחני לשמירה ולהגנה על ילדיה.

רְחֻמָּא לִישִׁזְבוּן מִחְצִיפּוֹ דְּלֵהוּן ופירש הרמ"ק: "הקב"ה יצילנו מהפריצות שלהם, מחציפו דילהון אפשר הכוונה לישזבן שלא נחטא בחציפו דלהון, והיותר נכון כי על החציפות של השערות העליונים קאמר שהם בגרמת התחתונים כדפירשנו".

וְעַל דָּא בְּעֵינָא אֶתְתָּא לְאֶתְפְּסִיָּא בְּזִיווּתֵי דְּבֵיתָא ועל כן צריכה האשה להתכסות בזויות ביתה.

והנה רבים שואלים והרי הדברים קשים הם, ואיך אפשר להקפיד כל כך שלא תצא אף שעררה החוצה ואפילו בתוך הבית וכן שאר העניינים המובאים במאמר זוהר זה, ובאמת צריכים לדעת שכגודל הקללה כך גודל הברכה וכמו שמבאר הזוהר לקמן, ואשה שתקפיד כראוי בדברי הזוהר האמורים כאן, תזכה לכל טוב בכל הדברים ובכל העניינים, כך שנמצא שלמעשה בהשקעה "קטנה" היא חוסכת מעצמה כ"כ הרבה יגון וצער ותסכול, הן בחינוך הילדים, שתזכה לילדים ממושמעים ועדיני נפש, הן לבריאות הגוף ובריאות הנפש, הן לשלום בית, לשפע רוחני וגשמי וכן על זאת הדרך, וברגע שאשה מבינה שעיקר השתדלותה עבור כל עניינים אלו היא בשמירת צניעותה כראוי, אז בוודאי יהיו לה כוחות גדולים להקפיד על הדבר כי היא תבין ממילא עד כמה היא אינה מרוויחה כלום במה שהיא מתעצלת מעט בלהצניע את עצמה כראוי או מתפתה לייפות עצמה בפני זרים חלילה, שבעניין זה יש שכר ועונש באופן חזק ביותר כבר בעולם הזה, וכמובא בחסד לאלפים (או"ח ג-ד) "כמעט כל עונש האשה בעולם הזה ובעולם הבא וזכיייתה לעולם הבא תלוי בצניעות". ובעניין

עוצם השכר בעולם הזה של האשה הצנועה ממשיך הזוהר ומבאר:

וְאִי עֲבָדַת כֵּן מָה פְּתִיב ואם עשתה כן עליה נאמר, **בְּנִיךָ פְּשִׁיטִילֵי זֵיתִים, מָהוּ פְּשִׁיטִילֵי זֵיתִים,** ולמה מדמים את בניה לשתילי זיתים, **מָה זֵית דָּא בֵּין בְּסִתּוּוּא בֵּין בְּקִיטָא לָא אֲתֵאבִידוּ טְרַפּוּי מָה זֵית בֵּין בְּחורף וּבֵין בְּקִיץ אֵין עֲלִיו נופלים וּנֵאבִידִים וְתִדְרִיר אֲנִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ חֲשִׁיבוּת יִתִיר עַל שְׂאָר אֵילָנִין וְתִמִיד נִמְצָא בּוּ חֲשִׁיבוּת יוֹתֵר מִשְׂאָר אֵילָנוֹת, כִּי בְּנֵהָ יִסְתַּלְקוֹן בְּחֲשִׁיבוּ עַל שְׂאָר בְּנֵי עֲלָמָא** כך בניה יתעלו ויהיו חשובים יותר משאר בני העולם. כלומר כמו הזית הזה שעליו שמורים גם בתקופות קשות של חום וקור, כך בני אותה האשה יהיו מוגנים ושמורים באופן מיוחד ויהיו חשובים על שאר בני העולם.

וְלֹא עוֹד אֵלָא דְבַעֲלָה מִתְבָּרַךְ בְּכֵלָא ולא עוד אלא שבעלה יתברך בכל הברכות.

בְּבִרְכָאן דְלַעֲיָלָא בברכות למעלה (ברכות והשגות בקדושה) הרמ"ק: "ברכן דלעילא שכליות לנפש".

בְּבִרְכָאן דְלַתְמָא בברכות למטה (בכל צרכי הגוף שלמטה) בְּבִרְכָאן דְלַתְמָא גשמיות לגוף וזה הפך הקללה האמורה לעיל.

בְּעוֹתְרָא בעשירות – היינו היפך העניות המובאת לעיל.

בְּבְנִין בְּבְנֵי בְּנִין בבנים ובבני בנים, בְּבְנִין וכו' פירש הרמ"ק: "דהיינו עטרת זקנים בני בנים היפך גרים לבנהא דלא יתחשבון דקאמר, גְּרִים לְבַעֲלָה דְאֲתֵלְטְיָא גורם לבעלה שמקללים אותו..."

הָדָא הוּא דְכְּתִיב וזהו פירוש המשך הפרק בתהילים (היינו הפסוקים העוקבים ל"אשתך כגפן פוריה") "הנה כי כן יבורך גבר ירא ה', יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך וראה בנים לבניך שלום על ישראל", ומבאר:

הִנֵּה פִי כֵן יְבָרַךְ גְּבֵר בברכות בגשמיות

יִרְא יי' – ומכונה ירא ה' מכמה סיבות – האחת מחמת שהוכיח את אשתו, ודלא בכלל המובא בגמרא (גיטין ז): "מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע וטווה בשוק וכו' ומניחה" והיינו שלא אכפת לו מחוסר צניעות אצל אשתו, ועוד אפשר לפרש כדאמרו חז"ל (סוטה ב): "אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו", ופירש"י "צנועה לצדיק ופרוצה לרשע", ועוד יתכן לבאר כדפירש המעבר יבוק (פרק ט"ו): "וכן האיש אם אינו שומר בריתו כראוי גורם פריצות לאשתו כדאמרי' פ"ק

דסוטה אר"י המזנה אשתו עליו", והיינו שהבין המעבר יבוק שהעניין הוא אפילו בדקויות ולא בזנות גמור ממש רח"ל.

וְכַתִּיב בְּרַכָּהּ יי' מְצִיּוֹן בְּרֻחוֹת בְּרוּחוֹת. וְרָאָה בְּטוֹב רְוֵשָׁלַיִם פִּירֵשׁ הַרמ"ק
 "הוא שפע ייחוד החכמה עם הבינה הנמשך למלכות".

כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ וְרָאָה בְּנִים לְבְנֵיהָ שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל סָבָא קְדִישָׁא.
 ובעניין ברכת שלום על ישראל, נראה להוסיף מה שמובא בגמרא (סוטה ז'): "זכו שכינה בינה", ופירש"י שם: "זכו - ללכת בדרך ישרה שלא יהא הוא נואף ולא היא נואפת". והדבר פשוט שאין כוונת רש"י באופן הבוטה של הדברים כי את זה הגמרא לא צריכה להשמיע לנו, אלא הכוונה על הדקויות שבעניין, שכאשר הגבר שומר הברית והאשה הולכת בצניעות, באופן זה הקב"ה משרה שכינתו ביניהם והם זוכים לשלום בית אמיתי.

סיכום דברי הזוהר: עיקר השכר והעונש על האשה בעולם הזה ובבא הינם בגין צניעותה, והדברים מגיעים עד כדי כך שאפילו על גילוי של שערה אחת בתוך הבית העונש הינו מחלת השיגעון אשר בה ילקה בעלה אם אינו מוכיחה וכן היא עצמה, וכן הדבר גורם לעניות, לבנים מקולקלים ולהשראת רוח הטומאה בתוך הבית, וכל שכן אם היא מגלה בתוך ביתה את שוקה או שאר טפח מגופה, וכל שכן אם עושה כל אחד מאלו הדברים בפני זרים, וכן שאר קישוטים בפני זרים, אזי הקללה עליהם היא ביתר שאת ויתר עוז, ומאידך אשה הנזהרת בכל זה זוכה לכל טוב, לבנים ובני בנים שיהיו חשובים בעולם ושמורים בכל משמר, ובעלה יתברך בכל הברכות בהשגות ברוחניות בברכות בגשמיות וכו'... ועל זה כתב המעבר יבוק (פרק ט"ו): "ולכן ימכור אדם כל מה שיש בידו וישא אשה הגונה וממשפחה כשרה כי כל טוב אדוניה בידיה".

עצות מעשיות לחיזוק בצניעות

הכלל לבת ישראל שחפץ לבה להתחזק בצניעות הוא: "משיב הרוח ומוריד הגשם" – השבת הרוחניות על ידי הלימוד ועל ידי כך הורדת הגשמיות. או בהיפוך סדר הפעולות – "סור מַרְע, וְעֲשֵׂה טוֹב" (תהלים לז, כז). **לסור מרע** משמעו להתרחק מהשפעות רעות, כגון: חברה רעה, לפי שטבע האדם "להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו" (רמב"ם הלכות דעות, פרק ו' הלכה א), שוטטות בקניונים למיניהם, שכידוע מלאים בזימה ויש בהם חשיפה להשפעה זולה ופרוצה, אמצעי המדיה השונים: הטלוויזיה שלגביה נפסק שעובר על "לא תביא תועבה אל ביתך" (ש"ת יביע אומר חלק ו' אורה חיים סימן יב), האינטרנט (למעט לצורך פרנסה בתנאים מסוימים ותשאל כ"א פוסק הלכה) שנאסר על ידי כל גדולי הדור ובפרט השימוש ברשתות חברתיות שכידוע החריבו בתים רבים והשחיתו נשמות רבות ר"ל, הצפייה בסרטים לרבות הסרטים וההצגות ה"חרדיים" ה"מאושרים" על ידי "נשות חינוך" שהם תרבות יון בהתגלמותה ומכניסים השפעות זרות וקל וחומר סרטי הגויים שטופי הזימה שאסורים באיסור חמור על ידי כל גדולי ישראל וכן קריאה ברומנים או במגאזינים של "פנאי ובידור". כל אלה שנואים על הקב"ה ככתוב: "אֲהַבִּי ה' שְׁנֹאוּ רָע" (תהלים צז, ט), ו"אלקיהם של אלו (ישראל) שונא זימה הוא" (תלמוד בבלי, סנהדרין, צג) אז איך יכולה בת ישראל כשרה לאהוב את הבורא יתברך ונד בבד לאהוב את השנוא עליו?! וכידוע "דאין יצר הרע שולט אלא במה שעניו רואות" (תלמוד בבלי, נשים, סוטה, ח) וכמו כן מצינו שהחטא הראשון שהיה בעולם התחיל מן העין, ככתוב: "וַתֵּרָא הָאִשָּׁה פִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תֵאָוֶה הוּא לְעֵינַיִם וַנְּחַמְדָּה הָעֵץ לְהִשְׁפִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיָו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל" (בראשית, ג, ו). לכן כל חשיפה לכל אחת מההשפעות הרעות הנ"ל **בהכרח** מחלחלת פנימה ומשפיעה רעות על הנפש ומונעת מבת ישראל את ההתקדשות שהיא מחוייבת בה מדין תורה.

עשה טוב - בעניין זה משמעו ללמוד על מנת לקיים. לימוד התורה הוא הנשק החזק ביותר נגד יצר הרע! ככתוב: "בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין" (תלמוד בבלי, קידושין, ל). מובא בספר "אור ישראל" לרבינו ישראל מסלאנט זצוק"ל: "כי הנשגב והעיקר בשימוש של רפואות התורה לתחלואי היצר הוא ללמוד בעוז ובעיון עמוק היטב את דיני העבירה עצמה וההלכה עם כל סעיפיה". (ראי רשימת חיבורים מומלצים בסוף הספר).

וכמובן שבכוחה של התפילה לשנות את הטבע. על ידי הפנייה הישירה לשומע תפילה שיחדיר בנו את אהבת הקדושה ויעזור לנו להישמר שלא יכשלו בנו בני אדם.

ביאור מושגים

ראינו לנכון לבאר מספר מושגים שרבות שוגות בפרשנותם.

באלפיים שנות גלות נשתכחה השפה העברית, היא לשון הקודש, מרוב העם היהודי ונשתמרה אצל גדולי התורה. עם הקמת מדינת ישראל, חודשה השפה על ידי פורקי העול וחדודש זה הביא עמו שיבושים רבים בשפה שגורמים בחלקם למבוכה רבה בקרב ציבור שומרי המצוות על ידי פורקי העול המשוזרגים. המושגים: יצאנית ופרוצה קיבלו את המשמעות שלפיה העונה על אחת מהגדרות אלה נחשבת אשה המתפרנסת ממקצוע שפל ביותר. על פי לשון הקודש למילים אלה משמעויות אחרות.

❁ **יצאנית** – הינה בחורה או אשה היוצאת מביתה שלא לצורך. מדרש רבה פרשת וישלח (פרשה ג', פסקה ג') מכנה את דינה יצאנית על הכתוב בפסוק "וַיֵּצֵא דִיִּנָּה" (בראשית, לד, א), אף כי יצאה לראות בבנות הארץ גנאי הוא לה ועל כן גרמה לכך שתתחלל על ידי אותו גוי. ואם אשה היוצאת שלא לצורך נקראת יצאנית, מה נאמר בדורנו על נשים המבלות בקניונים, בבתי קפה וכו'.

❁ **פרוצה** – היא אשה או בחורה שפורצת גדר. בד"כ כשמכונה אשה בגמרא או בדברי הפוסקים פרוצה, הכוונה היא לזו שפורצת את גדרי הצניעות.

מושגים עכשוויים או מושגים קיימים שקיבלו משמעות עכשווית מעוותת:

❁ **אקססוריז** – בתרגום מאנגלית: אביזרים (accessories) אבזרי האופנה למינהם שהם אבזריהו דגילוי עריות שעליהם נאמר שייהרג ואל יעבור.

❁ **חולצת בסיס** – אינה אלא גופיית לייקרה או טריקו שנאסרה על ידי כל גדולי ישראל בפסק הלכה לבל תיראה כלל מבעד לבגד העליון. שינוי השם מגופיה לחולצה נועד "להכשיר" את הגופיה ולהמיר אותה מבגד תחתון נסתר לבגד גלוי.

❁ **הצאית בסיס** – בגד תחתון הנקרא 'תחתית', מיועד למנוע שקיפות או היצמדות אפשרית מבעד לחצאית עליונה. גם במקרה זה בדומה לגופיה פעל אותו טריק היצר בשינוי השם.

❁ **פאה כשרה** – פאה שלא דומה כלל לשיער, אשר פס היצור שלה נפסק לפני כמאה שנה וגם אז נאסרה על ידי רוב הפוסקים, נוצרה בגלות אירופה בתקופת גזרות הצאר בחוסר ברירה ואין בה נוי כלל. המושג החדשני הנ"ל אנלוגי במשמעותו למושג "חזיר כשר" וד"ל.

✿ **מנהג** – "אם המנהג יש לו היתר על פי תורת ה', הרי זה מנהג טוב ויש לקיימו, דנמצא דרך זה פתוח בידי שמים, אבל אם המנהג הוא היפך תורת ה', ורק פתוח דרך בידי אדם שהתירו לעצמם דבר זה, הרי "מנהג" זה הוא אותיות "גהנם" ואסור ללכת בדרך זה" (בן איש חי).

"ורק בעוה"ר מקרוב נשתרברב המנהג הזה מן האפיקורסים (לבישת הפאה) ח"ו לא על זה נאמר שהותר גם לנשי מדינתנו לנהוג כן והאיסור במקומו, והעובר לוקה מהתורה ולכן מדתה"ק אסור לילך אפילו בדבר אחד פריצות כדרך העמים" (רבי חיים מצאנז).

✿ **בחוקותיהם לא תלכו** – חייב היהודי להיבדל מן הגויים ואסור להתלבש במלבוש של גויים, וזה רק אם בגדי הגויים הם בגדי פריצות או בגדי דת העכו"ם, אך אם הנכרים ח"ו צנועים יותר מישראל גנאי הוא לישראל. "אין לאסור משום ובחוקותיהם לא תלכו אלא בדבר ששייך בו פריצת דרך הצניעות ונהגו בו העכו"ם" (מהרי"ק שרש פ"ה)

✿ **הצאית רחובית** – מושג חדשני אשר בא לפסול את מנהג הצניעות בישראל מאז ומעולם של ההליכה בחצאיות ארוכות, אך זו טעות גמורה, והגיג חדשני זה אין לו מקור בש"ס ולא בפוסקים ולא יצא מעולם מפי גדולי ישראל, בניגוד גמור למורשת הצניעות שהיתה נהוגה בישראל בכל הדורות לילך במלבושים "ארוכים עד הקצה האחרון" (כלשון הג"ר יוסף חיים זוננפלד ובית דינו בברוך שהוציאו בירושלים) ככתוב: "שיפוליה מהלכין אחריה" (מסכת שבת צח:) וכמו שפירש רש"י שם "שיפולי בגדה".

✿ **עליונית** – בגד פריצות. מכסה טפח ומגלה טפחיים. אסור ללבישה על פי ההלכה היהודית ומהווה הליכה בחוקות הגויים.

✿ **בגדים צבעוניים ותכשיטים** – מותרים ללבישה על פי ההלכה ברשות היחיד (בבית) בלבד כדי להתנאות לפני בעלה. אמרו חז"ל: "לא ניתנו תכשיטים לאשה אלא שתהא מתקשטת בהם לתוך ביתה" (תנחומא וישלח פ"ה). וכן, "לא תתקשט אשה אלא אם כן היא מצויה בתוך ביתה ולא כשהיא הולכת למקום אחר" (מעם לועז וישלח). וכן כתב החפץ חיים זיע"א: "ואל יטעה אותה היצר שתנצל מן הדין מפני שהיתה צריכה להתקשט עצמה לעיני בעלה שלא תתגנה עליו, כי באמת זוהי טעות, דזהו שייך רק בביתה לבד! ולא בשוק!" (גדר עולם פ"ד). ועוד אומרת הגמרא (עבודה זרה, פרק א' דף כ, עמוד ב) שאסור לגבר להסתכל בבגדי צבעונין של אשה אפילו שטוחים על הכותל אם הוא מכירה שמא יבוא להרהר בה.

✿ **חגורה** – ישנן שתי סוגי חגורות עיקריות, חגורה שתפקידה להחזיק את הבגד הרחב למען לא ייפול והיא מוסתרת מתחת לבגדים העליונים. סוג שני הינו אבזר אופנתי שמטרתו להדק את הבגד למותן האשה על מנת להדגיש ולהבליט את חיטוב הגוף ועל כך ניבא הנביא ישעיה (ישעיהו ג, כד) לעתיד לבוא "ותחת חגורה נקפה", ופירש"י: "מקום שהגרה שם יהיה ניקף נחתך בחבורות ורישומי מכות". מכאן רואים את גודל חומרת העוון שבלבישת החגורה.

✿ **הופעה מכובדת** – עצם המושג "הופעה" נוגד את כל התפיסה היהודית ומציג את האשה כאילו שתפקידה להופיע בפני מאן דהוא, וצירוף המילים "הופעה מכובדת" הינו תרתי דסתרי ואין כל קשר בינו ובין כבודה האמיתי של האשה היהודית ש"כל כבודה בת מלך פנימה". המושג החדשני הנ"ל בדרך כלל מתייחס להכנסת החולצה לתוך החצאית כמנהגן של פרוצות אומות העולם בכדי להדגיש אברים מוצנעים. דרך הכבוד האמיתי של בת מלך הוא להצניע את אבריה על ידי לבישת בגד עליון רחב. (חצאית חייבת להיות צמודה באזור המותן על מנת שלא תיפול ולכן דרך הצניעות מחייבת שהחולצה תהיה מעל החצאית).

✿ **מטפחות מעוצבות** – המטפחות המעוצבות, המקושטות והצבעוניות, דינן כבגדי צבעונין שלבישתם מותרת אך ורק ברשות היחיד על מנת להתנאות לבעלה בלבד (ראי לעיל, בגדים צבעוניים ותכשיטים). העוון לצאת בהם לרשות הרבים חמור ביותר ככתוב: "ביום ההוא יסיר ה' את תפארת העכסים והשביסים והשהרונים" (ישעיהו ג, יח). פירש"י: ביום ההוא – "לעתיד לבוא כשיבוא הקב"ה להשיב את ישראל אליו יסיר ה' מהם את תפארת העכסים שלא יהו תולין תפארתם בנוי תכשיטי נשים ודברי נבלה", **השביסים** אלה כיסויי הראש **המקושטים** – (רש"י שם) "מיני שְׂבָכָה לתכשיטי הראש". פירוש המילה שבכה הוא: כיסוי בד שתי וערב. וכן, בגמרא נוהג הכהן עם הסוטה מדה כנגד מדה לבזותה על התקשטותה (תלמוד בבלי, סוטה, דף ח): "היא פרסה לו סוּדְרִין נאין על ראשה, לפיכך כהן נוטל פפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה".

✿ **תְּרֵיתִי דְסִתְרֵי** – דבר והיפוכו. דוגמאות למושגים פרדוקסליים חדשניים אשר סותרים את עצמם בתוך עצמם, מכיוון שהם מכילים שני מרכיבים מנוגדים הסותרים זה את זה. באופן אבסורדי התקבלו מושגים אלה על הלב בקרב הציבור: 'חרדית מודרנית', 'אטרקטיבית וצנועה', 'פאה כשרה', 'הופעה מכובדת', 'תאטרון חרדי' ועוד. והמבין יבין וישמע חכם ויוסיף לקח.

אחות יקרה

אחות יקרה,
 אז נא תבטחי עלי
 על שהערגתי אותך משינה.
 ראיתי שביתך עולה באש בעוד את נמה במיטה.
 אז כי שנתך אק ערבה,
 הכי צד אניך אישון אונק הלהבה?!

כא כך רצית להמשיך לנחמני
 וראית שגם כא השאר ישנים
 אז ודאי אין ממה למשוש אם כולם ננונמים.
 אזו, אחות יקרה,
 השינה אמנם מתוקה
 אך היקיצה תהא מרה
 אם תמשיכי בתנומה
 ולא תמאטי נפשך מהצרה.

אחות יקרה,
 סויה שרציתי לקיים את מצות בוראי
 מצוות הזכה תוכיח,
 סויה שרציתי לקיים את מצות בוראי
 לא תעמוד על דם רעך.
 ישראל זה בזה ערבים
 וגם בביתי תעורב העשן
 סך הכא רציתי להצילך מן הכבשן
 ולהציל את ביתך
 לא בית ארעו בעולם גולף
 כי אם את ביתך הנצחי שאיש לא יוכל לקחת ממך.
 אז נכון שכרעם זה אולי לא נעים,
 כשמשיהו אותך מעצ אהשכים,
 אך גם אי לא נעים כשעלי כועסים ואוגי מבצים
 רק משום שכך ציוונן אלוקים.

אך מהו הנאי אהשראת השכינה?
 והיה ממניך קדוש ולא יראה בך דברי ערוה
 ואם גיליה לא תהיה צניעות וקדושה
 ושם מאריך מזהירה הגורה
 ומהו ערוה דברי אומרת הגמרא
 בין היגרי, שער באשה,
 ומה הגילוק בין שפחה אפאה?
 צועקים הפוסקים מדיפי הגמרא,
 כצאת לא אוקרים דוצמא מאגרות,
 כדכתיב, לא תהיה אגרי רבים ארעות.
 וכן, אומרת הגמרא, שוק באשה ערוה
 ואיך מכסים דברי ערוה בגרם צמודה?
 ואיך מושאה הגצאית הקצרה?
 האם כזה גימזא קדושה?
 שקר הגן והבל היופי
 מממאת על פריצות הן הן הדופי
 אשה יראת ה' היא גתהא!
 גס אם בגברי' זה לא מקובל
 אך את זה מבקש מאיגנו השם
 אלהוב האמת ומהשקרי אהגעלם.
 אגות יקרה, המסר ברור
 אל געשי מזה כזה סיפור
 אל גטי אפני אעצת היצור אהעביר שנתייך בשניה
 כצכות נשים צדקניות נייש הגאולה.

אשרייך אגותי,
 את קוראת גהלים.
 כולנו לצכותו של דוד מייגלים.
 אך האם שמת לבך אמשעות המילים.
 שכל כולן קודש קודשים.
 או שמת בצמא כמאומדה ממאולאים?
 יהאמני צדיק מסד ויוביני
 מבקש דוד, מנעמיהם לא יערבו אי
 אבל אם יכני הצדיק איישר דרכי
 יערב אי וישל אמסד אי.
 ועוד אמר דוד שהצנע גצניע
 כי כל כבודה בג מלך פנימה
 אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך
 בניך כשגילי' ציתים סביב אשמתך
 אם תהי צנועה בירכתי ביתך
 אזי גשגביי בבנים טובים סביב אשמתך

אגות יקרה,
 אינני גפצה אק אהרע
 אק ולי אגתה גורה
 ואנו גפלה אהשראת השכינה
 ומצפות אקירוב לגאולה
 כי ה' אוקיך גתהאך בקרב ממניך
 אהצילך וגת אובך אפניך

איזו היא בת ישראל צנועה

✿ **מקפידה על לבוש וכיסוי ראש כהלכה.** בגדים סגורים, ארוכים ורחבים בצבעים סולידיים ושקטים ובבדים אטומים ובלתי נמתחים. מעיקר הדין יש להלביש את הילדות בצניעות כבר מגיל 3. ויש מעלה גדולה להקפיד על הצניעות הגוף של הבנות אף קודם לכן שהדבר פועל צניעות גדולה בנפשן – כך כתבו הצניעות והישועה, הריא"ז מרגליות, הבן איש חי החפץ חיים, הגר"ה מקולומיה ועוד.

לפי רוב הדעות בתולה בימינו אינה חייבת בכיסוי ראש מעיקר הדין אך חייבת (משום מנהג שהתקבל) בקליעת או באיסוף השיער באופן צנוע. לפי כמה וכמה פוסקים צריכה הבתולה לכסות את ראשה בזמן תפילה וברכות (מטעמי כבוד שמים כמו הכיפה לגברים ודי לה בכיסוי חלקי וקטן).

✿ **לא יוצאת מקושטת ומאופרת לרשות הרבים** ושומרת את יופיה לבעלה בלבד לפי שהיא מקודשת (מובדלת) לו.

✿ **לא יוצאת מבושמת לרשות הרבים.** נפסק להלכה בשולחן ערוך (אבן העזר, הלכות אישות סימן כא סעיף א) "ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור".

✿ **מקפידה שלא יישמע קול שירתה** (למעט לבעלה, לילדיה ולאביה) לפי ש"קול באשה ערוה" (שולחן ערוך סימן עה, סעיף ג).

✿ **מקפידה על הלכות יחוד.**

✿ **לא מדברת עם גברים שלא לצורך** וגם אז ממעטת ככל שניתן.

✿ **לא נבדקת על ידי רופא איש** זולת במצב של פיקוח נפש כשאינן רופאה או במצבים חריגים המותרים על פי ההלכה. כל שכן לא מסתפרת אצל ספר וכדומה, ולא רוחצת בחוף בו יש מציל גבר או שיש אפשרות לגבר לראותה.

✿ **לא יושבת בתערובת גברים ונשים.** כתב ר' יהודה החסיד (בספר החסידים סימן שצג ותתשכ"ח) שבמסיבת חתונה שיושבים גברים ונשים בערבוביא, אין לברך "שהשמחה במעוננו", מאחר שיש שם הרהורי עבירה.

✿ **נמנעת מלהצטלם.** גם בעזרת הנשים על ידי צלמת לא ניתן לדעת מי ידפיס את התמונות ומי יחזה באלבום. וכמו שכתב רבינו הבן איש חי ("רב הברכות") כמובאר בספר זה בפרק י"ז - "לא תעשי לך תמונה".

✿ **שומרת נגיעה** ולא מרצה מעות או חפצים קטנים מיד ליד ככתוב: "יָד לְיָד, לֹא יִנְקָה יָדָע (משלי, יא, כא) לא ינקה מדינה של גיהנם". (תלמוד בבלי, עירובין, יח)

✿ **אינה מניקה בפרהסיה.** יש שהתירו בשעת הדחק אך ורק בכיסוי בד אטום משום שאזור זה אצל האשה גורם לגירוי היצר אצל הגבר אף כי משמשה להזנת תינוקה.

✿ **לא יוצאת שלא לצורך** לפי ש"כל כבודה בת מלך פנימה" והיוצאת שלא לצורך נקראת יצאנית. קל וחומר לא לטיולים בקניונים או לבתי קפה.

לסיכום

אני תפילה לפני בורא העולם שבהגיעך לשורות אלה לאחר קריאת הספר, הגעת למסקנה שמידת הצניעות אינה נקנית בחשבון סנטימטרים. בודאי הדרך לקיום מצות הצניעות אינה מתקיימת על ידי חיפוש ה'בדיעבד' או השנוי במחלוקת או המוטל בספק, וכל המהדרת הרי זו משובחת.

משל למה הדבר דומה, לאב אחד שהשאיר פתק לבתו בזו הלשון: "בתי היקרה, אני יוצא להביא את אמא מבית החולים, התכווני בבקשה". הבת שאוהבת את אמה, מאוד שמחה שהיא עומדת לחזור הביתה ורצתה לשמח אותה, לכן ניקתה את הבית היטב, לא רק באופן שייראה במבט ראשון נקי אלא ממש כמו שאמה אוהבת, גם מתחת לשולחנות ולמיטות, גם במדפי המקרר, פרשה מפה נקיה על השלחן והעמידה עליו אגרטל עם פרחים ואגרת ברכה מעוטרת בלב, בישלה לה ארוחה טעימה והדיחה את הכלים.

לעומת זאת, בת אחרת שקיבלה פתק דומה מאביה, טאטאה קלות את הריצפה כלאחר יד, מעט אל מתחת לשטיח, יצאה לקנות לעצמה בגדים יפים והלכה לנוח למשך כמה שעות כדי לקבל את אמה כשהיא יפה ורעננה.

והנמשל, כשבת ישראל אוהבת את בורא עולם היא שואפת לעשות לו נחת רוח, היא משתדלת לדקדק שהמצוה שלה תתקיים כפי רצונו באמת, היא תעשה זאת בשמחה ולא תחפש בכח קולות, היתרים ותירוצים. היא תבין בעצמה מה צנוע ומה לא.

לכן אל לך 'להתקמצן' עם הבורא יתברך בעשיית רצונו, כמובא במשנה (מסכת אבות, פרק ב): "עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו; בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך". פירוש המשנה: עשה רצון הקב"ה בלימוד התורה ובקיום המצוות כרצונך – בלב שלם ובנפש חפצה, כאילו אתה עושה רצון עצמך. כדי שיעשה הקב"ה רצונך – משאלות לך, כרצונו – כפי רצונו באמת להיטיב לבריותיו. בטל רצונך מפני רצונו – אם יצר הרע מנסה לשכנע אותך לעבור עבירה, בטל את הרצון שלך לעשות את העבירה מפני רצונו של בוראך, האוסר עליך את הדבר, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך – כדי שע"י כך הקב"ה יפר את עצת כל הקמים עליך לרעה. ע"כ.

וכידוע רצונו יתברך ממך (כאמור במדרש רבה בראשית, יח, ב) הוא שתהיי אשה צנועה.

בת ישראל יקרה, אם עדיין לא זכית להגיע לשלב בו את מרגישה שאת 'במקום

הזה! להיות צנועה בתכלית הצניעות אך עם זאת את מבינה שכאן מונחת האמת, אל נא תיפול רוחך. עצם ההכרה באמת וההשתוקקות להגיע לתכלית זו היא תחילת העבודה הרוחנית שלך ומנקודה זו יש להמשיך לטפס הלאה שלב אחרי שלב עד שתחוש בחן הקדושה שנוסכת בך רגש נעים של זוך והתעלות, של שחרור והתנתקות מלחצים חברתיים מעיקים ומחששות מיותרים. והבא לטהר מסייעין אותו (יזמא לח:).

כתב האדמו"ר דתהלות ישראל שליט"א (להבת שלהבת קודש): "ויש לדעת ולהודיע שכל דרגה שעדיין אין בכח האדם לבצע בפועל, בכל זאת אם על כל פנים רוצה ומשתוקק ומצפה להגיע לזה, הרי הוא גם כן נספח לאלו שכבר הגיעו אליה ויהיה לו גם זכות להשתתף עמהם בזה ובבא". וכתב הגר"א מוילנא לרעייתו (אגרת הגר"א): "ולא תאמרי: במה אזכה לעולם הבא? איני יכולה לעשות! כי אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכון לבו לשמים". וכתב הרמב"ן (אגרת הרמב"ן): "וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו".

המרפרפים - רפים, המעלעלים נושרים כעלים, אך הלמדים בעיון מתעלים.

ספרים וקונטרסים מומלצים

- **היא תתהלל / הרב אברהם זיאת שליט"א.** ספר הלכות והנהגות צניעות בת ישראל.
02-5810763.
- **עדוּתִיךָ נאִמְנוּ מֵאֵד / הרב אברהם זיאת שליט"א.** קונטרס המבאר את סוגיית הפאה הנכרית. 02-5810763.
- **בגדי תפארתך / הרב יניב עסיס שליט"א.** קונטרס המבאר את מקום השוק ואורך השמלה. 02-5804531.
- **תורה תבלין / הרב יניב עסיס שליט"א.** ביאור סוגיית הפאה הנכרית מהמשנה ועד פוסקי ימינו. 02-5804531
- **הכתר והכבוד לחי העולמים / הרב אברהם ליפשיץ שליט"א.** שני כרכים. ליקוט דברי חיזוק ועידוד, עובדות והנהגות, בעינין החשבת מצות כסיו הראש לנשים. בני ברק - "מלכות דוד" רח' השומר (קהנמן) 74. בירושלים - 02-6788888. מכון דעת תורה 054-8447161.
- **דת משה וישראל / הרב אברהם מאיר ליפשיץ בריזל שליט"א.** ובו נשנו ארבעת הספרים: סוגיא דפאה נכרית, דת משה וישראל (פאה נכרית בהלכה ח"א), פאה נכרית בהלכה (חלק ב'), חזרה וביאור בקצרה מכל הסוגי' (עם הוספות). טל' המחבר 02-5825891. הפצה על ידי מכון דעת תורה 054-8447161.
- **בת ישראל / ארגון בת ישראל.** חוברת לנשים חרדיות המכילה מאמרים בנושא נסיונות הדור לעמת הדורות שעברו והסרת המכשולים בהחזרת עטרה ליושנה. 052-7691966.
- **באתי לגני / הרב אברהם ארבל שליט"א.** ספר - בירור דינים וחקרי הלכות בענייני צניעות הנשים לתיקון דת ולהעמידה על תילה. 02-9709403.
- חוברת תקציר הלכות צניעות "באתי לגני" ניתן להשיג בחינם ב"קול הצניעות" 052-7120948.
- **הלבוש היהודי / הרב אברהם זיאת שליט"א.** קונטרס - סקירה עיונית על מנהגי הלבוש היהודי בכל תפוצות ישראל. 02-5810763.
- **לא תצא כצאת העבדים / הרב אברהם זיאת שליט"א.** קונטרס - מדרשי חז"ל ומאמרי חיזוק מצוות כל כבודה בת מלך פנימה. 02-5810763.
- **ותאמץ זרועותיה / קונטרס -** בירור עיוני הלכתי בחיוב כסיו הזרועות עד כף היד. 02-5810763.
- **ספר הצניעות והישועה / כ"ק האדמו"ר יצחק אייזיק ראזענבוים מזוטשקא זצ"ל.** בו מבוארים הרבה דיני צניעות עפ"י מקורות הש"ס והפוסקים ונוגעים ביותר לאושר בחיים. הספר נכתב בעמקות ובקיאות מופלגת וזכה להמלצות נלהבות מגדולי ישראל. להשיג אצל הר' שלמה ראזענבוים שליט"א 052-7615329.
- **גמ"ח להשאלת ספרים -** מכון דעת תורה - 054-8447161 סניפים ברחבי הארץ.
- **חנויות ותופרות לבגדים צנועים*** - גב' בטיטו, אלעד - 050-6616656, גב' מגן, פ"ת 052-7691966, גב' אלקסלסי, י-ם 02-6232664.
- * אין לסמוך על המלצה זו שכל הבגדים שם בהכרח צנועים כהלכה אלא שניתן למצוא שם בגדים צנועים. האחריות על בחירת הבגדים מוטלת על הקונה.

ממעלת זיכוי הרבים

חסד ואהבת חינם

עם ישראל ערבים זה לזה ורחמנים בני רחמנים. כואב לנו כשצר לאחינו ואנו ממהרים להציל ולהושיע ולסייע לכל יהודי רעב או חולה לא עלינו. אולם כל ייסורי העולם הזה אינם ולא כלום לעמת ייסורי החוטא בעולם הנצח. הרמב"ן מביא בספרו "שער הגמול" את דברי הגמרא (ברכות נז:) שם מבואר כי שעה בגהינום נראה יותר משבעים שנה של יסורי איוב כאן בעולם הזה. ובגמרא (מסכת שבת קיט:) מובא ש"לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה", ואומר בעל "היערות דבש" ששנאת חינם שבגללה נחרב בית המקדש היתה שלא הוכיחו זה את זה. לכן החסד הגדול ביותר שאנו יכולים לגמול עם אחינו היהודים הוא הצלת החוטאים מן החטא. זאת היא אהבת חינם לשמה. ובפרט זיכוי הרבים במצות הקדושה והצניעות שהולכת ונזנחת מדור לדור באופן מחריד, ולפיכך שכר העוסקים בה גדול לאין שיעור בבחינת 'מת מצוה'.

השקעה טובה לעולם הזה ולעולם הבא

- "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו" (משנה, מסכת אבות, ה, יח)
- "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד" (דניאל, יב, ג)
- "מפרי פי איש ישבע טוב וגמול ידי אדם ישיב לו" (משלי, יג, יד)
- "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (ויקרא, יט, יז)
- "אין ערך למצוה שעושה אדם לעצמו לבד, אפילו שתהיה רבה, למצוה שתמשך ממנה זכות לרבים, אפילו שתהיה קטנה" (ספר המידות)
- "המזכה אחרים הוא עצמו מתעלה ומתקדש מאוד" (מרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל "לקט בן תורה")
- "כל זמן שתוכחות בעולם נחת רוח באה לעולם טובה וברכה באין לעולם ורעה מסתלקת מן העולם... כל המוכיח את חבירו לשם שמים זוכה לחלקו של הקדוש ברוך הוא שנאמר (משלי כח) מוכיח אדם אחרי ולא עוד אלא שמושכין עליו חוט של חסד" (תלמוד בבלי, תמיד, כה.)
- "ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב" (משלי, כד, כה)
- "כל אוצרות העולם הזה אינם שווים למצות זיכוי הרבים" (מרן ר' ישראל סלנטר זצוק"ל)

תשובת המשקל

עשרים עיקרים לתשובה השלימה, והאחרון שבהם הוא זיכוי הרבים. ככתוב בספר שערי תשובה (שער ראשון, ג): "העיקר הכ' להשיב רבים מעון כאשר תשיג ידו. שנאמר

(יחזקאל יח, ל): שׁוּבוּ וְהָשִׁיבוּ מִכָּל פְּשָׁעֵיכֶם. למדנו כי זה מעיקרי התשובה. ונאמר (ויקרא יט, יז): הֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא. למדנו כי אם לא יוכיחנו יענש על חטאיו. ודוד המלך עליו השלום אמר במזמור התשובה (תהלים נא): אֶלְמֶדָה פִּשְׁעִים דָּרַכְתָּ וְחֲטָאִים אֵלַיךָ יִשׁוּבוּ".

בזכות זיכוי הרבים במצות הצניעות, זוכה האשה להשלים את עיקרי התשובה שלה (בנוסף על יתר עיקרי התשובה כמובן) בתשובת המשקל וזוכה לכפרה מושלמת לעוונותיה.

הצלת עם ישראל מאסונות

על עוון אחד בלבד נאמר בתורה "וְיָשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ" – עוון הפריצות. השם אלוקינו מתהלך במחננו להצילנו ולשמרינו מכל פגע רע, אך אם יש פריצות בצניעות, הקדוש ברוך הוא עוזב את מחננו ואנו נשארים בלא שמירה על כל המשתמע מכך. ככתוב בתורתנו: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקִרְבְּךָ מִחֲנֶנְךָ, לְהַצִּילְךָ וְלְתַמֵּךְ אִיְיָךָ לְפָנֶיךָ, וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרֹת דָּבָר, וְיָשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ" (דברים, כג, טו).
ו"אם ה' לא יִשְׁמַר עִיר, שָׁוְא שִׁקְד שׁוֹמֵר" (תהלים קכז, א).

על כן המזכים את הרבים במצות הצניעות תורמים את חלקם בהצלת המחנה והשבת השראת השכינה והשמירה האלוקית על עם ישראל.

זוכה לקירוב הגאולה

חז"ל מסרו לנו שבזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים ובזכות נשים צדקניות עתידים ישראל להיגאל. כמבואר בספר, הנשים הצנועות הן המוגדרות על פי חז"ל נשים צדקניות.

על כן עם הפצת הקונטרס עוד ועוד נשים מתחזקות במעלת הצניעות וזכות לקרב בכך את הגאולה בב"א.

לכל תגובה, שאלה, או לכל עניין אחר הנוגע לספר זה ניתן לפנות למחברת
בפקס': 1532622781 אימייל: zaidnery@gmail.com
להזמנת הספר או החוברת או לתרומות טל': 02-6222781